

MAKS BRUKS

Filmski hit
sa Bredom
Pitom!

SVETSKI RAT

USMENO PREDANJE O RATU PROTIV ZOMBIJA

 PALADIN

Maks Bruks

Svetski rat

Z

*Henriju Majklu Bruksu,
zbog koga poželim da menjam svet*

Uvod

Nadenuli su mu mnoga imena: „Krizu“, „Godine tame“, „Hodajuća kuga“, kao i novije i „modernije“ nazive kao što je „Svetski rat Z“ ili „Prvi Z-rat“. Lično mi se ne dopada ovo poslednje ime jer ukazuje na neizbežan „Drugi Z-rat“. Za mene će to zauvek ostati „Svetski rat Z“ i dok mnogi osporavaju naučnu preciznost reči zombi, teško da će ikada moći da nadu neki bolji opšteprihvaćeni termin za bića koja umalo nisu izazvala naš nestanak. Zombi je i dalje razorna reč, sa neuporedivom snagom da prizove toliko sećanja i osećanja, i baš tim sećanjima i tim osećanjima bavi se ova knjiga.

Ovaj zapis o najvećem sukobu u ljudskoj istoriji duguje svoj nastanak mnogo manjem i ličnijem sukobu između mene i predsedavajuće u Posleratnoj komisiji za izveštavanje Ujedinjenih nacija. Na početku, moj posao za Komisiju je u najmanju ruku mogao da se opiše kao rad iz ljubavi. Moja stipendija za putovanja, bezbednosni nivo za pristup informacijama, mnoštvo prevodilaca, kako ljudskih tako i elektronskih, kao i mali, ali gotovo neprocenjivo vredan uređaj za transkripciju zvani „drugar“, koji se aktivira na ljudski glas (najlepši dar za najsporijeg daktilografa na svetu), govore o tome koliko je moj rad na projektu bio cenjen i vrednovan. Stoga ne moram ni da napominjem koliko sam se prenerazio kada sam ustanovio da je bezmalo polovina tog rada izbrisana iz konačne verzije izveštaja.

„Sve je to previše intimno“, rekla je predsedavajuća tokom jedne od mnogih „žustrih“ rasprava. „Previše mišljenja, previše osećanja. U našem izveštaju se ne radi o tome. Trebaju nam jasne činjenice i brojke, bez zamagljivanja ljudskim faktorom.“ Naravno, bila je u pravu. Zvaničan izveštaj je bio skup hladnih, pouzdanih podataka, objektivan „izveštaj posle svega“ koji će dozvoliti sledećim generacijama da proučavaju događaje iz te apokaliptične decenije lišene uticaja „subjektivnog faktora“. Ali nije li upravo subjektivni faktor ono što nas tako duboko povezuje sa prošlošću? Da li će buduće generacije mariti toliko za hronologije i statistike o žrtvama kao što bi marile o ličnim pripovestima pojedinaca koji se ne razlikuju mnogo od njih samih? Zar zapostavljanjem subjektivnog faktora ne rizikujemo depersonalizaciju istorije koja bi se, ne daj bože, jednog dana mogla ponoviti? I najzad, nije li to jedina stvarna razlika između nas i protivnika koje sada nazivamo „živim mrtvacima“? Izneo sam ovaj argument, možda manje profesionalno nego što bi bilo prikladno, svojoj „šefici“, koja je, odmah nakon mog završnog uzvika da „ne smemo

dozvoliti da ove priče iščeznu", odgovorila: „Onda nemojte ni dozvoliti. Napišite knjigu. Još imate sve svoje beleške i puno pravo da ih iskoristite. Ko vas sprečava da ove priče održite u životu na stranicama sopstvene (izbrisana psovka) knjige?"

Nekim kritičarima će, nesumnjivo, smetati koncepcija knjige o ličnim sudbinama tako brzo pošto su okončana neprijateljstva širom sveta. Ipak, prošlo je samo dvanaest godina od proglašenja Dana pobeđe Amerike u kontinentalnim Sjedinjenim Državama i nepuna decenija otkad je poslednja velika sila proslavila svoje oslobođenje, na „Dan pobeđe u Kini". S obzirom na to da većina ljudi smatra Dan pobeđe u Kini za zvaničan kraj, kako onda možemo da imamo stvarnu perspektivu kada smo, što bi rekao jedan moj kolega iz UN-a, „U miru gotovo jednako dugo koliko smo bili u ratu." Ovo je valjan argument i jedan od onih koji zahtevaju odgovor. U slučaju ove generacije, generacije onih koji su ratovali i trpeli da bi nam doneli ovu deceniju mira, vreme je ujedno i protivnik i saveznik. Da, predstojeće godine će nam doneti naknadnu pamet i podariće veću mudrost sećanjima viđenim kroz vizuru zrelog posleratnog sveta. Ali, većina tih sećanja možda više neće postojati, zarobljena u telima i duhovima previše starim ili nemoćnim da vide ubrane plodove svoje pobeđe. Nije nikakva tajna da je prosečan životni vek puka senka svoje predratne slike. Loša ishrana, zagađenje, porast nekada iskorenjenih bolesti, čak i u Sjedinjenim Državama, sa ekonomijom koja se oporavlja i univerzalnom zdravstvenom zaštitom, nepobitna su činjenica; jednostavno nema dovoljno resursa za negu svih psihičkih ili fizičkih žrtava. I upravo sam zbog tog neprijatelja, vremena, odbacio taj luksuz naknadne pameti i objavio ove pripovesti preživelih. Možda će neko više decenija posle mene preuzeti zadatak beleženja sećanja mnogo starijih i mudrijih preživelih. Možda ću čak i ja biti jedan od njih.

Iako je ovo prvenstveno knjiga uspomena, ona sadrži i mnogo pojedinosti, tehnoloških, socijalnih, ekonomskih i tako dalje, prisutnih i u originalnom Izveštaju Komisije, pošto su te pojedinosti povezane sa pričama glasova na ovim stranicama. Ovo nije moja, već njihova knjiga, i ja sam pokušao da ostanem nevidljiv što sam više mogao. Pitanja u tekstu su tamo tek da bi ilustrovala ona koja bi možda postavili čitaoci. Pokušao sam da se uzdržim od ocena i bilo kakvog komentara, i ako ovde postoji ljudski faktor koji bi trebalo ukloniti, neka onda to bude upravo moj.

Upozorenja

Veliki Čonćung, Ujedinjena Kineska Federacija

[Na svom predratnom vrhuncu, ovaj region je mogao da se pohvali stanovništvom od preko trideset i pet miliona ljudi. Sada ih je tamo jedva pedeset hiljada. Sredstva za obnovu su sporo stizala u ovaj deo zemlje, pošto je vlada odlučila da se usredsredi na gušće naseljenu obalu. Nema centralne električne mreže, niti tekuće vode osim reke Jangce. Ali na ulicama nema otpadaka i lokalni „savet bezbednosti“ je sprečio izbijanje posleratnih epidemija. Predsednik tog saveta je Kvang Đingšu, doktor medicine koji uprkos svojim poodmaklim godinama i ratnim ranama i dalje uspeva da ide u kućne vizite svim svojim pacijentima.]

Prva epidemija koju sam video izbila je u malom selu koje zvanično nije imalo ime. Stanovnici su ga nazivali „Novi Dašang“, ali to je bilo više iz nostalgije nego bilo čega drugog. Njihov prethodni zavičaj, „Stari Dašang“, postojao je još od razdoblja Tri carstva, sa imanjima i kućama, čak i drvećem za koje se pričalo da je staro vekovima. Kada je brana „Tri klisure“ završena i kada je voda u veštačkom jezeru počela da raste, Dašang je najvećim delom razgrađen, ciglu po ciglu, a zatim ponovo sagrađen na višem terenu. Ovaj Novi Dašang, naime, nije više bio grad, već „nacionalni istorijski muzej“. Mora da je jadnim seljacima bilo srceparajuće ironično da vide kako im je varoš spašena samo da bi shvatili kako je mogu posetiti jedino kao turisti. Možda su zato neki od njih i odlučili da novosagrađeno seoce nazovu „Novi Dašang“, kako bi sačuvali nekakvu povezanost sa svojim nasleđem, makar se radilo samo o imenu. Ja lično nisam znao za postojanje tog drugog Novog Dašanga, tako da možete da zamislite koliko sam se zbunio kada su me pozvali tamo.

U bolnici je vladala tišina; te noći nije bilo gužve, čak i pored sve učestalijih nesreća prouzrokovanih vožnjom u pijanom stanju. Motocikli su postali veoma popularni. Ranije smo govorili kako je harli dejvidson pobio

više mladih Kineza nego svi oni pešadinci u Korejskom ratu. Zato sam bio zahvalan za mirnu smenu. Bio sam umoran, bolela su me leđa i noge. I taman kada sam krenuo napolje da popušim cigaretu i gledam kako sviće, začuo sam kako me zovu preko razglasa. Te noći je na prijemnom radila nova sestra i nije sasvim razumela tamošnje narečje. Desila se nesreća, ili neka bolest. Bilo je hitno, to je bilo očigledno, i molili su nas da odmah pošaljemo pomoć.

Šta sam mogao da kažem? Mlađi doktori, deca koja misle da im je medicina isključivo način da popune račune u banci, zasigurno neće pomoći nekom „nongminu" samo da bi mu pomogli. Izgleda da sam u srcu ostao stari revolucionar. „*Naša dužnost je da smatramo sebe odgovornim za ljude.*"¹ Te reći mi i dalje znače nešto... i pokušao sam toga da se setim dok je moj „*jelen*"² poskakivao i treskao po zemljanim ulicama koje je vlada obećala da će asfaltirati, ali nekako još nije stigla obećanje da ispuni.

Mučio sam se dugo da nađem to mesto. Zvanično, nije postojalo i zato ga nije ni bilo na mapi. Nekoliko puta sam zalutao i morao sam da pitam građane za pravac, a oni su mislili da idem u grad-muzej. Bio sam nestrpljiv kada sam došao do kućica navrh brda. Sećam se da sam pomislio: *Neka mole Boga da je nešto zaista ozbiljno.* Kad sam im ugledao lica, pokajao sam se što sam to pozeleo.

Bilo ih je sedmoro, svi na ležajevima, jedva pri svesti. Seljaci su ih premestili u novu opštinsku salu za sastanke. Zidovi i pod su bili od golog betona. Vazduh je bio hladan i vlažan. *Naravno da su bolesni,* pomislio sam. Upitao sam seljake ko je vodio računa o ovim ljudima. Niko, rekli su, pošto nije „bezbedno". Primetio sam da su vrata bila zaključana spolja. Seljaci su očigledno bili prestrašeni. Zgureno su šaputali; neki su se držali podalje, u molitvi. Njihovo ponašanje me je nateralo da se naljutim, ne na njih kao pojedince, već na sliku koju su tako pružali o našoj zemlji. Posle vekova stranog ugnjetavanja, iskorišćavanja i ponižavanja, konačno smo se vratili na svoje mesto središnjeg kraljevstva čovečanstva. Bili smo najbogatija i najdinamičnija svetska supersila, gospodari svega, od svemira do kiberprostora. Bio je to osvit onoga što je svet konačno priznao kao

---

¹ Iz „Govora predsednika Mao Cedunga", prvobitno iz „Situacije i naše politike nakon pobeđe u ratu protiv Japana", 13. avgust 1945.

² Predratni automobil proizveden u Narodnoj Republici.

„Kineski vek“, a opet su mnogi od nas i dalje živeli kao ovi neobrazovani seljaci, zaostali i sujeverni kao prvobitni Janšao divljaci.

I dalje sam bio zadubljen u svoju veliku kulturološku kritiku kada sam kleknuo da pregledam prvu pacijentkinju. Imala je visoku temperaturu, četrdeset stepeni Celzijusovih, i silovito se tresla. Jedva pri sebi, tiho je zacvilela kada sam pokušao da joj pomerim udove. Na desnoj podlaktici je imala ranu, ujed. Kad sam ga podrobnije pregledao, shvatio sam da ne potiče od životinje. Poluprečnik ujeda i tragovi zuba kao da su poticali od malog, ili možda mladog ljudskog bića. Iako sam pretpostavio da je to izvor infekcije, sama rana bila je iznenađujuće čista. Ponovo sam upitao seljake ko se brinuo o tim ljudima. I opet su mi odgovorili - niko. Znao sam da to nije moglo biti istina. Ljudska usta su puna bakterija, čak više negoli i čeljusti najprljavijeg psa. Ako toj ženi niko nije dezinfikovao ranu, otkud to da sad ne gori od infekcije?

Pregledao sam i ostalih šest pacijenata. Svi su imali slične simptome, svi su imali slične povrede na različitim delovima tela. Upitao sam jednog čoveka, najprisebnijeg u grupi, ko mu je, ili šta, nanelo te povrede. Rekao mi je da se to dogodilo kad su pokušali da obuzdaju „njega“.

„Koga?“ upitao sam.

„Nultog pacijenta“ pronašao sam iza zaključanih vrata u napuštenoj kući na drugom kraju grada. Imao je dvanaest godina. Ručni zglobovi i stopala bili su mu vezani plastičnim uzetom za pakovanje. Iako je odrao kožu oko kanapa, tamo nije bilo krvi. Isto tako, nije bilo krvi ni na drugim njegovim ranama, na posekotinama koje je imao po nogama i rukama, niti u velikoj suvoj rupi tamo gde mu je nekada bio desni nožni palac. Koprcao se kao životinja; povez preko usta prigušivao je režanje.

Isprva su seljaci pokušali da me zadrže. Upozorili su me da ga ne diram, da je „proklet“. Slegnuo sam ramenima i posegnuo za maskom i rukavicama. Dečakova koža bila je hladna i siva kao beton na kojem je ležao. Nisam mogao da mu napipam ni otkucaje srca, ni puls. Oči su mu bile mahnite, razrogačene i utonule u duplje. Nije skidao pogled sa mene, kao grabljiva zver. Tokom pregleda ponašao se neobjašnjivo neprijateljski, posezao za mnom vezanim rukama i škljocao vilicama na mene kroz povez.

Pokreti su mu bili toliko nasilni da sam morao da pozovem dva najkrupnija seljanina da mi pomognu da ga obuzdam. Isprva nisu hteli ni

da se maknu, šćućurili su se na ulazu kao zečići. Objasnio sam im da nema rizika od infekcije ako koriste rukavice i maske. Kada su odmahnuili glavom, naredio sam im, iako nisam za to imao nikakva zakonska ovlašćenja.

To je bilo dovoljno. Dva vola su klekla kraj mene. Jedan je uhvatio dečaka za stopala, dok mu je drugi šćepao ruke. Pokušao sam da mu uzmem uzorak krvi i umesto toga izvukao samo smeđu, lepljivu materiju. Dok sam vadio iglu, dečaka je obuzeo još jedan napad silovitog opiranja.

Jedan od mojih „bolničara“, onaj odgovoran za ruke, odustao je od pokušaja da ih drži i pomislio kako bi možda sigurnije bilo ako ih priklešti kolenima uz pod. Ali dečak se opet trgnuo i čuo sam kako mu leva ruka puca. Zupčasti krajevi rućne i laktne kosti proboli su sivo meso. Iako dečak nije ni zaplakao, niti se činilo da je išta uopšte i primetio, to je za oba moja pomagaća bilo dovoljno da odskoće i uteknu iz sobe.

I sam sam nagoniski uzmakao nekoliko koraka. Stid me je da priznam ovo; ćitavog života, radio sam kao lekar. Obučavala me je... i moglo bi se reći „odgajila“ Narodna oslobodilaćka vojska. Lećio bezbroj povreda iz borbe, susreo se sa smrću više puta, a sada sam se uplašio, prestravio, od tog slabašnog deteta.

Dečak je počeo da se migolji prema meni, a ruka mu se sasvim otkinula. Meso i mišići su se cepali sve dok nije preostao samo patrljak. Sada slobodna desna ruka, i dalje vezana za odsećenu levu, vukla mu je telo po patosu.

Požurio sam napolje i zaključao vrata za sobom. Pokušao sam da se priberem, da uspostavim kontrolu nad strahom i stidom. Glas mi je i dalje bio promukao dok sam pitao seljake kako se dečak zarazio. Niko mi nije odgovorio. Zaćuo sam udaranje o vrata kada su dećakove slabašne pesnice zalupale po tankom drvetu. Jedva sam se uzdržao da ne poskoćim. Molio sam se da ne primete koliko sam prebledeo. Viknuo sam, podjednako iz straha i osujećenosti, da *moram* saznati šta se dogodilo tom detetu.

Istupila je neka mlada žena, možda njegova majka. Videlo se na njoj da je danima plakala; oći su joj bile suve i strahovito crvene. Priznala je da se to desilo kada je dećak otišao sa ocem da „peca na mesećini“, što je bio izraz za ronjenje za blagom u potopljenim ruševinama vešćakog jezera Tri klisure. Sa više od hiljadu i sto napušćenih sela, varoši, pa čak i gradova, ćovek se uvek mogao nadati da će pronaći na dnu nešćo dragoceno. U to vreme bila je to krajnje uobićajena aktivnost, premda potpuno nezakonita.

Objasnila mi je da oni nisu pljačkali, da je to bilo njihovo selo, Stari Dašang, i da su samo pokušavali da pronađu pokućstvo u domovima koji nisu preseljeni. Ponavljala je to, pa sam morao sam da je prekinem obećavši da je neću prijaviti policiji. Konačno je objasnila kako se dečak vratio plačući sa ujedom na stopalu. Nije znao šta se dogodilo, voda je bila previše mračna i mutna. Njegovog oca niko nikad više nije video.

Uzeo sam mobilni i pozvao doktora Gu Ven Kueja, starog druga iz vojske koji je sad radio u Institutu za infektivne bolesti na univerzitetu Čonćung.³ Proćaskali smo malo, popričali o zdravlju, unucima; tako je nalagao red. Onda sam mu rekao da je izbila zaraza i saslušao njegovu šalu na račun seljačke higijene. Pokušao sam da se nasmejem na nju, ali sam ipak rekao kako postoji mogućnost da taj događaj bude značajan. Gotovo nerado, upitao me je za simptome. Sve sam mu rekao: za ujede, temperaturu, dečaka, ruku... lice mu se najednom ukočilo. Osmeħ mu je iščeznuo.

Zatražio je da mu pokažem zaražene. Vratio sam se u salu za sastanke i mahnuo kamerom telefona iznad svakog pacijenta. Zatražio je da približim kameru samim ozledama. Učinio sam to i kada sam ponovo prineo ekran licu, video sam da je njegova video-veza prekinuta.

„Ostani tu“, rekao je, sada hladnim, uzdržanim glasom. „Zapiši imena svih koji su bili u kontaktu sa zaraženim. Veži one koji su se već zarazili. Ako je neko u komi, isprazni sobu i osiguraj izlaz.“ Glas mu je bio ravan, mehanički, kao da je vežbao taj govor ili pak kao da čita. Upitao me je: „Jesi li naoružan?“ „A zašto bih bio?“ upitao sam ja. Rekao je da će mi se javiti, ponovo krajnje poslovno. Rekao je da mora da pozove nekoliko ljudi i da očekujem da mi za nekoliko sati stigne „podrška“.

Stigli su za manje od sat vremena, pedeset ljudi u ogromnim vojnim helikopterima Z-8A; nosili su odela za zaštitu od opasnih materijala. Rekli su da su iz ministarstva zdravlja. Ne znam koga su to hteli da obmanu. Šepurili su se kao siledžije, ponašali se zastrašujuće i arogantno, te su čak i ti seljaci iz vukojebine mogli da prepoznaju *Guoanbu*.⁴

Prioritet im je bila sala za sastanke. Pacijente su izneli na nosilima, vezanih udova, začepjenih usta. Zatim su krenuli po dečaka. Izneli su ga u

---

³ Institut za infektivne i parazitske bolesti prvepodružne bolnice, Medicinski univerzitet u Čonćungu.

⁴ *Guokia Anquan Br.* predratno ministarstvo državne bezbednosti

kesi za leševe. Majka mu je jecala dok su seljake okupljali radi „pregleda“. Uzeli su im imena i krv. Jednog po jednog su skinuli i slikali. Na kraju su skinuli jednu staricu. Bila je mršava, sva iskrivljena, izboranog lica, sa sićušnim stopalima koja su joj svakako bila vezana u mladosti. Pretila je „lekarima“ koščatom pesnicom. „Ovo je vaša kazna!“ vikala je. „Ovo vam je osveta za Fengdu!“

Mislila je na Grad duhova, čiji su hramovi i svetišta bili posvećeni podzemnom svetu. Kao i Stari Dašang, bio je zlosrećna prepreka sledećem kineskom Velikom Skoku Napred. Evakuisan je, razoren, zatim gotovo sasvim potopljen. Nikad nisam bio sujeveren niti dozvolio sebi da podlegnem opijumu za narod. Ja sam lekar, naučnik. Verujem samo u ono što mogu da vidim i dotaknem. Uvek sam gledao na Fengdu kao na jeftin, kičast mamac za turiste. Naravno da reći te babuskere nisu imale uticaja ne mene, ali njen ton, njen bes... u svom veku videla je bezbroj nesreća: ratne diktatore, Japance, bezumni košmar Kulturne revolucije... znala je da se sprema još jedna oluja, iako nije bila dovoljno obrazovana da bi je razumela.

Moj kolega, doktor Kuej, sve je sasvim dobro razumeo. Čak je izložio život opasnosti ne bi li me upozorio i dao mi dovoljno vremena da pozovem i upozorim još nekolicinu pre nego što stigne „ministarstvo zdravlja“. Rekao je nešto... frazu koju veoma dugo nije koristio, još od onih „sitnih“ pograničnih čarki sa Sovjetskim Savezom. To je bilo još 1969. godine. Bili smo u zemnom bunkeru s naše strane Usurija, manje od kilometra nizvodno od Čen Baoa. Rusi su se pripremali da ponovo osvoje ostrvo i njihova teška artiljerija je tukla po našim snagama.

Gu i ja smo pokušavali da izvadimo šrapnel iz stomaka nekom vojniku koji nije bio mnogo mlađi od nas. Momku su bila iskidana creva, a naši mantili bili su sasvim isprskani njegovom krvlju i izmetom. Na svakih sedam sekundi pala bi nova granata i mi bismo morali da se sagnemo iznad njegovog tela kako bismo mu zaklonili povredu od zemlje, i svaki put smo bili dovoljno blizu da ga čujemo kako jeca za majkom. Bilo je i drugih glasova koji su se čuli iz mrklog mraka odmah ispred ulaza u naš bunker, očajnih, gnevni glasova kakvi ne bi trebalo da se čuju s naše strane reke. Dva pešadinca su bila kraj ulaza u bunker. Jedan od njih je povikao: „Ruski specijalci!“ i počeo da puca u mrak. Sada smo čuli i druge pucnjeve, ali nismo mogli da raspoznamo čije, naše ili njihove.

Pala je još jedna granata i mi smo se sagnuli iznad momka koji je umirao. Guovo lice je bilo samo nekoliko centimetara udaljeno od mog. Znoj mu je curio niz čelo. Čak i uz prigušeno svetio parafinskog fenjera, video sam kako se trese, prebledeo. Pogledao je u pacijenta, u vrata, zatim u mene i najednom rekao: „Ne brini, sve će biti u redu.“ E sad, to je čovek koji u životu nikada nije rekao ništa pozitivno. Gu je bio neprestano zabrinut, neurotično džangrizav. Ako bi ga zbolela glava, bilo bi to od tumora; ako bi zamirisalo na kišu, mogli smo da se pozdravimo sa prinosima. Tako je on kontrolisao situaciju, zahvaljujući većitoj strategiji da uvek sve zna unapred. Sada, kada je stvarnost izgledala strašnije od svih njegovih fatalističkih predviđanja, nije imao druge osim da podvije rep i stušti se suprotnim smerom. „Ne brini, sve će biti u redu.“ I prvi put se sve odigralo kako je predvideo. Rusi nikada nisu prešli preko reke, a uspeli smo čak i da spasemo svog pacijenta.

Godinama zatim sam ga zadirkivao navodeći šta je to bilo potrebno da iz njega izvuče tračak optimizma, a on je uvek odgovarao kako će biti potrebno nešto neuporedivo gore da ga natera da opet tako postupi. Sada smo bili starci, a to „nešto gore“ samo što se nije desilo. Bilo je to odmah pošto me je pitao da li sam naoružan. „Ne“, odgovorio sam, „a zašto bih bio?“ Usledila je kratka tišina, i bio sam siguran da nas tuđe uši slušaju. „Ne brini“, rekao je, „sve će biti u redu.“ Tada sam shvatio da ovo nije samo izolovana epidemija. Prekinuo sam vezu i pozvao ćerku u Guengdžou.

Suprug joj je radio za Kineski Telekom i provodio makar nedelju dana mesečno u inostranstvu. Rekao sam joj kako bi bilo pametno da sledeći put krene zajedno sa njim, da povede moju unuku, i da ostanu na putu što duže mogu. Nisam imao vremena da objašnjavam; signal mi je pao kad se pojavio prvi helikopter. Poslednje što sam uspeo da joj kažem bilo je: „Ne brini, sve će biti u redu.“

[Kvanga Đingšua je uhapsio MSS i zatvorio bez zvaničnih optužbi. Kada je uspeo da pobegne, epidemija se već bila proširila izvan granica Kine.]

Ljasa, Narodna Republika Tibet

[Najnaseljeniji grad na svetu i dalje se oporavlja od rezultata prošlonedeljnih opštih izbora. Socijaldemokrate su glatko pobedile Lamističku partiju i na ulicama se to još bučno proslavljalo. Sastajem se sa Nurijem Televaldijem u prepunom kafiću na pločniku. Moramo da vičemo kako bismo nadjačali euforičnu galamu.]

Pre nego što je epidemija izbila, krijumčarenje kopnom uopšte nije bilo popularno. Srediti pasoše, lažna putovanja autobusom, veze i zaštitu na drugoj strani, sve je to iziskivalo mnogo para. U to doba su jedine dve unosne maršrute bile Tajland ili Mjanmar. U Kašiju, gde sam nekada živeo, jedini put je vodio u bivše republike Sovjetskog Saveza. Niko nije hteo tamo i zato u početku nisam bio *šetou*⁵. Bio sam uvoznik sirovog opijuma, nebrušenih dijamanta, devojčica, dečaka, svega što je iole vredelo u tim primitivnim zemljama. Ali epidemija je sve to promenila. Odjednom su nas obasipali ponudama, i to ne samo *lijudong renkou*⁶, već isto tako, kako vi to kažete, elita. Imao sam profesionalce iz gradova, zemljoposjednike, čak i niže vladine činovnike. Ti ljudi su imali mnogo šta da izgube. Nisu marili kuda idu, samo su hteli da pobegnu.

Da li ste znali zbog čega beže?

Načuli smo glasine. Čak smo imali uzbunu zbog epidemije u Kašiju. Vlada je sve prilično brzo zataškala. Ali nagađali smo i znali smo da nešto nije u redu.

Zar vlada nije pokušala da vas spreči?

Zvanično jeste. Kazne za krijumčarenje su pooštrene; kontrolni punktovi na granicama pojačani. Čak su i javno pogubili nekoliko šetoua,

---

⁵ Šetou: „zmijska glava“, onaj koji krijumčari „renšee“ ili ljudske zmije“, tj. izbeglice.

⁶ Lijudong renkou: kinesko „plutajuć stanovništvo“ radnika beskućnika.

za primer. Da niste znali čitavu istinu, da je niste znali s mog stanovišta, pomislili biste da je to bila efikasna akcija.

Hoćete reći da nije?

Kažem samo da su se mnogi obogatili zahvaljujući meni: graničari, birokrate, policajci, čak i gradonačelnik. To su još bila dobra vremena za Kinu, gde je najbolji način za odavanje počasti sećanju na predsednika Maoa bio da mu vidite lice na što je moguće više novčanica od sto juana.

Toliko ste bili uspešni.

Kaši je procvetao. Mislim da je tuda prolazilo 90 procenata, možda više, kompletnog saobraćaja prema zapadnim zemljama, a preostalo je malo mesta i za putovanja vazduhom.

Putovanja vazduhom?

Ali samo malo. Tek sam nekoliko puta obavio prevoz renšea vazduhom, u dva-tri teretna aviona do Kazahstana ili Rusije. Sitni poslići. Nije to bilo kao na istoku, gde su Guangdong ili Đengsu izvodili po nekoliko hiljada ljudi svake nedelje.

Možete li to detaljnije objasniti?

U istočnim provincijama krijumčarenje vazduhom postalo je veliki biznis. To su bile bogate mušterije, oni koji su imali dovoljno sredstava za prebukirane turističke pakete i prvoklasne putničke vize. Sleteli bi u London ili Rim, ili čak San Francisko, otišli u hotel, izašli u jednodnevno razgledanje grada i jednostavno nestali. Tu su se vrtele velike pare. Oduvek sam želeo da pređem na vazdušni transport.

Ali šta je bilo sa infekcijom? Zar nije bilo rizika da se razotkrije?

Jeste, ali tek kasnije, posle Leta 575. U početku nije bilo toliko zaraženih koji su putovali ovim letovima. Ako i jeste, onda su bili u ranim fazama infekcije. Šetoui koji su radili vazdušne transporte bili su veoma obazrivi. Na prvi znak uznapredovale infekcije, ne bi vam više ni prišli. Hteli su da zaštite svoje poslovanje. Zlatno pravilo je glasilo da ne možete prevariti strane imigracione službenike ako najpre ne uspete da prevarite svog šetoua. Morali ste da izgledate i ponašate se sasvim zdravo, ali čak je i tada to neprestano bila trka s vremenom. Pre Leta 575, čuo sam jednu priču o

nekom bračnom paru, imućnom biznismenu i njegovoj ženi. Njega su ugrizli. Nije to bio ozbiljan ujed, razumete, već jedan od onih sa „usporanim dejstvom“, kada zubi promaše sve glavne krvne sudove. Siguran sam da su mislili kako na Zapadu ima leka, mnogi zaraženi su tako mislili. Izgleda da su stigli do svoje hotelske sobe u Parizu baš kad mu je pozlilo. Žena je pokušala da pozove doktora, ali on joj je to zabranio. Plašio se da će ih vratiti tamo odakle su došli. Umesto toga, naredio joj je da ga napusti i ode pre nego što on padne u komu. Čuo sam da je pristala, i da je hotelsko osoblje nakon dva dana stenjanja i komešanja odlučilo da se ne obazire na znak NE UZNEMIRAVAJ na vratima i ušlo u sobu. Nisam siguran da li je baš tako započela epidemija u Parizu, mada zvuči logično.

Rekli ste da nisu zvali doktora, da su se plašili da ih ne vrate nazad, ali zašto bi onda tražili lek na Zapadu?

Vi stvarno ne razumete kako izbeglice misle, jelda? Ti ljudi su bili očajni. Bili su zarobljeni između infekcije i vlade koja je nameravala da ih pokupi i „obrađi“. Zar ne biste i vi uradili sve što možete kako biste stigli u drugu zemlju gde možda ima trunke nade za vašeg voljenog, člana porodice ili dete koje je inficirano? Zar ne biste želeli da verujete kako nada ipak postoji?

Rekli ste da je njegova žena iščezla zajedno sa ostalim renšesima.

Oduvek je bilo tako, čak i pre epidemije. Neki se smeste kod porodice, neki kod prijatelja. Mnogi od onih siromašnijih morali su da odrade svoj *bao*⁷ lokalnoj kineskoj mafiji. Većina se jednostavno stopila sa podzemljem zemlje domaćina.

Sa slojevima koji imaju mala primanja?

Ako to želite tako da nazovete. Postoji li za skrivanje bolje mesto od onog dela društva koji niko drugi ne želi da primećuje? Kako je inače moglo da izbije toliko epidemija u siromašnim četvrtima razvijenog sveta?

Pričalo se da su mnogi šetoi pričali bajke o čudesnom leku u drugim zemljama.

Neki jesu.

---

⁷ Bao: dug u koji mnoge izbeglice zapadnu za vreme svog egzodusa.

Jeste li i vi?

[Stanka.]

Nisam.

[Još jedna stanka.]

Na koji način je Let 575 izmenio kirjumčarenje vazduhom?

Ograničenja su pojačana, ali samo u nekim zemljama. Šetoui na avio-linijama bili su pažljivi, ali isto tako i snalažljivi. Imali su izreku: „Svaka bogataška kuća ima ulaz za poslugu.”

Šta to znači?

Ako je Zapadna Evropa povećala mere bezbednosti, prođite kroz Istočnu Evropu. Ako SAD neće da vas puste unutra, idite kroz Meksiko. Siguran sam da su se mnoge bogate belačke zemlje zahvaljujući tome osećale bezbednije, premda im je zaraza već bubrila unutar granica. Ali nisam baš stručan za to, imajte na umu, ja sam se prvenstveno bavio kopnenim transportom, a moje ciljne zemlje bile su u centralnoj Aziji.

Da li je bilo lakše ući u njih?

One su nas bukvalno molile za posao. Te zemlje su bile u takvoj ekonomskoj krizi, službenici su im bili toliko zatupeli i korumpirani da su nam štaviše i pomagali oko papirologije u zamenu za deo naše zarade. Čak je bilo šetoua, ili kako su ih već zvali na svom prostom jeziku, koji su nam pomagali da prevezemo renšee preko bivših Sovjetskih republika u zemlje kao što su Indija ili Rusija, čak i Iran, mada ja nikada nisam pitao niti želeo da znam kuda su se ti renšei zaputili. Moj posao se završavao na granici. Sredim da im se ispećatiraju isprave, obeležim im vozila, platim stražarima i uzmem svoj deo.

Da li ste primetili mnogo zaraženih?

U početku ne. Pošast je prebrzo delovala. Nije bilo kao kod vazdušnog putovanja. Bile su potrebne nedelje da se stigne do Kašija, a čak i najsporiye povrede, kako sam čuo, nisu mogle da miruju duže od nekoliko dana. Zaraženi bi se obično reanimirali negde usput, gde bi ih prepoznali pa bi ih pokupila lokalna policija. Kasnije, kada se zaraza raširila i kada je policija postala previše malobrojna, počeo sam da primećujem mnogo zaraženih na svom putu.

Da li su bili opasni?

Retko. Porodica bi ih uglavnom vezala i začepila im usta. Videli biste kako se pozadi u kolima nešto pomera, tiho migolji ispod odeće ili debelih prekrivača. Čuli biste lupanje iz prtljažnika automobila ili, kasnije, iz sanduka sa rupicama za vazduh u kombijima. Rupice... oni zaista nisu imali predstavu šta se dešava sa njihovim voljenima.

A vi?

Tada već jesam, ali sam znao da bi bilo beznadežno objašnjavati im. Samo sam im uzimao novac i slao ih na put. Imao sam sreće. Nikad nisam morao da se nosim sa problemima krijumčarenja morem.

To je bilo teže?

I opasnije. Moje kolege iz primorja morale su da se pomire sa mogućnošću da se zaraženi oslobode okova i zaraze čitavo spremište.

Šta su radili?

Čuo sam za razna „rešenja“. Ponekad su brodovi pristajali uz dugačku, pustu obalu – nije bilo važno da li je posredi zemlja u koju su se uputili ili bilo koja druga obala - da „istovare“ inficirane renšee na plažu. Čuo sam i da su neki kapetani isplovljavali na pučinu i prosto bacali uskoprcanu masu u more. To možda objašnjava prve slučajeve plivača i ronilaca koji su nestajali bez traga i glasa, ili zašto su ljudi širom sveta pričali da su ih videli kako izranjaju. Bar sa time nisam nikada morao da se bakćem.

Doduše, jesam imao jedan manji incident, onaj koji me je i ubedio da je došlo vreme da prestanem. Bio je posredi neki kamion, prava stara krtija. Iz prikolice se čulo stenjanje. Mnoštvo pesnica je udaralo o aluminijum. Zapravo, lelujavao se tamo-amo. U kabini je bio neki veoma imućan bankar iz Si'ana. Zaradio je dosta para na otkupu dugova sa američkih kreditnih kartica. Imao je dovoljno da plati za čitavu svoju širu porodicu. Njegovo „armani“ odelo bilo je zgužvano i iscepano. Imao je ogrebotine na licu, a u očima mu je gorela mahnita vatra koju sam bio počeo da viđam svakodnevno. Vozačeve oči su izgledale drugačije, kao moje, sa pogledom koji je govorio da novac možda neće još dugo biti od neke velike koristi. Dao sam čoveku dodatnu pedeseticu i poželeo mu sreću. To je bilo sve što sam mogao da uradim.

Kuda se taj kamion bio zaputio?
U Kirgistan.

*

Meteori, Grčka

[Manastiri su uzidani u strmo, nepristupačno stenje, a neke građevine su nasadene povrh visokih, gotovo vertikalnih stubova. Iako je prvobitno bilo privlačno utočište od otomanskih Turaka, kasnije se pokazalo jednako bezbednim i od živih mrtvaca. Posleratne stepenice koje se lako mogu uvući, pretežno od metala i drveta, služe sve većem broju hodočasnika i turista. Meteori su poslednjih godina postali veoma popularni među pripadnicima obe te grupe. Neki tragaju za mudrošću i duhovnim prosvetljenjem, dok drugi jednostavno tragaju za mirom. Stenli Mekdonald je jedan od potonjih. Veteran iz bezmalo svih kampanja širom njegove rodne Kanade, prvi put se suočio sa živim mrtvacima u jednom drugom ratu, kada se Treći bataljon kanadske lake pešadije princeze Patriše uključio u operacije protiv krijumčara droge u Kirgistanu.]

Molim vas, nemojte nas mešati sa američkim Alfa timovima. To je bilo mnogo pre njihovog razmeštanja, pre „Panike“, pre samoproglšenog izrealskog karantina... to je bilo čak i pre prvog velikog incidenta u Kejptaunu. Bilo je to na samom početku epidemije, kada niko još nije znao šta se sprema. Misija nam je bila strogo konvencionalna, opijum i hašiš, glavni izvozni proizvodi terorista širom sveta. Samo smo se sa time susretali u toj kamenitoj pustari. S trgovcima, razbojnicima i lokalnim plaćenicima. To je sve što smo očekivali. Samo smo za to i bili spremni.

Ulaz u pećinu smo lako pronašli. Pratili smo tragove krvi koji su vodili do karavana. Odmah smo znali da nešto nije u redu. Nije bilo tela. Suparnička plemena su uvek ostavljala žrtve pobacane i iskasapljene, kao upozorenje ostalima. Bilo je puno krvi, krvi i parčića smeđeg trulog mesa, ali jedina trupla koja smo pronašli pripadala su tovarnim mazgama. Činilo

se da su ih poobarale divlje zveri, a ne da ih je neko pobio mecima. Trbusi su im bili rasporeni, a meso puno velikih rana od ujeda. Pretpostavili smo da su to uradili divlji psi. Čitavi čopori tih prokletih zveri su tamarali dolinama, krupnih i gadnih kao arktički vukovi.

Najčudnija stvar od svega bio je tovar, i dalje u bisagama ili prosto razbacan oko leševa. E sad, čak i da to nije bio napad u cilju osvajanja teritorije, čak i da je to bio pokolj iz verskih pobuda ili plemenska osveta, niko ne ostavlja za sobom tek tako pedeset kilograma prvoklasnog, sirovog *bed brauna*⁸, savršene puške, ili skupe lične trofeje kao što su časovnici, mini CD plejeri, i GPS lokatori.

Od masakra u jarku trag krvi je vodio uz planinsku stazu. Mnogo krvi. Onaj ko je toliko iskrvario nije mogao ponovo na noge. Samo što nekako jeste. Niko ga nije lečio. Nije bilo drugih tragova. Koliko smo uspeli da zaključimo, taj čovek je bežao, krvario, pao potrbuške – primetili smo krvavi otisak njegovog lica u pesku. Nekako, da se nije čak ni ugušio, niti nasmrt iskrvario, ležao je tamo neko vreme, a onda naprosto ponovo ustao i nastavio da hoda. Ti novi tragovi bili su drugačiji od starih. Sporiji, bliži jedni drugima. Desno stopalo mu se vuklo, zbog čega je očito izgubio staru, iznošenu, duboku najku. Tragovi povlačenja bili su isprskani tečnošću. Nije to bila krv, ljudska, već kapljice čvrste, crne, skorene sluzi kakva nikome od nas nije delovala poznato. Pratili smo ih, kao i tragove povlačenja stopala sve do ulaza u pećinu.

Niko nije otvorio vatru, niti je bilo ikakvog dočeka. Zatekli smo ulaz u tunel bez stražara, potpuno otvoren. Odmah smo ugledeli leševe, ljude koje su pobile njihove sopstvene nagazne mine. Izgledalo je kao da su pokušali... u trku... da pobegnu napolje.

Iza njih, u prvoj prostoriji, ugledali smo prve tragove jednostrane pucnjave, jednostrane zato što je samo jedan zid pećine bio izrešetan hicima iz ručnog oružja. Naspram tog zida bili su strelci. Rastrgnuti. Udovi, kosti, sve isitnjeno i oglodano... neki su još držali oružje, a jedna otkinuta šaka još je stezala stari makarov. Na njoj je nedostajao prst. Našao sam ga na drugoj strani sobe, zajedno sa telom drugog, nenaoružanog čoveka koji je bio pogođen više od sto puta. Nekoliko hitaca mu je otkinulo gornji deo glave. Prst mu je još bio zaglavljen među zubima.

---

⁸ Bed braun: nadimak za vrstu opijuma koji se gaji u pokrajini Badakšan u Avganistanu.

U svakoj prostoriji je bilo slično. Pronašli smo razrušene barikade, pobacano oružje. Našli smo još leševa, ili njihovih delova. Samo su oni netaknuti poginuli od pucnja u glavu. Pronašli smo meso, sažvakano, kašasto meso koje im je virilo iz grla i stomaka. Po tragovima krvi, otisci ma stopala, čaurama i rupama od metaka videlo se da je čitava bitka započela u bolnici.

Otkrili smo nekoliko kreveta, i svi su bili krvavi. Na kraju te prostorije smo našli obezavljenog...pretpostavljam, doktora, koji je ležao na zemljanom podu odmah do kreveta sa prljavim čaršavima, odećom i starom, iznošenom levom dubokom najkom.

Poslednji tunel koji smo pregledali srušio se od eksplozije nagazne mine. Iz krečnjaka je štrcala šaka. Još se pomerala. Reagovao sam nagoni, nagnuo se, zgrabio je i osetio taj stisak. Poput čelika, umalo mi nije zdrobila prste. Uzmakao sam, pokušao da pobegnem. Nije me puštala. Povukao sam jače, zabio stopala u zemlju. Najpre se oslobodila ruka, zatim glava, iskidano lice, razrogačene oči i sive usne, zatim druga ruka, koja me je dograbila za mišicu i stisnula, onda ramena. Pao sam unazad zajedno sa gornjom polovinom tog stvorenja. Deo od struka naniže je bio mu je i dalje zaglavljen pod kamenjem, povezan sa gornjim delom tela razmotanim crevima. Još se mrdalo, grebalo po meni, pokušavalo da strpa moju mišicu u usta. Posegao sam za oružjem.

Pucao sam pod uglom, uvis, odmah ispod i malo iza njegove brade, tako da sam mu razneo mozak po tavanici iznad nas. Bio sam sam u tunelu kada se to dogodilo. Bio sam jedini svedok...

[Načas začuti.]

„Izlaganje nepoznatim hemikalijama." To su mi rekli kad sam se vratio u Edmonton, to ili da sam alergičan na naše profilaktičke medikamente. Dodali su tome i zdravu dozu *PTSP-a*⁹, za svaki slučaj. Samo mi je bio potreban odmor, odmor i dugoročna „evaluacija“...

„Evaluacija“... to se dešava kada je reč o tvojima. Samo kada se radi o neprijatelju, posredi je „isledivanje“. Uče te kako da se odupreš neprijatelju i zaštitiš um i duh. Ne uče te kako da se odupreš sopstvenim ljudima, naročito onima koji misle da ti „pomažu“ da „uvidiš istinu“. Nisam pukao zbog njih, već zbog samog sebe. Želeo sam da im verujem i želeo sam da

---

⁹ PTSP: posttraumatski stresni poremećaj.

mi pomognu. Bio sam dobar vojnik, dobro obučeni i iskusan; znao sam šta mogu da uradim drugim ljudima, kao i šta oni mogu da urade meni. Mislio sam da sam spreman na sve. **[Gleda daleko u dolinu, odsutnog pogleda.]** Koji je to duševno zdrav čovek mogao da bude spreman na ovo?

Amazonska prašuma, Brazil

[Stižem sa povezom preko očiju, kako ne bih otkrio lokaciju svojih „domaćina”. Stranci ih zovu Janomami, „Žestoki ljudi”, i ne zna se da li je to zbog njihove tobožnje ratoborne prirode ili činjenice da je njihovo novo selo što visi sa najvišeg drveća ono što im je omogućilo da prebrode krizu jednako, ako ne i bolje nego najrazvijenije industrijske zemlje. Nije sasvim jasno da li je Fernando Olivijera, koštunjavi belac i narkoman „s ivice sveta”, njihov gost, maskota ili zarobljenik.]

Još sam bio lekar, tako sam bar ubeđivao sebe. Tačno, bio sam bogat i neprekidno sam se još više bogatio, ali se moj uspeh makar zasnivao na vršenju neophodnih medicinskih intervencija. Nisam samo seckao i reckao nosiće omladini, ili prišivao sudanske „pitone” na *androgine pop dive*¹⁰. I dalje sam bio lekar, i dalje sam pomagao ljudima, a ako je to toliko bilo „nemoralno” za uobraženi, licemerni sever, zašto su onda tamošnji stanovnici i dalje pristizali?

Paket je stigao sa aerodroma jedan sat pre pacijenta, spakovan u led, u plastičnom izletničkom frižideru. Srca su izuzetno retka. Nisu kao jetre ili tkiva kože, a svakako ne kao bubrezi, koje ste mogli da dobijete iz bezmalo svake bolnice ili mrtvačnice u zemlji posle izglasavanja zakona o „pretpostavljenoj saglasnosti”.

Da li je bilo testirano?

Na šta? Da biste nešto testirali, morate znati šta uopšte tražite. Tada nismo znali za Hodajući pomor. Brinule su nas uobičajene boljke –

---

¹⁰ Navodno, pre rata su polne organe sudanskih muškaraca osuđenih za preljubu odsecali i prodavali po svetu na crnoj berzi.

hepatitis ili HIV/SIDA - a nismo imali vremena čak ni da ga testiramo na to.

Zašto?

Zato što je let već predugo potrajao. Organi ne mogu večno da stoje na ledu. I tako smo se, kad je to srce u pitanju, već poigrali sa srećom.

Odakle je stiglo?

Najverovatnije iz Kine. Moj posrednik je radio u Makau. Verovali smo mu. Imao je solidan dosje. Kada nas je uveravao da je paket „ispravan“, poverovao sam mu na reč; morao sam. Znao je za rizike, kao i ja, kao i pacijent. *Herr Miler* je, pored uobičajenih problema sa srcem, bolovao i od neverovatno retke genetske mane – dektrokardije sa situs inverzusom. Organi su mu bili postavljeni naopako; jetra mu je bila na levoj strani, srčani otvori na desnoj i tako dalje. Vidite sa kakvom smo se jedinstvenom situacijom suočili. Nismo tek tako mogli da mu presadimo obično srce i okrenemo ga naopačke. To se naprosto ne radi tako. Trebalo nam je drugo sveže, zdravo srce od „davaoca“ sa upravo istim problemom. A gde bismo inače imali takvu sreću ako ne u Kini?

To je bila sreća?

[**Osmehuje se.**] I „politička efikasnost“. Rekao sam svom posredniku šta mi je potrebno, objasnio mu pojedinosti, i posle tri nedelje mi je stigla elektronska poruka sa jednostavnim tekstom: „Našli smo odgovarajuće.“

Pomagao sam, doktor Silva je obavio čitavu proceduru. Bio je to ugledan hirurg-kardiolog koji je operisao najteže slučajeve u Bolnici Izraelka „Albert Ajnštajn“ u Sao Paulu. Drzak skot, čak i za jednog kardiologa. Sujeta mi je bila strašno povredena zbog toga što sam morao da radim sa... za... tog bizgova koji se prema meni ophodio kao da sam stažista na prvoj godini. Ali šta sam mogao... *Herr Mileru* je trebalo novo srce, a mojoj kući na plaži novi herbalni džakuzi.

Herr Miler se nikad nije probudio iz anestezije. Dok je ležao u šok-sobi, samo nekoliko minuta pošto smo ga zatvorili, počeli su da mu se pojavljuju simptomi. Temperatura, puls, koncentracija kiseonika u krvi... Zabrinuo sam se, a to je zaintrigiralo čak i mog „iskusnijeg kolegu“. Rekao mi je da je

to uobičajena reakcija na lekove za suzbijanje imuniteta, ili jednostavno očekivana komplikacija gojaznog, bolesnog šezdesetsedmogodišnjaka koji je upravo prošao kroz jednu od najtraumatičnijih operacija u savremenoj medicini. Čudo me nije potapšao po glavi, kreten. Rekao mi je da odem kući, da se istuširam, odspavam malo, možda pozovem devojkicu ili dve, opustim se. On će ostati da ga pazi i zvaće me ako bude ikakvih promena.

[Olivijera ljutito napući usne i sažvaće još jedan komadić tajanstvenog lišća.]

I šta je trebalo da mislim? Možda je bilo zbog lekova, OKT 3. Ili sam možda samo bio po prirodi zabrinut. Bilo mi je to prvo presađivanje srca. Šta sam znao? Mada opet... toliko me je to brinulo da mi spavanje nije bilo ni nakraj pameti. Zato sam uradio ono što bi svaki dobar doktor uradio kada mu je pacijent u mukama; otišao u provod. Igrao, pio, dozvolio da mi ko zna ko i ko zna šta radi kojekakve razvratne stvari. Prvih nekoliko puta nisam znao čak ni da li mi to vibrira telefon. Prošlo je najmanje sat vremena pre nego što sam se javio. Gracijela, moja recepcionarka, bila je potpuno van sebe. Rekla mi je da je sat pre toga *Herr Miler* pao u komu. Bio sam u kolima pre nego što je stigla da završi rečenicu. Vožnja do bolnice trajala je pola sata, i psovao sam sve vreme i sebe i Silvu. Znači, *imao* sam razloga da brinem. *Bio* sam u pravu! Sujeta, možete tako reći; čak ako to pretpostavlja teške posledice i po mene samog, uživao sam u tome što je ugled nepobedivog Silve ukaljan.

Kada sam stigao, video sam Gracijelu kako pokušava da smiri histeričnu Rozi, jednu od mojih bolničarki. Jadna devojkica je bila neutešna. Dobro sam je ošamario - to ju je smirilo - i upitao šta se dešava. Zašto joj je uniforma isprskana krvlju? Gde je doktor Silva? Zašto su neki drugi pacijenti izvan svojih soba, i odakle do đavola ta prokleta lupnjava? Rekla mi je da je *Herr Miler* preminuo naglo, neočekivano. Objasnila mi je kako su upravo pokušavali da ga ožive kada je *Herr Miler* otvorio oči i ugrizao doktora Silvu za ruku. Njih dvojica su počeli da se gušaju; Rozi je pokušala da pomogne, ali umalo i nju nije ujeo. Ostavila je Silvu, pobegla iz sobe i zaključala vrata za sobom.

Samo što se nisam nasmejao. Toliko je bilo smešno. Možda je Supermen pogrešio i postavio pogrešnu dijagnozu, ako je i to uopšte bilo moguće.

Možda se ovaj samo pridigao iz kreveta i onako omamljen pokušao da se pridrži za doktora Silvu. Moralo je da postoji razumno objašnjenje... a opet, na njenoj odeći je bilo krvi, a iz *Herr* Milerove sobe dopirali su prigušeni zvuči. Vratio sam se do automobila da uzmem pištolj, više da bih smirio Gracijelu i Rozi nego zbog sebe.

Imali ste pištolj?

Živeo sam u Rijuu. Šta mislite da sam nosio, „šarca“? Vratio sam se u Milerovu sobu, pokucao nekoliko puta. Ništa se nije čulo. Prošaputao sam njegovo i Silvino ime. Niko mi nije bilo odgovorio. Primetio sam da krv probija ispod vrata. Ušao sam i video da je pod sav krvav. Silva je ležao u daljem uglu, a Miler je čučao iznad njega, okrenut prema meni debelim, bledim, dlakavim leđima. Ne sećam se kako sam mu privukao pažnju, da li sam ga pozvao, opsovao, ili bilo šta uradio. Miler se okrenuo prema meni, dok su mu parčići krvavog mesa ispadali iz otvorenih usta. Video sam da su mu šavovi polurasporeni, a kroz rez mu je izbijala gusta, crna želatinozna tečnost. Drhtavo se osovio na noge i zateturao se sporo ka meni.

Uperio sam pištolj u njegovo novo srce. Bio je to „pustinjski orao“, izraelski, velik i uočljiv, zbog čega sam ga i izabrao. Bogu hvala, nikada pre toga nisam pucao iz njega. Nisam bio spreman na takav trzaj. Metak je promašio srce i bukvalno mu razneo glavu. Srećom, čistom srećom za ovu budalu koja je stajala sa zadimljenim pištoljem i potočićem mokraće što joj se slivao niz nogu. Sad je došao red na Gracijelu da mene ošamari nekoliko puta, pre nego što sam se pribrao i pozvao policiju.

Da li su vas uhapsili?

Ma jeste li vi normalni? To su mi bili partneri, šta mislite, kako sam uspevao da dolazim do organa? I kako sam uspeo da sredim čitav taj kaos? Oni to veoma dobro rade. Pomogli su mi tako što su objasnili ostalim pacijentima kako je neki manijak upao na kliniku i ubio doktora Silvu i *Herr* Milera. Pobrinuli su se takođe da niko od osoblja ne kaže nešto što bi protivrećilo toj priči.

Šta je bilo sa leševima?

Napisali su da je Silva žrtva verovatne „otmice kola i vozača“. Ne znam kud su sklonili njegov leš; možda u neku uličicu u Božjem gradu, kao posle neuspele transakcije sa drogama, da bi priča bila uverljivija. Nadam se da su ga prosto spalili, ili sahranili... duboko.

Mislite li da je...

Ne znam. Mozak mu je bio netaknut kad je umro. Ako nije bio u kesi za leševe... ako je zemlja bila dovoljno meka. Koliko bi mu trebalo da sebi prokopa put napolje?

[Žvaće još jedan list, nudi i mene. Odbijam.]

A gospodin Miler?

Bez objašnjenja, ni njegovoj udovici, ni Austrijskoj ambasadi. Samo još jedan oteti turista koji jc bio nepažljiv u opasnom gradu. Ne znam da li je *Frau* Miler ikada poverovala u to, niti da li je pokušala da to dalje istraži. Verovatno nikad nije shvatila koliko je zapravo imala sreće.

Zašto je imala sreće?

Vi to ozbiljno? Šta da nije oživeo u mojoj bolnici? Šta da je uspeo da stigne čak kući?

Zar je to moguće?

Naravno da jeste! Razmislite. Pošto je infekcija krenula od srca, virus je imao neposredan pristup njegovom cirkulacionom sistemu, tako da mu je verovatno stigao do mozga samo nekoliko sekundi posle presađivanja. E sad, kad je posredi neki drugi organ, recimo jetra ili bubreg, ili možda čak parče presađene kože, za to je potrebno mnogo više vremena, naročito ako je virus prisutan u malim količinama.

Ali davalac...

Ne mora potpuno da oživi. Šta ako se tek zarazio? Organ možda još nije potpuno zasićen. Virus je prisutan možda samo u infinitezimalnim

tragovima. Ako stavite taj organ u drugo telo, mogu da prođu dani, nedelje, pre nego što virus konačno dospe do krvotoka. Do tada pacijent može gotovo da se oporavi, sav srećan i zdrav, da normalan živi.

Ali onaj ko odstranjuje organ...

...možda i ne zna sa čime ima posla. Ja nisam to znao. Bile su to početne faze, kada niko još nije ništa znao. Ali čak i da jeste, kao što su znale neke službe u kineskoj vojsci... da ne pričamo o tome šta je moralno, a šta ne... Godinama pre epidemije, zarađivali su milione tako što su prodavali organe pogubljenih političkih osuđenika. Mislite da će nešto tako sitno kao što je virus uspeti da ih natera da ispuste iz ruku tu zlatnu koku?

Ali kako...

Uzmete srce nedugo pošto što je žrtva umrla... možda čak dok je još živa... tako su radili, znate, uzimali organe naživo kako bi bili sveži... pakovali ih u led, avionom slali u Rio... Kina je bila najveći izvoznik ljudskih organa na svetskom tržištu. Ko zna koliko je bilo zaraženih rožnjača, zaraženih hipofiza... Majko božja, ko zna koliko su zaraženih bubrega poslali na globalnu pijacu. A to su samo organi! Šta je sa „doniranim“ jajnim ćelijama političkih zatvorenica, spermom, krvlju? Mislite da je imigracija jedini način na koji je infekcija zapljusnula svet? Nisu sve prvobitne epidemije izbijale među Kinezima. Možete li da objasnite sve one priče o ljudima koji su naglo umirali bez objašnjenja uzroka i oživljavali a da nikada nisu bili ugrizeni? Zašto je toliko epidemija započelo u bolnicama? Ilegalni kineski imigranti nisu išli u bolnice. Zna li samo koliko je ljudi uradilo ilegalnu transplataciju organa u tim godinama koje su neposredno prethodile Velikoj panici? Čak i da je 10 procenata među njima bilo zaraženo, pa makar i 1 procenat...

Imate li neki dokaz za tu teoriju?

Ne... ali to ne znači da se nije tako dogodilo! Kad se samo setim koliko sam transplantacija obavio svim tim pacijentima iz Evrope, arapskih zemalja, čak i iz uobraženih SAD. Retko se koji od vas Jenkija raspitivao odakle vam taj novi bubreg ili gušterača, bilo to od nekog siromašnog klinca iz Božjeg grada ili zlosrećnog studenta u kineskom političkom

zatvoru. Niste znah, niti vas je bilo briga. Samo ste potpisivali svoje putničke čekove, odlazili pod nož, a onda se vraćali kući u Majami, Njujork ili kuda već.

Jeste li ikada pokušali da pronađete te pacijente, da ih upozorite?

Nisam. Pokušao sam da se oporavim od skandala, povratim ugled, bazu klijenata, račun u banci. Hteo sam da zaboravim šta se desilo, a ne da to dalje istražujem. Kad sam uvideo opasnost, ona mi je već grebala po vratima.

Luka Bridžtaun, Barbados, Federacija Zapadnoindijskih Ostrva

[Rečeno je da očekujem „jedrenjak“ iako su „jedra“ VB *Imfingo* zapravo četiri vertikalne turbine na vetar koje se izdižu iz njegovog vitkog trimaranskog trupa. Zajedno sa MPR-om, ili membranom za protonsku razmenu, elektrohemijским ćelijama, tehnologijom koja pretvara morsku vodu u struju, lako je shvatiti zašto prefiks „VB“ označava „Večiti brod“. Pozdravljen kao nepobitna budućnost pomorskog transporta, i dalje se najčešće viđa kako plovi pod državnom zastavom. *Imfingo* je u privatnom vlasništvu i njime upravlja Džejkob Nijati, njegov kapetan.]

Rođen sam otprilike kad i nova, postaparhejska Južna Afrika. Tokom tih euforičnih dana, nova vlada ne samo što je obećala demokratiju tipa „jedan čovek, jedan glas“ već i posao i smeštaj za celu zemlju. Moj otac je mislio da će odmah biti tako. Nije znao da su to daleki ciljevi koji treba da se ostvare tek posle mnogo godina - generacija – napornog rada. Mislio je da će nas, ako napustimo rodni kraj našeg plemena i preselimo se u grad, tamo čekati ganc nova kuća i dobro plaćeni poslovi. Moj otac je bio priprost čovek, nadničar. Ne mogu da ga krivim zbog nedostatka obrazovanja, niti zbog toga što je želeo da priušti bolji život svojoj porodici. I tako smo se smestili u Kajeliši, jednoj od četiri velike varoši u blizini Kejptauna. Bio je

to mučan, beznadežan život ispunjen ponižavajućim siromaštvom. Bilo je to moje detinjstvo.

U noći kada se to desilo, vraćao sam se kući peške sa autobuske stanice. Bilo je oko pet ujutro, i tek što sam završio smenu kelneraja u restoranu *Hvala bogu, petak je* kod pristaništa Viktorija. Bila je to dobra noć. Velike napojnice, a vesti sa Turnira Tri nacije ispunjavale su svakog Južnoafrikanca ponosom. Springboksi su tukli Sasvim crne... opet!

[Smeška se dok se toga priseća.]

Možda sam se malo zamislio, ili sam jednostavno bio previše iscrpljen, ali telo mi je reagovalo pre nego što mi je pucnjava doprla do svesti. Hici iz vatrenog oružja nisu bili ništa neobično, natočim ne u mom kraju, i ne u to vreme. „Jedan čovek, jedan pištolj“, tako je glasilo geslo mog života u Kajeliši. Kad si stari ratnik, razviješ gotovo genetske sposobnosti opstanka. Moje su bile oštre kao brijač. Čučnuo sam, pokušao da odredim gde se nalazi izvor zvuka, tražeći istovremeno najtvrđu površinu iza koje bih mogao da se sakrijem. Većina kuća su bili samo sklepani ćumezi, od drvenih otpadaka ili rebrastog lima, ili čak samo od najlona privezanih za grede koje su jedva stajale uspravno. Te stračare su makar jednom godišnje nestajale u požaru, a meci su prolazili kroz njih kao kroz vazduh.

Jurnuo sam i zgurio se iza jedne frizerske radnje napravljene od kontejnera za prevoz automobila. Nije bilo savršeno, ali je poslužilo nekoliko sekundi, dovoljno da se sakrijem i sačekam da pucnjava zamre. Samo što se to nije desilo. Pištolji, sačmarice, i ono štektanje koje se nikad ne zaboravlja, ono po kojem prepoznate da neko ima kalašnjikov. Već je trajalo predugo za običan obračun bandi. Sada se čula vika, vriska. Osetio sam miris dima. Čuo komešanje rulje. Provirio sam iza ugla. Na desetine ljudi, većinom u odeći za spavanje, svi sa povcima:

„Beži! Sklanjaj se odatle! Dolaze!“ Kućne svetiljke su se palile svuda oko mene, a lica izvirivala iz koliba. „Šta se dešava?“ pitali su. „Ko dolazi?“ Tako su pričali mladi. Stariji su prosto počeli da beže. Njihov nagon za preživljavanjem bio je drugačiji, nagon nastao u doba kada su bili robovi u sopstvenoj zemlji. Tada su svi znali ko su to „oni“, a kad „oni“ dolaze, možeš samo da bežiš i da se moliš bogu.

Da li ste vi pobegli?

Nisam mogao. Moja porodica, majka i dve sestrice, živela je samo nekoliko „kuća“ od radio-stanice Zibonele, upravo odakle je rulja počela da beži. Nisam razmišljao. Bio sam glup. Trebalo je da se vratim nazad, pronađem neki sokak ili mirnu ulicu.

Probao sam da se probijem kroz gužvu, gurajući se u suprotnom smeru. Mislio sam da mogu da ostanem pored koliba. Gurnuli su me na jednu od njih, na jedan od tih najlonskih zidova, koji se obmotao oko mene kada se čitava skalamerija srušila. Bio sam zarobljen, nisam mogao da dišem. Neko je pretrčao preko mene, nabio mi glavu u zemlju. Oslobodio sam se nekako, iskobeljao se i iskotrljao na ulicu. Još sam ležao na stomaku kada sam ih ugledao: desetak ili petnaestak, ocrtanih spram zapaljenih straćara. Nisam im video lica, ali sam čuo kako stenju. Polako su se vukli prema meni, podignutih ruku.

Ustao sam, zavrtelo mi se u glavi, celo me je telo bolelo. Nagoni, počeo sam polako da uzmičem i ušao u „haustor“ najbliže kolibe. Nešto me je zgrabilo s leđa, povuklo me za kragu i iscepalo tkaninu. Okrenuo sam se, sagnuo i šutnuo iz sve snage. Bio je krupan, krupniji i teži od mene nekoliko kilograma. Niz belu majicu slivala mu se crna tečnost. Iz grudi mu je virio nož, zaglavljen između rebara i zariven do drške. Deo moje kragne koji je on stezao zubima ispao je kad mu se spustila donja vilica. Zarežao je, kidisao na mene. Pokušao sam da se izmaknem. Uhvatio me je poviše šake. Osetio sam kako mi zglob puca i telom mi je prostrujao bol. Pao sam na kolena, pokušao da se okotrljam i pri tom ga možda sapletem. Napipao sam rukom neki težak lonac. Zgrabio sam ga i snažno zamahnuo. Tresnuo ga po licu. Nastavio sam da ga udaram, lupao ga po lobanji sve dok se kost nije raspukla, a mozak mu se prosuo po mojim nogama. Klonuo je u stranu. Taman što sam ga se rešio, kada se još jedan pojavio na vratima. Ovaj put je krhkost građevine meni išla u korist. Provalio sam zadnji zid nogom, izvukao se napolje i pri tom porušio čitavu udžericu.

Bežao sam, nisam znao kuda. Bio je to pravi košmar, kolibe u plamenu i grabljive ruke svuda oko mene. Prošao sam kroz straćaru u kojoj se skrivala jedna žena. Dvoje uplakane dece zbijalo se uz nju. „Pođite sa mnom!“ rekao sam. „Molim vas, hodite, moramo da krenemo!“ Pružio sam ruke i prišao joj bliže. Povukla je decu ka sebi i zamahnula na mene naoštrenim šrafcičigerom. Oči su joj bile širom razrogačene, uplašene. Čuo

sam zvuke iza sebe... lomili su stračare, prevrtali ih u prolasku. Prešao sam s jezika Ksosa na engleski. „Molim vas“, preklinjao sam, „morate da bežite!“ Posegnuo sam za njom, ali me je ubola u ruku. Ostavio sam je tamo. Nisam znao šta bih drugo. Još je pamtim, dok spavam ili možda ponekad kad zažmurim. Ponekad je ona moja majka, a uplakana deca moje sestre.

Ugledao sam ispred sebe jarko svetio koje je sijalo između pukotina u stračarama. Potrčao sam iz petnih žila. Probao sam da ih pozovem. Ponestalo mi je vazduha. Probio sam zid jedne kolibe i odjednom se našao na otvorenom. Svetla su bila zaslepljujuća. Osetio sam kako me je nešto tresnulo u rame. Mislim da sam se onesvestio i pre nego što sam pao na zemlju.

Došao sam sebi u krevetu u bolnici na *Grote Škuru*.¹¹ Nikad nisam video takvu unutrašnjost odeljenja za oporavak. Bilo je toliko belo i čisto da sam pomislio da sam mrtav. Siguran sam da su tom osećaju pripomogli i lekovi. Nikada ranije nisam probao drogu, nikada nisam okusio ni kap alkohola. Nisam hteo da završim kao mnoge moje komšije, kao moj otac. Celog života sam se trudio da ostanem čist, a sada...

Morfijum, ili šta su mi već ubrizgali u vene, bio je divan. Ni za šta nisam mario. Nije me bilo briga ni kad su mi rekli da me je policija pogodila u rame. Video sam kako su mahnito izneli krevet sa čovekom koji je ležao kraj mene čim je prestao da diše. Nisam mario čak ni kad sam čuo kako pričaju o „besnilu“.

Ko je pričao o tome?

Ne znam. Kao što sam rekao, bio sam skroz ufiksiran. Sećam se samo glasova u hodniku ispred mog odeljenja, glasova povišenih u ljutitoj svađi. „To nije bilo besnilo!“ vikao je jedan od njih. „Ljudi ne postaju takvi od besnila!“ Onda... nešto drugo... i zatim: „Pa šta onda predlažete, imamo ih petnaest tu, u prizemlju! Ko zna koliko ih je još napolju!“ Čudno kako vrtim sve vreme taj razgovor u glavi, i pitam se šta je trebalo da mislim, osećam, radim. Dugo mi je trebalo da se ponovo otreznim, probudim i suočim sa košmarom.

---

¹¹ *Groote Schuur* - na holandskom: „Velika štala“, poznato imanje u Kejptaunu (prim.prev.)

Tel Aviv, Izrael

[Jirgen Varmbrun obožava etiopsku hranu, zato smo se i susreli u jednom od restorana Falaša, etiopskih Jevreja. Mogao je da vam zaliči na kakvog ludog naučnika ili univerzitetskog profesora zbog svoje svetle, ružičaste kože i belih razbarušenih obrva koje su bile sasvim u skladu s njegovom „Ajnštajn“ frizurou. Ali on nije bio niti jedno, niti drugo, lako nikad nije rekao za koju je obaveštajnu službu radio, ili možda još radi, otvoreno priznaje da se jedno vreme bavio špijunažom.]

Većina ljudi ne veruje da nešto može da se desi sve dok se to ne dogodi. Razlog nije glupost ili slabost, jednostavno, takva vam je ljudska priroda. Ne krivim nikoga zbog toga što nije poverovao. Ne tvrdim da sam ja iole bolji ili pametniji od njih. Sve se verovatno svodi na puku slučajnost u poreklu. Ja sam, eto, rođen u grupi ljudi koji žive u neprestanom strahu da će biti iskorenjeni. To je deo našeg identiteta, našeg sklopa ličnosti, i užasni pokušaji i greške naučili su nas da neprestano budemo na oprezu.

Prvo upozorenje na pošast stiglo mi je od naših prijatelja i klijenata sa Tajvana. Žalili su se na naš novi program za dešifrovanje softvera. Izgleda da nije mogao da dešifruje neke elektronske poruke iz Narodne Republike Kine, ili je to tako loše radio da je tekst bio nerazumljiv. Pretpostavio sam da problem nije u softveru nego u samim prevedenim porukama. Crveni iz kontinentalne Kine... dobro, pretpostavljam da više i nisu bili „crveni“ ali... šta da očekujete od jednog starca? Crveni su imali gadnu naviku da koriste isuviše različitih računara iz previše različitih generacija i zemalja.

Pre nego što sam izneo tu teoriju Tajpeju, palo mi je na pamet da bi možda bilo dobro da i sam proverim te skremblovane poruke. Iznenadio sam se kada sam video da su slova savršeno dešifrovana. Ali sam tekst... sve se odnosilo na epidemiju novog virusa koji najpre eliminiše žrtve, a zatim im oživljava leševe i pretvara ih u nekakve pomahnitale ubice. Naravno, nisam poverovao da je to istina, pogotovo pošto je nekoliko nedelja kasnije izbila kriza u Tajvanskom moreuzu, a sve poruke o

leševima u divljačkom pohodu naglo su prestale. Podozreo sam u postojanje drugog sloja šifara, u šifru unutar šifre. To je bio prilično uobičajen postupak, od samog nastanka takve vrste komunikacije. Naravno da Crveni ne misle zaista na leševe. Mora da je to neki novi sistem naoružanja ili ultratajni ratni plan. Digao sam ruke od toga, pokušao da zaboravim. Međutim, kako je to već umeo da kaže jedan naš veliki nacionalni heroj: „Moje šesto, paukovo čulo i dalje je bilo budno.“

Nedugo zatim, na svadbi moje kćerke, zapodenuo sam razgovor s jednim profesorom sa Hebrejskog univerziteta. I inače je bio pričljiv, a još je i prilično popio. Trtljao je nešto o tome kako je jedan njegov rođak radio nešto u južnoj Africi, pa mu pričao nekakve priče o golemima. Znaete priču o Golemu, onu staru legendu o rabinu koji je udahnuo život beživotnom kipu? Meri Seli je ukrala tu zamisao za svoju knjigu *Frankeštajn*. Isprva nisam govorio ništa, samo sam slušao. Čovek je nastavio da brblja o tome kako ti golemi nisu bili napravljeni od gline, niti su bili pitomi i poslušni. Čim je pomenuo oživljavanje ljudskih tela, zatražio sam broj tog čoveka. Ispostavilo se da je ovaj bio u Kejptaunu na jednom od onih „adrenalinskih putovanja“, mislim na hranjenje ajkula.

[Prevrće očima.]

Naime, ajkula ga je zakačila, i to baš po guzici, zbog čega se oporavljao na Grote Škuru upravo kada su tamo doneli prve žrtve iz varoši Kajeliša. Nije video nijednu rođenim očima, ali mi je napričao dovoljno da popuni čitav moj stari diktafon. Potom sam njegove priče, zajedno sa onim dešifrovanim kineskim elektronskim porukama, dostavio svojim starešinama.

I tu sam izvukao neposrednu korist iz jedinstvenih okolnosti naše osetljive bezbednosti. U oktobru 1973, kada nas podli napad Arapa umalo nije saterao u Sredozemno more, sve informacije bile su nam ispred nosa, svi znaci upozorenja, a mi smo jednostavno omanuli u proceni. Nije nam bilo ni na kraj pameti da će nastupiti otvoren, istovremen konvencionalni napad nekoliko država, pogotovo ne u vreme našeg najsvetijeg praznika. Nazovite to stagnacijom, nazovite to krutošću, nazovite to neoprostivim mentalitetom stada. Zamislite grupu ljudi koji stoje i zure u napis na zidu, i svi čestitaju jedni drugima zbog toga što su uspeli tačno da pročitaju reči. Ali iza te grupe je ogledalo čija slika odražava pravo značenje tih reči. Niko

i ne gleda u ogledalo. Niko ne smatra da je to potrebno. Pa, pošto bezmalo nismo dozvolili Arapima da dovrše ono što je Hitler započeo, ne samo što smo shvatili da je taj odraz u ogledalu neophodan već i da mora postati naša državna politika. Od 1973. nadalje, ako devet obaveštajaca dođe do istog zaključka, dužnost desetog je da se usprotivi. Koliko god mogućnost bila nategnuta i malo verovatna, uvek se mora još više istražiti. Ako nuklearna elektrana u vašem komšiluku može da se upotrebi za proizvodnju plutonijuma kakav se koristi za naoružanje, istražujete; ako se pročuje da neki diktator pravi top toliko velik da može da ispali granate s antraksom preko čitavih zemalja, istražujete; a ako postoji i najmanja šansa da mrtvaci oživljavaju i pretvaraju se u proždrljive mašine za ubijanje, istražujete i istražujete dok ne dođete do apsolutne istine.

To je ono što sam ja i uradio, istraživao sam. U početku nije bilo lako. Bez Kine... tajvanska kriza je onemogućila svako dalje prikupljanje obaveštajnih izveštaja... preostalo mi je tek nekoliko izvora informacija. Većinom su to bile trice i kućine, naročito na Internetu; zombiji iz svemira i Zona 51... Kad smo već kod toga, otkud toliki fetiš sa Zonom 51 u vašoj zemlji? Malo kasnije, počeo sam da otkrivam korisnije informacije: slučajeve „besnila“ slične onima u Kejptaunu... tek kasnije je tome nadenut naziv „afričko besnilo“. Otkrio sam rezultate psihološkog ispitivanja nekih kanadskih planinskih vojnika koji su se nedavno vratili iz Kirgistana. Našao sam i blog-zapise jedne brazilske medicinske sestre koja je ispričala prijateljima o ubistvu nekog hirurga-kardiologa.

Najviše informacija dobio sam od Svetske zdravstvene organizacije. Ujedinjene nacije su birokratsko remek-delo, toliko je zlatnih grumenova dragocenih podataka zatrpano planinama nepročitanih izveštaja. Našao sam incidente koji su se dogodili širom sveta, a svi su bili odbačeni sa „prihvatljivim“ objašnjenjima. Ti slučajevi su mi omogućili da sastavim sveobuhvatni mozaik sa slikom te nove pretnje. Te žrtve su zaista bile mrtve, neprijateljski nastrojene i nepobitno ih je bilo sve vaše. Takođe sam otkrio i nešto veoma ohrabrujuće: kako okončati njihovo postojanje.

Ciljati u mozak.

[**Kikoće se.**]Danas pričamo o tome kao o nekoj čaroliji, poput svete vodice ili srebrnog metka, ali zašto jedini način da se ta stvorenja eliminišu ne bi bilo uništenje mozga? Zar to nije ujedno i jedini način za našu eliminaciju?

Mislite na ljudska bića?

[Klima glavom.] Pa zar se ne svodimo samo na to? Na puki mozak koji u životu održava složena i ranjiva mašina koju nazivamo telom? Mozak ne može da preživi ako makar jedan deo mašine bude uništen ili lišen neophodnih stvari kao što su hrana ili kiseonik. To je jedina merljiva razlika između nas i „Neupokojenih“. Njihovom mozgu nije potreban sistem podrške da bi preživeo, tako da je neophodno napast i sam organ. **[Podiže desnu ruku imitirajući pištolj i prislanja je uz slepoočnicu.]** Jednostavno rešenje, ali samo ako prepoznamo problem! S obzirom na to koliko se pošast brzo širila, mislio sam da je potrebno potražiti potvrdu iz stranih obavještajnih krugova.

Pol Najt mi je već dugo prijatelj, još od Entebe. On je smislio tla koristimo kopiju Aminovog crnog mercedesa. Pol se povukao iz državne službe baš pre „reformisanja“ njegove agencije i zaposlio se u privatnoj savetodavnoj firmi u Betezdi, u Merilendu. Kada sam ga posetio tamo, prenerazio sam se videvši da ne samo što je radio na istom projektu, u slobodno vreme, naravno, već mu je i dosje bio bezmalo jednako debeo i težak kao i moj. Probdeli smo celu noć čitajući uzajamna otkrića. Nismo ni zucnuli. Mislim da nismo ni bili svesni jedan drugog, sveta oko nas, bilo čega osim reči pred našim očima. Završili smo gotovo istovremeno, baš kad je počelo da sviće na istoku.

Pol je okrenuo poslednju stranicu, a onda me pogledao i ravnodušno rekao: „Ovo ništa ne valja, a?“ Klimnuo sam glavom, baš kao i on, a onda dodao: „Šta onda da radimo s ovim?“

I tako je napisan Varmbrun-Najtov izveštaj.

Voleo bih kad bi ljudi prestali da ga zovu tako. U tom iz veslaju je bilo još petnaest imena: virusologa, obaveštajnih operativaca, vojnih analitičara, novinara, čak i jednog posmatrača UN-a koji je nadgledao izbore u Džakarti kada je zaraza izbila u Indoneziji. Svi su oni bili stručnjaci u svom poslu, svi su došli do sopstvenih sličnih zaključaka pre nego što smo ih mi uopšte i pozvali. Naš izveštaj je bio dugačak tek nešto manje od stotinu stranica. Bio je sažet, sveobuhvatan, sadržao je sve što je po našem mišljenju bilo potrebno da se spreči da incidenti poprime razmere epidemije. Znam da je dosta zasluga pripisano južnoafričkom ratnom planu, sasvim zaslužno, ali da je više ljudi pročitalo naše izveštaje i da je

radilo na ostvarenju njegovih preporuka, taj plan nikada ne bi ni ni morao da postoji.

*Ali neki ljudi jesu pročitali vaš izveštaj i postupili u skladu s njim...
Vaša vlada...*

Jedva, i vidite po koju cenu.

Vitlejem, Palestina

[Saladin Kader bi mogao da bude filmska zvezda, tako grubog lica i istančanog šarma. Druželjubiv je ali nipošto servilan, samouveren ali ne i drzak. Profesor je gradskog projektovanja na univerzitetu „Halil Džibran“, i naravno, sve studentkinje su zaljubljene u njega. Sedimo ispod spomenika čoveku po kojem je univerzitet dobio ime. Kao i sve ostalo u jednom od najbogatijih gradova na Bliskom istoku, njegova uglačana bronza blista na suncu.]

Rođen sam u Kuvajtu i tu sam i odrastao. Moja porodica je bila jedna od malobrojnih koje su imale tu „sreću“ da ne budu proterane posle 1991. godine, kada se Arafat udružio sa Sadamom protiv celog sveta. Nismo bili bogati, ali nismo baš nešto ni stezali kaiš. Bio sam podmiren, obezbeđen, i to se i te kako videlo u mojim postupcima.

Gledao sam emisiju Al Džazire iza šanka u *Starbaksu*, gde sam svaki dan radio posle škole. Bila je popodnevna gužva i kafić je bio krcat. Trebalo je da čujete tu galamu, podsmehe i zvižduke. Siguran sam da je ta buka bila ravna buci u Generalnoj skupštini.

Naravno, pomislili smo da je to samo cionistička laž, a ko ne bi?

Kada je izraelski ambasador u Generalnoj skupštini UN izjavio da njegova zemlja uvodi politiku „dobrovoljnog karantina“, šta je trebalo da pomislim? Zar je zaista trebalo da poverujem u tu suludu priču kako je afričko besnilo u stvari neka nova zaraza koja leševe pretvara u krvoločne ljudoždere? Kako da poverujete u takve gluposti, naročito kad ih saopštava vaš najomrznutiji neprijatelj?

Nisam ni čuo drugi deo govora tog debelog skota, onaj u kojem je ponudio utočište, bez ikakvih pitanja, svim Jevrejima rođenim u inostranstvu, svim strancima čiji su roditelji bili Izraelci, svim Palestincima koji su živeli na nekadašnjim okupiranim teritorijama i svim Palestincima čija je porodica nekada živela unutar granica Izraela. To potonje odnosilo se na moju porodicu, izbeglice iz rata '67. protiv cionističke agresije. Po nalogu rukovodstva PLO-a, pobjegli smo iz svog sela uvereni da ćemo se vratiti čim naša egipatska i sirijska braća pobačaju Jevreje u more. Nikada nisam bio u Izraelu, niti u onome što će kasnije biti pripojeno novoj državi Ujedinjene Palestine.

Šta se, po vašem mišljenju, krilo iza izraelskog lukavstva?

Evo šta sam pomislio: cionisti su upravo isterani sa okupiranih teritorija, rekli su da su samovoljno otišli, kao iz Libana, i najskorije, iz pojasa Gaze, ali zapravo, kao i ranije, znali smo da smo ih mi oterali. Oni znaju da bi sledeći i završni udarac uništio tu nezakonitu grozotu koju nazivaju zemljom, i da bi se pripremili za taj završni udarac, pokušavaju da privuku strane Jevreje kao topovsko meso i... *i* - mislio sam da sam baš pametan što sam shvatio i taj deo - otmu što je moguće više Palestinaca da bi ih koristili kao ljudski štit! Imao sam odgovore na sve. A ko ih nema sa sedamnaest godina?

Moj otac nije bio sasvim uveren u moje genijalne geopolitičke zaključke. On je bio domar u bolnici „Amiri“. Radio je one noći kada je tamo krenula prva velika epidemija afričkog besnila. Nije lično video kako se leševi dižu sa stolova mrtvačnice niti pokolj uspaničenih pacijenata i obezbedenja, ali je video dovoljno posle toga da zaključi kako je ostanak u Kuvajtu ravan samoubistvu. Odlučio je da odemo istog dana kada je Izrael objavio svoj proglas.

Mora da vam je to bilo teško da čujete.

To je bilo svetogrđe! Pokušao sam da ga nateram da se urazumi, da ga ubedim svojom pubertetlijskom logikom. Pokazivao sam mu slike sa Al Džazire, snimke iz nove palestinske države na Zapadnoj obali; proslave, demonstracije. Ko god je imao oči mogao je da vidi da je potpuno oslobođenje nadohvat ruke. Izraelci su se sasvim povukli sa okupirane teritorije i pripremali su se da evakuišu Al Kuds, koji zovu Jerusalem! Sve borbe među frakcijama, nasilje između naših različitih organizacija otpora,

sve će to, znao sam, zamreti kada se budemo ujedinili da zadamo Jevrejima taj završni udarac. Zar moj otac to nije mogao da vidi? Zar nije mogao da shvati da ćemo se za nekoliko godina, nekoliko meseci, *zaista* vratiti u svoju otadžbinu, ali sada kao oslobodioci, a ne kao izbeglice.

Kako ste pomirili stavove?

„Pomirili“, kakav eufenizam. „Pomirili“ smo stavove posle izbivanja druge, veće epidemije u Al Džarahu. Otac je jednostavno dao otkaz, ispraznio račun u banci, koliki god da je bio... koferi su nam bili spakovani... elektronske karte potvrđene. TV je treštalo u pozadini, policija za suzbijanje nereda jurišala je na ulaz u neku kuću. Nije se videlo u šta to pucaju unutra. Zvaničan izveštaj je za nasilje okrivio „prozapadne ekstremiste“. Otac i ja smo se svađali, kao i uvek. Pokušao je da me ubedi u ono to je video u bolnici, i da će za sve nas biti prekasno kada naše vode budu priznale da ta opasnost postoji.

Naravno, ja sam se rugao njegovom kukavnom neznanju, njegovoj spremnosti da napusti „Borbu“. Šta sam drugo mogao da očekujem od čoveka koji je ceo svoj život proveo ribajući klozete u zemlji gde su prema našim ljudima postupali jedva nešto bolje nego prema gastarbajterima s Filipina. Nije više realno sagledavao svet, izgubio je samopoštovanje. Cionisti su nudili prazna obećanja boljeg života, a on je skakao za njima kao pas za ogriscima.

Otac je pokušao, što je mogao strpljivije, da me natera da shvatim kako on mrzi Izrael koliko i većina mučenika Al Akse, ali činilo se da je to jedina zemlja koja se aktivno priprema za nadolazeću oluju, i svakako jedina koja bi nam tako spremno dala krov nad glavom i zaštitila našu porodicu.

Nasmejao sam mu se u lice. A onda sam izvalio ono najgore: rekao sam mu da sam već pronašao sajt *Jasinove dece*¹² i da čekam odgovor od regrutnog oficira koji navodno radi u Kuvajtu. Rekao sam ocu da ode i postane jehudska kurva, ali kada se sledeći put budemo videli, ja ću ga spašavati iz logora. Veoma sam se ponosio tim rečima, mislio sam da zvuče baš junački. Zurio sam besno u njegovo lice, a onda ustao od stola i

---

¹² Jasinova deca: omladinska teroristička organizacija koja je dobila ime po pokojnom šeiku Jasinu. Po strogim regrutnim pravilima, njihovi mučenici nisu smeli biti stariji od osamnaest godina.

izgovorio za kraj: „Najrđavije zveri u Alahovim očima svakako su oni koji nemaju vere!”¹³

Za stolom je sve najednom utihnulo. Moja majka je oborila pogled, a sestre su se zgledale. Čuo se samo TV, izbezumljene reči izveštača s lica mesta koji je svima govorio da treba da ostanu mirni. Moj otac nije bio krupan čovek. U to vreme, mislim da sam čak bio krupniji od njega. Isto tako, retko se i ljutio; ne sećam se da je ikad povisio glas. Video sam mu nešto u očima, nešto što nisam mogao da prepoznam, a onda se najednom našao se na meni, munjeviti vihor koji me je bacio na zid i ošamario me tako snažno da mi je zazvonilo u levom uvetu. „Ima da IDEŠ!” vikao je dok me je držao za ramena i treskao o jeftini gipsani zid. „Ja sam ti otac. Ima DA ME SLUŠAŠ!” Od sledećeg šamara sam video zvezde pred očima. „IMA DA POĐEŠ S OVOM PORODICOM ILI ODAVDE NEĆEŠ IZAĆI ŽIV!” Zatim je usledilo još cimanja, guranja, vike i šamaranja. Nisam znao odakle se stvorio taj čovek, taj lav koji je zamenio mog krotkog, nedostojnog roditelja. Lav koji štiti svoje mlade. Znao je da je taj strah jedino oružje koje mu je preostalo da mi spase život, i ako se već ne plašim opasnosti od zaraze, onda bogami ima da se plašim njega!

Je li uspelo?

[Smeje se.] Kakav sam samo mučenik ispao, mislim da sam preplakao čitav put do Kaira.

Kaira?

Nije bilo direktnih letova iz Kuvajta za Izrael, čak ni iz Egipta otkad je Arapska liga uvela svoja putna ograničenja. Morali smo da letimo iz Kuvajta u Kairo, a onda autobusom preko Sinajske pustinje do raskršća kod Tabe.

Dok smo se približavali granici, prvi put sam ugledao Zid. Još nije bio završen, gole čelične grede dizale su se iznad betonskih temelja. Znao sam za zloglasnu „bezbednosnu ogradu” – a koji građanin arapskog sveta nije - ali sam oduvek mislio da okružuje samo Zapadnu obalu i pojas Gaze. Ovdje, usred te jalove pustinje, on je samo potvrdilo moju teoriju o tome da

---

¹³ „Najrđavije zveri u Alahovim očima svakako su oni koji nemaju vere, da verovali ne bi.” Iz Al Kurana, sura 8, stih 55.

Izraelci očekuju napad duž cele svoje granice. *Dobro je, pomislio sam. Izgleda da su Egipćani konačno ponovo stekli muda.*

U Tabi su nas izveli iz autobusa i rekli da pođemo peške, jedno iza drugog, kraj kaveza u kojima su držali veoma krupne, opasne pse. Prolazili smo jedan po jedan. Graničar, neki mršavi crni Afrikanac – nisam znao da postoje i *crni Jevreji*¹⁴ – pružio bi ruku. „Sačekajte tu!“ govorio je na jedva razumljivom arapskom. A zatim: „Ti kreni, hodi!“ Čovek ispred mene je bio star. Imao je dugu belu bradu i oslanjao se o štap. Dok je prolazio kraj pasa, podivljali su, počeli da zavijaju i reže, grizu kaveze i bacaju se na njihovu žicu. Istog trena, dva krupna momka u civilnoj odeći obrela su se oko njega, šapnula mu nešto i odvela ga od nas. Video sam da je starac povređen. Haljina mu je bila pocepana oko struka i uflekana tamnom krvlju. Ali ti ljudi sigurno nisu bili lekari, a crni kombi bez oznaka do kojeg su ga dopratili sigurno nije služio kao ambulanta kola. *Gadovi*, pomislio sam dok je starčeva porodica zapomagala za njim. *Odstranjuju stare i bolesne koji im nisu ni od kakve koristi.* Onda je došao red na nas da prođemo kroz kordon pasa. Nisu zalajali na mene, niti na ostale iz moje porodice. Mislim da je jedan čak zamahao repom kad je moja sestra pružila ruku. Ali čovek koji je išao iza nas... opet se začuo lavež, režanje, i opet su se pojavili tajanstveni civili. Okrenuo sam se, pogledao ga i iznenadio se kada sam video da je belac. Amerikanac možda, ili Kanađanin... ne, mora da je bio Amerikanac, previše glasno je govorio engleski. „Ma dajte, dobro sam!“ Vikao je i opirao se. „Ma daj, čoveče, koji ti je?“ Bio je lepo obučen, u odelo s kravatom, sa kompletom kofera koji su popadali sa strane kada se sukobio sa Izraelcima. „Brate, daj bre, skidaj se sa mene! Ja sam vaš! Ma daj!“ Dugmad su mu se pokidala i košulja mu se raskopčala otkrivši okrvavljeni zavoj oko stomaka. I dalje je vrištao i ritao se dok su ga vukli u zadnji deo kombija. Nisam to razumeo. Šta je s tim ljudima? Razlog očito nije bio samo u arapskom poreklu ili postojanju ozlede. Video sam da je nekoliko izbeglica sa teškim povredama prošlo a da ih graničari nisu maltretirali. Sve su ih otpratili do ambulantnih kola, pravih ambulantnih kola, a ne crnih kombija.

---

¹⁴ Izraelska vlada je do tada već dovršila operaciju „Mojsije II“ i preselila poslednje etiopske Falaše u Izrael.

Znao sam da to ima nekakve veze sa psima. Da li oni otkrivaju besnilo? To mi je nekako izgledalo najlogičnije, i nastavio sam lako da mislim dok smo boravili ispred Jerohama.

U logoru za preseljenje?

Za preseljenje i karantin. Tada sam na njega gledao kao na zatvor. Upravo sam i očekivao da će nam se to dogoditi: šatori, gužva, stražari, bodljikava žica, i žarko, pakleno sunce pustinje Negev. Osećah smo se kao zarobljenici, bili smo zarobljenici, i mada nikad nisam smogao hrabrosti da kažem ocu: „Eto, zar ti nisam rekao“, mogao je to jasno da vidi na mom kiselom licu.

Ono što nisam očekivao bili su lekarski pregledi; svakog dana nas je pregledala prava vojska medicinskog osoblja. Krv, koža, kosa, pljuvačka, čak i mokraćna i *izmet*¹⁵... iscrpljujuće, ponižavajuće. Jedino što je sve činilo podnošljivim i što je verovatno sprečilo otvorenu pobunu muslimanskih zatvorenika bilo je to što su lekari i bolničarke većinom i sami bili Palestinci. Lekarka koja mi je pregledala majku i sestre bila je Amerikanka, iz mesta po imenu Džerzi Siti. Muškarac koji je pregledao nas bio je iz Džabalije u Gazi, i sam zatočenik do pre nekoliko meseci. Neprestano nam je govorio: „Doneli ste pravu odluku kada ste došli ovamo. Videćete. Znam da je teško, ali videćete da vam nije bilo druge.“ Rekao nam je da je sve istina, sve to što Izraelci govore. I dalje nisam mogao naterati sebe da mu poverujem, iako sam to sve više želeo.

Ostali smo u Jerohamu tri nedelje, dok nam nisu obradili isprave i konačno potvrdili da su nam medicinski rezultati valjani. Znao sam, za sve to vreme jedva da su nam i pogledali pasoše. Moj otac se veoma potrudio da nam zvanična dokumenta budu u redu. Mislim da ih nije ni bilo briga za to. Ukoliko vas izraelske odbrambene snage ili policija nisu tražile zbog nekih ranijih nepočinstava, važno je bilo samo to da ste savršeno zdravi.

Ministarstvo za socijalne poslove dalo nam je vaučere za subvencionisani smeštaj, besplatno školovanje i posao za mog oca sa platom od koje je mogla da se izdržava cela porodica. *Ovo je previše lepo da bi bilo istinito*, pomislio sam dok smo ulazili u autobus za Tel Aviv. *Nešto će nas svakog trena tresnuti po glavi.*

---

¹⁵ U to vreme nije se znalo sa sigurnošću da li virus može preživeti u čvrstom izmetu izvan ljudskog tela.

Tako je i bilo, čim smo ušli u grad Virsaveju. Spavao sam, nisam čuo pucnjavu niti video kako se vetrobran pred vozačem rasprsnuo. Trgao sam se iz sna kada sam osetio da autobusom niko ne upravlja. Udarili smo u zgradu. Ljudi su vrištali, posvuda je bilo krvi i stakla. Moja porodica je bila blizu izlaza za slučaj opasnosti. Otac je šutnuo vrata, razvalio ih i izgurao nas na ulicu.

Pucalo se, sa prozora, iz haustora. Video sam da to vojska puca na civile, civile sa puškama ili bombama kućne izrade. *Eto!* pomislio sam tad. Srce samo što mi nije eksplodiralo. *Oslobađanje je otpočelo!* Pre nego što sam stigao bilo šta da uradim, da potčim i pridružim se drugovima u borbi, neko me je uhvatio za košulju i odvuкао u ulaz *Starbaksa*.

Bacili su me na pod kraj moje porodice, sestre su plakale dok je majka pokušavala da dopuzi i legne preko njih. Otac je imao ranu od metka u ramenu. Jedan vojnik IOS-a me je gurnuo na pod, kako ne bih primicao lice prozoru. Kn' mi je ključala; počeo sam da tražim nešto što bih mogao da upotrebim kao oružje, možda neki veliki komad srče da ga zarijem jehudi u grlo.

Najednom, zadnja vrata *Starbaksa* su se otvorila, vojnik se okrenuo tamo i opalio. Krvavi leš se srušio na pod baš kraj nas, a bomba mu se iskotrljala iz šake koja se još trzala. Vojnik je dograbio bombu i pokušao da je što jače zafrljači na ulicu. Eksplodirala je u vazduhu. Njegovo telo nas je zaštitilo od eksplozije. Pao je unazad preko leša mog ubijenog arapskog brata. Samo što taj uopšte nije bio Arapin. Kad su mi suze presušile, primetio sam na njemu duge zulufe, jarmulku i krvave brojanice koje su mu se vijugavo pružale iz vlažnih, iskidanih pantalona. Taj čovek je bio jevrejin, naoružani pobunjenici na ulici bili su Jevreji! Bitka koja je besnela oko nas nije imala nikakve veze sa ustankom palestinskih pobunjenika, već su to bili prvi pucnji izraelskog građanskog rata.

Šta je, po vašem mišljenju, prouzrokovalo taj rat?

Mislím da je bilo mnogo uzroka. Znam da povratak Palestinaca u otadžbinu nije bio baš naročito popularan, kao ni sveopšte povlačenje sa Zapadne obale.

Siguran sam da je Strateški program premeštanja naselja ražestio mnoga srca. Mnogi Izraelci morali su da gledaju kako im ruše kuće da bi se oslobodio prostor za utvrđena, samodovoljna stambena naselja. Mislím da je Al Kuds bio kap koja je prelila čašu. Koaliciona vlada jc zaključila da je

on najslabija tačka, prevelik da bi se držao pod kontrolom, rupa koja vodi pravo u srce Izraela. Nisu evakuisali samo grad, već i čitav koridor od Neblusa do Hebrona. Smatrali su da se fizička bezbednost može postići jedino ponovnim podizanjem kraćeg zida duž demarkacione linije iz 1967, bez obzira na negativne reakcije njihove verske desnice. Sve sam to saznao mnogo kasnije, baš kao i činjenicu da je IOS pobedio samo zato što su većinu pobunjenika činili ultraortodoksni Jevreji, koji stoga nisu ni služili vojsku. Da li ste to znali? Ja nisam. Shvatio sam da ne znam praktično ništa o tim ljudima koje sam čitavog života mrzeo. Sve što sam smatrao istinom tog dana je nestalo u dimu, da bi ga zamenilo lice našeg pravog neprijatelja.

Upravo sam bežao zajedno sa svojom porodicom prema spremištu jednog *izraelskog tenka*¹⁶, kada se pojavio jedan od onih kombija bez oznaka. Ručna raketa pogodila ga je pravo u motor. Kombi je odleteo u vazduh, tresnuo okrenut naopačke i eksplodirao u bleštavu narandžastu vatrenu kuglu. Ostalo mi je bilo još nekoliko koraka do vrata tenka, taman da vidim kako se razvija situacija. Neke prilike su izlazile iz zapaljene olupine, spore baklje čija je koža i odeća bila natopljena razbuktalim benzinom. Vojnici oko nas počeli su da pucaju u njih. Video sam kako im meci buše grudi i bezopasno prolaze kroz njih. Narednik kraj mene povikao je: „Baroš! Tira baroš!“ a vojnici su bolje nanišani. Glave tih prilika... tih stvorenja... eksplodirale su. Benzin se taman gasio dok su ti ugljenisani, crni, obezglavljeni leševi padali na tle. Najednom sam shvatio ono na šta je otac pokušavao da me upozori, ono na šta su Izraelci pokušavali da upozore ostatak sveta! Ali nisam mogao da shvatim zbog čega ih ostatak sveta ne sluša.

---

¹⁶ Za razliku od glavnih borbenih tenkova većine zemalja, izraelske merkave imaju pozadi spremišta za prevoz vojnika.

Krivica

Lengli, Virdžinija, SAD

[Kancelarija direktora centralne obavještajne agencije mogla bi da pripada kakvom poslovnom čoveku, lekaru ili direktoru srednje škole u nekom malom gradu. Na policama je uobičajena kolekcija priručnika, na zidovima diplome i fotografije, a na njegovom stolu lopta za bezbol s autogramom hvatača Sinsinati redsa, Džonija Benča. Bob Arčer, moj domaćin, vidi mi na licu da sam očekivao nešto drugo. Pretpostavljam da je upravo zato i odabrao da ga ovde intervjuišem.]

Kad vam je na pameti CIA, verovatno zamišljate naša dva najpopularnija i najtrajnija mita. Prvi je taj da nam je zadatak da širom sveta tragamo za svakom zamislivom pretnjom Sjedinjenim Američkim Državama, dok je drugi mit ubeđenje da raspolažemo silom potrebnom da ispunimo prvi. Taj mit je nusproizvod organizacije koja mora, po prirodi stvari, da postoji i funkcioniše u tajnosti. Tajnost je vakuum, a ništa tako dobro ne može da ispuni vakuum kao paranoične spekulacije. „Hej, jeste li čuli ko je ubio tog i tog, čujem da je to uradila CIA. Hej, šta bi s onim prevratom u republici El Banana, mora da je to pripremila CIA. Hej, pažljivo postupajte dok gledate taj sajt, znate ko čuva podatke o pristupu svim sajtovima koji postoje, CIA!" To je slika koju je o nama pre rata imala većina ljudi, a mi smo to spremno podržavali. Hteli smo da loši momci sumnjaju, da nas se plaše i možda zbog toga dobro razmisle pre nego što naude nekom našem državljaninu. To je bila prednost koju smo imali zahvaljujući predstavi o nama, da smo nalik na nekakvu sveznajuću hobotnicu. Jedina nepogodnost bila je to što su i naši ljudi verovali u tu sliku, tako da kad god bi se nešto bilo gde dogodilo bez ikakvog upozorenja, šta mislite u koga bi uprli prstom: „Hej, otkud toj ludoj žemlji te nuklearne bombe? Gde je bila CIA? Kako to da je taj fanatik pobio sve te ljude? Gde je bila CIA? Kako to da kad su mrtvaci počeli da oživjavaju,

pojma nismo imali o tome sve dok nisu počeli da nam upadaju u dnevnu sobu kroz prozore? Gde je kog đavola bila prokleta CIA!?!"

A prava istina glasi da ni Centralna obaveštajna agencija niti bilo koja druga zvanična i nezvanična obaveštajna organizacija SAD nikad nije bila sveprisutni i sveznajući činilac. Pod jedan, nikada nismo imali toliki budžet. Čak ni u doba hladnog rata, kada smo imali blanko ček, jednostavno nije bilo fizički moguće da imamo oči i uši u svakoj prostoriji, pećini, sokaku, javnoj kući, bunkeru, kancelariji, kući, kolima i pirinčanom polju širom planete. Nemojte pogrešno da me shvatite, ne tvrdim da smo bili nemoćni, i možda i zaslužujemo ponešto od onoga što nam obožavatelji i kritičari pripisuju već mnogo godina. Ali ako tome dodate sve moguće luđačke teorije zavere, još od *Perl Harbora*¹⁷ pa do dana uoči Velike panike, ne samo da biste morali da za to imate organizaciju moćniju od SAD, već i ujedinjeni trud čitave ljudske rase.

Mi nismo nekakva supersila iz senke sa drevnim tajnama i vanzemaljskom tehnologijom. Imamo sasvim konkretna ograničenja i krajnje limitirana sredstva, i zašto bismo onda ta sredstva trošili jureći za svakom mogućom pretnjom? To se odnosi na drugi mit o tome čime se obaveštajna služba zaista bavi. Ne možemo jednostavno da se rastrčimo na sve strane u potrazi za novim i mogućim opasnostima u nadi da ćemo naleteti na njih. Umesto toga, oduvek smo morali da prepoznamo i usredsredimo se na one koje su već jasne i prisutne. Ako vaš sovjetski komšija pokušava da vam zapali kuću, nemate kad da brinete zbog Arapina koji stanuje malo dalje u ulici. Ako vam se Arapin najednom nađe u dvorištu, ne stignete da se zabrinete zbog Narodne Republike Kine, a ako vam se jednog dana na vratima pojavi kineski komunista s nalogom za iseljenje u jednoj ruci i Molotovljevim koktelom u drugoj, poslednje zbog čega ćete se osvrutati preko ramena jeste leš koji hoda.

Ali, zar pošast nije potekla iz Kine?

Jeste, baš kao i jedna od najvećih operacija zataškavanja u istoriji moderne špijunaže.

---

¹⁷ CIA, prvobitno OSS, osnovana je tek u junu 1942, šest meseci posle japanskog napada na Perl Harbor.

Molim?

Bila je to prevara, trik. NRK je znala da je ona već glavna meta našeg nadzora. Znali su da nikada neće moći da sakriju postojanje operacija „Očuvanja zdravlja i bezbednosti“ koje su obavljali širom zemlje. Shvatili su da će najbolje prikriti to što zaista rade ako svima bude pred očima. Umesto da lažu o postojanju tih operacija, slagali su samo o njihovom cilju.

Iskorenjivanje disidenata?

Više od toga, mislim na čitav incident u Tajvanskom moreuzu: na to da je pobedu tajvanske Nacionalne partije za nezavisnost, atentat na kineskog ministra odbrane, eskalaciju, pretnje ratom, demonstracije i kasnija kažnjavanja isplaniralo Ministarstvo državne bezbednosti, a sve to samo bi skrenuli pažnju svetskog javnog mnjenja s prave opasnosti koja je narastala u Kini. I uspeali su! Svaki delić informacija koje smo imali o NRK, iznenadni nestanci, masovna smaknuća, uvođenja policijskog časa, mobilizacija rezervnog sastava, sve se lako moglo objasniti kao uobičajeni postupci kineskih komunista. U stvari, to je bilo toliko uspešno da smo bili ubeđeni kako III svetski rat samo što nije počeo u Tajvanskom moreuzu, te smo tamo preusmerili obaveštajne izvore iz drugih zemalja gde su incidenti sa neupokoženima tek počeli da izbijaju.

Kinezi su to toliko dobro odradili.

A mi toliko loše. Agencija baš i ne može time da se podiči, još smo se oporavljali od svih onih čistki...

Mislite na reforme?

Ne, mislim na čistke, jer su to i bile. Kada je Staljin postreljao ili pohapsio svoje najbolje vojne zapovednike, nije ni upola ošteti svoju državnu bezbednost koliko je ta administracija nas oštetila svojim „reformama“. Poslednji mali rat bio jc pravi debakl, a vi pogodite ko je snosio posledice za to. Naloženo nam je da opravdamo politički cilj, a kada je taj politički cilj kasnije doveden u sumnju, oni koji su nam prvobitno i naredili to da radimo ustuknuli su i zajedno sa ruljom uprli prstom u nas. „Ko nam je uopšte i rekao da treba da ratujemo? Ko nas je uvalio u ovo sranje? CIA!“-Nismo mogli da se branimo a da ne narušimo nacionalnu

bezbednost. Morali smo samo da sedimo i trpimo. I šta je bio rezultat? Odliv stručnjaka. Zašto da ostanete kao žrtva političkog lova na veštice kada već možete da pobegnute u privatni sektor: veća plata, pristojno radno vreme i možda makar malo poštovanja i zahvalnosti ljudi za koje radite. Izgubili smo mnogo dobrih muškaraca i žena, mnogo iskustva, inicijative, i neprocenjive sposobnosti za analitičko zaključivanje. Ostali su nam samo otpaci, gomila ulizica, kratkovidnih evnuha.

Nije valjda da su svi bili takvi.

Ne, naravno da nisu. Neki od nas su ostali jer su zaosta verovali u ono što rade. Nismo ovo radili zbog para ili uslova za rad, pa čak ni da bi nas neko s vremena na vreme potapšao po leđima. Radili smo to jer smo želeli da služimo svojoj zemlji. Hteli smo da naši ljudi budu bezbedni. Ali čak i sa takvim idealima, dođete do tačke kada morate shvatiti da je ukupan rezultat čitavog vašeg uloženog truda zapravo nula.

Znači, znali ste šta se stvarno dešava.

Ne... ne... nisam mogao da znam. Nije bilo načina da se potvrdi...

Ali podozrevali ste.

Da, imao sam... sumnje.

Možete li da budete malo određeniji?

Ne, žao mi je. Ali mogu da kažem da sam često započinjao razgovor na tu temu sa svojim saradnicima.

Šta se desilo?

Odgovor je uvek bio isti: „Sam ćeš sebe sahraniti.“

Je li zaista bilo tako?

[**Klima glavom.**] Razgovarao sam sa... nekim u vlasti... bio je to sami i sastanak od pet minuta, da kažem šta me brine. Zahvalio mi je šio sam došao i rekao da će smesta pogledati o čemu se radi. Sutradan sam dobio naređenje o prekomandi: za Buenos Ajrcs, i to smesta.

Jeste li ikad čuli za Varmbrun-Najtov izveštaj?

Naravno, sada, ali u to vreme... primerak koji je prvobitno doneo Pol Najt lično, onaj sa oznakom da je namenjen samo direktoru... pronađen je u poslednjoj fioci radnog stola nekog službenika u operativnoj kancelariji FBI-a u San Antoniju, tri godine posle Velike panike. Ispostavilo se da je to bilo samo akademsko pitanje posto je Izrael odmah posle moje prekomande proklamovao svoj „Dobrovoljni karantin“. Najednom više nije bilo vremena za obaveštajno upozorenje. Činjenice su objavljene; sada se samo postavljalo pitanje ko će u njih poverovati.

*

Valajarvi, Finska

[Proleće je, „sezona lova“. Kako temperatura raste, a tela zaleđenih zombija počinju da oživljavaju, pripadnici S-Fora (Severnih snaga) Ujedinjenih nacija pristižu da obave svoju godišnju operaciju „Čišćenja terena“. Svake godine, broj neupokojenih je sve manji. Ako se sadašnji trend nastavi, očekuje se da ovaj region bude potpuno „siguran“ za desetak godina. Trevis D'Ambrozija, saveznički vrhovni komandant za Evropu, došao je da lično nadzire operacije. Generalov glas je tih, ispunjen tugom. Tokom našeg intervjuja, teško uspeva da me gleda u oči.]

Ne poričem da smo grešili. Ne poričem da smo mogli da budemo spremniji za to. Prvi ću priznati da smo izneverili američki narod. Samo želim da američki narod zna zbog čega.

„Šta ako su Izraelci u pravu?“ To su bile prve reči predsedavajućeg dan posle izraelske deklaracije u UN-u. „Ne kažem da jesu“, postarao se da to jasno naglasi, „samo kažem: šta *ako* jesu?“ Želeo je iskreno mišljenje, bez pritvornosti. Takav vam je bio predsedavajući u Združenom štabu. Insistirao je da razgovaramo „hipotetički“, prepustivši se fantaziji o tome da je to samo nekakva intelektualna vežba. Najzad, ako ostatak sveta nije

spreman da poveruje u nešto tako nečuveno, zašto bi to učinili muškarci i žene u toj prostoriji?

Nastavili smo s tom lakrdijom koliko smo mogli, smeškali se dok smo pričali, ili ubacivali pokoji štos... Nisam siguran kada je tačno nastupila promena. Bila je tako suptilna da ne verujem da ju je iko primetio, ali odjednom je soba bila puna vojnih profesionalaca, i svaki od njih imao je decenije borbenog iskustva i više akademskog obrazovanja nego prosečan civilni neurohirurg, i svi smo pričali otvoreno i iskreno o mogućoj opasnosti od hodajućih leševa. Bilo je kao... kao da je probijena neka brana; tabu je bio razbijen i istina je počela da navire. Donelo nam je veliko... olakšanje.

Dakle, i sami ste privatno sumnjali?

Mesecima pre izraelske deklaracije; baš kao i predsedavajući. Svi u toj sobi su čuli ili podozrevali nešto.

Da li je iko od vas pročitao Varmbrun-Najtov izveštaj?

Ne, niko. Čuo sam za taj naziv, ali nisam imao pojma o sadržini. Jedan primerak mi je dospeo u ruke tek oko dve godine posle Velike panike. Većina vojnih mera predviđena izveštajem bila je gotovo iz rečenice u rečenicu u skladu sa našim.

Vašim?

S našim predlogom za Belu kuću. Izložili smo sveobuhvatan program, ne samo da bismo eliminisali opasnost u SAD već i da bismo je iskorenili širom sveta.

Šta se dogodilo?

Bela kuća je bila oduševljena Prvom fazom. Ona je bila jeftina, brza, i ako se izvede kako treba, apsolutno tajna. Prva faza je predvidela ubacivanje specijalnih jedinica u zaražene oblasti. Naređenja su im bila da istraže, izoluju i eliminišu.

Eliminišu?

Bez izuzetaka.

To su bili Alfa timovi?

Da, gospodine, i bili su veoma uspešni. Iako im je borbena evidencija zapečaćena za sledećih 140 godina, mogu da kažem da je to bio jedan od najslavnijih trenutaka u istoriji američkih elitnih ratnika.

Šta je onda pošlo naopako?

U Prvoj fazi ništa, ali trebalo je da Alfa timovi daju samo privremeno rešenje. Njihova misija nikada nije bila da iskorene pretnju, već da je zadrže dovoljno dugo da se dobije na vremenu za Drugu fazu.

Ali Druga faza nikad nije dovršena.

Nikad nije ni počela i to je razlog zbog kojeg je američka vojska zatečena tako sramno nespremna.

Druga faza je zahtevala glomazan poduhvat nacionalnih razmera, kakav nije viđen još od najtežih dana Drugog svetskog rata. Takav napor iziskuje ogromno nacionalno bogatstvo, baš kao i nacionalnu podršku, a već tada nije bilo niti jednog, niti drugog. Američki narod je upravo bio prošao kroz veoma dug i krvav sukob. Bio je umoran. Bilo mu je dosta svega. Kao i 1970, klatno se kretalo od militantnog stava prema onom krajnje odbojnom.

U fašističkim režimima - u komunizmu, fašizmu, verskom fundamentalizmu - narodna podrška se podrazumeva. Možete započinjati ratove, otezati sa njima, odenuti uniformu svakome na neodređeno vreme bez straha od bilo kakvih političkih posledica. U demokratiji je sasvim suprotno. Podrška javnosti mora da se čuva kao ograničeni nacionalni resurs. Mora se trošiti pametno, štedljivo, i tako da iz tog ulaganja najviše profitirate. Amerika je naročito osetljiva na zamor od ratovanja, a ništa ne izaziva toliko jaku povratnu reakciju kao percepcija poraza. Kažem „percepcija“ zato što američko društvo funkcioniše na principu sve ili ništa. Volimo veliku pobeđu, tačdaun, nokaut u prvoj rundi. Volimo da znamo, i da svi ostali takođe znaju, kako je naša pobeđa bila ne samo bez premca već i potpuno razorna. Ako nije tako... pa...

pogledajte samo gde smo bili pre Panike. Nismo izgubili poslednji mali rat, daleko od toga. Zapravo smo ispunili veoma težak zadatak sa malo sredstava i u izuzetno nepovoljnim okolnostima. Pobili smo, ali javnost to nije tako videla zato što nije bio posredi munjevit pohod kakav traži duh naše nacije. Previše je vremena prošlo, previše se para potrošilo, previše je života izgubljeno ili nepovratno narušeno. Nismo samo protraćili podršku javnog mnjenja, već smo bili i u dubokom minusu.

Pomislite samo na vrednost Druge faze u dolarima. Zna li koliko košta samo da obučete jednog Amerikanca u uniformu? Ne mislim tu samo na vreme koje aktivno provede u toj uniformi, već i na obuku, opremu, hranu, smeštaj, prevoz, medicinsku negu. Pričam o dugoročnoj dolarskoj vrednosti koju zemlja, američki poreski obveznik, mora tom čoveku da plaća do kraja života. To je strahoviti finansijski teret, a u ono vreme jedva da smo imali dovoljno novca da održavamo i ono što smo imali.

Čak i da blagajne nisu bile ispražnjene, da smo imali dovoljno para da stvorimo sve te uniforme koje su nam bile potrebne da bismo primenili Druhu fazu, šta mislite, koga smo morali da navedemo tla ih obuče? To nas dovodi do srca američkog ratnog zamora. Kao da „tradicionalni“ užasi nisu bili dovoljno teški - mrtvi, unakaženi, psihički uništeni - sada smo imali čitav niz novih poteškoća sa „Izdanima“. Bili smo dobrovoljna vojska, a pogledajte samo šta se dogodilo sa našim dobrovoljcima. Za koliko vojnika znate kojima je produžen rok službe, ili za koliko bivših rezervista koji su posle desetak godina civilnog života dobili poziv da se ponovo jave na dužnost? Koliko je vikend-ratnika izgubilo posao ili kuću? Koliko se njih vratilo upropašćenom životu, ili još gore, koliko ih se uopšte nije vratilo? Amerikanci su pošteni ljudi, mi očekujemo fer dogovor. Znam da su mnogi pripadnici drugih kultura to smatrali naivnim ili čak i detinjastim, ali to jeste jedan od naših najsvetijih principa. Videti kako Ujka Sem krši datu reč, oduzima ljudima privatni život, oduzima im *slobodu*...

Posle Vijetnama, kada sam bio mlad vodnik u Zapadnoj Nemačkoj, morali smo da uvedemo podsticajni program samo tla bismo sprečili svoje vojnike da ne dezertiraju. Posle ovog poslednjeg rata, nikakvi podsticaji nisu mogli da popune naše upražnjene redove, nikakve dodatne isplate niti skraćjenja, nikakva sredstva za regrutaciju preko Interneta prerušena u

civilne *video-igre*.¹⁸ Ovoj generacije bilo dosta svega, i zato smo bili bezmalo previše slabi i ranjivi tla zausiavimo neupokojene kada su počeli da nam proiždiru zemlju.

Ne krivim civilne vode niti tvrdim da mi u uniformama ne bi trebalo da ih slušamo. Ovo je naš sistem, i on je najbolji na svetu. Ali mora da se štiti i brani, i nikada se više ne sme ovako zloupotrebiti.

*

Stanica Vostok: Antarktik

[U predratno vreme, ova ispostava se smatrala najudaljenijom na svetu. Smeštena je blizu južnog geomagnetskog pola planete, povrh zaleđene kore jezera Vostok debele četiri kilometra, a tu su svojevremeno zabeležene temperature koje su dostizale čak do minus osamdeset i devet stepeni po Celzijusu, dok su najviše retko prelazile minus dvadeset i dva. Upravo ta ekstremna hladnoća i činjenica da prevoz kopnenim putem do stanice traje duže od mesec dana činile su stanicu Vostok toliko privlačnom za Brekinridža „Breka“ Skota.

Sastajemo se u „Kupoli“, ojačanom geodezijskom stakleniku koji crpe struju iz geotermičke elektrane u stanici. Gospodin Skot je primenio ta i mnoga druga poboljšanja kada je iznajmio stanicu od ruske vlade. Nije otišao iz nje još od Velike panike.]

Razumete li se vi u ekonomiju? Mislim na vrhunski, predratni, svetski kapitalizam. Znete li kako je to sve funkcionisalo? Ja ne znam, a ko god kaže da zna, samo sere. Nema pravila, nema naučnih apsolutnih istina. Dobijete, izgubite, sve vam je to samo kocka. Jedino pravilo koje je za mene ikada imalo smisla naučio sam od profesora istorije na Vortonu, ne od profesora ekonomije. „Strah“, govorio je on, „strah je najvrednija roba u vaseljeni.“ To me je oduvalo. „Uključite TV“, govorio je. „I šta vidite? Ljude

---

¹⁸ Pre rata, američka vlada je svima besplatno delila internet .."pucačinu" po imenu „Američka vojska“, kako su neki tvrdili, da bi se privukli novi regruti.

koji prodaju svoje proizvode? Ne. Ljude koji vam prodaju strah od života bez njihove robe." Jebo te, bio je sto posto u pravu. Strah od starosti, strah od samoće, strah od siromaštva, strah od neuspeha. Strah je naše najosnovnije osećanje. Strah je praiskonski. To je bila moja uzrečica. „Strah prodaje."

Kada sam prvi put čuo za incidente sa epidemijom, još kad su je svi nazivali afričkim besnilom, prepoznao sam životnu priliku. Nikad neću zaboraviti taj prvi izveštaj, o incidentu u Kejptaunu, samo deset minuta prave reportaže, a zatim pun sat mozganja o tome šta će se dogoditi ako virus nekad stigne do Amerike. Hvala bogu na vestima. Trideset sekundi kasnije već sam okretao najvažnije brojeve telefona.

Sastao sam se sa nekima od mojih najbližih i najdražih. Svi su odgledali istu reportažu. Prvi sam se dosetio onoga što bi upalilo: vakcine, prave vakcine protiv besnila. Hvala bogu što za besnilo nema leka. Ljudi bi kupovali lek samo ako misle da su zaraženi. Ali vakcina! Ona deluje preventivno! Ljudi će je uzimati sve dok se plaše da pošast nije iskorenjena!

Imali smo dosta veza u biomedicinskoj industriji, a još više na Kapitolu i Aveniji Pensilvanija. Mogli smo da pripremimo vakcinu za manje od jednog meseca, a ponudu da napišemo za samo nekoliko dana. Do osamnaeste rupe na terenu za golf, sve bi se završilo.

A šta je bilo sa FDA?¹⁹

Molim vas, vi to ozbiljno? U to doba je FDA bila jedna od onih državnih organizacija sa najmanje sredstava i najgorim rukovodstvom. Mislim da su još čestitali jedni drugima na tome što su uspeali da izbace *Crvenu broj 2*²⁰ iz bombonica „M&M". Povrh toga, to je bila jedna od biznisu najnaklonjenijih administracija u američkoj istoriji. Dž. P. Morgan i Džon D. Rokfeler su i sa onoga sveta radili za tog lika iz Bele kuće. Njegovo osoblje nije se ni potrudilo da pročita naš izveštaj o proceni troškova. Mislim da su već tragali za čarobnim metkom. Progurali su to kroz FDA za ciglo dva meseca. Sećate se predsednikovog govora pred Kongresom, o tome kako se to već neko vreme testira u Evropi i kako je jedina kočnica naša „nadmena

---

¹⁹ FDA (*Food and Drug Administration*) - američko državno telo za propisivanje standarda i izdavanje dozvola za promet proizvoda iz industrije hrane i lekova; prim. prev.

²⁰ Mit; iako su crvene bombonice „M&M" bile odstranjene s tržišta od 1976. do 1985, u njima nije bilo Crvene boje broj 2.

birokratija"? Sećate se onoga: „Ljudima ne treba velika vlada, treba im velika zaštita, treba im kao nikada do sada!" Isuse Božiću, mislim da je pola zemlje na to počelo da piška firnajz. Koliko mu se popeo procenat podrške te večeri, na 60 posto, 70? Samo znam da je povećalo vrednost naših akcija za 389 posto već prvog dana! Eto ti ga na, *baidu.com!*²¹

A vi niste znali da li će delovati?

Znali smo da će delovati protiv besnila, a oni su rekli da se radi o besnilu, zar ne, samo što je neki čudan soj besnila iz džungle.

Ko je to rekao?

Znate, „oni", kao UN ili... neko. Svi su ga na kraju tako zvali, zar ne, „afričko besnilo".

Da li je sredstvo ikada testirano na pravoj žrtvi?

A zašto bi bilo? Ljudi su se stalno vakcinisali protiv gripa, a nikada nisu znali da li je to vakcina baš za pravi soj. Zašto bi ovo bilo iole drugačije?

Ali šteta...

Ko je uopšte mogao da pomisli da će do svega toga doći? Znate koliko je bilo strahova zbog drugih bolesti. Bože, to je bilo da čovek pomisli kako Crna smrt hara Zemljinom kuglom na svaka tri meseca... ebola, SARS, ptičji grip. Znate li koliko su para ljudi zaradili na tim strahovima? Ama, i sam sam zaradio prvi milion na beskorisnim pilulama protiv radijacije u vreme kada je vladao strah od prljavih bombi.

Ali da je neko otkrio...

Šta to? Mi nikada nismo slagali, razumete? Rekli su nam da je besnilo, pa smo napravili vakcinu protiv besnila. Rekli smo da je vakcina testirana u Evropi, a lekovi na kojima se zasnivala zaista su bili testirani u Evropi. Tehnički, nikada nismo slagali. Tehnički, nikada nismo uradili ništa loše.

---

²¹ Najveći kineski pretraživač Interneta; prim. prev.

Ali da je neko otkrio da nije besnilo...

A ko bi pa to razglasio? Medicinari? Postarali smo se da se vakcina izdaje na recept, tako da su lekari imali da izgube isto koliko i mi. Ko još? FDA koja je vakcinu odobrila? Kongresmen koji je glasao za nju? Ministar zdravlja? Bela kuća? Bila je to situacija u kojoj niko nije mogao da izgubi! Svi su bili heroji, svi su namlatili pare. Šest meseci pošto je falanga dospela na tržište, počele su da se pojavljuju jeftinije kopije, koje su se takođe solidno prodavale, baš kao i drugi pomoćni proizvodi poput kućnih osveživača vazduha.

Ali virus se nije prenosio vazduhom.

Nije bilo važno! I dalje je to bio isti brend! „Od proizvođača vakcine..." Trebalo je samo da kažem: „Može da spreči *neke* virusne infekcije." I to je bilo dovoljno! Sad shvatam zašto je bilo zakonom zabranjeno da neko više da je požar u punom pozorištu. Ljudi ne bi rekli: „Hej, ne osećam miris dima, da li je zaista požar?" Ne, rekli bi: „Au jebo te, požar! TUTANJ!" **[Smeje se.]** Zaradio sam para na kućnim osveživačima za vazduh, na osveživačima za automobile; a najviše mi se prodavala andrmolja koja se nosi oko vrata dok putuješ avionom! Ne znam da li je zaista prečišćavala ambroziju, ali prodavala se.

Stvari su išle toliko dobro da sam počeo da osnivam fol kompanije znate, sa planovima za izgradnju proizvodnih kapaciteta širom zemlje. Akcije tih budalaština prodavale su se bezmalo po istoj ceni kao i one prave. Više čak nije bila reč o ideji bezbednosti, već o ideji o ideji bezbednosti. Sećate se kad su se prvi slučajevi pojavili u Americi, onog lika sa Floride koji je rekao da je ujedan, ali je preživeo zahvaljujući tome što je uzimao falangu? O! **[Ustaje i pokretima oponaša mahniti snošaj.]** Jebo te, blago nama s takvim budalama.

Ali to nije bilo zbog falange. Vaš lek uopšte nije štitio ljude.

Štitio ih je od njihovih strahova. Ja sam samo to i prodavao. Bože, zbog falange je biomedicinski sektor počeo da se oporavlja, što je zauzvrat pokrenulo tržište hartijama od vrednosti, koje je potom i samo odavalo utisak oporavka, što je povratilo poverenje potrošača i stimulisalo stvarni

oporavak! Falanga je, ruku na srce, okončala recesiju! Ja. *..ja* sam okončao recesiju!

I onda? Kada su incidenti postali ozbiljniji, i kada je štampa konačno objavila da čudesan lek ne postoji?

Jebo te, baš tako! Tu alfa-pizdu treba streljati, kako se zvala, onu koja je prva objavila tu priču! Vidite šta je uradila! Jebo te, izvukla nam je svima tepih ispod nogu! Ona je izazvala spiralu! Ona je izazvala Veliku paniku!

A vi ne preuzimate ličnu odgovornost?

Za šta? Jebo te, za to što sam malčice namlatio para? Dobro, ne baš malčice. **[Kikoće se.]** Ja sam samo uradio ono što je svako od nas trebalo da radi. Jurio sam svoj san, i dobio svoje parče. Ako želite nekog da krivite, okrivite onog ko je to prvi nazvao besnilom, ili je znao da nije u pitanju besnilo, a opet nam je dao odobrenje. Do kurca, ako hoćete da krivite nekog, što ne počnete od svih tih ovaca koje su dozvolile da ih šišamo ne potrudivši se da se malo bolje raspitaju. Ja im nisam uperio pištolj u glavu. Sami su birali. Oni su loši momci, a ne ja. Nikad nikome nisam neposredno naudio, a ako je neko bio toliko glup da dozvoli da strada, ko ga jebe. Naravno...

Ako postoji pakao... **[kikoće se dok priča]** ..ne želim ni da pomišljam na to koliko me tih gluperdi možda tamo čeka. Samo se nadam da ne žele da im vratim kintu.

*

Amarilo, Teksas, SAD

[Grover Karlson radi kao sakupljač goriva za eksperimentalnu gradsku fabriku za bio konverziju. Gorivo koje on sakuplja jeste balega. Sledim bivšeg šefa osoblja Bele kuće dok gura ručna kolica po pašnjaku punom balege.]

Naravno da smo dobili primerak Najt-Varn-jevrejskog izveštaja, šta mislite ko smo mi, CIA? Pročitali smo ga tri meseca pre nego što je Izrael

izašao sa tim u javnost. Pre nego što je Pentagon počeo da galami, moj posao je bio da lično izveštavam predsednika, koji je opet posvetio čitav jedan sastanak diskusiji o značenju izveštaja.

Što je u stvari bilo?

Prekinuti sve, usredsrediti sav trud, tipično alarmističko sranje. Dobijali smo na desetine takvih izveštaja svake nedelje, svaka administracija ih je dobijala, i u svima se tvrdilo kako je ta i ta babaroga „najveća pretnja postojanju ljudske rase". Ma 'ajde! Možete li da zamislite kakva bi Amerika bila da je vlada gazila na kočnicu svaki put kada je neki paranoični luđak povi kao „vuk", „globalno zagrevanje" ili „živi mrtvaci"? Ma dajte. Ono što smo uradili, ono što je svaki predsednik još od Vašingtona uradio, bilo je da spremimo promišljen, prikladan odgovor, u direktnoj vezi sa realnom procenom opasnosti.

A to su bili Alfa timovi.

Između ostalog. S obzirom na to koliko je malo važnosti tome pridavao savetnik za nacionalnu bezbednost, mislim da smo se poprilično posvetili problemu. Snimili smo obrazovni video-spot za pripadnike državne i lokalne policije, o tome šta da rade u slučaju epidemije. Ministarstvo zdravlja je na svom sajtu imalo stranicu o tome kako da građani reaguju na zaražene članove porodice. I hej, da ne zaboravim to kako smo progurali falangu pravo kroz FDA!

Ali falanga nije bila delotvorna.

Da, a znate li koliko je vremena trebalo da se izmisli nešto delotvorno? Pogledajte samo koliko je para i vremena je potrošeno na istraživanja vezana za rak ili sidu. Da li želite da budete onaj koji će reći američkom narodu da se sa istraživanja tih bolesti novac usmerava na neku novu za koju većina ljudi nije ni čula? Pogledajte samo koliko smo sredstava uložili za vreme rata i posle njega, a i dalje nemamo niti lek niti vakcinu. Znamo da je falanga bila placebo, i bili smo zahvalni zbog toga. Smirivala je ljude i omogućavala nam da radimo svoj posao.

Zar biste ljudima radije saopštili istinu? Da to nije novi soj besnila, nego neka tajanstvena superpošast koja oživljavala mrtve? Možete li da zamislite

paniku koja bi tada nastala: proteste, pobune, štetu na privatnoj imovini koja bi se merila milijardama? Možete li da zamislite sve one upisane senatore koji bi zakočili rad vlade kako bi mogli da u Kongresu izglasaju neki visokoparan i krajnje beskoristan „Zakon o zaštiti od zombija”? Možete li zamisliti koliku bi štetu to nanelo političkom kapitalu administracije? Pričamo o izbornoj godini, i o đavolski teškoj borbi za vlast. Mi smo bili „ekipa za čišćenje”, nesrećnici koji su morali da čiste sva ona govna koja je za sobom ostavila prethodna administracija, i verujte, za proteklih osam godina, nakupila se tu poprilično visoka planina govana! Uspeli smo nekako da se na jedvite jade dokopamo vlasti samo zato što je naš novi lakoverni kandidat obećavao da ćemo se „vratiti miru i prosperitetu”. Američki narod ne bi pristao ni na šta drugo. Naši građani su smatrali da su već prošli kroz prilično teška vremena, i bilo bi pravo političko samoubistvo reći im da ih najteža tek očekuju.

Znači, nikada niste zaista pokušali da rešite problem.

Ma dajte. Možete li ikada „rešiti” siromaštvo? Možete li ikada „rešiti” zločin? Možete li ikada „rešiti” bolest, nezaposlenost, rat, ili bilo koji drugi društveni herpes? Vraga. Možete se samo nadati da ćete ih podvesti pod kontrolu dovoljno da ljudi mogu da nastave normalno da žive. To nije cinizam, to je zrelost. Ne možete sprečiti kišu. Možete samo da sagradite krov i nadate se da neće prokišnjavati, ili da makar neće prokišnjavati po ljudima koji će glasati za vas.

Šta to znači?

'Ajde...

Ozbiljno. Šta to znači?

Dobro, u redu, „Gospodin Smit, jebo mater svoju, ide u Vašington”, što znači da se, u politici, usredsredite na potrebe osnove vaše vlasti. Vi njih činite zadovoljnim, oni vas zadržavaju na položaju.

Da li su zato izvesni incidenti bili zanemareni?

Bože, zvučite kao da smo jednostavno zaboravili na njih.

Da li je lokalna policija tražila dodatnu podršku savezne vlade?

A kada policajci *nisu* tražili više ljudi, bolju opremu, više vremena za treninge, ili „sredstva za programe opštinske pomoći”? Te pičkice su gotovo jednako bedne kao i vojnici, stalno cmizdre kako nemaju „ono što im je potrebno”, ali moraju li oni da rizikuju svoj posao povećanjem poreza? Moraju li oni da objašnjavaju bogatima da ih gule zbog siromašnih?

Niste bili zabrinuti zbog izlaska u javnost?

Čijeg?

Štampe, medija.

„Medija?” Mislite na one mreže u vlasništvu najvećih svetskih korporacija, korporacija koje bi se sunovratile ako bi još jednom zavladao panika na berzi? Na te medije?

Znači, nikad niste naredili zataškavanje?

Nismo morali; sami su zataškavali. Imali su da izgube jednako koliko i mi, možda čak i više. Pored toga, već su bili dobili svoje priče pre godinu dana, kada su izvestili o prvim slučajevima u Americi. Onda je došla zima, falanga se pojavila na policama, i ti slučajevi više nikoga nisu zanimali. Možda jesu „odgovorili” nekoliko mladih novinara-krstaša, ali, sve je to posle nekoliko meseci zapravo već bila bajata vest. Stvar je postala „podnošljiva”. Ljudi su naučili kako da se nose s tim i već su bili gladni nečeg drugog. Velike vesti su veliki biznis, i morate ostati svezi ako želite uspeh.

Ali bilo je i alternativnih medija.

O, svakako, ali znate ko njih uopšte sluša? Nadobudni sveznajući homići, a znate ko njih sluša? Niko! Ko još mari za one malobrojne koji prate javnu televiziju i radio, i odskaču od opšteg javnog mnjenja? Što su više ti elitistički intelektualci vikali: „Mrtvi hodaju”, to su Amerikanci manje pažnje obraćali na njih.

Dobro, da vidim jesam li razumeo vaš stav.

Stav administracije.

Stav administracije, a to je da ste tom problemu posvetili onoliko pažnje koliko ste mislili da zaslužuje.

Tačno.

Imajući u vidu to da vlada stalno ima mnogo šta na tapetu, pogotovo u to vreme, pošto američkom narodu nije ni najmanje bio potreban strah od nove javne pretnje.

Jeste.

Dakle, zaključili ste da je opasnost dovoljno mala da bi se njom „upravljalo“ preko Alfa timova u inostranstvu i malo dodatne policijske obuke kod kuće.

U pravu ste.

Iako ste imali upozorenja da je upravo suprotno, da se to nikada neće moći utkati u javni život i da je to zapravo globalna katastrofa na pomolu.

[Gospodin Karlson zastaje. Ljutito me pogleda, a onda ubacuje punu lopatu „goriva“ u svoja kolica.)

Kada ćete više odrasti?

*

Troj, Montana, SAD

[Ovaj kraj je, po tvrdnjama iz brošure, „Nova zajednica“ za „Novu Ameriku“. Zasnovan je na modelu izraelske Masade i jasno je već na prvi pogled da je ovaj kraj izgrađen samo sa jednim ciljem. Sve kuće su sojenice, toliko visoke da iz njih puca savršen pogled iznad zida od ojačanog betona visokog preko šest metara. Svim kućama se prilazi pomoću stepenica na

uvlačenje i mogu se povezati sa komšijama pomoću pokretnog mostića. Krovovi sa solarnim ćelijama, zaštićeni bunari, bašte, osmatračnice, i debela, klizna kapija ojačana čelikom doprineli su tome da Troj smesta zadovolji svoje stanovnike, i to u takvoj meri da je njegov projektant već dobio još sedam porudžbina širom kontinentalnih SAD Projektant, glavni arhitekta i prva gradonačelnica Troja jeste Meri Džo Miler.]

O, da, bila sam zabrinuta, brinula sam o tome kako ću plaćati rate za kola, i o Timovom poslovnom kreditu. Bila sam zabrinuta zbog sve šire pukotine u bazenu i novog filtera bez hlora uprkos kojem je tamo i dalje ostajala skrama od algi. Bila sam zabrinuta zbog našeg portfelja akcija iako me je moj elektronski broker uveravao kako je to samo nervoza ulagača-početnika te da je tu mnogo veći dobitak nego kod standardnog 401(k).²² Ejdenu je trebao privatni profesor matematike. Dženi su trebale originalne kopačke „Džejmi Lin Spirs“ za fudbalski kamp. Timovi roditelji su razmišljali da li da provedu Božić kod nas. Brat mi je ponovo otišao na odvikavanje. Finli je dobio gliste, a jednoj našoj ribici rasle su nekakve gljivice na levom oku. To su bile tek neke od mojih briga. Imala sam ih više nego dovoljno da budem stalno zauzeta.

Da li ste gledali vesti?

Da, oko pet minuta svakog dana: lokalne naslove, sport i tračeve o poznatima. Zašto bih bacala sebe u depresiju gledajući TV? Za to mi je bilo dovoljno da svakog jutra stanem na vagu.

A šta je bilo sa drugim izvorima? Radio?

Za vreme jutarnje vožnje? To je bilo moje vreme za Zen. Pošto bih odvezla decu, slušala bih [ime izostavljeno iz zakonskih razloga].Njegovi vicevi su mi pomagali da preguram dan.

---

²² Vrsta privatnog penzijskog osiguranja kroz štednju - sve što osiguranik izdvoji iz svoje zarade u tu svrhu oslobođeno je plaćanja poreza; prim. prev.

A Internet?

Šta s njim? Ja sam ga koristila za kupovinu; Džena za domaći; Tim za... stvari za koje se kleo da nikada više neće ni pogledati. Jedine vesti koje sam vidala bile su one koje su se pojavljivale na stranici dobrodošlice sajta AOL.²³

Mora da je na poslu bilo nekih razgovora...

O, da, u početku. Bilo je nekako zastrašujuće, nekako čudno, „znate, čujem kako to i nije besnilo" i tome slično. Ali onda se prve zime sve stišalo, sećate se, i u svakom slučaju je bilo mnogo zanimljivije pričati o sinočnoj epizodi „Kampa za slavne debeljuce" ili ogovarati odsutne kolege u prostoriji za pauzu.

Jednom, tu negde marta ili aprila, došla sam na posao i zatekla gospođicu Ruis kako pakuje stvari sa svog stola. Pomislila sam da su je otpustili u talasu smanjenja broja zaposlenih ili su njen posao prepustili drugoj firmi za usluge, znate, nešto što sam smatrala pravom pretnjom. Objasnila je da je to zbog „njih", tako ih je uvek nazivala, „oni" ili „sve ovo što se događa". Rekla je da je njena porodica već prodala kuću i da kupuju brvnaru blizu Fort Jukona, na Aljasci. Pomislila sam da je to nešto najgluplje što sam ikada čula, pogotovo od nekoga poput Ines. Ona nije bila jedna od onih neobrazovanih, već „čista" Meksikanka. Izvinite što koristim taj izraz, ali tada sam tako razmišljala, bila sam takva.

Da li je vaš muž ikada izrazio svoju zabrinutost?

Ne, ali mislim da deca jesu, ne recima, niti svesno. Džena je počela da se tuče. Ejden je mogao da zaspi samo sa upaljenim svetlom. Takve sitnice. Mislim da nisu bili izloženi informacijama više od Tima ili mene, ali možda nisu imali brige odraslih da im odvrata pažnju.

Kako ste vi i vaš muž reagovali?

---

²³ *America Online*; jedan od najvećih svetskih internet servisa za informacije, elektronsku poštu itd; prim. prev.

Zoloftom i ritalinom SR za Ejdena, aderalom XR za Dženu. To je neko vreme delovalo. Jedino me je nerviralo to što ti lekovi nisu bili pokriveni našim zdravstvenim osiguranjem, pošto su deca već uzimala falangu.

Koliko su dugo primali falangu?

Otkad je dospela u prodaju. Svi smo bili na falangi. „Malo falange, mnogo duševnog mira." Tako smo se mi pripremali... a Tim je kupio pištolj. Stalno je obećavao da će me odvesti na strelište da učim da pucam. „U nedelju", govorio je, „idemo u nedelju." Znala sam da folira. Nedelje su bile rezervisane za njegovu ljubavnicu, tu kučku od pet i po metara sa duplim motorom, kojoj je, izgleda, poklonio svu svoju ljubav. Zapravo me nije bilo briga. Imali smo naše pilule, a on je makar znao da se služi glockom. Bio je to deo života, poput protivpožarnog alarma ili vazdušnih jastuka. Možda pomislite na to s vremena na vreme, i uvek je tu... „za svaki slučaj". Osim toga, bilo je toliko drugih razloga za brigu da se činilo kako je svaki novi mesec sve napetiji i napetiji. Kako da o svima vodite računa? Kako da znate koji je uistinu pravi?

Kako ste vi to znali?

Tek što se bilo smrklo. Utakmica je trajala. Tim je bio u fotelji sa flašom „korone" u ruci. Ejden je bio na podu i igrao se svojim Savršenim vojnicima. Džena je radila domaći u svojoj sobi. Ja sam vadila veš iz mašine, tako da nisam čula kad je Finli počeo da laje. Dobro, možda i jesam, ali nisam na to obratila pažnju. Naša kuća je bila na samom kraju naselja, odmah u podnožju bregova. Živeli smo u mirnom, tek izgrađenom delu Severnog okruga blizu San Dijega. Po travnjaku su stalno trčkarali zečevi, ponekad bi se video i jelen, kako trči preko livade, pa je Finli često tako arlaukao. Mislim da sam bacila pogled na samolepljivu ceduljicu sa željom da zapišem sebi kao podsetnik da mu kupim jednu od onih ogrlica s citronelom protiv lajanja. Nisam sigurna kad su se i drugi psi pridružili lavežu, niti kada sam čula alarm iz kola na ulici. Tek kada sam čula nešto nalik na pucanj, ušla sam u sobu. Tim nije ništa čuo. Previše je pojačao ton. Stalno sam mu govorila da treba da kontroliše sluh, ne možete tek tako da provedete dvadesete u spid-metal bendu a da ne... **[uzdahne]** Ejden je čuo nešto. Upitao me je šta je to. Taman sam htela da mu kažem da ne znam, kada sam videla kako su mu se oči razrogačile. Gledao je kraj mene, u

klizna staklena vrata koja su vodila u baštu. Okrenula sam se tačno na vreme da vidim kako se razbijaju.

Bio je visok oko metar i osamdeset, poguren, uskih ramena, sa naduvenim, otromboljenim stomakom. Nije imao majicu na sebi i pegavo sivo meso bilo mu je iskidano i rošavo. Zaudarao je na plažu, poput trule morske trave i slane vode. Ejden je skočio i dotrčao da se sakrije iza mene. Tim je ustao iz fotelje i stao između nas i tog stvora. Za tili čas, kao da su sve laži bile razvejane. Tim je izbezumljeno tražio pogledom oružje po sobi kada ga je stvorenje šćepalo za košulju. Pali su na tepih, gušajući se. Viknuo je da odemo u spavaću sobu, i da ja uzmem pištolj. Bili smo u hodniku kada sam začula Dženin vrisak. Potrčala sam do njene sobe i naglo otvorila vrata. Tamo je bio još jedan, krupan, rekla bih dvometraš, džinovskih ramena i nabreklih mišica. Prozor je bio polomljen, a on je držao Dženu za kosu. Vrištala je: „Mamicemamicemamice!”

Šta ste uradili?

Ja... nisam sasvim sigurna. Kad pokušam da se setim, sve mi se prebrzo odigra pred očima. Dograbila sam ga za vrat. On je privlačio Dženu ka svojim razjapljenim ustima. Jako sam stisnula... povukla... Deca kažu da sam mu otkinula glavu, da sam je išćupala sa sve mesom, mišićima i svim ostalim što je visilo u dronjcima. Mislim da to nije moguće. Možda kad vam toliko nadode adrenalin... Mislim da su me deca u sećanju tokom godina pretvorila u nekakvog ženskog Hulka ili tako nešto. Znam samo da sam oslobodila Dženu. Sećam se toga, a samo sekund kasnije, Tim je upao u sobu, košulje umazane gustom, crnom sluzi. U jednoj ruci je držao pištolj, a u drugoj Finlijev povodac. Dobacio mi je ključeve od kola i rekao da odvedem decu u „suburban”. Otrčao je u dvorište dok smo mi išli prema garaži. Čula sam pucanj iz njegovog pištolja dok sam palila motor.

Velika Panika

**Vazduhoplovna baza Nacionalne garde „Parnel“: Memfis,
Tenesi, SAD**

**[Gevin Bler vozi jedan od borbenih dirizabla d-17, koji čine
okosnicu Američke civilne vazdušne patrole. Taj posao mu
sasvim odgovara. U civilstvu je upravljao cepelinom sa
reklamom za *Fudži film*.]**

Razvuklo se to sve do horizonta: automobili, kamioni, autobusi, kamp-prikolice, sve što je moglo da se vozi. Video sam traktore, video sam i mešalicu za cement. Ozbiljno, video sam čak i kamion sa ravnim zadnjim delom i ogromnim znakom, bilbodom koji je reklamirao „Klub džentlmena“. Ljudi su sedeli na njemu. Ljudi su se vozili na svemu, na krovovima, između polica za prtljag. Podsetilo me to na kakvu staru sliku sa vozom iz Indije i ljudima koji o njemu bukvalno vise kao majmuni.

Duž puta su ležala svakojaka sranja – koferi, kutije, čak i skupoceni komadi nameštaja. Video sam koncertni klavir, bez sve šale, razbijen kao da su ga zbacili s kamiona. Bilo je i dosta napuštenih automobila. Neki su bili prevrnuti, neki bez točkova, dok su neki izgledali kao da su izgoreli. Video sam dosta ljudi kako pešače, hodaju po ravnici ih duž puta. Neki su kucali na prozore i u rukama podizali koješta da oni unutra mogu da vide. Neke žene su se razgolitile. Sigurno su htele trampu, verovatno za benzin. Nemoguće da su tražile prevoz, brže su se kretale od automobila. To ne bi imalo logike, mada... **[sleže ramenima]**

Pedesetak kilometara dalje, saobraćaj se odvijao malo bolje. Čovek bi očekivao veću smirenost. Ali nije bilo tako. Ljudi su anblendovali, čukali se sa kolima ispred sebe, izlazili i bacali se na tle. Video sam nekolicinu kako leže nepomično pored puta ili se jedva pomeraju. Ljudi su trčali pored njih, nosili stvari, nosili decu, ili prosto trčali, svi u istom smeru kao i saobraćaj. Posle nekoliko kilometara, shvatio sam zašto.

Ta stvorenja su vrvela među kolima. Vozači u spoljnim kolovoznim trakama pokušavali su da skrenu s puta, samo da bi se zaglibili u blatu i

blokirali unutrašnje. Ljudi nisu mogli da otvore vrata. Automobili su bili previše zbijeni. Video sam kako stvorenja grabe kroz otvorene prozore, izvlače ljude napolje ili se pak sami uvlače unutra. Mnogo vozača je bilo zarobljeno u kolima. Vrata su im bila zatvorena i, pretpostavljam, zaključana. Prozori su im bili podignuti i od kaljenog stakla. Mrtvaci nisu mogli da uđu unutra, ali ni živi nisu mogli da izađu. Video sam da se nekolicina uspaničila, pa su pucali u šoferšajbne i uništili jedinu zaštitu koju su imali. Glupost. Mogli su da kupe sebi nekoliko sati tamo unutra, možda čak i priliku da pobjegnu. Možda i nije bilo šanse za bekstvo, već samo za brži kraj. U srednjoj traci se nalazila i jedna prikolica za prevoz konja prikačena za kamionet. Luđački se ljuljala tamo-amo. Konji su još bili unutra.

Roj je prolazio između kola, bukvalno proždirao sebi put kroz zakrčene kolovozne trake i te jadnike koji su pokušavali da pobjegnu. A to je ono što me najviše i proganja – činjenica da nisu imali kuda da beže. Bio je to I-80, deonica autoputa između Linkolna i Severne Plate. Oba mesta su bila puna zaraženih, baš kao i sve varoši između njih. Šta li su samo mislili? Ko je organizovao taj egzodus? Da li je on uopšte i bio organizovan? Jesu li ljudi videli redove automobila i samo im se priključili bez pitanja? Pokušavao sam to da zamislim, kola nabijena branik uz branik, uplakanu decu, psa koji laje, spoznaju o tome šta se nalazi samo nekoliko kilometara iza, uz nadu i molitve da neko tamo napred zna kuda se zaputio.

Jeste li ste ikada čuli za onaj eksperiment koji je jedan američki novinar izveo u Moskvi sedamdesetih godina dvadesetog veka? Jednostavno je stao u red ispred neke zgrade, koja ni po čemu nije bila posebna, kraj nasumice odabranih vrata. I naravno, neko je stao u red iza njega, zatim još nekoliko njih, i za tili čas, red se svijao iza ćoška. Niko nije ni pitao šta se to čeka. Jednostavno su pretpostavili da je vredno čekanja. Ne znam je li ta priča istinita. Možda je to samo urbana legenda, ili mit iz doba hladnog rata. Ko će ga znati?

*

Alang, Indija

[Stojim na obali s Adžaj-šahom, zagledan u zarđale olupine nekada ponosnih brodova. Posto vlada nema sredstava da ih skloni i pošto je usled zuba vremena i prirodnih elemenata njihov čelik postao bezmalo beskoristan, olupine ostaju tu kao nemi spomenici krvoprolića koje se nekada odigralo na ovoj plaži.]

Kažu mi da ono što se ovde dogodilo nije ni najmanje neobično, širom našeg sveta, gde se okean spaja s kopnom, ljudi su očajnički pokušavali da se ukrcaju u sve što je moglo da plovi radi šanse da prežive na moru.

Nisam znao šta je Alang, iako sam ceo život proveo u obližnjem Bavnagaru. Bio sam šef kancelarije, „zipi“, profesionalac sa belom kragnom od dana kada sam završio fakultet. Rukama sam radio samo kada sam kuckao po tastaturi, a zatim čak ni to kada je naš softver prešao na prepoznavanje glasa. Znao sam da je Alang brodogradilište, zato sam isprva i krenuo ovamo. Očekivao sam da zateknem gradilište gde jednu za drugom prave lađe koje će nas odvesti na sigurno. Pojma nisam imao da je sasvim suprotno. U Alangu nisu gradili brodove, već su ih uništavali. Pre rata, bilo je to najveće brodogradilište za uništavanje plovila. Indijski uvoznici starog gvožđa dovozili su ovamo brodove sa svih strana sveta, izvlačili ih na obalu, demontirali, sekli i rasklapali do najsitnijeg šrafa. Nekoliko desetina brodova koje sam video nisu bili potpuno natovarene, sasvim funkcionalne lađe, već goli trupovi koji su u redovima čekali da umru.

Nije bilo suvih pristaništa, niti navoza. Umesto na brodogradilište, Alang je ličio više na običnu peščanu obalu. Bilo je uobičajeno da brodove zariju pramcem u kopno i nasuču ih, kao kad se kitovi nađu na suvom. Mislio sam da se mogu uzdati samo u pet-šest novopristiglih koji su i dalje bili usidreni u blizini obale, sa najneophodnijim članovima posade i, kako sam se nadao, sa malčice goriva u spremištu. Jedna od tih lađa, *Veronika Delmas*, pokušavala je da odvuče jednu svoju nasukanu sestru natrag na

more. Konopci i lanci bili su zbrda-zdola vezani za krmu *APL*²⁴ *Lale* kontejnerskog broda iz Singapura koji je delimično već bio rasporen. Stigao sam baš kada je *Delmas* upalila motore. Video sam kako bela voda vri dok je ona teglila vezove. Čuo sam da slabiji konopci pucaju poput hitaca iz puške.

Ali jači lanci... duže su izdržali nego trup. Kada se *hala* nasukala, sigurno je veoma oštetila kobilicu. Kada je *Delmas* počela da vuče, začuo sam grozno stenjanje, prodornu škripu metala. *Lala* se bukvalno raspala na dva dela, pramac joj je ostao na obali dok je krma završila u moru.

Niko nije mogao ništa da učini. *Delmas* je već plovila punom parom i vukla *Lalinu* krmu u dubinu, gde se ona okrenula naopako i potonula za samo nekoliko sekundi. Tamo je bilo najmanje hiljadu ljudi, popunili su sve kabine, svaki prolaz i svaki kvadratni centimetar otvorene palube. Krike im je prugušila grmljavina istisnutog vazduha.

Zašto izbeglice nisu jednostavno sačekale na nasukanim brodovima, povukle merdevine uvis i tako ih učinile nepristupačnim?

Svi su generali pametni posle bitke. Niste bili tamo te noći. Gradilište je bilo natrpano sve do same obale, luđački juriš mase ljudi obasjane otpozadi požarima s kopna. Stotine su pokušavale da doplivaju do brodova. Talasi su bili puni onih koji nisu uspeali.

Desetine brodića plovile su tamo-amo, prevozile ljude sa obale do brodova. „Dajte mi svoj novac“, govorili su neki od njih, „sve što imate, pa ću vas povesti.“

Novcem se još moglo ponešto kupiti?

Novcem, hranom, svačim što je imalo bilo kakvu vrednost. Posada jednog broda htela je samo žene, mlade žene. Gadovi su osvetljavali lampama lica ljudi kako bi odstranili tamnolute kao što sam ja. Čak sam video jednog kapetana kako stoji u čamcu na palubi svog broda, zamahuje pištoljem i viče: „Za niže kaste zabranjeno, ne vodimo nedodirljive!“ Nedodirljivi? Kaste? Do đavola, ko još uopšte razmišlja tako? A ono što je u

---

²⁴ *American President Line* - singapurska brodska kompanija za kontejnerski transport; prim. prev.

svemu tome zaista ludo jeste činjenica da su neki stariji ljudi zaista izašli iz reda! Možete li da poverujete?

Samo ističem najnegativnije primere, razumete. Na svakog profitera ili ogavnog psihopatu bilo je deset dobrih i pristojnih ljudi čija karma još nije bila uprljana. Većina ribara i vlasnika brodića, koji su mogli jednostavno da pobegnu sa porodicama, odučila je da sebe dovede u opasnost tako što se i dalje vraćala na obalu. Kad pomislite samo šta su sve rizikovali: da budu ubijeni zbog njihovih lađa, da samo ostanu nasukani na obali, ili da ih odozdo napadne mnoštvo podvodnih zombija...

Bilo ih je poprilično. Mnoge zaražene izbeglice pokušale su da doplivaju do brodova, podavile se, a onda ponovo oživele. Bila je oseka, taman dovoljno duboka da se čovek udavi, ali i dovoljno plitka da zombi koji stoji na nogama posegne za plenom. Videlo se kako mnogi plivači najednom nestaju ispod površine, ili kako se čamci prevrću i nešto odvlači njihove putnike pod vodu. A spasioci su se i dalje vraćali na obalu, ili čak i skakali s brodova ne bi li spasli ljude u vodi.

Tako su spasli mene. Ja sam bio jedan od onih koji su pokušali da plivaju. Brodovi su izgledali mnogo bliže nego što su zapravo bili. Bio sam dobar plivač, ali posle hoda od Bavnagara, posle borbe za život koja je potrajala gotovo čitav taj dan, jedva sam imao snage da plutam na leđima. Kad sam stigao tamo kud sam naumio, nisam imao više dovoljno vazduha u plućima da povičem u pomoć. Nije bilo mostića. Iznad mene se nadnosio glatki trup. Udarao sam po čeliku i vikao poslednjim ostacima daha.

I samo što sam potonuo ispod površine, osetio sam kako me oko grudi obuhvata neka snažna ruka. *To je to*, pomislio sam; maltene sam osetio kako mi se zubi zarivaju u meso. Ali umesto da me povuče dole, ruka me je izvukla natrag na površinu. Završio sam na *Ser Vilfredu Grenfelu*, motornom čamcu koji je nekada pripadao kanadskoj Obalskoj straži. Pokušao sam da progovorim, da se izvinim što nemam para, da im objasnim kako mogu radom da otplatim prevoz. Mornar se samo nasmešio. „Držite se“, rekao mi je, „samo što nismo krenuli.“ Osetio sam kako paluba vibrira, a zatim se s trzajem pomera.

Tad mi je bilo najgore, dok sam posmatrao druge brodove u prolasku. Neke zaražene izbeglice na njima počele su da oživljavaju. Neki brodovi bili su ploveće klanice, dok su drugi samo goreli usidreni. Ljudi su skakali u more. Mnogi koji su potonuli pod površinu nikada se više nisu pojavili.

*

Topeka, Kansas, SAD

[Šeron bi po svim merilima mogla da se smatra lepoticom -
duge riđe kose, blistavih zelenih očiju, i tela plesačice ili
predratne manekenke. Ali um joj je razvijen kao u
četvorogodišnje devojčice.

Nalazimo se u Rotmanovom domu za oporavak podivljale
dece. Doktorica Roberta Kelner, zadužena za Šeronin slučaj,
opisuje njeno stanje kao „srećno“. „Barem može da govori i
povezano misli“, objašnjava ona. „Sve je to rudimentarno, ali
makar sasvim funkcionalno.“ Doktorica Kelner je jedva
dočekala ovaj intervju, za razliku od doktora Somersa,
programskog direktora Rotmana. Finansiranje je oduvek bilo
neredovno za ovaj program, a današnja vlada preti da će ga
sasvim zatvoriti.

Šeron je isprva stidljiva. Ne želi da se rukuje sa mnom i
izbegava da me pogleda u oči. Iako je Šeron pronađena u
ruševinama Vičite, ne postoji način da se sazna gde se njena
priča zaista dogodila.]

Mama i ja smo bile u crkvi. Tata nam je rekao da će doći da nas
pronađe. Tata je trebalo nešto da uradi. Morale smo da ga čekamo u crkvi.

Svi su bili tamo. Svi su imali stvari. Imali su kukuruzne pahuljice, vodu,
sok, vreće za spavanje, baterijske lampe i... **[pokazuje pokretima ciljanje iz
puške]** Gospođa Randolf je imala jednu. A nije trebalo. One su bile opasne.
Rekla mi je da su opasne. Ona je bila Ešlina mama. Ešli mi je bila drugarica.
Pitala sam je gde je Ešli. Zaplakala je. Mama mi je rekla da je ne pitam za
Ešli i kazala gospođi Randolf da joj je žao. Gospođa Randolf je bila prljava,
imala je crveno i braon na haljini. Bila je debela. Imala je velike, mekane
ruke.

Bila su tu i druga deca, Džil i Ebi, i ostali. Gospođa Mekgro ih je čuvala.
Imali su bojice. Crtali su po zidu. Mama mi je rekla da odem da se igram sa

njima. Rekla mi je kako jc sve u redu. Rekla mi je da je pastor Den rekao da je u redu.

Pastor Den je bio tamo i vikao da bi ga ljudi slušali. „Molim vas sve..." **[oponaša dubok, tih glas]** „...molim vas, ostanite mirni, 'torijalci' stižu, samo se smirite i sačekajte 'torijalce'." Niko ga nije slušao. Svi su pričali, niko nije sedeo. Ljudi su pokušavali da razgovaraju na onim stvarima **[oponaša držanje mobilnog telefona]**, bili su ljuti na te svoje stvari, bacali su ih i govorili ružne reči. Bilo mi je žao pastora Dena. **[Oponaša zvuk sirene.]** Napolju. **[Opet to čini, počinje tiho, pojačava, pa stišava i sve to ponavlja nekoliko puta.]**

Mama je pričala sa gospođom Kormod i drugim mamama. Svađale su se. Mama se ljutila. Gospođa Komrod je stalno pričala **[ljutito razvlači]:** „Pa šta ako? Šta drugo možete da uradite?" Mama je odmahivala glavom. Gospođa Komrod je pričala rukama. Gospođa Komrod mi se nije dopadala. Ona je bila žena pastora Dena. Bila je uobražena i bezobrazna.

Neko je povikao... „Evo ih, stižu!" Mama je došla i uzela me. Podigli su našu klupu i stavili je pored vrata. Stavili su sve klupe pored vrata. „Brzo!" „Blokirajte vrata!" **[Oponaša nekoliko različitih glasova.]** „Trebam čekić!" „Ekseri!" „Na parking su!" „Dolaze ovamo!" **[Okreće se prema doktorki Kelner.]** Smem li?

[Doktor Somers kao da nije sasvim siguran. Doktorka Kelner se osmehuje i klima glavom. Kasnije saznajem da je soba zbog ovoga zvučno izolovana.]

Šeron oponaša stenjanje zombija. To je nesumnjivo najrealističnija imitacija koju sam ikada čuo. Sudeći po njihovoj nelagodnosti, i Somers i Kelnerova se slažu sa tim.]

Dolazili su. Sve više njih. **[Opet stenje. Zatim udara desnom pesnicom po stolu.]** Hteli su da uđu. **[Udarci su joj snažni, mehanički.]**

Ljudi su vrištali. Mama me je čvrsto zagrlila. „U redu je." **[Glas joj postaje mekši dok se mazi po kosi.]** „Neću im dozvoliti da te uzmu. Šššš..."

[Sada udara po stolu obema pesnicama, udarci joj postaju haotičniji, kao da oponaša više zombija.] „Poduprite vrata!" „Drži ih! Drži ih!" **[Oponaša zvuk razbijanja stakla.]** Prozori su se polomili, prozori napred, pored vrata. Nestalo je svetla. Odrasli su se uplašili. Zavrištali su.

[Glas joj se vraća majčinom.] „Ššššš... dušo. Neću im dozvoliti da te uzmu." [Ruke joj prelaze sa kose na lice, nežno joj maze čelo i obraze. Šeron upitno gleda u Kelnerovu. Kelnerova klima glavom. Šeronin glas najednom oponaša lomljivu nečeg velikog, dubokom, šlajmom ispunjenom tutnjavom iz dubine grla.] „Ulaze! Pucajte u njih, pucajte!" [Tada imitira pucnjavu iz pušaka...] „Neću im dozvoliti da te uzmu, neću im dozvoliti da te uzmu." [Šeron nad jednom skreće pogled, iznad mog ramena, prema nečemu čega nema.] „Deca! Ne dajte im da dođu do dece!" To je bila gospođa Komrod. „Spašavajte decu! Spašavajte decu!" [Šeron ponovo imitira pucnjavu. Skuplja šake u veliku duplu pesnicu i snažno udara po nevidljivom obličju.] Sada su deca počela da plaču. [Oponaša ubadanje, udaranje, gađanje stvarima.] Ebi je mnogo plakala. Gospođa Komrod ju je podigla. [imitira podizanje nečega, ili nekoga i zamahivanje time prema zidu.] A onda je Ebi začutala. [Ponovo se mazi po licu, glas njene majke sada je grublji.] „Ššššš... u redu je dušo, u redu je..." [Ruke joj se spuštaju sa lica na grlo, stežu se kao da dave.] „Neću im dozvoliti da te uzmu. NEĆU IM DOZVOLITI DA TE UZMU!"

[Šeron se bori za vazduh.

Doktor Somers pokušava da je spreči. Doktorka Kelner podiže ruku. Šeron najednom prestaje i širi ruke uz zvuk pucnja.]

Toplo i vlažno, slano u mojim ustima, peče mi oči. Ruke su me podigle i odnele. [Ustaje od stola i oponaša kretnju nalik na nošenje lopte za američki fudbal.] Odnele me na parking. „Trči Šeron, nemoj da staješ!" [Taj glas je drugačiji, ne pripada njenoj majci.] „Samo trči, trči-trči-trči!" Odvukli su je od mene. Njene ruke su me pustile. Bile su to velike, mekane ruke.

*

Kužir, ostrvo Olkon, Bajkalsko jezero, Sveto Rusko Carstvo
[Soba je prazna, u njoj su samo sto, dve stolice i veliko ogledalo na zidu, gotovo sigurno od stakla kroz koje se može gledati samo u jednom smeru. Sedim preko puta sagovornice, pišem na podlozi koju su mi dali (transkriptor mi je zabranjen iz „bezbednosnih razloga"). Lice Marije Zuganove

**je iznureno, kosa proseda, telo joj napinje šavove iskrzane
uniforme koju je uporno htela da obuče za ovaj intervju.
Tehnički smo sami, premda osećam kako me nečije oči
posmatraju iza jednosmernog stakla.]**

Nismo znali za postojanje Velike panike. Bili smo potpuno izolovani. Oko mesec dana pre nego što je počela, otprilike u isto vreme kada je ona američka novinarka objavila vest, naš logor je bio u stanju potpune zabrane komunikacije bez određenog trajanja, Sve televizore su nam uklonili iz kasarne, kao i sve lične radio-aparate i mobilne telefone. Imala sam jedan od onih jeftinih za jednokratnu upotrebu, sa pet minuta kredita. To je bilo sve što su roditelji mogli da mi priušte. Trebalo je da ih pozovem na svoj rođendan, prvi rođendan izvan kuće.

Bili smo stacionirani u Severnoj Osetiji, u Alaniji, u jednoj od naših divljih južnih republika. Zvanična dužnost nam je bila „očuvanje mira", da sprečimo etničke sukobe između osetske i inguške manjine. Smena je trebalo da nam dođe baš otprilike u vreme kada su nas odsekli od ostatka sveta. Rekli su da je to stvar „državne bezbednosti".

Ko su bili „oni"?

Svi: naši oficiri, vojna policija, čak i civil koji se jednog dana pojavio, naizgled niotkuda. Bio je to pakosni gad mršavog, pacovskog lica. Tako smo ga zvali: „Pacoliki".

Da li ste ikada pokušali da otkrijete ko je on?

Šta, ja sama? Nikad. Baš kao ni bilo ko drugi. Prigovarali smo; vojnici uvek prigovaraju. Ali nije ni bilo vremena za neke ozbiljnije pritužbe. Čim su nam ukinuli svu komunikaciju, uveli su nam potpunu borbenu gotovost. Do tada je to bila lagodna služba – lenja, monotona, remećena samo povremenom planinskom šetnjom. Sada smo bili u tim planinama danima bez prekida, u punoj borbenoj opremi i sa municijom. Bili smo u svakom selu, svakoj kući. Ispitivali smo svakog seljaka i putnika i... šta znam... kozu koja bi nam prešla put.

Ispitivali? Zbog čega?

Nisam znala. „Da li su ti svi na broju u porodici?" „Da li jE neko nestao?" „Da li je nekoga napala pobesnala životinja ili čovek?" Taj deo me je najviše zbunjivao. Pobesnela? Razumela sam to sa životinjom, ali čovek? Bilo je i dosta fizičkih pregleda, skidanja ljudi do gole kože dok su im lekari zagledali svaki delić tela u potrazi za... nečim... nisu nam rekli za čime.

Ništa od svega toga nije imalo ni trun smisla. Jednom smo pronašli čitavo skrovište puno oružja, sedamdesetčetvorki, starijih četrdesetsedmica, sa municijom u izobilju, a sve je to verovatno bilo kupljeno od nekog korumpiranog oportuniste baš iz našeg bataljona. Nismo znali kome je oružje pripadalo: krijumčarima droge, ili lokalnim gangsterima, možda čak i onim tobožnjim „Osvetničkim odredima" zbog kojih su nas prvenstveno i stacionirali tu. A šta smo mi uradili? Sve smo ostavili. Onaj mali civil, „Pacoliki", sastao se nasamo sa nekim seoskim starešinama, Nisam znala o čemu su razgovarali, ali mogu vam reći da su bili nasmrt preplašeni: krstili su se i tiho molili.

Nismo razumeli. Bili smo zbunjeni, besni. Nisamo znali kog đavola tu uopšte tražimo. Imali smo u svom vodu jednog starog veterana, Baburina. On se borio u Avganistanu i dva puta u Čečeniji. Pričalo se da je tokom Jeljcinove reakcije na pokušaj svrgavanja njegov *BMP*²⁵ prvi opalio na Dumu. Voleli smo da slušamo njegove priče. Uvek je bio dobre naravi, uvek pripit... kad je mislio da može da prođe nekažnjeno. Promenio se posle incidenta s oružjem. Prestao jE da se smeška i više nije bilo priča. Mislim da posle toga nije popio ni kap, a kad bi vam se obratio, što je bilo retko, rekao bi samo: „Ovo ne sluti na dobro. Nešto će se ubrzo dogoditi." Kad god sam pokušala da ga pitam nešto o tome, samo bi slegnuo ramenima i udaljio se. Moral je posle toga značajno pao. Ljudi su bili napeti, sumnjičavi. Pacoliki je stalno bio tu, u senkama, slušao, posmatrao, šaputao nešto našim oficirima.

Bio je sa nama onog dana kada smo prošli kroz bezimeni gradić, primitivno naselje koje je ličilo na sam kraj sveta. Obavili smo standardna pretraživanja i ispitivanja. Spremali smo se da se spakujemo. Odjednom je to dete, ta mala devojčica dotrčala jedinom varoškom ulicom. Plakala je, očigledno prestravljena. Blebetala je nešto svojim roditeljima... šteta što

---

²⁵ BMP je oklopni transporter koji su izumele i koristile najpre sovjetske, a sada ruske vojne snage.

nisam odvojila vremena da naučim njihov jezik... i pokazivala preko polja. Tamo je stajala još jedna sitna prilika, još jedna devojčica, i teturala se po blatu prema nama. Poručnik Tihonov je podigao dvogled i videla sam da je prebledeo. Pacoliki mu je prišao, pogledao kroz svoj dvogled, a zatim nešto šapnuo. Petrenku, vodnom snajperisti, naredili su da podigne oružje i nacilja u devojčicu. Učinio je to. „Imaš li je?“ „Imam.“ „Pucaj.“ Mislim da se tako odigralo. Sećam se da je nastala stanka. Petrenko je podigao pogled u poručnika i zamolio da ponovi naređenje. „Čuo si me“, rekao je ovaj ljutito. Bila sam dalje od njega nego Petrenko, ali sam ga čak odatle čula. „Rekao sam da eliminišeš metu, smesta!“ Videla sam kako mu se vrh puške tresе. Bio je mršavi i sitan, ne naročito hrabar niti jak, ali je odjednom spustio oružje i rekao da neće. Tek tako. „Ne, gospodine.“ Kao da se sunce zaledilo na nebu. Niko nije znao šta da radi, naročito ne poručnik Tihonov. Svi su gledali jedni u druge, a potom smo svi pogledali u polje.

Pacoliki je išao tamo, polako, gotovo nehajno. Devojčica je bila dovoljno blizu da joj vidimo lice. Oči su joj bile razrogačene, uperene u Pacolikog. Ruke su joj bile podignute i čula sam njeno visoko, hrapavo stenjanje. Susreo se s njom na pola puta. Sve je bilo gotovo pre nego što je iko od nas uopšte shvatio šta se dogodilo. Jednim potezom, Pacoliki je izvukao pištolj ispod kaputa, pucao joj pravo među oči, a zatim se okrenuo i došetao natrag do nas. Neka žena, verovatno njena majka, briznula je u plač. Pala je na kolena i počela da nas pljuje i psuje. Pacolikog kao da nije bilo briga za to, kao da je nije ni primećivao. Samo je nešto šapnuo poručniku Tihonovu, a onda se popeo natrag na BMP kao da je zaustavio neki moskovski taksi.

Te noći... dok sam ležala budna na svom krevetu, trudila sam se da ne razmišljam o onome što se dogodilo. Trudila sam da ne razmišljam o tome kako je vojna policija odvela Petrenka, i kako nam je oružje zaključano u arsenalu. Znala sam da bi trebalo da budem tužna zbog deteta, ljuta, osvetoljubiva čak prema Pacolikom, a možda i donekle ophrvana krivicom jer nisam ni prstom mrdnula da to sprečim. Znala sam da sve to treba da osećam; ali jedino što sam tada mogla da osećam bio je strah. Stalno sam razmišljala o onome što je Baburin rekao, kako će se dogoditi neko zlo. Samo sam htela da odem kući i posetim roditelje. Šta ako se dogodio neki užasan teroristički napad? Šta ako je rat? Moja porodica je živela u Bikinu, gotovo su mogli da vide kinesku granicu. Morala sam da razgovaram sa

njima, da se uverim da su dobro. Toliko sam se zabrinula da sam počela da povraćam, u takvoj meri da su me poslali u ambulantu. Zato sam propustila patrolu tog dana i zato sam još bila u krevetu sutradan po podne, kada su se vratili.

Bila sam u krevetu i čitala sam iznova stari broj *Semnadcata*.²⁶ Začula sam metež, motore vozila, glasove. Na zbornom mestu je već bila gužva. Progurala sam se nekako i u središtu gomile videla Arkadija. Arkadij je bio mitraljezac iz mog odreda, pravi medved od čoveka. Sprijateljili smo se zato što me je štitio od drugih muškaraca, ako me razumete. Rekao mi je da ga podsećam na sestru. **[Tužno se smeši.]** Dopadao mi se.

Nešto mu je puzilo kraj nogu. Ličilo je na staricu, ali stvorenju je preko glave bio prebačen džak, i imalo je okov sa lancem oko vrata. Haljina mu je bila iscepana, a koža na nogama sasvim oguljena. Nije bilo krvi, samo nekog crnog gnoja. Arkadij je držao govor, glasno, besno. „Dosta je bilo laži! Dosta je bilo naređenja da pucamo u civile čim ih ugledamo! Zbog toga sam nam skinuo pederčića s grbače..”

Potražila sam pogledom poručnika Tihonova, ali nisam ga videla. Osetila sam ledenu grudvu u stomaku.

„...jer sam hteo da svi vidite!” Arkadij je podigao lanac i povukao babušku za vrat. Dograbio je kapuljaču i strgnuo je. Lice joj je bilo sivo, kao i ostatak tela, oči razrogačene i mahnite. Zarežala je kao vuk i pokušala da dograbi Arkadija. Savio je snažnu mišicu oko njenog vrata, držeći je dalje od sebe.

„Želim da svi vidite zbog čega smo ovde!” Dograbio je nož iz opasača i zario ga starici u srce. Jeknula sam, kao i svi ostali. Bio je zaboden do balčaka, a ona je i dalje režala i koprcala se. „Vidite!” povikao je i zario joj nož još nekoliko puta. „Vidite! To je ono što neće da nam kažu! Ovo su nas toliko terali da nađemo!” Nekolicina je počela da klima glavom, malobrojni su se oglasili gundanjem u znak saglasnosti. Arkadij je nastavio: „Šta ako su ova stvorenja svuda? Šta ako su sada kod naših kuća, sa našim porodicama!” Trudio se da pogleda u oči što većem broju prisutnih. Nije dovoljno pazio na staricu. Popustio je stisak, ona se izmigoljila i ugrizla ga za ruku. Arkadij je zaurlao. Zgromio je pesnicom staričino lice. Pala mu je

---

²⁶ *Semnadcat* je bio ruski časopis za šiparice. Njegov naziv, 17, bio je bespravno plagiran sa istoimenog američkog izdanja.

pod noge, gde se koprcala i grgotala tu crnu sluz. Dovršio je posao čizmom. Svi smo čuli kako joj puca lobanja.

Krv je curila iz ujeda u Akradijevoj pesnici. Zamahnuo je prema nebu i vrisnuo, toliko da su mu nabrekle žile na vratu. „Hoćemo kući!" razdrao se. „Hoćemo da zaštitimo svoje porodice! Ovo je slobodna zemlja! Ovo je demokratija! Ne možete da nas držite u zatvoru!" Vikala sam zajedno sa ostalima. Ta stara žena, to stvorenje koje je moglo da podnese ubod noža u srce i da ne umre... šta ako su takvi i kod kuće? Šta ako prete našim voljenima... mojim roditeljima? Sav strah, sva sumnja, sve zamršene, negativne emocije stopile su se u bes. „Hoćemo kući! Hoćemo kući!" Kao napev koji se ponavljao i ponavljao, a onda... metak mi je opalio pored uha i Arkadijevo levo oko se raspršio. Ne sećam se da sam bežala, niti udisala suzavac. Ne sećam se ni kada su se pojavili komandosi Specnaza, ali su odjednom bili posvuda oko nas, tukli su nas, stavljali nam lisice, a jedan od njih mi je stao na grudi tako jako da sam mislila da ću umreti na licu mesta.

Da li je to bilo Desetkovanje?

Ne, to je bio samo početak. Nismo mi bili prva vojna jedinica koja se pobunila. To je počelo zapravo negde u vreme kada je vojna policija zatvorila bazu. Kada smo mi odigrali svoju malu „demonstraciju", vlada je već bila odlučila kako će ponovo uspostraviti red.

[Ispravlja uniformu i pribire se, a onda nastavlja da govori.]

„Desetkovati"... ranije sam mislila da znači zbrisati, naneti strahovitu štetu, uništiti... ali to zapravo znači pobiti deset procenata, da jedan od desetoro mora umreti... i upravo to su nama uradili.

Pripadnici Specnaza su nas postrojili na zbornom mestu, i to u svečanim uniformama. Naš novi komandant je održao govor o dužnosti i odgovornosti, o našoj zakletvi da ćemo štititi otadžbinu, te kako smo tu zakletvu prekršili sebičnom izdajom i ličnim kukavičlukom. Nikada pre toga nisam čula takve reči. „Dužnost?" „Odgovornost?" Rusija, moja Rusija, bila je najobičnija apolitična zbrka. Živeli smo u haosu i korupciji, gledali kako da preživimo od danas do sutra. Čak ni vojska nije bila bastion patriotizma; bilo je to mesto gde se uči zanat, nalazi hrana i smeštaj, možda čak i nešto para za slanje kući kada država odluči da počne da plaća svoje vojnike. „Zakletva da se štiti otadžbina?" To nisu bile reči moje generacije. To ste mogli da čujete od starih veterana iz Otadžbinskog rata,

poremećenih, slomljenih staraca koji su zauzimali Crveni trg sa svojim iscepanim sovjetskim barjacima i medaljama nanizanim na dronjavim uniformama koje su izjeli moljci. Dužnost prema otadžbini je bila šala. Ali meni nije bilo smešno. Zнала sam da slede pogubljenja. Naoružani ljudi oko nas, ljudi u osmatračnicama, bila sam spremna, svaki mišić u mom telu napinjavao se u iščekivanju pucnja. A onda sam čula te reči...

„Deco razmažena, vi mislite da vam je demokratija bogomdano pravo. Očekujete je, zahtevate je! Pa, sada ćete dobiti priliku da je primenite u praksi.“

Od reči do reči; taj njegov govor ostaće mi utisnut ispod očnih kapaka do kraja života.

Na šta je mislio?

Mi ćemo odlučiti ko će biti kažnjen. Razdvojeni u grupe od po desetero, moraćemo da glasamo koji će od nas biti pogubljen. A onda ćemo mi... vojnici, lično pobiti svoje prijatelje. Progurali su kraj nas mala ručna kolica. Još čujem škripu njihovih točkova. Bila su puna kamenja, otprilike veličine šake, teškog i oštrog. Neki su vikali, preklinjali nas, molili kao deca. Neki su samo nemo klečali na kolenima, kao Baburin, koji mi je zurio u oči dok sam zamahivala kamenom prema njegovom licu.

[Tiho uzdiše, i obazire se načas preko ramena ka jednosmernom staklu.]

Briljantno. Jebo te, savršeno briljantno. Obična pogubljenja su mogla da osnaže disciplinu, mogla su da zavedu red po hijerarhiji, ali kada su nas pretvorili u saučesnike, zadržali su nas pod kontrolom ne samo pomoću straha, već i pomoću osećanja krivice. Mogli smo da kažemo ne, da odbijemo i da streljaju i nas, ali nismo. Složili smo se s tim. Svi smo svesno izabrali, a pošto je taj izbor bio toliko skup, mislim da niko više nije poželeo da ponovo bira na takav način. Tog dana smo se odrekli slobode i bili smo i te kako zadovoljni zbog toga. Od tog trena živeli smo u pravoj slobodi, onoj slobodi u kojoj možete da pokažete prstom na nekog i kažete: „Oni su mi rekli da to uradim! Oni su krivi, a ne ja.“ U slobodi, Bog neka nam pomogne, da kažete: „Samo sam poštovao naređenja.“

*

**Bridžtaun, Barbados, Federacija Zapadnoindijskih Ostrva
[Trevorova krčma je oličenje „Divljih Zapadnoindijskih
Ostrva", ili bolje rečeno, „Specijalna ekonomska zona" kakva
postoji na svakom ostrvu. To nije mesto koje bi većina ljudi
poistovetila sa mirom i poretkom koji vladaju u posleratnom
životu na Karibima. Ni ne treba da bude takvo. Ograđene od
ostatka ostrva kao mesta koja zadovoljavaju potrebe za
haotičnim nasiljem i razvratom, Specijalne ekonomske zone
posebno su projektovane kako bi „dođošima" olakšale džepove.
Izgleda da se moja nelagodnost dopada T. Šonu Kolinsu.
Divovski Teksašanin gura prema meni čašicu ruma za koji kažu
da može da „ubije đavola", a zatim podiže teške noge u
čizmama na sto.]**

Nisu smislili naziv za ono čime sam se ranije bavio. Za to još nema pravog imena. „Samostalni preduzimač" zvuči kao da bi trebalo da podižem zidove od šperploče i malam ih malterom. „Privatno obezbeđenje" podseća na tupave čuvare iz tržnih centara. „Najamnik" mu, valjda, dođe nekako najbliže, ali opet, svetlosnim godinama daleko od moje prave prirode. Najamnik podseća na kakvog poremećenog veterana iz Vijetnama, sa tetovažama i brčinama, koji divlja u nekoj zabačenoj zemlji Trećeg sveta samo zato što ne može da sebi pronađe mesta u stvarnom okruženju. Ja uopšte nisam bio takav. Tako je, bio sam veteran, i da, koristio sam ono čemu su me obučili da zaradim... smešno je to što vojska stalno obećava da će te naučiti „tržišno vrednim veštinama" ali nikad ne pominje da ne postoji tržišno vrednija stvar od toga da znaš kako da ubiješ neke ljude dok druge štitiš od pogibije.

Možda sam bio najamnik, ali to po mom izgledu nikada ne biste zaključili. Bio sam uredno ošišan, sa dobrim kolima, lepom kućom, čak i kućnom pomoćnicom koja je dolazila jednom nedeljno. Imao sam dosta prijatelja, izgleda za ženidbu, a kvote kladenja na mene u kantri klubu bile su iste kao i kad su posredi bili profesionalci. Što je najvažnije, radio sam za

firmu koja se ni po čemu nije razlikovala od drugih predratnih kompanija. Nije bilo nikakvih tajnih operacija, zadnjih soba i ponoćnih koverti. Imao sam godišnji odmor, bolovanje, potpuno medicinsko osiguranje i lep paket za intervencije na zubima. Plaćao sam porez, i previše; uplaćivao dobrovoljno penzijsko. Mogao sam da radim na drugim kontinentima; sam Bog zna da je tamo bilo tražnje u izobilju, ali kada sam video šta su sve istrpeli moji drugari u poslednjem malom ratu, rekao sam zajebi, ima da čuvam nekog debelog direktora ili bezvrednu, glupavu zvezdu. I upravo sam to i radio kada je otpočela Panika.

Neće vam smetati ako ne pominjem imena, važi? Neki od tih ljudi su još u životu, ili su im zadužbine još aktivne i... nećete verovati, i dalje mi prete tužbama. Posle svega što se desilo? Dobro, znači, ne smem da pominjem imena i mesta, ali zamislite da je posredi jedno ostrvo... veliko ostrvo... *dugačko* ostrvo, odmah pored Menhetna. Ne mogu da me tuže zbog toga, jelda?

Moj klijent, pa, nisam sasvim siguran čime se tačno bavio. Nešto u industriji zabave ili krupnim finansijama. Pojma nemam. Mislim da je možda bio jedan od većih akcionara u mojoj firmi. Kako god bilo, imao je kintu i živeo u neverovatnoj gajbi na plaži.

Naš klijent je voleo da poznaje ljude koje su svi poznavali. Smerao je da pruži utočište onima koji mogu da mu poboljšaju imidž za vreme rata i posle njega, izigravajući Mojsija za uplašene i slavne. I znate šta, ne da su se primili. Glumci, pevači, reper i profesionalni sportisti, čak i profesionalci poput onih koje vidate u kontakt emisijama ili realiti šou programima, pa čak i ona bogata, razmažena i smorena kurvica koja je bila slavna samo zato što je bila bogata, razmažena i smorena kurvica.

Bio je tu onaj i onaj ultrabogati lik s velikim dijamantskim minđušama. Imao je specijalnu automatsku pušku sa tromblonom. Voleo je da priča kako je to prava kopija one iz *Skarfejsa*. Nisam imao srca da mu kažem kako je gospodin Montana koristio šesnaesticu A-1.

Bio je tu i onaj politički komičar, znate, onaj što ima emisiju. Ušmrkivao je koku između sisa neke maloletne tajlandske striptizete dok je pričao kako ono što se dešava ne znači samo rat između živih i mrtvih, već će dobro prodrmati svaki aspekt našeg društva: socijalni, ekonomski, politički, čak i ekološki. Rekao je da su, podsvesno, svi već znali istinu tokom „Velikog poricanja" i zato su toliko poludeli kada je priča konačno

objavljena. Sve to je u stvari i imalo nekog smisla dok nije počeo da blebeće o kukuruznom sirupu sa visokom sadržinom fruktoze i o feminizaciji Amerike.

Ludilo, znam, ali nekako se i očekivalo da takvi ljudi budu tamo, makar ja jesam. Ali ono što nisam očekivao bila je njihova „raja“. Svako od njih, ko god bio i čime se bavio, morao je uz sebe da ima, ni sam ne znam koliko već stilista, publicista i ličnih asistenata. Za neke od njih sam mislio da su baš kul, samo su to radili za novac, ili zato što su zaključili da će tamo biti bezbedni. Mladi ljudi koji su samo hteli da se spasu. Ne mogu da ih krivim zbog toga. Ali zato neki drugi... nadmene drkadžije opijene smradom sopstvene pišaćke. Prosto bezobrazni i agresivni, naređivali su svima oko sebe. Sećam se jednog lika samo zato što je nosio neku bcjzbol kapu na kojoj je pisao „Uradi to!“. Mislim da je on bio glavni savetnik debelog debila koji je pobedio u onoj emisiji sa takmičenjem za talente. Taj lik mora da je imao četrnaestom njih oko sebe. Sećam se da sam isprva pomislio kako je nemoguće brinuti se o svim tim ljudima, ali posle svog prvog obilaska prostorija, shvatio sam da jc naš šef baš sve isplanirao.

Pretvorio je kuću u nešto na šta bi svršio svaki lik opsednut preživljavanjem. Imao je dovoljno suve hrane da godinama hrani vojsku, kao i beskonačnu zalihu vode iz postrojenja za desalinizaciju koje je vodu crpio iz okeana. Imao je vetrenjače, solarne ploče i pomoćne generatore sa ogromnim rezervoarima za gorivo ukopanim ispod dvorišta. Zahvaljujući svojim merama bezbednosti, mogao je da večito drži žive mrtvace daleko od sebe: visoki zidovi, senzori kretanja i oružje, o, to oružje. Da, naš gazda je stvarno uradio domaći, ali ono čime se najviše ponosio jeste to što je svaka soba bila uključena u emitovanje preko interneta 24 časa dnevno, sedam dana u nedelji, širom sveta. Zapravo je zbog toga pozvao sve svoje „najbliže“ i „najbolje“ prijatelje. Nije hteo da pregrmi oluju u komforu i luksuzu, hteo je da svi *znaju* da je to uradio. Zato je pozvao poznate ličnosti, kako bi sebi obezbedio veliki publicitet.

Ne samo što su u svakoj sobi bile veb-kamere već su prisutni bili i svi oni novinari koji izveštavaju sa crvenog tepiha na dodeli Oskara. Zaista nisam imao predstavu o tome koliko je izveštavanje o industriji zabave krupan biznis. Mora da ih je bilo na desetine iz svih onih časopisa i TV emisija. Čuo sam često ono: „Kako se osećate?“, „Kako izdržavate?“, „Šta

mislite da će se dogoditi?", a kunem se da sam jednom čuo nekoga kako pita: „Šta ste to obukli?"

Za mene je najnadrealniji trenutak bio kada sam stajao u kuhinji sa nekoliko pripadnika osoblja i drugim telohraniteljima, a svi smo gledali vesti koje su prikazivale, čik pogodite koga, nas! Kamere su bile bukvalno u drugoj sobi, uperene u „zvezde" koje su sedele na kauču i gledale drugi kanal s vestima. Bio je to direktan prenos iz Gornjeg istočnog dela Njujorka; mrtvi su nadolazili Trećom avenijom, ljudi su im se suprostavljali prsa u prsa, maljevima i cevima, a vlasnik prodavnice *Modelova sportska roba* delio je sve svoje bezbol palice i vikao: „Udarajte ih po glavi!" Jedan lik je bio na rolerima. Držao je u ruci palicu za hokej, sa velikom satarom prikovanom za vrh. Vozio je najmanje pedeset na sat i pri toj brzini je svakako mogao da precvika vrat ili dva. Kamera je sve to videla, istrulelu ruku koja je sunula iz kanalizacije tačno ispred njega, jadnika koji je poleteo uvis, ljiosnuo na lice, da bi zatim zavrištao kada su počeli da ga za repić odvlače u kanalizaciju. U tom trenutku se kamera u našoj sobi okrenula da snimi reakciju slavni likova koji su to posmatrali. Čulo se nekoliko dubokih uzdaha, neki su od njih bili iskreni, a neki odglumljeni. Sećam se da sam pomislio kako manje cenim one koji su se trudili da proliju krokodilske suze nego onu razmaženu kurvicu koja jc momka na rolerima nazvala „papanom". Hej, makar je bila iskrena. Sećam se da sam stajao pored nekog lika, Sergeja, nesrećnog, pogurenog krelca tužnog lica. Njegove priče o detinjstvu u Rusiji ubedile su me da se sve rupe Trećeg sveta ne nalaze nužno u tropskim predelima. Promrmljao je sebi nešto na ruskom dok je kamera snimala reakciju svih tih lepih ljudi. Razumeo sam samo reč „Romanovi" i taman sam pomislio da ga pitam na šta je to mislio, kad se oglasio alarm.

Nešto je aktiviralo senzore koje smo postavili na nekoliko kilometara oko zida. Bili su dovoljno osetljivi da detektuju i samo jednog zombija, a sada su potpuno poludeli. Na radiju je zapištalo: „Kontakt, kontakt, jugozapadni ugao... sranje, ima ih na stotine!" Kuća je bila velika, pa mi je trebalo nekoliko minuta da stignem do svog streljačkog mesta. Nisam shvatao zašto su se stražari toliko uplašili. Pa šta ako ih je nekoliko stotina? Nikada neće uspeti da predu preko zida. Onda sam začuo kako viču: „Trče! Jebo te, kako su brzi!" Brzi zombiji, na to mi se zgrčio želudac. Ako mogu da trče, mogu i da se penju, ako mogu da se penju, možda mogu da misle,

a ako mogu da misle... sada sam se ja uplašio. Sećam se da su svi prijatelji mog gazde poharali arsenal, i jurcali su okolo kao statisti u nekom akcionom filmu iz osamdesetih dok sam ja stigao do prozora gostinske sobe na trećem spratu.

Otkočio sam oružje i skinuo poklopce s nišana. Bio je jedan od najnovijih, sa kombinacijom pojačanog svetla i prikazivanja telesne toplote. Ovo potonje mi nije trebalo, jer zombiji nisu odavali telesnu toplotu. I tako, kada sam video jarke, svetlozelene siluete nekoliko stotina trkača, grlo mi se steglo. To nisu bili živi mrtvaci.

„Eno je!“, čuo sam kako viču. „Eno one kuće koja je bila u vestima!“ Nosili su merdevine, puške, bebe. Nekolicina je na leđima imala privezane platnene torbe. Jurišali su na kapiju, od debelog, otpornog čelika koji je trebalo da zaustavi hiljadu zombija. Eksplozija ih je oduvala sa šarki i krila su se zarila u kuću kao veliki šurikeni. „Pucajte!“ urlao je gazda preko radija. „Zaustavite ih! Pobjite ih! Pucajtepucajtepucajte!“

„Napadači“, da ih tako nazovem, nagnuli su u stampeu prema kući. Dvorište je bilo puno parkiranih vozila, sportskih automobila i hamera, a bio je tu čak i jedan džinovski kamion koji je pripadao nekom macanu iz NFL-a. Jebo te, svi do jednog su se pretvorili u vatrene kugle, leteli u vazduh i prevrtali se ili jednostavno goreli u mestu, tako da je gusti masni dim od zapaljenih guma sve zaslepljivao i gušio. Čula se samo pucnjava, i naša i njihova, a u njoj nije učestvovalo samo naše privatno obezbeđenje. Svaki od tih glavonja koji se nije usro u gaće mislio jc da je heroj, ili je smatrao da treba da sačuva obraz pred svojom rajom. Mnogi su zahtevali da ih zaštiti njihova svita. Neki su to i činili, oni jadni dvadesetogodišnji lični pomoćnici koji u životu nisu pucali iz vatrenog oružja. Nisu dugo potrajali. Ali bilo je tu i služinčadi koja se okrenula i pridružila napadačima. Video sam kako neka napirlitana frizerka ubada jednu glumicu u usta nožem za otvaranje pisama i, ironično, video sam kako gospodin „Uradi to“ pokušava da otme bombu onom liku iz šou programa za talente pre nego što im je eksplodirala u rukama.

Bila je to prava ludnica, baš kao što i treba da izgleda smak sveta. Deo kuće je goreo, krvi je bilo na sve strane, leševi ili delovi tela ležali su po skupocenim stvarima. Naišao sam na kurvičinog malog psa kada smo se obojica zaputili prema zadnjim vratima. Pogledao je on mene, pogledao sam ja njega. Da smo mogli da pričamo, razgovor bi izgledao ovako: „A

tvoja gazdarica?" „A tvoj gazda?" „Ko ih jebe." Takav je bio stav mnogih telohranitelja, i razlog što te noći nisam ispalio ni metak. Platili su nas da bismo štitili bogataše od zombija, a ne od drugih ne toliko bogatih ljudi koju su samo želeli sigurno skrovište. Mogli ste da ih čujete kako viču dok su se probijali kroz ulazna vrata. Nije to bilo „grabite piće" niti „silujte kučke", već „gasite požar!" i „vodite žene i decu na sprat!"

Prekoračio sam Političkog Komičara dok sam bežao prema plaži. On i jedna riba, sparušena plavuša koja je trebalo da mu bude politički protivnik, kresali su se kao da neće biti sutrašnjeg dana, i hej, možda je za njih to zaista bilo tačno. Stigao sam do peska, pronašao dasku za serf koja je verovatno vredela više od kuće u kojoj sam odrastao, i zaveslao prema svetlima na horizontu. Te noći je isplovljavalo dosta brodova, mnogo njih je rešilo da digne sidro. Nadao sam se da će me neki od njih prebaciti makar do njujorške luke. Nadao sam se da ću uspeti da ih podmitim dijamantskim mindušama.

[Ispija čašicu ruma i pokazuje da hoće još jednu.]

Znate, jebem li ga, ponekad se pitam zašto nisu jednostavno svi zaćutali? Ne samo moj gazda, već i svi ti razmaženi paraziti. Imali su mogućnosti da ne čačkaju mečku, i zašto onda to nisu iskoristili; otišli na Antarktiku ili Grenland, ili samo ostali tu gde jesu, ali van vidokruga javnosti? Ali opet, možda nisu mogli, baš kao prekidač koji ne možete da isključite. Možda su zahvaljujući tome i postali ono što jesu. Ali kog đavola pa ja znam?

[Konobar stiže sa još jednom čašicom i T.Šon mu baca srebrni rand.]

„Razmeći se, ako već imaš čime."

*

Ledeni grad, Grenland

[Sa površine se mogu videti samo levci, masivni, pažljivo izvajani hvatači vetra koji neprestano dovode svež, premda hladan vazduh dole, do lavirinta dugačkog trista kilometara. Preostalo je malo ljudi od četvrt miliona koliko ih je nekada nastanjivalo to rukom isklesano graditeljsko čudo.]

Neki su ostali kako bi pripomogli razvoju turizma koji je tek u povoju. Neki su tu kao kustosi i žive od penzije koju dobijaju preko obnovljenog programa Svetske baštine UNESCO-a. Neki, kao Ahmed Faranakijan, nekada major ratnog vazduhoplovstva Iranske revolucionarne garde, nisu imali kuda da odu odavde.]

Indija i Pakistan. Kao Severna i Južna Koreja ili NATO i stari Varšavski pakt. Da su dve sukobljene strane zaista htele da upotrebe nuklearno oružje jedna protiv druge, bili bi to Indija i Pakistan. Svi su to znali, svi su to očekivali, i baš zato se nije ni dogodilo. Pošto je opasnost bila tako sveprisutna, tokom godina su iznadani mehanizmi da se to izbegne. Uspostavljen je crveni telefon između dve prestonice, ambasadori su bili na „ti“, a generali, političari i svi ostali umešani u taj proces bili su obučeni tako da se postaraju da nikad ne osvane dan od kojeg su svi strahovali. Niko nije mogao da zamisli - ja svakako nisam – da će se stvari odigrati kao što jesu.

Zaraza nas nije toliko pogodila kao neke druge zemlje. Naš teren je bio uglavnom planinski. Saobraćaj se teže odvijao. Imali smo relativno malo stanovnika; ako se ima u vidu veličina zemlje i činjenica da se mnogo naših gradova moglo lako izolovati pomoću proporcionalno brojnije vojske, nije teško shvatiti optimizam naših voda.

Problematične su bile izbeglice, milioni njih sa istoka, milioni! Kuljali su preko Belučistana, i potpuno su nam poremetili planove. Mnoga područja su već bila zaražena, i nepregledne gomile gegale su se prema našim gradovima. Granične jedinice su nam bile savladane, čitave karaule preplavili su talasi zombija. Nikako nismo mogli da zatvorimo granice i istovremeno izađemo na kraj sa izbijanjem zaraze na sopstvenoj teritoriji.

Tražili smo da Pakistanci obuzdaju svoje ljude. Uveravali su nas da rade sve što je u njihovoj moći. Znali smo da lažu.

Najviše izbeglica pristizalo je iz Indije, samo u prolazu kroz Pakistan u pokušaju da stignu na neko bezbedno mesto. Oni iz Islamabada bili su spremni da im to drage volje omoguće. Bolje da prosledite problem nekoj drugoj zemlji nego da sami izlazite na kraj s njim. Da smo možda uspeli da iskombinujemo snage, uskladili zajedničku operaciju na nekom mestu pogodnom za odbranu... Znam da su takvi planovi bili na stolu.

Pakistanske centralne južne planine: Pab, Kirtar, masiv Srednjeg Brahuja. Mogli smo da zaustavimo koliko god hoćete izbeglica, ili živih mrtvaca. Odbili su naš plan. Neki paranoični vojni ataše iz njihove ambasade rekao nam je odmah da bi svako prisustvo stranih trupa na njihovom tlu značilo objavu rata. Ne znam da li je njihov predsednik uopšte video naš predlog; naše vode nikada nisu neposredno pričale s njim. Sad vidite na šta mislim kad pričam o Indiji i Pakistanu. Nismo imali takav odnos. Diplomatska mašinerija nije bila uspostavljena. Ko zna, možda je taj govornik od pukovničića izvestio svoju vladu da smeramo da anektiramo njihove zapadne pokrajine!

Ali šta smo mogli? Svakog dana, stotine hiljada ljudi prelazile su našu granicu, a među njima je možda bilo na desetine hiljada zaraženih! Morali smo odlučno da stupimo na delo. Morali smo da se zaštitimo!

Postoji put koji vodi između naše dve zemlje. Po vašim standardima on je mali, na mnogim mestima nije čak ni asfaltiran, ali to je bila glavna južna arterija u Belučistanu. Ako ga presečemo samo na jednom mestu, kod Kečkog rečnog mosta, efikasno ćemo zaustaviti priliv 60 procenata izbeglica. Sam sam pilotirao tokom tog zadatka, noću, pod jakom pratnjom. Nisu nam trebali pojačivači slike. Farovi su se videli sa udaljenosti od više kilometara, dugačak, uzak beli put u mraku. Video sam čak i bleskove ručnog oružja. Taj kraj je bio teško pogođen zarazom. Naciljao sam središnji nosač mosta, koji će najteže moći da se popravi. Bombe su se odvojile bez problema. Bili su to veoma eksplozivni konvencionalni projektili, sasvim dovoljni da završe posao. Upotrebljen je američki avion, iz vremena kada smo vam još bili zgodni saveznici, kako bi se uništio most napravljen uz američku pomoć iz istog razloga. Vrhovna komanda je uvidela tu ironiju. Mene lično nije bilo briga. Čim sam osetio da je moj fantom lakši, dodao sam gas, sačekao izveštaj iz aviona-posmatrača i pomolio se iz sve snage da Pakistanci ne odgovore kontranapadom.

Naravno, moje molbe nisu bile uslišene. Tri sata kasnije, njihov garnizon kod Kila Safeda gađao je našu karaulu. Sada znam da su naš predsednik i ajatolah bili voljni da se uzdrže. Dobili smo ono što smo želeli, a oni su dobili svoju osvetu. Oko za oko, zub za zub, i dosta. Ali ko je to mogao da saopšti drugoj strani? Njihova ambasada u Teheranu je uništila svoje šifre i radio-veze. Ono pseto pukovničko radije je izvršilo samoubistvo nego da izda „državne tajne“. Nismo imali crveni telefon, niti

diplomatske kanale. Nismo znali kako da stupimo u vezu sa vladom Pakistana. Nismo znali čak ni to da li njihova vlada uopšte još postoji. Vladala je neviđena zbrka, zbunjenost koja se pretvarala u bes, bes usmeren na naše komšije. Sa svakim satom, sukob je eskalirao. Pogranične čarke, vazdušni udari. Sve se odigralo krajnje brzo, samo tri dana konvencionalnog rata, a nijedna strana nije imala određeni cilj, već samo paničan gnev.

[Sleže ramenima.]

Stvorili smo zver, nuklearnog monstruma koga nijedna strana nije mogla da pripitomi... Teheran, Islamabad, Kom, Lahore, Bandar Abas, Ormara, Imam Homeini, Fajzalabad. Niko ne zna koliko ih je umrlo u tim eksplozijama, niti koliko će ih tek umreti kada radioaktivni oblaci počnu da se šire preko naših zemalja, Indije, Jugoistočne Azije, Pacifika, preko Amerike.

Niko nije mislio da to može da se dogodi, ne među nama. Pa pobogu, oni su nam i pomogli da izgradimo nuklearni program od same nule! Snabdevali su nas materijalom, tehnologijom, posredovali kao treća strana kod Severne Koreje i ruskih otpadnika... ne bismo ni bili tolika nuklearna sila da nije bilo naše muslimanske braće. Niko to nije očekivao, ali opet, niko nije očekivao ni da mrtvi počnu da se dižu, jelda? Samo je jedan mogao to da predvidi, a u njega više i ne verujem.

*

Denver, Kolorado, SAD

[Kasni mi voz. Testiraju zapadni pokretni most. Todu Vejniju, izgleda, ne smeta da me čeka na peronu. Rukujemo se ispod staničnog murala *Pobede*, verovatno najprepoznatljivije slike američkog iskustva u Svetskom ratu Z. Rađena po originalnoj fotografiji, prikazuje četvu vojnika koji stoje na obali reke Hadson u Nju Džersiju, leđima okrenuti prema nama dok posmatraju praskozorje iznad Menhetna. Moj domaćin izgleda veoma sitno i krhko kraj tih visokih dvodimenzionalnih kipova. Kao i većina muškaraca njegove generacije, Tod Vejnio

je ostario pre vremena. Ima poveći stomak, proređenu, prosedu kosu i tri duboka paralelna ožiljka na desnom obrazu, i teško je poverovati kako je ovaj bivši vojnik američke vojske još, makar hronološki, na samom početku svog života.]

Nebo je bilo crveno tog dana. Sav taj dim, sranje koje jc celog leta punilo atmosferu. Sve je imalo ćilibarski crvenu nijansu, kao da gledate svet kroz naočari boje pakla. Tako sam prvi put video Jonkers, to malo, depresivno, zapušteno naselje odmah severno od Njujorka. Mislim da niko nikada nije čuo za njega. Ja svakako nisam, a sada ga odjednom porede sa, šta znam, Perl Harborom... ne, ne sa Perlom... to je bio neočekivan napad. Ovo je više ličilo na Litl Big Horn, gde smo... pa... gde *su* makar oni koji su komandovali znali šta se dešava, ili jc trebalo to da znaju. Poenta je da rat nije bio iznenađenje... niti iznenadna katastrofa, kako god to želite da nazovete... to se već događalo. Prošlo je oko tri meseca otkad je svuda zavladała panika.

Sećate se kako je bilo, ljudi se bili izbezumljeni... zakivali su daskama prozore i vrata, krali hranu, oružje, pucali u sve što se kretalo. Verovatno su ti likovi poput Ramba i podivljali požari, saobraćajne nesreće i sva... sva ta sranja koja sada nazivamo „Velikom panikom", na početku pobili više ljudi nego Zek.

Mislim da sada uviđam zašto su oni na vlasti smatrali kako treba zapodenuti jednu veliku bitku. Hteli su da pokažu ljudima da su i dalje glavni, da ih umire kako bi mogli da se ponesu sa glavnim problemom. Razumem to, a pošto im je trebala propagandna pobeda, ja sam završio u Jonkersu.

U stvari, to i nije bilo najgore mesto za formiranje uporišta. Deo grada se nalazio u maloj dolini, a odmah iza brežuljaka na zapadu bila je reka Hadson. „Drum rečnih pilana" pružao se pravo kroz središte naše glavne odbrambene linije, a izbeglice koje su se kretale autoputem navodile su mrtvace tačno prema nama. Bilo je to prirodno usko grlo, i dobra zamisao... jedina dobra zamisao tog dana.

[Tod poseže za novom „Q", domaćom američkom cigaretom koja nosi to ime zbog toga što četvrtina sadržine u njoj otpada na duvan.]

Zašto nas nisu postavili po krovovima? Bio je tu tržišni centar, nekoliko garaža, velike zgrade sa lepim, ravnim krovovima. Mogli su celu četvu da postavie odmah iznad železničke stanice. Videli bismo čitavu dolinu i pri tom bili potpuno zaštićeni od napada. Bila je tu i jedna stambena zgrada, od dvadesetak spratova... i sa svakog sprata je pucao sjajan pogled na autoput. Zašto tamo na svakom prozoru nije bilo streljačko odeljenje?

Znate li gde su nas smestili? Dole na zemlju, iza džakova s peskom ili u iskopane rupe. Toliko smo vremena protraćili, i toliko energije, pripremajući ta komplikovana streljačka gnezda. Rekli su nam da je to dobar „zaklon i kamuflaža". Zaklon i kamuflaža? „Zaklon" znači fizičku zaštitu, konvencionalnu zaštitu od ručnog naoružanja i artiljerije, ili od avionskih bombi. Da li vas to podseća na neprijatelja protiv koga je trebalo da se borimo? Da li je Zek sada pozivao vazdušne napade i zaštitnu baražnu vatru? I zašto smo se uopšte baktali oko kamuflaže kada je čitav smisao borbe bio da navedemo Zeka da ide pravo na nas! Skroz naopako! Sve redom!

Siguran sam da je onaj ko je vodio operaciju bio poslednji od onih retarda iz Fulde, znate, onih generala koji su obučavani da brane Zapadnu Nemačku od Rusa. Uskogruđi, nedotupavni... verovatno nadržani zbog tolikih godina provedenih u malim ratovima. Jebo te, mora da je bio jedan od tih, zato što je sve što smo radili smrdelo na hladnoratovsku statičnu odbranu. Znate da su probali čak da iskopaju i borbene jame za tenkove? Inžinjerci su ih napravili eksplozivom na parkingu železničke stanice.

Imali ste tenkove?

Brate, sve smo imali: tenkove, bredlije, hamere naoružane raznoraznim stvarima, kalibra pedeset do onih najnovijih teških minobacača tipa vasilek. Oni su makar *mogli* da budu od neke vajde. Imali smo hamer avendžera sa baterijama stinger projektila zemlja-vazduh, imali smo prenosivi sistem za postavljanje pontonskih mostova, savršen za potok dubok deset centimetara koji je tekao kraj autoputa. Imali smo gomilu XM5 vozila za elektronsko ratovanje natrpanih radarima i opremom za ometanje i... i... a, da, imali smo čak i celo OPK odeljenje poljskih klozeta, postavljeno tamo usred svega. Čemu, kada je i dalje bilo pritiska u vodovodu i klozetski kazančići su i dalje radili u svakoj zgradi i kući u komšiluku? Toliko toga

nam nije bilo potrebno! Toliko sranja koje je samo blokiralo saobraćaj i lepo izgledalo, i mislim da su samo to i hteli, da lepo izgleda.

Za štampu.

Nego šta, na svaka dva ili tri vojnika mora da je bio makar po jedan *novinar!*²⁷ Na nogama ili u kombijima, a ne znam ni koliko je helikoptera kanala sa vestima kružilo... pomislio bi čovek da su mogli da odvoje nekoliko njih da probaju spašavanje ljudi s Menhetna... nego šta, mislim da je sve to bilo za štampu, da im se demonstrira naša smrtonosna moć zelene... ili kaki-boje... neki samo što su se vratili iz pustinje, nisu stigli ni da ih prefarbaju. Toliko toga je bilo samo za predstavu, ne samo vozila već i mi. Obukli su nas u ZOZIM 4, brate, u „zaštitni oklop za izvršenje misije“, velika glomazna odela i maske koji treba da vas štite od radioaktivne ili biokemijski zagađene okoline.

Da vaše starešine nisu možda smatrale da se virus prenosi vazduhom?

Ako je tako, zašto onda nisu zaštitili i novinare? Zašto ih naše „starešine“ nisu nosile, baš kao ni bilo ko drugi odmah iza borbene linije?

Bilo im je sveže i prijatno u njihovim borbenim uniformama dok smo se mi znojili ispod slojeva gume, ugljena i debelog, teškog oklopa. I kojem je samo geniju uopšte palo na pamet da nam navuče oklope? Zato što ih je štampa prozivala zbog toga što ih nisu imali dovoljno u prošlom ratu? Koji će ti đavo šlem kad se boriš protiv živih leševa? Njima treba šlem, a ne nama! A onda je tu bila i mrežna oprema... integrirani borbeni sistem Kopneni ratnik. Lični elektronski komplet nam je omogućavao da svi budemo u vezi jedni s drugima, kao i da se oni viši po činu povezu sa nama. Kroz okular smo mogli da skidamo mape, podatke sa GPS-a, satelitske izveštaje. Mogli smo tačno da pronađemo svoje mesto na bojištu, položaje svojih drugova, neprijatelja... mogli smo čak da gledamo kroz video-kameru na svom ili tuđem oružju, i zavirimo preko ograde ili iza čoška. Kopneni ratnici su omogućavali svakom vojniku da raspolaže informacijama čitavog štaba, a štabu da upravlja tim vojnicima kao jedinicom. „Netrocentrično“, to sam stalno čuo od oficira ispred kamera.

---

²⁷ Premda je ovo preterivanje, predratni podaci govore da je odnos u broju novinara prema broju vojnog osoblja u Jonkersu bio veći nego na svim drugim bojištima u istoriji.

„Netrocentrično" i „hiperrat". Kul termini, ali besmisleni dok pokušavate da se ukopate sa ZOZIM-om, Kopnenim ratnikom i uobičajenom borbenom opremom na sebi, sve to usred jednog od najtoplijih leta koja čovečanstvo pamti. Ne mogu da verujem da sam i dalje bio u stanju da stojim kada se Zek pojavio na vidiku.

Isprva ih je bilo vrlo malo, po jedan ili dva, teturali su se između napuštenih automobila koji su blokirali napušteni autoput. Makar su izbeglice bile evakuisane. Dobro, to je bila još jedna stvar koju su dobro uradili. Odabrali su usko grlo i uklonili civile, to je dobro odrađeno. Ali sve ostalo...

Zek je počeo da ulazi u prvu zonu ubijanja, onu dodeljenu višestrukim raketnim sistemima. Nisam čuo kako lansiraju rakete, kaciga mi je prigušila zvuk, ali video sam ih kako lete prema meti. Video sam kako padaju u luku i kako im se kućišta otvaraju da otkriju kasetne bombe. One su velike otprilike koliko i ručna bomba, protivpešadijska, sa ograničenim protivoklopnim dejstvom. Rasule su se među zombijima, eksplodirajući kada bi udarile o ulicu ili napuštena kola. Njihovi rezervoari su buknuili kao mali vulkani, gejziri vatre i otpadaka koji su se smešali u „čeličnu kišu". Pošteno govoreći, sve je to bilo veoma uzbudljivo, momci su klicali u mikrofone, a i ja sa njima, dok sam gledao kako zombiji počinju da padaju. Rekao bih da ih je možda trideset, četrdeset ili pedeset bilo raštrkano po nekih osamsto metara autoputa. Početno bombardovanje zbrisalo je najmanje tri četvrtine.

Samo tri četvrtine.

[Tod završava cigaretu jednim dugim, ljutitim dimom. Smesta poseže za sledećom.]

Da, i to je tada trebalo da nas zabrine. „Čelična kiša" je pogodila svakog od njih, iseckala im utrobu; organi i meso bili su razbacani na sve strane, padah su im sa tela dok su nam se približavali... ali hici u glavu... pokušavate da uništite mozak, ne telo, i sve dok im kefalo radi i dok mogu iole da se kreću... neki su još hodali, dok su oni previše razbucani puzali. Da, trebalo je da se zabrinemo, ali nismo imali vremena.

Curkanje se sada pretvorilo u mlaz. Još zombija, na desetine njih, tiskalo se između zapaljenih automobila. Ono čudno u vezi sa Zekom jeste... to što uvek mislite kako će biti obučen kao za Vrbicu. Tako su ih mediji

prikazivali, svakako, naročito na početku... Zombiji u poslovnim odelima i haljinama, kao presek svakodnevne Amerike, samo mrtve. Uopšte nisu tako izgledali. Većina zaraženih, najranije zaraženih, ili onih koji su naišli u tom prvom talasu, ili je pomrla na lečenju, ili kod kuće u svom krevetu. Većina je bila u bolničkim haljinama, ili pižamama i spavaćicama. Neki su bili u trenerkama ili donjem vešu... ili jednostavno goli, mnogo ih je bilo skroz gologuzih. Videle su im se rane, sasušeni ožiljci na telu, posekotine zbog kojih biste zadrhtali čak i pod onom sparnom opremom.

Druga „čelična kiša" nije imala učinak ni upola kao prva, nije bilo više rezervoara koji bi se zapalili, a gusto načičkani zombiji sada su štitili jedni druge od mogućih povreda glave. Nisam se uplašio, još ne. Možda me je sigurnost napustila, ali bio sam siguran da će mi se vratiti kada Zek uđe u zonu vojne vatre.

E sad, nisam mogao da čujem „paladine", bili su predaleko, na brdu, ali sam zato čuo i video kako padaju njihove granate. To su bile standardne HE 155, sa visokoeksplozivnim jezgrom u kućištu koje se rasprskavalo. One su im nanosile još manje štete nego rakete!

Zašto?

Najpre, tu nije bilo efekta balona. Kada bomba eksplodira blizu vas, od nje vam se tečnost u telu rasprsnje, bukvalno, kao jebeni balon. To se sa Zekom ne dešava, možda zato što u sebi nosi manje telesne tečnosti nego mi, ili zato što je ta tečnost više kao gel. Ne znam. Ali učinak nije bio nikakav, baš kao ni sa NNT.

Šta je NNT?

Nagla nervna trauma, mislim da se tako zove. Još jedna posledica bliske jake eksplozije. Trauma je toliko jaka da vam se ponekad organi, mozak, sve to zajedno, jednostavno pogasi kao da vam je Bog okrenuo prekidač života. Nešto u vezi sa električnim impulsima ili tako nešto. Ne znam, jebo te, nisam lekar.

Ali to se nije dogodilo.

Nijednom! Mislim... nemojte pogrešno da me shvatite... nije Zek prošao kroz baražu bez gubitaka. Videli smo leševe kako bivaju razneseni, iskidani

u komadiće, odleću u vazduh, čak i čitave glave, žive glave sa pokretnim očima i vilicom, kako izleću put neba kao jebeni čepovi iz flaša sa šampanjcem... kosili smo ih, van svake sumnje, ali ne u potrebnom broju niti dovoljno brzo!

Mlaz je sada bio kao reka, poplava leševa koji su se gegali, stenjali, koračali preko svojih rasparčanih drugara i polako i sigurno se teturali prema nama kao talas na usporenom snimku.

Sledeća zona dejstva bila je rezervisana za direktne hice iz teških oruđa, glavnih tenkovskih stodvadesetica i bredlija sa mitraljezima i FOTT lanserima projektila. Hameri su takođe otvorili vatru, iz minobacača lansera projektila, i devetnaestica, koje su kao automati, samo što ispaljuju granate. Komanči su naleteli, kako se činilo, samo nekoliko centimetara iznad naših glava sa mitraljezima, projektilima helfajer i raketama hidra.

Jebo te, bilo je to kao mašina za mlevenje mesa, seckalica za drva, a organske materije kovitlale su se u oblacima iznad horde kao piljevina.

Ništa ne može preživeti ovo, mislio sam, i neko vreme se činilo da sam u pravu... sve dok vatra nije počela da zamire.

Zamire?

jenjava, gasne...

[Načas utihne, a onda mu oči gnevno ponovo pronalaze fokus.]

Niko nije razmišljao o tome, *niko!* Nemojte sad da me folirate pričama o smanjenjima budžeta i logističkim problemima sa dopremom zaliha! Jebo te, jedino čega je nedostajalo u zalihama bio je zdrav razum! Niko od onih prdonja sa Vest Pointa i Ratnog koledža načičkanih ordenjem nije rekao: „Hej, pa mi imamo modernog naoružanja u izobilju, imamo dovoljno sranja za gađanje!?!“ Niko nije razmišljao o tome koliko granata treba artiljeriji za neprekidna dejstva, koliko raketa za MLRS sisteme, koliko kanisterskih punjenja... tenkovi su imali ta čuda koja su se zvala kanisterska punjenja... praktično džinovske patrone sačme. Ispaljivale su male kugle od tungstena... to nije bilo baš savršeno, znate, traćiti po stotinak kugli na jednog zombija, ali jebo te, brate, to je makar bilo nešto! Svaki abrams je imao samo po tri, *tri!* *Tri* od mogućih četrdeset! Ostale su bile standardne toplotne ili kumulativne granate! Znate li šta će „srebrni metak“, strelica sa osiromašenim uranijumom za probijanje oklopa, uraditi

grupi leševa koji hodaju? Ništa! Znete li kako izgleda posmatrati kako tenk od šezdeset i kusur tona ispaljuje hlice u gomilu sa apsolutno nikakvim rezultatom? Tri kanisterske granate! A šta je sa flešetama? Flešete su oružje koje se danas stalno pominje, mali čelični šiljci koji svako oružje momentalno pretvaraju u sredstvo za razbucavanje gomile. O njima pričamo kao da su nov izumi, a imamo ih u stvari još od, šta znam, Koreje. Imali smo ih za rakete hidra i devetnaestice. Samo zamislite to, jedna devetnaestica ispaljuje trista pedeset metaka u minutu, a u svakom od njih je oko stotinu šiljaka! Možda to ne bi preokrenulo ishod... ali... do đavola!

Vatra je zamirala, Zek je i dalje nadirao... a strah... svi su ga osećali, u naređenjima desetara, u postupcima ljudi oko mene... Onaj glasić što vam u potiljku stalno pišti: „Jao sranje, jao sranje.“

Mi smo bili u poslednjoj liniji odbrane, prilično siromašno opremljeni naoružanjem. Trebalo je da sredimo one retke srećnike od zombija koji bi slučajno uspeali da se probiju kroz džinovski korbač našeg teškog oružja. Očekivalo se da možda svaki treći od nas opali iz svog oružja, a od svakog desetog se očekivalo da ubije zombija.

Došlo ih je na hiljade, prelili su se preko zaštitne ograde autoputa, pa duž bočnih ulica, oko kuća, kroz njih... toliko ih je bilo, i stenjali su tako glasno da nam je odzvanjalo pod kacigama.

Otkočih smo oružje, nanizanih mete, naređeno nam je da pucamo... Rukovao sam AOO²⁸ mitraljezom, lakim automatom iz kojeg treba da pucate kratkim, odmerenim rafalima, što traju dok izgovorite: „Crkni, mater ti jebem, crkni.“ Prvi rafal mi je otišao previše nisko. Jednog sam proštepao pravo preko prsa. Gledao sam kako leti unazad, udara o asfalt, a onda odmah ponovo ustaje kao da se ništa nije dogodilo. Brate... kad se opet dignu...

[Cigareta mu je dogorela do prstiju. Ispušta je i mrvu a da to i ne primećuje.]

Trudio sam se iz petnih žila da kontrolišem vatru, a bogme i creva. Neprekidno sam sebi ponavljao: „Mirno samo, gađaj u glavu.“ A moj AOO je sve vreme ćeretao: „Crkni, mater ti jebem, crkni.“

Mogli smo da ih zaustavimo, trebalo je da to možemo, jedan momak s puškom je dovoljan zar ne? Profesionalni vojnici, obučeni strelci... kako su

---

²⁸ AOO: laki mitraljez; skraćeno od „automatsko oružje odreda“.

mogli da se probiju? Još to pitaju, svi ti kritizeri i salonski generali. Mislite da je tako jednostavno? Mislite da posle „obuke“ tokom čitave vojničke karijere da gađate u središte tela možete najednom da svaki put pogodite tačno u glavu? Mislite da je lako napuniti ili otkočiti oružje u toj luđačkoj košulji i s kacigom za gušenje? Mislite da ćete, pošto ste videli kako sva čudesa savremenog ratovanja treskaju pravo na svoje haj-tek hiperdupe, i pošto ste već preživeli tri meseca Velike panike posmatrajući kako sve što poznajete kao stvarnost naživo jede neprijatelj koji uopšte ne bi ni trebalo da postoji, mislite da ćete tada zadržati jebenu hladnokrvnost i da će vam prst biti jebeno miran na okidaču?

[Ubada me tim prstom.]

E pa, mi jesmo! *Ipak* smo uspeli da odradimo posao i nateramo Zeka da plati za svaki jebeni centimetar! Da smo možda imali više ljudi, više municije, da su nam možda samo dozvolili da se usredsre-dimo na naš posao...

[Savija prst natrag u pesnicu.]

Kopneni ratnik, visokotehnološki, razmetljivi, jebeno netrocentrični Kopneni ratnik. Bilo je dovoljno gadno gledati već i ono ispred nas, ali veze sa špijunskim satelitima su nam još pokazivale i koliko je horda uistinu ogromna. Možda smo bili suočeni sa hiljadama, ali iza njih su se nalazili milioni! Ne zaboravite, govorimo o glavnini zaraženih iz grada Njujorka! Ovo je bila samo glava podugačke zmije neupokojenih koja se protezala sve do jebenog Tajms skvera! To nisam morao da vidim. To nisam morao da znam! Onaj uplašeni glasić više i nije bio tako tih. „Jao sranje, JAO SRANJE!“ I odjednom mi više nije bio u glavi. Bio mi je u slušalici. Kad god neki drkadžija nije bio u stanju da obuzda jezik, Kopneni ratnik se postarao da ga čuju svi ostali. „Previše ih je!“ „Jebo te, moramo da palimo odavde!“ Neko iz drugog voda, ne znam mu ime, povikao je: „Pogodio sam ga u glavu i nije umro! Ne umiru kad ih pogodiš u glavu!“ Siguran sam da mu je promašio mozak, dešava se, metak samo okrzne unutrašnjost lobanje... možda bi shvatio to da je bio smiren i da je koristio sopstveni mozak. Panika je bila još zaraznija od Bacila Z, a čudesni Kopneni ratnik ju je raširio vazduhom. „Šta?“ „Ne umiru?“ „Ko je to rekao to?“ „Pogodio si ga u glavu?“ „Sveca ti jebem! Neuništivi su!“ To se čulo širom mreže, tako da su se svi redom usrali duž informacione superautostrade.

„Smirite se svi!" povikao je neko. „Ne remetite liniju! Skinite se s mreže!" Stariji glas, to se dalo prepoznati, ali njega je najednom prigušio vrisak i meni je okular iznenada, verovatno kao i okulare svih ostalih, ispunio prizor krvi koja šiklja u usta puna slomljenih zuba. Ta slika je došla od nekog lika u dvorištu jedne kuće iza linije. Vlasnici su sigurno zaključali tamo nekoliko reanimiranih članova porodice kada su zdimili. Možda su udari eksplozija malo razlabavili vrata ili tako nešto, jer su oni izleteli napolje, pravo na tog jasnika. Kamera na njegovoj pušci je sve snimila, pala je pod savršenim uglom. Bilo ih je petoro, muškarac, žena, troje dece, držali su ga prikovanog nauznak, muškarac mu je bio na grudima, deca su ga držala za ruke i pokušavala da ga ugrizu kroz odelo. Žena mu je strgla masku, lice mu je bilo prestravljeno. Nikad neću zaboraviti kako je kriknuo kad mu je odgrizla bradu i donju usnu. „Iza nas su!" vikao je neko. „Izlaze iz kuća! Linija je prekinuta! Ima ih svuda!" Odjednom, slika je nestala, odsečena od spoljašnjeg izvora, i ponovo se začuo onaj stariji glas... „Skinite se s mreže!" naredio je, trudeći se iz petnih žila da se obuzda, a zatim se veza prekinula.

Siguran sam da je trajalo više od nekoliko sekundi, mora da je bilo tako, čak i da su Icbdci iznad naših glava, ali činilo se kao da je odmah po prekidu komunikacione Unije nebo najednom bilo puno urlika *LZU-a*²⁹. Nisam video kako ispaljuju granate. Bio sam na dnu svoje rupe, psovao vojsku i Boga, kao i rođene ruke što nisu kopale dublje. Zemlja se zatresla, smračilo se. Svuda okolo su bile krhotine, zemlja, pepeo i zapaljeni otpaci koji su mi leteli iznad glave. Osetio sam kako me nešto treska u pleća, meko i teško. Prevrnuo sam se, bila je to glava zajedno sa trupom, ugljenisana, crna, još se pušila i još pokušavala da me ugrize! Šutnuo sam je dalje od sebe i iskobeljao se iz rupe nekoliko sekundi pošto je pao poslednji *OZO*.³⁰

Shvatio sam da buljim u crni oblak gde je nekada bila horda. Autoput, kuće, sve je bilo obavljeno crnim oblakom. Nejasno se sećam kako su se drugi izvlačili iz svojih rupa, poklopci su se podizali na tenkovima i bredlijima i svi su samo buljili u mrak. Zavladao je muk, tišina koja je u mojoj glavi trajala satima.

---

²⁹ LZU: lovci združenog udara.

³⁰ OZO: oružje združene odstupnice.

A onda su se pojavili, pravo iz dima, jebo te, kao u košmaru kakvog deteta! Neki su se pušili, neki čak još goreli... neki su hodali, neki puzali, neki se samo vukli zajedno na iskidanim trbusima... možda je jedan na svakih dvadeset mogao da se i dalje kreće, što znači da ih je ostalo... sranje... nekoliko hiljada? A iza njih, mešao se s njima i uporno gurao prema nama milion ostalih koje vazdušni udar nije ni taknuo!

I tada se linija raspala. Ne mogu svega da se setim povezano. Pred očima mi se vaju sledeće slike: ljudi kako beže, pešadinci, novinari. Sećam kako je jedan novinar sa brkovima kao Sima Strahota pokušavao da izvuče beretu iz prsluka pre nego što su ga oborila tri zapaljena zombija... Sećam se lika koji je na silu otvorio vrata kombija, uskočio unutra, izbacio napolje lepu plavu novinarku i pokušao da se odveze odatle pre nego što je preko oboje prešao tenk. Dva novinarska helikoptera su se sudarila i zasula nas sopstvenom čeličnom kišom. Jedan pilot komanča... hrabar, pravi baja... pokušao je da okrene rotor prema zombijima što su navirali. Elisa je iskasapila masu pre nego što je udarila u neki automobil i odbacila ga u staničnu zgradu. Pucnjava... luđačka nasumična pucnjava... Metak me je pogodio u grudnu kost, posred oklopa. Bilo je kao da sam se zakucalo u zid, iako sam stajao nepomično. To me je oborilo na guzicu, nisam mogao da dišem, a onda je neki serator bacio svetlosnu bombu pravo ispred mene.

Sve je pobeležilo, zvonilo mi je u ušima. Ukočio sam se... ruke su me grabile, hvatale me za mišice. Ritao sam se i udarao, a onda osetio da su mi prepone tople i mokre. Vikao sam, ali nisam čuo sopstveni glas. Nove ruke, snažnije, pokušavale su da me negde odvuku. Ritao sam se, koprcalo se, psovao, plakao... i najednom me je nečija pesnica zveknula u vilicu. Nije me nokautirala, ah sam se smesta opustio. To su bili moji drugari. Zek ne udara pesnicom. Odvukli su me u najbliži bredli. Vid mi se izbistrio taman da vidim kako linija svetlosti nestaje sa zatvaranjem poklopca.

[Posegne za novom cigaretom „Q“, a onda se naglo predomisli.]

Znam da „profesionalni“ istoričari vole da pričaju kako je Jonkers predstavljao „katastrofalan neuspeh savremenog vojnog aparata“, kako je dokazao onu staru izreku da vojska usavrši umeće borbe u poslednjem ratu taman na vreme za sledeći. Lično, mislim da trabunjaju gluposti. Jeste, bili smo nespremni, naša oruđa, naša obuka, sve o čemu sam upravo pričao, sve je to bilo prvoklasno sranje, vrhunski zajeb, ali oružje koje je stvarno zatajilo nije bilo ono koje je sišlo sa montažne trake. Staro je to koliko i... šta

znam, valjda koliko i sam rat. To je strah, brate, samo strah i ne moraš da budeš jebeni Sun Cu da bi znao kako smisao prave borbe nije da ubiješ, čak ni da povrediš protivnika, već da ga dovoljno uplašiš da podvije rep. Da mu slomiš duh, na to cilja svaka uspešna vojska, od primene ratnih plemenskih boja preko „blickriga“ pa do... kako smo ono nazvali prvi deo Drugog zalivskog rata, „Šokiraj i prestravi“? Savršeno ime, „Šokiraj i prestravi“! Ali šta ako se neprijatelj ne može ni šokirati ni zaplašiti? Ne samo što on to neće da oseti već biološki *ne može!* To se dogodilo tog dana nedaleko od grada Njujorka, to je neuspeh zbog kojeg umalo nismo izgubili čitav prokleti rat. Činjenica da Zeka ne možemo da šokiramo niti prestravimo vratila nam se pravo u facu i zapravo omogućila da Zek šokira i prestravi nas! Oni se ne plaše! Šta god da uradimo, koliko god da ih pobijemo, oni se nikada, nikada neće uplašiti!

Jonkers je trebalo da bude dan kada ćemo ponovo uliti samopouzdanje u američki narod, a umesto toga umalo im nismo rekli da mogu da se pozdrave sa životom. Da nije bilo Južnoafričkog plana, svi bismo se, bez ikakve sumnje, gegali i stenjali.

Poslednje čega se sećam jeste da je bredli odleteo kao auto igračka. Ne znam gde je bio udar, ali pretpostavljam negde blizu. Da sam i dalje stajao tamo, nezaštićen, siguran sam da danas ne bih stajao ovde.

Jeste li ikad videli učinak termobaričnog oružja? Jeste li ikada pitali nekoga sa zvezdicama na ramenima o tome? Kladim se u rođena jaja da nikada nećete ni čuti celu priču. Pričaće vam o toploti i pritisku, o vatrenoj kugli koja se širi, eksplodira i bukvalno mrvči i pali sve što joj se nađe na putu. To i znači naziv termobarično, toplota i pritisak. Prilično gadno zvuči, zar ne? Ono što nećete čuti jeste momentalni naknadni učinak, vakuum koji nastane kada ta vatrena kugla najednom počne da se skuplja. Svakom preživlom će vazduh biti odmah isisan iz pluća, ili će im - a to *nikada* nikome neće priznati - pluća biti iščupana kroz usta. Očigledno, niko neće poživeti dovoljno dugo da ispriča takvu horor priču, i zato Pentagon verovatno i jeste tako dobro prikrivao istinu, ali ako ikada vidite sliku zombija, ili čak i pravi primerak koji hoda, a oba plućna krila i dušnik mu vise iz usta, gledajte da mu date moj broj. Uvek ću se rado sresti sa još jednim veteranom iz Jonkersa.

Preokret

Ostrvo Roben, Provincija Kejptaun, Sjedinjene Države Južne Afrike

[Zolelva Azanja se pozdravlja sa mnom za svojim radnim stolom, poziva me da zamenimo mesta kako bih mogao da uživam u osvežavajućem okeanskom vetru s njegovog prozora. Izvinjava se zbog „nereda" i insistira na tome da ukloni beleške sa stola pre nego sto nastavimo. Gospodin Azanja je do polovine napisao treći deo knjige *Pesnica duginih boja: Južna Afrika u Ratu*. Taj tom se slučajno odnosi baš na ono o čemu pričamo, na prekretnicu u ratu protiv živih mrtvaca, na trenutak kada se njegova zemlja povukla sa ivice propasti.]

Hladnokrovan je prilično obična reč kojom bi se opisao jedan od najprotivrečnijih učesnika u istorijskim događajima. Neki ga slave kao spasioca, drugi ga se gnušaju kao da je čudovište, ali da ste ikada sreli Pola Redekera, da ste ikada s njime raspravljali o njegovom pogledu na svet i probleme, ili još važnije, o rešavanju problema koja svet muče, verovatno je reč *hladnokrovan* ona koja bi vam ostala u glavi kao osnovni utisak o njemu.

Pol je oduvek smatrao, pa dobro, možda ne baš oduvek, ali recimo otkad je odrastao, kako je osnovna mana čovečanstva osećanje. Uvek je govorio da srce treba da postoji samo kako bi pumpalo krv do mozga, te da je sve ostalo gubljenje vremena i energije. Njegovi radovi sa fakulteta koji su se bavili alternativnim „rešenjima" za istorijske i društvene neprilike privukli su najpre pažnju aparthejske vlade.

Mnogi psihobiografi su pokušali da mu nalepe etiketu rasiste, ali po njegovim recima „rasizam je samo žalostan nuzproizvod iracionalnih osećanja". Drugi su tvrdili da rasista mora najpre voleti određenu grupu kako bi mrzeo neku drugu. Za Redekera su i ljubav i mržnja bile irelevantne. Njemu su one bile „smetnje za ljudsko postojanje", i opet po njegovim recima, „zamislite šta bi se sve moglo postići kad bi se čovečanstvo ratosiljalo svoje ljudskosti". Zlo? Većina bi to tako nazvala,

dok su drugi, naročito ona grupica u središtu vlasti Pretorije, verovali kako bi to bio „neprocenjivi izvor oslobođenog intelekta“.

Bilo je to početkom osamdesetih godina prošlog veka, u kritično vreme za vladu aparthejda. Zemlja je bila kao na iglama. Imali ste ANC, imali ste Oslobodilačku partiju Inkata, čak i ekstremne desničarske elemente populacije belih Afrikanera koja je jedva čekala otvorenu pobunu koja bi dovela do potpunog rasnog obračuna. Na granici, Južna Afrika je imala samo neprijateljski nastrojene države i, u slučaju Angole, građanski rat uz podršku Sovjeta i kubansko vođstvo. Dodajte toj mešavini još i sve veću izolovanost od zapadnih demokratija (uključujući i kritični embargo na uvoz naoružanja), pa ćete videti da nije nimalo čudno to što odsudna bitka za opstanak nikada nije bila daleko od glava u Pretoriji.

Zato su angažovali gospodina Redekera da preispita vladin ultra-tajni „Narandžasti plan“. On je postojao otkad je aparthejdska vlada 1948. došla na vlast. Bio je to scenario sudnjeg dana za belu manjinu u zemlji, plan kako da se postupa u slučaju sveopšteg ustanka urođeničkog afričkog stanovništva. Tokom godina on je bio ažuriran u odnosu na promenljivi strateški izgled regiona. Sa svakom decenijom ta je situacija bivala sve mračnija. Sa sve brojnijim proglašenjima nezavisnosti u okolnim zemljama i sve brojnijim domaćim glasovima koji su zahtevali slobodu, oni u Pretoriji su shvatili da potpuni sukob ne bi značio samo kraj afrikanerske vlade već i samih Afrikanera.

Tu se Redeker priključio. Njegov ispravljeni Narandžasti plan, koji je sasvim blagovremeno dovršen 1984, bio je osnovna strategija preživljavanja za afrikanerski narod. Nije zaboravio ni na jednu promenljivu veličinu. Broj stanovnika, teren, resurse, logistiku... Redeker nije ažurirao samo plan kako bi obuhvatio kubansko hemijsko oružje i nuklearne opcije sopstvene zemlje, već i – a po tome je „Narandžasti plan“ stekao istorijski značaj - način na koji će se odlučiti koji će Afrikaneri biti spašeni, a koji će morati da budu žrtvovani.

Žrtvovani?

Redeker je verovao da bi pokušaj da se svi spasu iscrpeo sve vladine resurse, i tako upropastio čitavo stanovništvo. Uporedio je to sa preživelim sa potonulog broda koji prevrnu čamac za spašavanje u kojem jednostavno nema mesta za sve. Redeker je čak otišao toliko daleko da

proračuna ko sve može da se „povede“. Uračunao je prihod, koeficijent inteligencije, plodnost, ceo spisak „poželjnih svojstava“, uključujući i mesto gde se pojedinac nalazi u odnosu na potencijalnu zonu krize. „Prva žrtva konflikta mora biti naša sentimentalnost“, tom rečenicom se završavao njegov predlog, „jer bi njen opstanak bio jednak našem uništenju.“

Narandžasti plan iz osamdeset četvrte bio je brilijantan. Bio je jasan, logičan, efikasan, i od Pola Redekera je načinio jednog od najomraženijih ljudi u Južnoj Africi. Prvi neprijatelji su mu bili neki od radikalnijih fundamentalista Afrikanera, ideolozi rase i oni ultrareligiozni. Kasnije, posle pada aparthejda, ime mu se pročulo u širokim narodnim masama. Naravno, pozvali su ga da se pojavi na saslušanjima „Istine i pomirenja“, što je on, naravno, odbio. „Neću se pretvarati da imam srca samo da bih spasao sopstvenu kožu“, izjavio je, dodavši: „Šta god da uradim, siguran sam da će ionako doći po mene.“

I jesu, mada ne onako kako je to Redeker verovatno očekivao. Bilo je to u vreme Velike panike, koja je otpočela nekoliko nedelja pre vaše. Redeker se skrivao u jednoj brvnari na Drakenzbergu koju je kupio od novca sakupljenog u vreme kada je radio kao poslovni konsultant. Znao je, voleo je biznis. Govorio je: „Jedan cilj, niti jedna duša.“ Nije se iznenadio kada su vrata odletela sa šarki i kada su unutra upali agenti Nacionalne obaveštaje službe. Utvrdili su njegovo ime, identitet i ranije postupke. Pitali su, uperivši cevi u njega, da li je on tvorac Narandžastog plana iz osamdeset četvrte. Prirodno, odgovorio im je bez ikakvih osećanja. Podozreo je taj upad i prihvatio ga kao odmazdu u poslednji čas; svet ionako srlja u pakao, pa zašto onda da najpre ne koknu bar nekog „đavola aparthejda“. Ono što nije mogao da predvidi bilo je iznenadno spuštanje njihovog oružja i skidanje gas-maski agenata NOA. Bilo ih je svih boja: crnaca, Azijata, meleza, a tu se nalazio čak i jedan belac, visoki Afrikaner koji je istupio napred i najednom upitao, ne izgovorivši ni svoje ime ni čin: „Imaš plan za ovo, čoveče? Zar ne?“

Naravno, Redeker je radio na sopstvenom rešenju za epidemiju neupokojenih leševa. A šta je drugo i mogao da radi u tom izolovanom skloništu? Bila je to intelektualna vežba; nikada nije ni pomislio da bi neko to mogao da pročita. Nije imala naziv zato što, kako je on kasnije objasnio, „nazivi postoje samo da bi se nešto moglo razlikovati od svega ostalog“, a sve do tog trenutka nije bilo nijednog drugog plana nalik njemu. I opet,

Redeker je sve uzeo u obzir, ne samo stratešku situaciju zemlje, već i psihologiju, ponašanje i „borbenu doktrinu“ živih mrtvaca. Možete proučavati pojedinosti „Redekerovog plana“ u bilo kojoj svetskoj javnoj biblioteci, ali evo nekih osnovnih postulata:

Pre svega, ne postoji način da se svi spasu. Zaraza je previše uzela maha. Vojne snage su već bile isuviše oslabljene da bi uspešno izolovale opasnost, a tako raštrkane po celoj zemlji, mogle su samo da sve više i više slabe iz dana u dan. Trebalo je konsolidovati naše snage, povući ih u posebnu „bezbednu zonu“, uz pomoć, ako je ikako moguće, neke prirodne prepreke poput planine, reke ili možda čak i ostrva na moru. Kada se jednom koncentrišu u toj zoni, oružane snage moći će da unište zarazu unutar svojih granica, a potom da koriste resurse koji su im ostali na raspolaganju za odbranu te teritorije od daljih navala živih mrtvaca. To je bio prvi deo plana i imao je smisla koliko i svako konvencionalno povlačenje vojske.

Drugi deo plana se bavio evakuacijom civila, i to niko nije mogao da zamisli osim Redekera. Po njegovom mišljenju, tek delić civilnog stanovništva mogao se evakuisati u bezbednu zonu. Ti ljudi bi bili spašeni ne samo kao radna snaga za eventualni privredni oporavak tokom rata, već i da bi sačuvali legitimitet i stabilnost vlade, da bi dokazali onima koji se već nalaze već u zoni da njihove vođe „vode brigu o njima“.

Postojao je još jedan razlog za ovu delimičnu evakuaciju, krajnje logičan i podmuklo mračan razlog zbog kojeg je, kako mnogi veruju, Redeker sebi obezbedio najviše mesto u panteonu pakla. One ostavljene je trebalo odvesti kao stoku u posebne izolovane zone. Trebalo je da oni budu „ljudski mamac“, kako bi odvratili neupokojene sa traga vojske dok se ova bude povlačila u bezbednu zonu. Redeker je tvrdio kako se te izolovane, nezaražene izbeglice moraju održavati u životu, da se moraju braniti i čak snabdevati novim namirnicama ako je to moguće, kako bi zadržale horde živih mrtvaca na tom mestu. Vidite tu genijalnost, tu bolest? Držati ljude u zatočeništvu zato što „svaki zombi u opsadi tih preživelih jeste jedan zombi manje među onima koji navaljuju na naše odbrambene položaje“. To je bio trenutak kada je afrikanerski agent podigao pogled u Redekera, prekrstio se i rekao: „Bog neka ti je u pomoći, čoveče.“ A jedan drugi je rekao: „Bog neka nam je svima u pomoći.“ To je bio onaj crnac koji je, izgleda, i vodio čitavu operaciju. „Vodimo ga sad odavde.“

Za samo nekoliko minuta, leteli su helikopterom prema Kimberliju, istoj onoj podzemnoj bazi u kojoj je Redeker najpre napisao Narandžasti plan osamdeset četvrte. Uveli su ga na sastanak preživelih članova predsednikovog kabineta i tamo naglas pročitali njegov izveštaj. Trebalo je da čujete halabuku koja je nastala posle toga, i ministra odbrane, koji je u tome bio najglasniji. On je bio Zulu, čovek žestokog karaktera koji bi radije ratovao na ulicama nego što bi se skrivao u bunkeru.

Potpredsednik se više brinuo za javno mnjenje. Nije želeo ni da pomisli na to koliko će mu koža vredeti ako stanovništvo nekada sazna za taj plan.

Predsednik je izgledao bezmalo kao da ga je Redeker lično uvredio. Fizički je zgrabio za revere ministra za bezbednost i upitao ga zašto su mu kog đavola dovodili tog poremećenog aparthejdskog ratnog zločinca.

Ministar je zamucuo kako ne shvata zašto se predsednik toliko uzrujao, pogotovo što je upravo on i naredio da pronađu Redekera.

Predsednik je zamahao rukama i povikao kako nikada nije izdao takav nalog, a zatim se odnekud iz prostorije začuo tihi glas koji je rekao: „Ja sam.”

Sedeo je uz zadnji zid; sada je stajao, pogrbljen od starosti, oslonjen o štake, ali duhom jak i čio kao i uvek. Stari državnik, otac naše nove demokratije, čovek čije je ime po rođenju bilo Rolilala, što bi neki preveli jednostavno kao „Problematičan”. Dok je ustajao, svi ostali su posedali, svi osim Pola Redekera. Starac ga je pogledao u oči, osmehnuo se uz ono širom sveta čuveno toplo žmirkanje i rekao: „*Molo, mhlobo vam.*” „Pozdrav, čoveče iz mog područja.” Polako je prišao Polu, okrenuo se vladi Južne Afrike, a onda uzeo stranice iz Afrikanerove ruke i rekao glasom koji je najednom zazvučao snažno i mladalački: „Ovaj plan će spasti naš narod.” Zatim, pokazavši na Pola, rekao je: „Ovaj čovek će spasti naš narod.” A onda se zbililo ono o čemu će istoričari verovatno raspravljati sve dok ova tema ne izbledi iz sećanja. Zagrljio je belog Afrikanera. Za sve ostale je to bio samo onaj njegov dobro poznati, prisni zagrljaj, ali za Pola Redekera... Znam da ga većina psihobiografa i dalje opisuje kao čoveka bez duše. To je opšteuvreženo mišljenje. Pol Redeker: bez osećanja, bez samilosti, bez srca. Međutim, jedan od naših najcenjenijih pisaca, Bikov stari prijatelj i biograf, tvrdi da je Redeker zapravo bio veoma osećajan čovek, štaviše, previše osećajan za život u aparthejdu u Južnoj Africi. On ustrajava u tvrdnji da je Redekerov dugogodišnji džihad za njega bio jedini način da zaštiti svoj

razum od mržnje i brutalnosti kojima je svakodnevno prisustvovao. O Redekerovom detinjstvu se ne zna mnogo, da li je uopšte imao roditelje, ili ga je odgajila država, da li je imao prijatelje i da li ga je iko ikada voleo, na bilo koji način. Oni koji su ga poznavali s posla nisu mogli da se sete nijedne njegove društvene aktivnosti, pa čak ni ma kog fizičkog čina topline. Zagrljaj oca naše države, to iskreno osećanje koje mu probija neprobojni oklop...

[Azanja se snebivljivo smeška.]

Možda je sve ovo previše sentimentalno. Što se nas tiče, on je možda bio bezosećajno čudovište, te starčev zagrljaj nije na njega imao nikakav uticaj. Ali mogu vam reći da je to bio poslednji dan kada je iko video Pola Redekera. Čak ni sada niko ne zna šta se zaista dogodilo s njim. Tada sam se ja uključio, u tim haotičnim nedeljama dok je Redekerov plan primenjivan širom zemlje. Bilo je potrebno, da tako kažem, prilično ubeđivanja, ali kada sam ih na kraju ubedio kako sam mnogo godina radio sa Polom Redekerom i, još važnije, da bolje nego bilo ko u Južnoj Africi razumem način na koji on razmišlja, kako su mogli da me odbiju? Radio sam na povlačenju, i kasnije, u mesecima konsolidacije, sve do kraja rata. Makar su bili zadovoljni mojim radom; zašto bi mi inače obezbedili ovako luksuzan smeštaj ? **[Osmehuje se.]** Pol Redeker, anđeo i đavo. Neki ga mrze, neki obožavaju. Meni ga je samo žao. Ako i dalje postoji, tamo negde, iskreno se nadam da je pronašao svoj mir.

[Posle oprostajnog zagrljaja, voze me natrag do trajekta koji će me prebaciti na kopno. Obezbeđenje je strogo dok odjavljujem svoj bedž za posetu. Visoki afrikanerski stražar me ponovo fotografiše. „Opreza nikad na pretek, čoveče“, kaže dok mi pruža olovku. „Napolju ima veoma mnogo onih koji bi da ga pošalju u pakao.“ Potpisujem se kraj svog imena, ispod zaglavlja Psihijatrijske bolnice na ostrvu Roben. IME PACIJENTA KOME STE DOŠLI U POSETU: POL REDEKER.]

*

Armac, Irska

[Iako sam nije katolik, Filip Adler se pridružio gomilama posetilaca papinog ratnog skloništa. „Moja žena je iz Bavarske“,

objašnjava u baru našeg hotela. „Morala je na hodočašće do Katedrale svetog Patrika." Ovo mu je prvi put da izbiva iz Nemačke posle završetka rata. Sreli smo se slučajno. Nema ništa protiv mog rekordera.]

Hamburg je bio pun zaraženih. Bilo ih je na ulicama, u zgradama, kuljali su iz Noje Elbtunela. Pokušali smo da ga blokiramo civilnim vozilima, ali oni su se provlačili kroz svaki otvoren prostor kao crvi naduveni od krvi, i izbeglica je bilo na sve strane. Dolazili su čak iz Saksonije, mislili su da mogu pobćci preko mora. Brodova odavno već više nije bilo, luka je bila u haosu. Preko hiljadu ljudi ostalo je zarobljeno u *Reynolds Aluminijumverku* i najmanje tri puta toliko u terminalu *Eurokaja*. Bez hrane, bez vode za piće, samo su čekali da ih spasu dok su se mrtvi rojili napolju, i sa ko zna koliko zaraženih unutra.

Luka je bila pretrpana leševima, ali leševima koji su i dalje mrdali. Oduvali smo ih u luku vodenim topovima za suzbijanje demonstracija; tako smo štedeli municiju i usput čistili ulice. Bila je to dobra ideja, sve dok nije nestalo pritiska u hidrantima. Dva dana pre toga, izgubili smo komandanta... nesrećnim slučajem. Jedan od naših je pogodio zombija koji jc gotovo naskočio na njega. Metak je prošao stvorenju kroz glavu, poneo sa sobom deliće obolelog moždanog tkiva i završio u pukovnikovom ramenu. Ludilo, zar ne? Prepustio je komandu nad ovim sektorom meni pre nego što je umro. Moja prva zvanična dužnost bila jc da njega eliminišem.

Organizovao sam štab u hotelu *Renesans*. Bilo je to pristojno mesto, sa dobrim poljem vatrenog dejstva i dovoljno prostora da se smesti naša jedinica zajedno sa nekoliko stotina izbeglica. Moji ljudi, oni koji nisu koji nisu bili zaduženi za odbranu barikada, pokušavali su da na sličan način obezbede i druge zgrade. Pošto su putevi bili blokirani, a vozovi nisu saobraćali, mislio sam da bi najbolje bilo da zauzmemo što više civilnih zgrada. Pomoć će stići, samo je pitanje vremena.

Spremao sam se da pošaljem ljude da tragaju za predmetima od kojih bi moglo da se napravi oružje za borbu prsa u prsa, ponestajalo nam je municije, kada je stiglo naređenje da se povučemo. To i nije bilo toliko neuobičajeno. Naša jedinica se neprestano povlačila još od prvih dana

Panike. Ali neuobičajeno je bilo *odredište* za povlačenje. Divizija je koristila karte sa koordinatama, prvi put otkad su nevolje počele. Do tada su jednostavno koristili građanske oznake na otvorenom kanalu; tako su izbeglice znale gde da se okupe. Sada je to bila šifrovana poruka sa pozivom na mapu koju nismo koristili još od završetka hladnog rata. Morao sam tri puta da proverim koordinate kako bih potvrdio. Postavili su nas u Safštet, severno od kanala Nord-Ostze. Jebo te, mogli su da nas pošalju i u Dansku!

Takođe, imali smo strogo naređenje da *ne* premeštamo civile. Još gore, naredili su nam da ih *ne* obavestimo da odlazimo! U tome nije bilo nikakvog smisla. Hoće da se povučemo u Šlezvig-Holštajn, ali i da ostavimo izbeglice? Hoće samo da se pokupimo i pobegnemo? To mora da je nekakva greška.

Tražio sam potvrdu. Dobio sam je. Tražio još jednom. Možda su pogrešili sa mapom, ili su promenili šifre a da nama to nisu ni rekli. (Ne bi im bilo prvi put da tako pogreše.)

Odjednom sam shvatio da razgovaram sa generalom Langom, komandantom celog Severnog fronta. Glas mu je drhtao. Čuo sam to i pored sve te pucnjave. Rekao mi je da naređenja nisu greška, da trebalo da okupim ono što je ostalo od Hamburškog garnizona i odmah pođem na sever. Nemoguće, pomislio sam. Smešno, a? Mogao sam da prihvatim sve ostalo što se događalo, činjenicu da mrtvaci ustaju kako bi proždrali svet, ali ovo... izvršenje naređenja koje će posredno izazvati masovno ubistvo.

E sad, ja sam dobar vojnik, ali sam isto tako i Zapadni Nemac. Shvatate li razliku? Na istoku su im govorili da nisu odgovorni za grozote Drugog svetskog rata, da su kao dobri komunisti bili podjednako Hilterove žrtve kao i svi ostali. Shvatate zašto je skinheda i profašista najviše bilo na istoku? Nisu se osećali odgovornim za prošlost, ne kao mi sa zapada. Nas su učili od rođenja da vučemo teret sramote svojih dedova. Učili su nas da, čak i ako nosimo uniformu, moramo najpre slušati sopstvenu savest bez obzira na posledice. Tako sam bio vaspitan, i tako sam i sada odgovorio. Rekao sam Lengu da po savesti ne mogu izvršiti to naređenje, da ne mogu ostaviti te ljude bez zaštite. Na to je pukao. Rekao mi je da ću *izvršiti* naređenje ili će mene, i još važnije od toga, moje ljude optužiti za veleizdaju i kazniti „efikasno kao Rusi“. *Znači, na to smo spali*, pomislio sam. Svi smo bili čuli šta se događa u Rusiji... pobune, gušenja, desetkovanja.

Pogledao sam sve te momke oko sebe, od osamnaest, devetnaest godina, sve odreda umorne i uplašene, u borbi za goli život. Nisam to mogao da im uradim. Naredio sam povlačenje.

Kako su to prihvatili?

Nisu se žalili, bar ne meni. Malo su se svađali međusobno. Pretvarao sam se da to ne primećujem. Izvršili su svoju dužnost.

Šta je bilo sa civilima?

[**Stanka.**] Dobili smo što smo i zaslužili. „Kuda ćete?“ vikali su iz zgrada. „Vratite se, kukavice!“ Pokušao sam da im odgovorim. „Ne, vraćamo se po vas“, rekao sam. „Vraćamo se sutra sa još ljudi. Samo ostanite tu gde jeste, doći ćemo sutra.“ Nisu mi verovali. „Jebem ti mater, lažovčino!“ čuo sam neku ženu. „Dozvolićeš da mi umre beba!“

Većinom nisu pokušavali da nas prate, previše su bili zabrinuti zbog zombija na ulicama. Nekoliko hrabrijih uhvatilo se za naše oklopne transportere. Pokušali su da uđu na silu. Skinuli smo ih sa vozila udarcima. Morali smo da zatvorimo poklopce jer su oni iz zgrada počeli da nas gađaju predmetima, lampama, nameštajem. Jednog od mojih su pogodili kofom punom ljudskog izmeta. Čuo sam kako se metak odbija od poklopca mog mardera.

Dok smo napuštali grad, prošli smo kraj naših poslednjih jedinica za brzu reakciju i stabilizaciju. Oni su početkom nedelje pretrpeli teške gubitke. Tada to nisam znao, ali bila je to jedna od onih jedinica određenih za žrtvovanje. Imali su zadatak da pokrivaju naše povlačenje i spreče prevelik broj zombija ili izbeglica da nas prate. Naređeno im je da se drže do samog kraja.

Njihov komandant je stajao uspravljen iz kupole svog leoparda.

Poznavao sam ga. Zajedno smo služili vojsku kao deo NATO-vog IFOR-a u Bosni. Možda će zvučati melodramatično ako kažem da mi je spasao život, ali jeste primio srpski metak koji je bio namenjen meni. Kada sam ga poslednji put video u bolnici u Sarajevu, šalio se na račun želje da što pre izađe iz ludnice koju su ti ljudi nazivali zemljom. A eto nas sada, prolazimo razorenim autobanom usred naše domovine. Pogledali smo se u oči i salutirali jedan drugom. Sagnuo sam se natrag u transporter kao da

proučavam mapu, da mi vozač ne bi video suze. „Kada se budemo vratili“, pomislio sam, „ubiću tog skota.“

Generala Langa.

Sve sam isplanirao. Neću izgledati ljutito, neću ni na koji način izazvati njegovu zabrinutost. Podneću izveštaj i izviniću se zbog svog ponašanja. Možda će hteti da porazgovara sa mnom kako bi me obodrio, pokušao da objasni ili opravda naše povlačenje. Dobro, mislio sam, saslušaću ga pažljivo, dozvoliti mu da se opusti. A onda, kada bude ustao da mi pruži ruku, izvući ću pištolj i prosuti njegov istočni mozak po mapi koja je nekada predstavljala našu zemlju. Možda će ceo njegov štab biti tamo, svi drugi mali ugursuzi koji samo „izvršavaju naređenja“. Sve bih pobio pre nego što bi stigli da pripucaju na mene! Bilo bi savršeno. Nisam nameravao da odmarširam paradnim korakom u pakao kao neki dobar mali pripadnik Hitlerjugenda. Pokazao bih njemu, i svima drugima, šta znači biti pravi *dojče soldat*.

Ali to se nije dogodilo.

Nije. Uspeo sam da dođem do kancelarije generala Langa. Naša jedinica je poslednja prešla preko kanala. Čekao je na to. Čim je stigao izveštaj, seo je za svoj sto, potpisao nekoliko poslednjih naređenja, adresirao i zatvorio pismo svojoj porodici, a onda metkom sebi prosvirao mozak.

Gad. Sada ga mrzim još više nego tada, na putu iz Hamburga.

Zašto?

Zato što sada razumem zašto smo uradili to što smo uradili, razumem pojedinosti *Prohnovljevog plana*³¹.

Zar to otkriće u vama nije izazvalo saučešće prema njemu?

Vi se to šalite? Mrzim ga baš zbog toga! Znao je da je to tek prvi korak u jednom dugom ratu i da nam trebaju ljudi kao on da bi nam pomogli da pobedimo. Prokleta kukavica. Sećate se šta sam rekao, da treba da slušate samo sopstvenu savest? Ne možete krivite nikog drugog, tvorca plana, niti

---

³¹ Nemačka verzija Redekerovog plana.

komandanta, nikoga do sebe samog. Morate sami da birate i svakog dana živite u agoniji sa posledicama tog izbora. Znao je to. Zato nas je izdao kao što smo i mi izdali ono stanovništvo. Video je kakav nas put čeka, strm i opasan planinski put. Svi smo morali da se penjemo tim putem, i svaki od nas je morao da vuče za sobom teret onoga što jc učinio. On to nije mogao. Teret je za njega bio neizdržljiv.

*

**Sanatorijum za veterane "Jevčenko", Odesa, Ukrajina
[Soba je bez prozora. Prigušene fluorescentne sijalice
obasjavaju betonske zidove i neoprane poljske krevete.
Pacijenti ovde uglavnom pate od bolesti respiratornih organa, a
mnogima je stanje pogoršano zbog nedostatka upotrebljivih
lekova. Ovde nema lekara, a malobrojne sestre i bolničari malo
šta mogu da učine kako bi im olakšali patnje. U sobi je barem
toplo i suvo, a za ovu zemlju usred zime to je neprocenjiv
luksuz. Bogdan Taras Kondračuk sedi uspravno na svom
krevetu ukraj sobe. Kao ratni heroj, zaslužio je čaršav razapet
tako da mu omogući privatnost. Iskašlje se u maramicu pre
nego što progovori.]**

Haos. Ne znam kako to drugačije da opišem, potpuni raspad organizacije, reda i kontrole. Samo što smo prošli kroz četiri surove bitke: Luk, Rovno, Novgorod i Žitomir. Prokleti Žitomir. Moji ljudi su bili iznureni, razumete. Od svega što su videli, od svega što su morali da urade, a sve vreme u povlačenju, pozadinskim dejstvima, bekstvu.

Svaki dan bi se čulo kako je pao neki novi grad, kako je zatvoren neki novi put, kako je nadvladana neka nova jedinica.

Trebalo je da Kijev bude bezbedan, iza borbenih linija. Trebalo je da bude središte naše nove zone bezbednosti, sa dobrim garnizonom, potpuno opremljen, miran. A šta se zatim desilo čim smo stigli? Jesu li moja naređenja glasila da se odmorimo i oporavimo? Da popravimo vozila,

popunimo brojno stanje, izlečimo ranjene? Ne, naravno. Zašto bi stvari bile onakve kakve treba da budu? Ni pre toga nikad nisu bile.

Zona bezbednosti se ponovo premeštala, ovaj put na Krim. Vlada se već preselila... pobjegla... u Sevastopolj. Građanski poredak se raspao. Kijev je bio u stanju potpune evakuacije. To je bio zadatak za vojsku, ili za ono što je od nje ostalo.

Našoj četi je naređeno da nadgleda put za bekstvo kod Patonovog mosta. Bio je to prvi u potpunosti električno varen most na svetu i mnogi stranci su to dostignuće poredili s Ajfelovom kulom. Grad je planirao veliki projekat rekonstrukcije, sanjajući da mu obnovi staru slavu. Ali, kao i sve drugo u našoj zemlji, taj san se nikada nije obistinio. Čak i pre krize, na mostu je vladao pravi košmar zbog saobraćajnih gužvi. Sada je bio pretrpan evakuisanima. Trebalo je da most bude zatvoren za drumski saobraćaj, ali gde su sve one obećane barikade, beton i čelik koji bi onemogućili svaki pokušaj nasilnog ulaska? Automobila je bilo svuda, malih lagova i starih žigova, nekoliko mercedesa i ogromni kamion GAZ koji se prevrnuo na bok tačno nasred mosta! Pokušali smo da ga pomerimo, da vežemo lanac oko osovine točka i oslobodimo ga pomoću tenka. Ma nije bilo nikakve šanse. Šta smo mogli da uradimo?

Bili smo oklopni vod, razumete. Tenkisti, a ne vojna policija. Nikada nismo videli nijednog vojnog policajca. Uveravali su nas da će oni biti tamo, ali nije im bilo ni traga ni glasa, a nije ih primetila niti jedna od jedinica na ostalim mostovima. Smešno je uopšte nazivati ih „jedinicama“. Bile su to obične rulje uniformisanih ljudi, ćata i kuvara: ko god je bio na ma kakvoj službi u vojsci, najednom je dobio zadatak da kontroliše saobraćaj. Niko od nas nije bio spreman za to, nismo bili obučeni, opremljeni... Gde je bila ta oprema protiv nereda koju su nam obećali, štitovi, oklopi, vodeni topovi? Naređeno nam je da „obradimo“ sve evakuisane. Razumete šta znači „obraditi“, proveriti da li je iko od njih zaražen. Ali gde su onda bili ti prokleti psi tragači?

Šta je trebalo da radimo, da vizuelno pregledamo svakog izbeglog? Da! I opet, to su nam naredili da uradimo. **[Odmahuje glavom.]** Zar su zaista mislili da će ti prestravljeni, pomahnitali jadnici kojima je smrt bila za petama, a bezbednost - ili navodna bezbednost - samo nekoliko metara napred, stati u red i dopustiti da ih skinemo gole kako bismo im pregledali svaki centimeter kože? Zar su mislili da će muškarci stajati mirno sa strane

dok im mi pregledamo žene, majke, kćerkice? Možete li to da zamislite? A mi smo to zaista pokušali da uradimo. Kakav smo drugi izbor imali? Morali smo da ih izdvojimo ukoliko smo uopšte želeli da preživimo. U čemu je smisao evakuacije ljudi ako oni sa sobom samo donesu i infekciju?

[Odmahuje glavom, gorko se smeje.] Bilo je prava propast! Neki su jednostavno odbijali, drugi pokušavali da projure ili čak skoče u reku. Izbijale su tuče. Mnogi moji ljudi su isprebijani, trojicu su izboli, a jednog je ubio neki uplašeni deda zarđalim tokarevim. Siguran sam da je bio mrtav i pre nego što je upao u vodu.

Ja nisam bio tamo, razumete. Bio sam na radiju, pokušavao da dozovem pojačanje! Pomoć stiže, ponavljali su stalno, ostanite gde ste, nemojte očajavati, pomoć stiže.

S druge strane Dnjepra, Kijev je goreo. Crni stubovi dima dizali su se iznad centra grada. Mi niz vetar, zadah užasan, drvo, guma i smrad prženog mesa. Nismo znali koliko su nam se približili, možda na kilometar, možda manje. Na brdu, vatra je gutala Lavru. Prokleta tragedija. U njoj smo mogli da organizujemo uporište, imala je visoke zidine i strateški položaj. Svaki kadet s prve godine mogao je da je pretvori u neprobojnu tvrđavu – da napuni podrume, zabarikadira kapije i postave snajperiste u tornjeve. Mogli su da pokrivaju most... zauvek, jebo te!

Učinilo mi se da sam nešto čuo, zvuk sa druge obale... znate, kada su svi zajedno, kada su u blizini, onaj... koji prepoznate pored svih povika, psovki, sirena i daleke snajperske vatre.

[Pokušava da imitira njihovo stenjanje, ali to se pretvara u neobuzdani kašalj. Prinosi maramicu licu. Sklanja je krvavu.]

Taj zvuk me je odvuкао od radija. Pogledao sam preko, prema gradu. Nešto mi je zapalo za oko, nešto iznad krovova, što se brzo približavalo.

Mlažnjak je preleteo iznad nas u visini krošnji. Bilo ih je četiri, suhoj 25, takozvani „gačci“, dovoljno blizu i dovoljno nisko da ih prepoznamo golim okom. *Do đavola, pomislio sam, zar hoće da pokriju pristup mostu? Možda bombarduju oblast iza njega?* To je upalilo u Rovnu, makar na nekoliko minuta. Gačci su okružili, kao da pronalaze mete, a zatim se spustile nisko i poletele pravo prema nama! *Majko moja, pomislio sam, bombardovaće most!* Digli su ruke od evakuacije i sve će da nas pobiju!

„Bežite s mosta!“ povikao sam. „Svi s mosta!“ Panika je prostrujala masom. Videlo se to kao talas, kao električna struja. Ljudi su zavrištali, pokušavajući da se probiju napred, natrag, jedan u drugog. Na desetine ih je skakalo u vodu sa teškom odećom i obućom tako da nisu mogli da plivaju.

Vukao sam ljude preko, govorio im da beže. Video sam kako bombe padaju, pomislio sam da možda mogu da se bacim na tle u poslednjem trenutku i zaštitim se od eksplozije. Onda su se padobranci otvorili i tada sam shvatio. U deliću sekunde sam skočio i zaždio kao prestravljeni zec. „Zatvarajte sve!“ vrisnuo sam. „Zatvarajte!“ Skočio sam na najbliži tenk, zalupio poklopac i naredio posadi da provere zaptivače! Tenk je bio zastareli T-72. Nismo znali da li sistem za natpritisak još funkcioniše, godinama ga nismo testirali. Mogli smo samo da se nadamo i molimo u svom čeličnom kovčegu. Mitraljezac je jecao, vozač je bio potpuno skamenjen, a komandir, mladi vodnik od svojih dvadeset godina, sklupčao se na podu stežući krstić koji mu je visio oko vrata. Stavio sam mu ruku na potiljak i stao da ga uveravam da će sve biti u redu, dok su mi oči bile zalepljene za periskop.

Vidite, RVX ne počinje kao gas. Počinje kao kiša; male, masne kapi koje se lepe za sve što dotaknu. Ulazi kroz pore, oči, pluća. U zavisnosti od doze, učinak može biti momentalan. Video sam kako udovi izbeglica počinju da drhte, kako mlataraju rukama dok im agens putuje centralnim nervnim sistemom. Trljali su oči, upinjali se da govore, dišu, kreću. Bilo mi je drago što ne mogu da osetim smrad njihovog rublja, naglo pražnjenje bešike i creva.

Zašto su to uradili? Nisam mogao da razumem. Zar vlada ne zna da hemijsko oružje protiv neupokojenih nema nikakvog efekta? Zar ništa nisu naučili u Žitomiru?

Prvi se pomerio leš neke žene, samo sekund ili nešto više pre ostalih, ruka joj se uskoprcala preko leđa čoveka koji kao da je hteo da je zaštititi. Kliznuo je u stranu kada se uspravila na nesigurnim kolenima. Lice joj je bilo pegavo i prošarano crnim venama. Mislim da me je videla, ili naš tenk. Vilica joj se opustila, podigla je ruke. Video sam i kako ostali oživljavaju, svaki četrdeseti ili pedeseti, svi koji su bili ugrizeni, a pokušavali su to ranije da sakriju.

I onda sam shvatio. Da, nešto su i naučili u Žitomiru, i sada su pronašli bolji način da iskoriste zalihe iz vremena hladnog rata. Kako da uspešno odvojite zaražene od ostalih? Kako da sprečite da evakuisani ne šire dalje zarazu? Eto načina za to.

Počeli su potpuno da oživljavaju, osovili su se na noge i stali polako da se teturaju preko mosta prema nama. Pozvao sam mitraljesca. Jedva je smogao snage da promuca i odgovori. Šutnuo sam ga u leđa, zarežao i naredio mu da nanišani u mete! Trebalo mu je nekoliko trenutaka, ali onda je poravnao mušicu sa prvom ženom i povukao okidač. Zapušio sam uši kad je grunulo. Drugi tenkovi su sledili naš primer.

Dvadeset minuta kasnije, bilo je gotovo. Znam da je trebalo da sačekam naređenja, ili da makar izvestim o našem statusu ili učinku udara. Video sam kako nas nadleće još šest eskadrila gačaca, pet se uputilo prema drugim mostovima, a poslednji ka centru grada. Naredio sam svojoj četi da se povuče, da krene na jugozapad i više se ne zaustavlja. Bilo je dosta leševa oko nas, leševa onih koji su taman uspeali da pređu preko mosta pre nego što ih je obasuo gas. Rasprskavah su se dok smo ih gazili.

Da li ste bili u Muzejskom kompleksu Velikog otadžbinskog rata? Bila je to jedna od najupečatljivijih građevina u Kijevu, dvorište je bilo puno mašina, tenkova, topova svih klasa i veličina, još od vremena Revolucije pa do savremenog doba. Na ulazu u muzej bila su dva tenka, postavljena jedan naspram drugog. Bili su ukrašeni živopisnim crtežima, i deci su dozvoljavali da se penju i igraju na njima. Bio je tamo i Gvozdeni krst, visok čitav metar, napravljen od stotina pravih gvozdениh krstova koje su uzeli od mrtvih hitlerovaca. Bio je tamo i zidni reljef, od zemlje do krova, i prikazivao je veliku bitku. Svi naši vojnici bili su povezani u zapenušani talas snage i hrabrosti, talas obrušen na Nemce koji su ih isterali iz domovine. Među toliko simbola naše narodne odbrane, najspektakularnija je bila statua *Rodina Mat* (Majka Domovina). Bila je najviša od svega u gradu, remek-delo od preko šezdeset metara, sazdano od čistog nerđajućeg čelika. To je poslednje što sam video u Kijevu, sa štitom i mačem podignutim uvis u večitom trijumfu, a hladne, bistre oči statue gledale su nas odozgo dok smo bežalk

*

**Oblast Peščanih jezera, Park divljine, Manitoba, Kanada
[Džesika Hendriks pokazuje rukom na prostranu
podarktičku pustaru. Prirodnu lepotu je zamenio otpad:
napuštena vozila, krhotine i ljudski leševi delimično smrznuti
u sivom snegu i ledu. Rodom iz Vokeše, iz Viskonsina, ova
naturalizovana Kanađanka učestvuje u projektu restauracije
divljine u tom regionu. Sa još nekoliko stotina dobrovoljaca,
dolazi tu svakog leta od zvaničnog okončanja neprijateljstava,
lako uprava projekta tvrdi da su znatno napredovali, niko ne
može da tvrdi da se poslu nazire kraj.]**

Ne krivim ih, vladu, ljude koji je trebalo da nas štite. Pretpostavljam da objektivno mogu da ih razumem. Nisu mogli sve ljude da pošalju da prate vojsku na zapad, iza Stenovitih planina. Kako bi nas sve prehranili, kako bi nas sve pregledali i kako su uopšte mogli da se nadaju da će zaustaviti armije živih mrtvaca koje bi nas zasigurno pratile? Shvatam zbog čega su želeli što više izbeglica usmere na sever. Šta su drugo mogli da urade, da nas zaustave kod planina pomoću naoružanih trupa, da bace gas na nas kao Ukrajinci? Ako odemo na sever, imaćemo makar nekakvu šansu. Kad temperatura padne i neupokojeni se zalede, neki od nas će možda i moći da prežive. To se dešavalo svud po svetu, ljudi su bežali na sever u nadi da će preživeti dok ne dođe zima. Ne, ne krivim ih što su hteli da nas usmere tamo, to mogu da im oprostim. Ali neodgovoran način na koji su to uradili, nedostatak ključnih informacija koje bi mnogima pomogle da ostanu u životu... to nikada neću moći da im oprostim.

Bio je avgust, dve nedelje posle Jonkersa i samo tri dana pošto je vlada počela da se povlači na zapad. U našem kraju nije bilo mnogo infekcija. Videla sam samo jedan slučaj, njih šestoro kako jedu nekog beskućnika. Policija ih je brzo likvidirala. To se desilo tri ulice od naše kuće i tada je moj otac i odlučio da odemo odatle.

Bili smo u dnevnoj sobi; moj otac je učio kako da napuni svoju novu pušku, dok je mama zakivala prozore. Niste mogli da nađete kanal sa bilo

čim *osim* sa vestima o zombijima, bilo da su posredi snimci uživo, bilo snimljeni materijal iz Jonkersa. Kada se toga prisetim, i dalje ne mogu da poverujem koliko su se mediji poneli neprofesionalno. Previše propagande, premalo sigurnih činjenica. Sve te snimljene i prihvatljive izjave čitave vojske „stručnjaka“, sve međusobno protivrečne, svaka izgovorena u želji da zazvuči što „šokantnije“ i „temeljnije“ od prethodne. Sve je to sluđivalo, niko nije znao šta da radi. Jedino oko čega su svi uspjeli da se slože bilo je da svi građani treba da „odu na sever“. Pošto živi mrtvaci mogu da se smrznju, ekstremna hladnoća nam je jedina nada. Samo smo to čuli. Bez bližih uputstava *kuda* da idemo na sever, šta da ponesemo, kako da preživimo, samo ta prokleta uzrečica koju ste čuli od svakog spikera ili videli na beskrajnom kajronu u dnu ekrana. „Idite na sever. Idite na sever. Idite na sever.“

„To je to“, rekao je tata, „večeras polazimo odavde, idemo na sever.“ Trudio se da to kaže odlučno, pljesnuvši rukom pušku. Nikada u životu nije dodirnuo oružje. Bio je džentlmen, u najbukvalnijem smislu – bio je blag čovek. Nizak, ćelav, punačkog lica koje bi se zacrvenelo kada bi se nasmejao, on je bio kralj glupih viceva i otrcanih štosova. Uvek je imao ponešto za druge, kompliment ili osmeh, ili mali dodatak mom džeparcu za koji mama nije trebalo da zna. On jc bio dobar policajac u porodici, a sve velike odluke je prepuštao mami.

Sada je mama pokušala da se raspravlja s njim, da ga urazumi. Živeli smo u području gde zimi ima snega, imali smo sve što nam je trebalo. Zašto da se zaputimo u nepoznato kad možemo prosto nagomilati namirnice, utvrditi kuću i sačekati prvi jesenji mraz? Tata nije hteo ni da čuje. Možemo da umremo do jeseni, možemo da umremo već sledeće nedelje! Toliko ga je obuzela Velika panika. Rekao nam je da će to izgledati kao produženo kampovanje. Zivećemo od losovih pljeskavica i divljih bobica. Obećao je da će me naučiti da pecam i upitao me kako ću nazvati ljubimca zeku kada ga budem ulovila. Čitav život je proveo u Vokeši. Nikad nije kampovao.

[Pokazuje mi nešto u ledu, zbirku napuklih DVD-jeva.]

Eto šta su ljudi nosili sa sobom: fenove za kosu, konzole, mnogi i laptope. Ne verujem da su bili toliko glupi da misle kako će moći da ih koriste. Neki možda i jesu. Mislim da se većina prosto plašila da ne ostane bez njih, da će se vratiti kući nakon šest meseci i zateći opljačkanu kuću. Mi smo zapravo smatrali da smo se krajnje racionalno spakovali. Topla odeća,

oprema za kuvanje, lekovi i sve konzerve sa hranom koje smo mogli da ponesemo. Izgledalo je to kao dovoljno hrane za nekoliko godina. Polovinu smo pojeli usput. To mi nije smetalo. Izgledalo je kao avantura, pohod na sever.

Sve one priče koje ste čuli o zakrčenim drumovima i nasilju nisu se odnosile na nas. Mi smo otišli u prvom talasu. Jedini ljudi ispred nas bili su Kanađani, a većina ih je već davno otišla. I dalje je bilo dosta saobraćaja po putevima, nikada nisam videla više automobila, ali sve se kretalo prilično brzo i gužvi je bilo samo u gradovima kraj drumova ili parkovima.

Parkovima?

Mislim na mesta određena za kampovanje, sva ona mesta gde bi ljudi pomislili da su otišli dovoljno daleko. Tata je na te ljude gledao sa visine, smatrao ih kratkovidim i iracionalnim. Rekao je da smo i dalje preblizu naseljenim centrima i da možemo zaista da uspemo samo ako odemo što je moguće dalje na sever. Mama je stalno tvrdila da nisu oni krivi, da je većina jednostavno ostala bez benzina. „A ko je kriv za to?“ odgovorio bi joj tata. Imali smo dosta rezervnih kanistera sa benzinom na krovu kombija. Tata je gomilao zalihe još od prvih dana Panike. Prošli smo kraj mnogobrojnih saobraćajnih gužvi oko drumskih benzinskih pumpi, od kojih je većina već istakla ogromne table sa natpisom NESTALO GORIVA. Tata je veoma brzo vozio kraj njih. Žurio je bez zaustavljanja kraj kola koja je trebalo pogurati, ili stopera kojima je trebao prevoz. Njih je bilo dosta i ponegde su išli kraj drumova u koloni, nalik na izbeglice. Tu i tamo, neka kola bi se zaustavila da pokupe jedno-dvoje, i najednom bi svi tražili prevoz. „Vidite u šta su se uvalili?“ govorio je tata.

Povezli smo jednu ženu koja je hodala sama i vukla jednu od onih torbi na točkice. Izgledala je prilično bezopasno, sasvim sama na kiši. Zato je mama verovatno i naterala tatu da stane i poveze je. Ime joj je bilo Pati i bila je rodom iz Vinipega. Nije nam rekla kako je dospela tu, niti smo je mi pa pitali. Bila je veoma zahvalna i pokušala je da mojim roditeljima da sav novac koji jc imala. Mama joj to nije dozvolila i obećala je da ćemo je povesti do kraja našeg puta. Zaplakala je i počela da nam zahvaljuje. Ponosila sam se roditeljima što su se poneli kako treba, sve dok starica nije kinula i izvukla maramicu da istrese nos. Nije vadila levu ruku iz džepa otkad smo je povezli. Videli smo da je uvijena u tkaninu na kojoj se videla

tamna mrlja nalik na krv. Primetila je da smo to videli i najednom se unervozila. Rekla nam je da ne brinemo, da se samo slučajno posekla. Tata je pogledao mamu i oboje su začutili. Nisu hteli da gledaju u mene i nisu progovarali. Te noći me je probudio zvuk, kad je neko zalupio zadnja vrata. Nisam pomislila da je posredi bilo šta neobično. Stalno smo pravili pauze za toalet. Uvek su me budili za slučaj da mi se piški, ali tada nisam znala šta se dogodilo sve dok kombi nije ponovo krenuo. Potražila sam pogledom Pati, ali nje nije bilo. Upitala sam roditelje šta se desilo, a oni su mi kazali da ih je zamolila da je tu ostave. Okrenula sam se i učinilo mi se da je vidim, kao tačkicu koja se smanjuje iz trena u tren. Činilo se kao da trči za nama, ali bila sam toliko umorna i zbunjena da nisam mogla da budem sigurna u to. Verovatno nisam ni želela da znam. Često bih se isključila tokom tog putovanja.

Kao na primer?

Kao kad je reč o ostalim „stoperima“, onima koji nisu bežali. Nije ih bilo mnogo, ne zaboravite da je to bio prvi talas. Susreli smo pet-šest najviše, tumarali su posred puta i dizali ruke dok smo im se približavali. Tata bi ih zaobišao, a mama bi meni rekla da spustim glavu. Nikada ih nisam videla izbliza. Lice mi je bilo okrenuto i zagnjurenjeno u sedište, a oči zatvorene. Nisam ni želela da ih vidim. Samo sam mislila na pljeskavice od losa i bobice. Bilo je to kao da putujemo u Obećanu zemlju. Znala sam da će sve biti u redu kada odemo dovoljno daleko na sever.

I neko vreme i jeste bilo u redu. Imali smo sjajno mesto za kampovanje na samoj obali jednog jezera, oko nas nije bilo mnogo ljudi, taman toliko da se osećamo „bezbedno“, znate, ako se mrtvi slučajno pojave. Svi su bili druželjubivi, osećalo se veliko kolektivno olakšanje. Isprva je sve ličilo na žurku. Svake večeri se kuvalo naveliko, ljudi su prilagali sve što bi ulovili ili upecali, uglavnom upecali. Neki su bacali dinamit u jezero, začula bi se glasna eksplozija i na površini bi se pojavile ribe. Nikad neću zaboraviti te zvuke, eksplozije ili motorne testere kojima su obarali drveće, ili muziku sa radija u kolima i instrumenata koje su porodice ponele sa sobom. Svi smo noću pevali oko logorskih vatri, oko džinovskih lomača od naslaganih klada.

To je bilo u vreme kada smo još imali drveće, pre nego što se pojavio drugi, pa onda i treći talas, kada je ljudima preostalo da pale lišće i panjeve,

a potom sve čega su mogli da se dočepaju. Smrad plastike i gume bio je baš jak, osećao se u ustima, u kosi. Tada već više nije bilo ni riba, niti bilo kakve lovine. Ali kao da se niko nije mnogo brinuo. Svi su računali na to da će zima zalediti zombije.

Ali kako ste nameravali da preživite zimu kad se mrtvi budu zaledili?

Dobro pitanje. Mislim da većina ljudi nije ni razmišljala toliko unapred. Možda su pomislili da će „vlast“ doći da nas spase, ili će se prosto moći da se spakuju i vrata kući. Sigurna sam da mnogi nisu mislili ni na šta drugo osim na sutrašnji dan, zahvalni što su konačno na sigurnom i ubedeni da će se sve resiti samo od sebe. „Bićemo kod kuće dok kažeš 'keks'“, govorili su. „Sve će biti gotovo do Božića.“

[Skreće mi pažnju na još nešto u ledu, na vreću za spavanje sa Sunder Bobom Kockaloneom. Mala je, sa smeđim mrljama.]

Šta mislite, za šta je ovo namenjeno, za zagrejanu spavaću sobu na pidžama-žurci? Dobro, možda nisu mogli da nađu propisnu vreću – radnje sa opremom za kampovanje su uvek bile prve na udaru kupaca ili pljačkaša – ali ne biste mogli da poverujete koliko su neki ljudi bili neznalice. Dosta ih je došlo iz južnih država, neki čak iz južnog Meksika. Smeštali su se u vreće za spavanje sa čizmama na nogama ne shvatajući da im to usporava cirkulaciju. Pili su da se zagreju, a nisu shvatali da im to u stvari snižava temperaturu jer se otpušta više telesne toplote. Nosili su debele zimske kapute, a ispod njih samo majicu s kratkim rukavima. Zagrejali bi se fizičkim radom i skinuli kaput. Tela su im bila u goljoj vodi, a pamučna tkanina je zadržavala vlagu. Onda dune vetar...mnogi su se razboleli tog prvog septembra. Prehlada i grip. Prenosili su to ostalima.

U početku smo se svi družili. Sarađivali. Razmenjivali smo ili čak kupovali od drugih porodica ono što nam je bilo potrebno. Novac je i dalje nešto vredelo. Svi su mislili da će se banke ubrzo ponovo otvoriti. Kad god bi mama i tata otišli u potragu za hranom, ostavili bi me kod komšije. Imala sam mali radio, jedan od onih što se navijaju kako bi imali energije da rade, tako da smo svake večeri mogli da slušamo vesti. Sve su to bile priče o povlačenju, o tome da vojne jedinice ostavljaju ljude na cedilu. Slušali smo sa putnom mapom Sjedinjenih Država i pokazivali na gradove iz kojih se izveštavalo. Sedela sam u tatinom krilu. „Vidiš“, govorio je, „nisu pobjegli

na vreme. Nisu bili pametni kao mi." Pokušao bi da se na silu osmehne. Neko vreme sam mislila da je u pravu.

Ali posle prvih mesec dana, kada je počelo da ponestaje hrane i kada su krenuli sve mračniji i hladniji dani, ljudi su se prozlili. Više nije bilo logorskih vatri, zajedničkog kuvanja niti pevanja. U kampu je zavladao nered, niko više nije uklanjao otpatke za sobom. Nekoliko puta sam ugazila u ljudsko govno. Niko se više nije trudio da to zakopava.

Roditelji me više nisu ostavljali kod komšija, nikome nisu verovali. Situacija je postala opasna, stalno su izbijale tuče. Videla sam kako se dve žene otimaju oko bunde, da bi je na kraju pocepale po sredini. Videla sam kad je jedan čovek uhvatio drugog u pokušaju da ukrade nešto iz kola, pa mu je razbio glavu metalnom šipkom. Dosta toga se dešavalo noću, uz zvuke tuče i dreku. Malo-malo pa bi se začuo pucanj i nečiji plač. Jednom smo čuli kako se neko šunja oko priručnog šatora kojim smo prekrili kombi. Mama mi je rekla da se sagnem i zapušim uši. Tata je izašao napolje. Čula sam viku iako sam prekrila uši rukama. Oglasila se tatina puška. Neko je vrisnuo. Tata se vratio unutra, sav prebledeo. Nikad ga nisam pitala šta se dogodilo te noći.

Ljudi su bili složni jedino kada bi se pojavio živi mrtvac. To su bili oni koji su pratili treći talas i dolazili sami ili u malim čoporima. Dešavalo se to na svakih nekoliko dana. Neko bi digao uzbunu i svi bi se okupili da ih potamane. I čim bi se to završilo, dohvatili bismo ponovo jedni druge za gušu.

Kada je dovoljno zahladnelo da se zaledi jezero, kada su mrtvaci prestali da se pojavljuju, dosta ljudi je pomislilo da mogu bezbedno da se peške vrata kućama.

Peške? Ne da se odvezu?

Nije više bilo benzina. Sve su iskoristili kao gorivo za kuvanje ili da bi im radilo grejanje u kolima. Svakodnevno su odlazile grupe tih poluizgladnelih, odrpanih jadnika, natovarenih nepotrebnim stvarima koje su doneli sa sobom, i svima je na licima bio izraz očajničke nade.

„Kuda li su se ovi zaputili?" govorio je tata. „Zar ne znaju da na jugu nije dovoljno zahladnelo? Zar ne znaju šta ih tamo i dalje čeka?" Bio je

ubeđen da će sve kad-tad biti bolje, samo ako izdržimo dovoljno dugo. To je bilo u oktobru, kad sam još ličila na ljudsko biće.

[Nailazimo na hrpu kostiju, previše ih je da bi se prebrajale. Leže u jami, poluprekrivene ledom.]

Bila sam debeljuca. Nikad se nisam bavila sportom, živela sam na brzoj hrani i grickalicama. Bila sam tek nešto mršavija kad smo stigli, u avgustu. U novembru sam bila kao kostur. Ni mama i tata nisu izgledali bolje. Tatin stomak se istopio, mama je imala upale obraze. Stalno su se svađali, zbog svega i svačega. To me je plašilo više od svega. Kod kuće nikada ne bi podigli glas jedno na drugo. Bili su nastavnici, „progresivni“. Tu i tamo bi se možda osetila zategnuta atmosfera za večerom, ali ništa poput ovoga. Kačili su se kad kog bi im se ukazala prilika. Jednom, negde oko Dana zahvalnosti... nisam mogla da se izvučem iz vreće za spavanje. Stomak mi je bio otekao i imala sam ranice na nosu i u ustima. Iz komšijske kamp-prikolice dopirao je miris. Nešto su pekli, neko meso, i mirisalo je zaista dobro. Mama i tata su se svađali napolju. Mama je rekla kako je „to“ jedini način. Nisam znala šta „to“ znači. Rekla je da „to“ i nije „toliko strašno“ jer su komšije, a ne mi, morale „to da urade“. Tata je rekao da nećemo pasti toliko nisko, i da mamu treba bude sramota. Mama ga je onda svojski napala, krešteći kako je on kriv za to što smo ovde i što sam ja na samrti. Rekla mu je da bi pravi muškarac znao šta da uradi. Nazvala ga je kukavicom i rekla kako on želi da nas dve umremo da bi mogao da pobegne i živi kao „homić“, što je oduvek i hteo. Tata joj je rekao da umukne i oterao je u pizdu materinu. Tata *nikada* nije psovao. Čula sam nešto, prasak napolju. Mama se vratila unutra držeći grudvu snega na desnom oku. Tata je ušao za njom. Ništa nije rekao. Na licu mu je bio izraz lica kakav nikada ranije nisam videla, kao da je postao potpuno drugi čovek. Zgrabio je moj radio, koji su ljudi već dugo pokušavali da kupe... ili ukradu, i uputio se prema kamp prikolici. Vratio se posle deset minuta bez radija, ali iz velike kofe koju je doneo pušio se vreo paprikaš. Kako je bio ukusan! Mama mi je rekla da ne jedem prebrzo. Hranila me je na kašičicu. Izgledala je kao da joj je laknulo. Malo je i plakala. Tata je i dalje imao onaj izraz lica. Isti izraz koji sam imala i ja nekoliko meseci kasnije, kada su se mama i tata razboleli, pa sam ja morala da hranim njih.

[Kleknem da ispitam kosti. Sve su slomljene, srž je izvađena.]

U decembru je zavladała prava zima. Imali smo snega preko glave, bukvalno, planine snega, nabijenog, i sive od zagađenja. Kamp se umirio. Više nije bilo svađa, ni pucnjave. Do Božića je bilo hrane u izobilju.

[Drži nešto što liči na minijaturnu butnu kost. Oguljena je nožem.]

Kažu da je te zime umrlo jedanaest miliona ljudi, i to samo u Severnoj Americi. Tu se ne računaju druge zemlje: Grenland, Island, Skandinavija. Ne želim ni da razmišljam o Sibiru, o svim tim izbeglicama iz južne Kine, onima iz Japana koji nikada nisu izbivali van grada, niti o svim onim jadnicima iz Indije. To jc bila prva Siva zima, kada je prljavština u vazduhu zaista počela da menja vremenske prilike. Kažu da jc jedan deo te prljavštine, ne znam koliki, poticao od pepela ljudskih ostataka.

[Postavlja indikator iznad rupe.]

Prošlo je dosta vremena, ali se sunce na kraju ipak pojavilo, počelo je da otopljava, a sneg je krenuo da se topi. Do polovine jula, proleće jc konačno stiglo ovamo, a sa njim i živi mrtvac.

[Drugi član ekipe nas poziva. Jedan zombi je ukopan do polovine, zaleđen od struka naniže. Glava, ruke i gornji deo tela su mu i te kako živi dok mlata, stenje i pokušava da nas dohvati.]

Zašto oživljavaju posle zamrzavanja? Sve ljudske ćelije sadrže vodu, zar ne? A kada se ta voda zaledi, širi se, i ćelijski zidovi pucaju. Zato ne možete tek tako da zaledite čoveka i održite ga u životu, ali zašto onda to uspeva kod živih mrtvac?

[Zombi se silovito bacaka prema nama; zaleđeni donji deo trupa počinje da mu se kida. Džesika podiže oružje, dugačku gvozdenu polugu, i nehajno stvorenju razbija lobanju.]

*

**Jezerska palata Udajpur, jezero Pikola, Radžastan, Indija
[Prekrivajući u potpunosti ostrvo Džagnivas, ova idilična, gotovo bajkovita građevina, nekadašnje je prebivalište maharadža, potom luksuzan hotel, a zatim i sklonište za nekoliko stotina izbeglica, koje je na kraju pokosila epidemija kolere. Pod upravom projekt-menadžera Sardara Kana, hotel,**

kao i jezero i obližnji grad konačno počinju da se vraćaju u život. Dok se naglas priseća događaja iz prošlosti, gospodin Kan više podseća na uplašenog mladog pešadijskog poručnika koji se jednom prilikom obreo na haotičnom planinskom putu, nego na iskusnog i okorelog, visoko obrazovanog građevinskog inženjera.]

Sećam se majmuna, bilo ih je na stotine i peli su se i skakutali među vozilima, čak i preko glava ljudi. Posmatrao sam ih još od Čandigara kako skaču sa krovova i balkona dok su živi mrtvaci punili ulice. Sećam se kako su trčali na sve strane, brbljali, verali se uz telefonske bandere kako bi izbegli grabljive ruke zombija. Neki nisu ni čekali da budu napadnuti; znali su. I sad su bili ovde, na strmoj, vijugavoj kozjoj stazi na Himalajima. Nazivali su je putem, ali čak i u mirno doba to mesto bilo je čuveno kao smrtonosna zamka. Hiljade izbeglica su navirale ili su se verale preko ostavljenih i zaglavljenih vozila. Ljudi su još pokušavali da vuku kofere, kutije; jedan čovek je tvrdoglavo nosio monitor stonog računara. Jedan majmun mu je skočio na glavu ne bi li je iskoristio kao oslonac, ali ovaj je bio previše blizu ivice tako da su se oboje survali u provaliju. Činilo se da se svakog trena poneko strmekne. Tamo je jednostavno bilo previše ljudi. Put nije imao čak ni zaštitnu ogradu. Video sam kako čitav autobus pada u provaliju, ne znam čak ni kako, pošto se uopšte nije kretao. Putnici su izlazili kroz prozore jer vrata nisu mogla da se otvore zbog tiskanja pešaka. Jedna žena se bila izvukla dopola kada se autobus preturio. Nešto je držala u naručju, čvrsto stisnuto uz sebe. Stalno ponavljam sebi da se nije pomeralo, niti plakalo, da je to samo bio zavežljaj odeće. Niko nadohvat ruke nije pokušao da joj pomogne. Niko je nije ni pogledao, samo su dalje navirali. Ponekad, kad sanjam to, ne mogu da ih razlikujem od majmuna.

Nije trebalo da budem tamo, nisam ni bio vojni inženjer. Radio sam za OGP³² posao mi je bio da pravim puteve, ne da ih dižem u vazduh. Tumarao sam kroz zbornu oblast kod Simle i pokušavao da pronađem ostatke svoje jedinice kada me je neki inženjer, narednik Mukerdži, dograbio za mišicu i upitao: „Vojniće, umeš li da voziš?“

---

³² OGP – organizacija graničnih puteva

Mislim da sam promućao nešto potvrdno i on me je odjednom gurao u džip na mesto vozača i uskakao pored mene sa neakvim radio-uređajem u krilu. „Vrati se do prevoja! Kreći! Kreći!" Stuštio sam se drumom uz škripu i proklizavanje, pokušavajući očajnički da mu objasnim kako u stvari vozim parni valjak, a ni za to nisam sasvim kvalifikovan. Mukerdži me nije čuo. Bio je previše zauzet petljanjem po uređaju u krilu. „Eksploziv je već postavljen", objasnio je. „Samo treba da sačekamo naređenje!"

„Kakav eksploziv?" upitao sam. „Kakvo naređenje?"

„Da dignemo prevoj u vazduh, buzdovanu jedan!" viknuo je i pokazao na ono u krilu, što sam sada prepoznao kao detonator. „Do đavola, kako drugačije da ih zaustavimo?"

Znao sam u najopštijim crtama da naše povlačenje u Himalaje ima veze s nekim sveobuhvatnim planom i da deo tog plana podrazumeva zaprečavanje svih prevoja pred živim mrtvacima. Ali nikad mi na pamet nije palo da ću odigrati u tome tako značajnu ulogu! Iz razloga pristojnosti, neću ponoviti svoju reakciju na Mukerdžijeve reči, niti Mukerdžijev jednako prostački odgovor kada smo stigli do prevoja i shvatili da i je dalje pun izbeglica.

„Trebalo je da bude čist!" vikao je. „Bez novih izbeglica!"

Primetili smo da jedan vojnik iz jedinice „Raštrijski strelci", koja je trebalo da obezbeđuje drumski ulaz u planinu, trči pored džipa. Mukerdži je iskočio i zgrabio ga. „Šta je ovo, do đavola?" upitao je; bio je to pravi rmpalija, grub i ljutit. „Trebalo je da više nikoga ne puštate na put." Onaj drugi je bio jednako ljut, jednako uplašen. „Ako želiš da pucaš u rođenu babu, samo napred!" Odgurnuo je narednika u stranu i nastavio dalje.

Mukerdži je uključio radio i javio da na putu i dalje vlada velika aktivnost. Odgovorio mu je neki glas, visok, izbezumljen, mladi glas oficira koji je zavrištao kako mu je naređeno da digne put u vazduh koliko god ljudi bilo na njemu. Mukerdži je ljutitio odgovorio kako mora da sačeka dok se ne isprazni. Ako ga sada raznesemo, ne samo što ćemo desetine ljudi poslati u smrt u provaliji već ćemo i zarobiti hiljade njih sa druge strane. Glas mu je odbrusio da se put *nikada* neće isprazniti, da je iza tih ljudi jedino pomahnitala rulja od Bog sveti zna koliko miliona zombija. Mukerdži je odgovorio da će ga dići u vazduh tek kada se zombiji pojave, ni sekund ranije. Nije hteo da počini zločin šta god rekao neakav popisani poručničić...

Ali onda je Mukerdži zastao u pola rečenice i pogledao u nešto iznad moje glave. Smesta sam se okrenuo i najednom našao licem u lice sa generalom Radž-Singom! Ne znam odakle on tu, zašto je došao... i dandanas mi niko ne veruje, ne da on nije bio tamo, već da *ja jesam*. Stajao sam na samo nekoliko centimetara od Tigra iz Delhija! Čuo sam da ljudi obično one koje poštuju vide više rastom nego što ovi zaista jesu. U mojoj glavi on je pravi džin. Čak i sa pocepanom uniformom, krvavim turbanom, povezom preko desnog oka i zavojem na nosu (jedan od njegovih ljudi ga je udario u lice da bi ga onesvećenog ubacio u poslednji helikopter koji je uzleteo iz Gandijevog parka). General Radž-Sing...

[Kan udiše duboko, grudi mu se ponosno nadimaju.]

„Gospodo“, započeo je... nazvao nas je „gospodom“ i objasnio, veoma pažljivo, da put mora odmah da se uništi. Avijacija, ono što je ostalo od nje, imala je sopstvena naređenja u vezi sa zatvaranjem svih planinskih prevoja. U tom trenu, jedan bombarder tipa šamšer bio je već na svom mestu, iznad našeg položaja. Ako se ispostavi da nismo u mogućnosti, ili da ne želimo da izvršimo zadatak, pilot jaguara imao je naređenje da sprovede „Šivin gnev“. „Znate li šta to znači?“ upitao je Radž-Sing. Možda je mislio da sam premlad da bih razumeo, ili je možda odnekud pretpostavio da sam musliman, ali čak i da ništa nisam znao o hinduističkom božanstvu uništenja, svi koji su nosili uniformu čulo su glasine o „tajnom“ šifrovanom imenu za upotrebu termonuklearnog oružja.

Zar to ne bi uništilo prevoj?

Da, kao i pola planine! Umesto uskog grla omeđenog strmim liticama, dobili biste ogromnu rampu blagog nagiba. Sav smisao uništavanja tih puteva bio je da se stvori barijera neprohodna za žive mrtvace, a sada će im neki glupi general avijacije s atomskom erekcijom napraviti savršeni ulaz pravo u našu zonu bezbednosti.

Mukerdži je progutao knedlu i nije bio siguran šta treba da uradi, a onda je Tigar pružio ruku i zatražio od njega detonator. Bio je to istinski heroj, jer je sada bio voljan da prihvati teret krivice masovnog ubice. Narednik mu ga je predao, na ivici suza. General Radž-Sing mu je zahvalio, zahvalio nam je obojici, tiho se pomolio, a onda pritisnuo palčevima dugmad na detonatoru. Ništa se nije desilo, pa je pokušao ponovo, i opet ništa. Proverio je baterije, sve spojeve, i pokušao treći put. Ništa. Problem

nije bio u detonatoru. Nešto nije bilo u redu sa eksplozivom koji je bio zakopan pola kilometra niz put, tačno posred izbeglica.

Ovo je kraj, pomislio sam, svi ćemo izginuti. Mislio sam samo na to kako da pobegnem odatle, možda dovoljno daleko da izbegnem nuklearnu eksploziju. I dalje se osećam krivim kada se setim da sam u takvom trenutku mislio sam samo na sebe.

Hvala Bogu za generala Radž-Singa. Reagovao je... baš onako kako to očekujete od jedne žive legende. Naredio nam je da odemo odatle, da se spasemo i zaputimo u Simlu, a zatim se okrenuo i otrčao pravo u gužvu. Mukerdži i ja smo se zgledali, bez mnogo oklevanja, i sa zadovoljstvom mogu da kažem da smo jurnuli za njim.

Sada smo i mi hteli da budemo heroji, da zaštitimo svog generala, zaklonimo ga od od gomile. Nije nego. Uopšte ga nismo ni videli čim nas je masa progutala kao pobesneta reka. Gurali su me sa svih strana. Ni sam ne znam kada su me udarili u oko. Vikao sam kako moram da prođem, kako je posredi vojna stvar. Niko me nije slušao. Opalio sam nekoliko puta u vazduh. Niko to nije ni primetio. Pomislio sam čak da pripucam u masu. Postao sam očajnik poput njih. Krajičkom oka sam video kako Mukerdži pada u provaliju zajedno sa još nekim čovekom koji je pokušavao da mu otme pušku. Okrenuo sam se da to kažem generalu Radž-Singu, ali nisam mogao da ga nađem u gomili. Dozivao sam ga, pokušao da ga opazim iznad glava drugih ljudi. Popeo sam se na krov nekog minibusa u pokušaju da ustanovim gde sam. A onda je dunuo vetar; ošinuo je dolinu i doneo smrad i stenjanje. Na oko pola kilometra ispred mene, masa se dala u trk. Napregnuo sam oči... začkiljio. Mrtvi su dolazili. Sporo i odlučno, tiskajući se u masi podjednako brojnoj kao i izbeglice.

Minibus sc zatresao i ja sam pao. Zaplutao sam po moru ljudskih tela, a onda sam se odjednom našao ispod njih, gazile su me cipele i bosa stopala. Osetio sam kako mi rebra pucaju, zakašljao se i okusio krv. Zavukao sam se ispod minibusa. Telo me jc bolelo, peklo. Nisam mogao da govorim. Jedva sam bilo šta video. Čuo sam zombije koji su se približavali. Nagađao sam da su udaljeni najviše dvestotinjak metara. Zakleo sam se da neću umreti kao ostali, kao sve one žrtve iskidane na komadiće, kao ona krava koju sam video kako se opire i krvari na obali reke Satludž u Rupnagaru. Pokušao sam da dohvatim pištolj, ali me ruke nisu slušale. Psovao sam i plakao. Mislio sam da ću se u takvom trenutku okrenuti veri, ali bio sam samo

toliko uplašen i besan da sam počeo odozdo da udaram glavom o kombi. Pomislio sam da ću moći sam sebi da razbijem lobanju ako budem udarao dovoljno jako. Odjednom se začuo zaglušujući urlik i zemlja se podigla ispod mene. Talas vrištanja i stenjanja pomešao se sa tom moćnom eksplozijom prašine pod pritiskom, licem sam tresnuo o pod vozila iznad sebe i onesvestio se.

Prvo čega se sećam kada sam došao sebi bio je jedva čujan zvuk. Isprva sam mislio da je to voda. Zvučalo je kao brzo kapanje... kap-kap-kap, tako. Zvuk kapanja se izoštrio i najednom sam postao svestan još dva zvuka, pucketanja mog radija... nikad mi neće biti jasno kako se do tada nije razbio... i sveprisutnog stenjanja zombija. Ispuzao sam ispod minibusa. Makar su me noge i dalje slušale dovoljno da mogu da stojim. Shvatio sam da sam ostao sam, da oko mene nema izbeglica, niti je tu general Radž-Sing. Stajao sam u moru razbacanih ličnih predmeta nasred pustog planinskog puta. Ispred mene je bio ugljenisani zid litice. Iza njega se nalazio drugi deo presečenog puta.

Odatle je dopiralo stenjanje. Živi mrtvaci su i dalje želeli da me se domognu. Zagledani napred, ispruženih ruku, padali su masovno u provaliju. To je bio zvuk kapanja: razbijanje njihovih tela duboko dole, u dolini.

Tigar je sigurno ručno aktivirao eksploziv za miniranje. Verovatno je stigao do njega u isto vreme kad i živi mrtvaci. Nadam se da ga nisu ugrizli pre toga. Nadam se da je zadovoljan svojim spomenikom koji sada stoji iznad modernog planinskog autoputa sa četiri trake. U tom trenutku nisam ni pomislio na njegovu požrtvovanost. Nisam bio siguran čak ni da li se išta od sve toga stvarno dogodilo. Zurio sam nemo u taj vodopad neupokojenih i slušao raporte drugih jedinica na svom radiju:

„Vikasnagar: bezbedan.“

„Bilastur: bezbedan.“

„Džavala Muki: bezbedno.“

„Svi prevoji bezbedni: odjava!“

Zar ja to sanjam, pomislio sam, zar sam poludeo?

Majmun mi nimalo nije pomogao. Sedeo je na krovu minibusa i samo gledao kako se neupokojeni survavaju u propast. Izgledao je tako spokojno, tako inteligentno, kao da je zaista razumeo tu situaciju. Gotovo da sam pozeleo da se okrene prema meni i kaže: „Ovo je preokret u ratu! Konačno smo ih zaustavili! Konačno smo bezbedni!“ Ali umesto toga, isturio je svoj mali penis i popisao mi se po licu.

Domaći front – Sjedinjene Američke Države

Taos, Nju Meksiko

[Artur Sinkler Mlađi je slika i prilika plemića starog sveta: visok, mršav kratko ošišane sede kose, i izveštačenog harvardskog naglaska. Priča u prazno, retko me gleda u oči ili čeka na pitanja. Tokom rata, gospodin Sinkler je bio direktor nove agencije američke vlade po imenu OdStRe, ili Odeljenje za strateške resurse.]

Ne znam ko se prvi dosetio skraćenice „OdStRe" niti da li su uopšte bili svesni koliko to liči na „odstrel", ali ime svakako nije moglo biti prikladnije. Postavljenje odbrambene linije na Stenovitim planinama moglo je teorijski da stvori „zonu bezbednosti", ali tu zonu su u stvarnosti činili uglavnom šljam i izbeglice. Bili su tu milioni gladnih i bolesnih beskućnika. Privreda se raspala, prevoz i trgovina su iščezli, a svemu tome treba dodati žive mrtvace koji su istovremeno napadali Stenovitu liniju i harali po našoj zoni bezbednosti. Morali smo da dignemo naše ljude ponovo na noge – da ih obučemo, nahranimo, smestimo, uposlimo – u suprotnom bi ta zona navodne bezbednosti samo usporila neizbežan ishod. Zato je stvoren OdStRe, i kao što možete pretpostaviti, najveći deo obuke imao sam na samom poslu.

Tih prvih nekoliko meseci, ne mogu vam opisati koliko sam informacija morao da ubacim u ovaj stari, smežurani mozak; brifinzi, inspekcije... kada sam spavao, spavao sam sa knjigom ispod jastuka, i svake noći sam ih menjao, od Henrija Dž. Kajzera do Vo Ngjen Dapa. Trebala mi je svaka ideja, svaka reč i svaka trunka znanja i mudrosti kako bi mi pomogli da od razlomljene slike stvorim modern američku ratnu mašinu. Da mi je otac bio živ, verovatno bi se nasme-jao mojoj frustriranosti. On je bio veran poklonik Nju Dila, radio je zajedno sa Frenklinom Dilejnom Ruzveltom kao finansijski nadzornik za državu Njujork. Koristio je metode koje su po svojoj prirodi bile bezmalo marksističke, i bila je to kolektivizacija koja bi

naterala Ejn Rend da iskoči iz groba i pridruži se redovima živih mrtvaca. Uvek sam odbijao lekcije koje je pokušavao da mi nametne i bežao što dalje od Volstrita samo da ih ne bih slušao. A sada sam naprezao vijuge da bih se svega toga setio. Ono što su akteri Nju Dila uradili bolje nego bilo koja druga generacija u američkoj istoriji bilo je pronalaženje i prikupljanje odgovarajućih oruđa i talenata.

Oruđa i talenata?

To je izraz koji je moj sin čuo u nekom filmu. Shvatio sam da on baš dobro opisuje naš trud uloženi u rekonstrukciju. „Talenat“ opisuje potencijalnu radnu snagu, njen nivo stručnog obrazovanja i način na koji se ta radna snaga može efikasno iskoristiti. Da budem savršeno otvoren, imali smo kritično mali izvor talenta na raspolaganju. Naša privreda je bila postindustrijska, zasnovana na pružanju usluga, toliko složena i visokospecijalizovana da je svaki pojedinac mogao da funkcioniše samo unutar svog uskog polja rada. Trebalo je da vidite neke od „karijera“ navedenih u našoj prvoj anketi za zapošljavanje; svi su bili nekakvi „službenici“, „predstavnici“, „analitičari“ ili „konsultanti“, savršeno prilagođeni predratnom svetu, ali potpuno nepodobni za prisutnu krizu. Trebali su nam stolari, zidari, mehaničari i oružari. Imali smo i njih, svakako, ali ni blizu potrebnog broja. Rezultat prvog ispitivanja jasno je pokazao da preko 65% postojeće civilne radne snage mora da se svrsta u F-6, što će reći, bez potrebnog stručnog obrazovanja. Trebao nam je masovni program za prekvalifikaciju. Ukratko, morali smo da uprljamo mnogobrojne bele kragne.

Išlo je to sporo. Vazdušni saobraćaj nije postojao, putevi i pruge su bili u rasulu, a gorivo, Gospode bože, nije se mogao naći rezervoar sa benzinom između Blejna u Vašingtonu i Imperijal Biča u Kaliforniji. Tome dodajte i činjenicu da je predratna Amerika imala ne samo infrastrukturu zasnovanu na svakodnevnim putovanjima od kuće do posla i natrag, već je takav metod omogućavao i ozbiljno ekonomsko podvaganje. Imali ste čitava predgrađa nastanjena profesionalcima iz više srednje klase, od kojih niko nije umeo da zameni razbijen prozor.

Oni koji su znali to da urade živeli su u sopstvenim radničkim „getima“, na sat vožnje u uslovima predratnog saobraćaja, što se može preračunati u

najmanje čitav dan pešačenja. Da se razumemo, u početku je većina ljudi i putovala peške.

Rešenje za taj problem - ne, izazov, pošto problemi ne postoje – bili su izbeglički kampovi. Njih je bilo na stotine, neki su bili mali poput parkinga, neki su se širili kilometrima, raštrkani po planinama i obali, a svima je trebala pomoć države, i svi su crpli resurse koji su se brzo smanjivali. Prvo što sam tražio, pre nego što se poduhvatim bilo kog drugog izazova, bilo je pražnjenje tih kampova. Svi klasifikovani kao F-6, ali fizički sposobni, postali su nekvalifikovani radnici: čistili su ruševine, radili na njivama, kopali grobove. Trebalo je iskopati dosta grobova. Svako klasifikovan kao A-1, svako sa obrazovanjem neophodnim za rat, postao je član našeg PSDZ-a, Programa za samodovoljnu zajednicu. Mešovita grupa instruktora sa zadatkom da te nedelatne, previše obrazovane administrativne miševe vezane za kancelarijski sto nauče onome što im je neophodno da samostalno opstanu.

Uspeh je bio momentalan. Već za tri meseca je došlo do primetnog smanjenja zahteva za državnu pomoć. Ne mogu da vam opišem koliko je to bio značajan doprinos pobedi. Omogućio nam je tranziciju iz privrede zasnovane na golom opstanku u potpuno razvijenu ratnu ekonomiju. To je bio Zakon o nacionalnoj prekvalifikaciji, organski izdanak PSDZ-a. Rekao bih da je to bio najveći program poslovne obuke od Drugog svetskog rata naovamo, i verovatno najradikalniji u našoj istoriji.

Jednom prilikom ste pomenuli probleme sa kojima je bio suočen ZNP...

Baš sam hteo to da kažem. Predsednik mi je dao moć koja mi je trebala da se suočim sa bilo kakvim fizičkim ili logističkim izazovom. Nažalost, niko na svetu, pa ni on, nije mogao da mi da moć da promenim način na koji ljudi razmišljaju. Kao što sam već objasnio, Amerika je imala podvojenju radnu snagu, a u mnogim slučajevima ta podvojenost nosila je u sebi i kulturološki element. Veliku većinu naših instruktora činili su doseljenici prve generacije. To su bili ljudi koji su znali da se staraju o sebi, da prežive sa vrlo malo sredstava i da rade sa onim što imaju. To su bili ljudi koji su obrađivali baštice u svom zadajem dvorištu, popravljali sopstvene kuće, održavali aparate za domaćinstvo u radnom stanju dok je to bilo mehanički moguće. Bilo je od izuzetne važnosti da ti ljudi nauče nas

ostale kako da se otrgnemo iz svog udobnog potrošačkog života iako nam je njihov rad prvenstveno i omogućavao da tako živimo.

Jeste, bilo je rasizma, ali takođe i klasnog raslojavanja. Vi ste moćan advokat neke korporacije. Najveći deo života proveli ste razmatrajući ugovore, posredujući pri ugovaranju poslova, razgovarajući preko telefona. U tome ste dobri, od toga ste se obogatili, to vam je omogućilo da angažujete vodoinstalera da vam popravi kupatilo, to vam je omogućilo da nastavite da pričate preko telefona. Šio ste više radili, što više zarađujete, više majstora angažujete kako bi vam omogućili da zaradite još više novca. Tako svet funkcioniše. Ali jednog dana više ne. Nikome ne treba razmatranje ugovora niti posredovanje pri ugovaranju. Ali treba popraviti kupatilo. I odjednom taj majstor postane vaš učitelj, možda čak i gazda. Za neke je to bilo strasnije od živih mrtvaca.

Jednom, kada sam posetio Los Anđeles prilikom prikupljanja podataka, sedeo sam pozadi na predavanju u sklopu prekvalifikacije. Svi polaznici su nekada bili na visokim položajima u industriji zabave, bila jc to mešavina agenata, menadžera, „kreativnih izvršilaca“, šta god pa to značilo. Mogu da shvatim njihov otpor i aroganciju. Pre rata, zabava jc bila najvredniji izvozni proizvod Sjedinjenih Država. Sada su ih obučavah za posao čuvara fabrike municije u Bejkersfildu, u Kaliforniji. Jedna žena, direktor kastinga, prasnula je. Kako se samo usuđuju da je tako ponižavaju! Ta ona ima MFA iz konceptualnog teatra, odradila je kasting za tri najprofitabilnija sitkoma u poslednjih pet sezona i zarađivala je nedeljno više nego što je njena instruktorka mogla da sanja za nekoliko svojih života! Obračala se neprestano toj instruktorki po imenu. „Magda“, govorila je, „Magda, dosta više, molim te.“ Isprva sam mislio da je jednostavno nevaspitana, da ponižava instruktorku time što odbija da pominje njeno zvanje. Kasnije sam saznao da je gospođa Magda Antonova nekada bila čistačica kod te žene. Da, za neke je to bilo veoma teško, ali mnogi su kasnije priznali da su emotivno bih zadovoljniji svojim novim poslom, i da se ono što su u starim poslovima pronalazili ne može sa tim ni porediti.

Upoznao sam jednog gospodina na obalskom trajektu koji jc plovio od Portlenda do Sijetla. On je radio je u licenenom odeljenju jedne reklame agencije, zadužen za pribavljanje autorskih prava na klasične rok pesme za televizijske reklame. Sada je bio odžačar. S obzirom na to da je većina domova u Sijetlu ostala bez centralnog grejanja i da su zime sada duže i

hladnije, retko je bez posla. „Pomažem komšijama da se greju“, rekao je ponosno. Znam da zvuči malo kao Norman Rokvel, ali stalno čujem takve izjave. „Vidite ove cipele, sam sam ih napravio.“ „Ovaj džemper je od vune s moje ovce.“ „Sviđa vam se kukuruz? Iz moje bašte je.“ To je prednost lokalizovanijeg sistema. On je omogućio ljudima da vide plodove svog rada, ispunio ih je ličnim ponosom zbog saznanja da daju jasan, konkretan doprinos pobjedi, a ja sam se osećao divno zbog toga što sam u tome učestvovao. Taj osećaj mi je potreban. Sačuvao mi je razum za drugi deo posla.

Toliko o „talentu“. „Oruđa“ su ratno oružje i industrijska i logistička sredstva za izradu tog oružja.

[Okreće fotelju na točkicama, pokazuje na sliku iznad stola. Naginjem se bliže i vidim da to i nije slika, već uramljena etiketa.]

Sastojci:

melasa iz Sjedinjenih Država

anis iz Spanije

slatki koren iz Francuske

vanila (burbonska) sa Madagaskara

cimet iz Sri Lanke

karanfilić iz Indonezije

vučje jagode iz Kine

ulje od jamajkanskog bibera

balzamovo ulje iz Perua

A sve to samo za flašu kabeze u doba mira. I ne pominjemo nešto poput računara ili nosača aviona na nuklearni pogon.

Pitajte bilo koga kako su saveznici pobedili u Drugom svetskom ratu. Oni koji malo o tome znaju verovatno će odgovoriti da je to bilo zbog naše brojčane nadmoći i vrhovne komande. Oni koji ništa ne znaju reći će da je to bilo zbog tehnoloških čudesa kao što su radar ili atomska bomba. **[Mršti**

se.] A svako ko i najrudimentarnije shvata taj sukob izneće vam tri stvarna razloga: prvo, sposobnost da proizvodiš više materijala: više metaka, pasulja i zavoja nego neprijatelj; drugo, prirodne resurse na raspolaganju za proizvodnju tog materijala; i treće, logistička sredstva ne samo za prevoz tih resursa do fabrika, već i za dostavu gotovih proizvoda do linije fronta. Saveznici su imali resurse, industriju i logistiku čitave planete. S druge strane, sile Osovine morale su da zavise od ono malo izvora koje su mogle da crpu unutar svojih granica. Ovog puta smo mi bili Osovina. Živi mrtvaci su imali kontrolu nad najvećim delom svetskog kopna, dok je američka ratna proizvodnja zavisila od onoga što se moglo crpsti u granicama zapadnih država. Zaboravite na sirovine iz prekomorskih zona bezbednosti; naša trgovačka flota bila je opterećena izbeglicama, dok je nestašica goriva praktično nasukala najveći deo naše mornarice.

Imali smo i nekih prednosti. Kalifornijska poljoprivreda mogla je makar da isključi problem gladi, ukoliko se restruktuirala. Uzgajivači citrusa nisu se mirili sa tim, baš kao ni rančeri. Najgori su bili krupni uzgajivači goveda koji su kontrolisali najveće površine prvoklasnog obradivog zemljišta. Da li ste nekada čuli za Dona Hila? Jeste li gledali film koji je Roj Eliot snimio o njemu? To je bilo onda kada je zaraza zahvatila dolinu San Joakin, kada su mrtvi kuljali preko njegovih ograda, napadali mu stoku, proždimali je kao afrički mravi. A on je bio usred svega toga, pucao je i vikao kao Gregori Pek u *Dvoboju na suncu*. Postupio sam prema njemu otvoreno i pošteno. Kao i svima drugima, prepustio sam mu da izabere. Podsetio sam ga da dolazi zima i da tamo još ima mnogo veoma gladnih ljudi. Upozorio sam ga da neće imati nikakvu državnu zaštitu kada se bude pojavila horda izbeglica da završi ono što su živi mrtvaci započeli. Hil je bio hrabar, tvrdoglav gad, ali nije bio glup. Pristao je da preda svoje zemljište i stado samo pod uslovom da njegovo i tuda krda za rasplod ostanu netaknuta. Rukovali smo se i dogovorili.

Meke, sočne šnicle – možete li se setiti boljeg obeležja našeg veštačkog predratnog životnog standarda? A opet, taj standard je na kraju bio naša druga velika prednost. Naši osnovni resursi mogli su se dopunjavati samo reciklažom. To nije bilo ništa novo. Izraelci su prvi počeli kada su zatvorili granice i od tada je svaka zemlja to primenjivala u ovoj ili onoj meri. Međutim, niko od njih nije imao zalihe koje su mogle da se porede sa onim što je nama bilo na raspolaganju. Pomislite samo kakav je život bio u

predratnoj Americi. Čak su i oni koji su spadali u srednju klasu uživali u takvom materijalnom komforu za koji se nije znalo u drugim istorijskim razdobljima, i to su uzimali

zdravo za gotovo. Odeća, kuhinjski aparati, elektronika, automobili samo su u basenu Los Anđelesa bili triput brojniji od predratnog stanovništva. Automobila je bilo na milione, u svakoj kući, svakom kraju. Čitava industrija od preko sto hiljada zaposlenih radila je u tri smene, sedam dana nedeljno: sakupljali su, popisivali, demontirali, pakovali i otpremali delove fabrikama duž cele obale. Bilo je ponešto nevolja, kao sa stočarima, sa ljudima koji nisu hteli da predaju svoje hamere ili italijanska Šmekerska kola kojima su rešavali krizu srednjih godina. Smešno, nisu hteli da ih se odreknu iako nije bilo benzina za vožnju. Meni to nije mnogo smetalo. Bilo je milina nositi se s njima u poređenju s vojnim establišmentom.

Od svih mojih neprijatelja, najžilaviji su bili oni u uniformama. Nikad nisam imao neposrednu kontrolu nad njihovim istraživanjem i razvojem i mogli su da daju zeleno svetlo čemu god su hteli. Ali, s obzirom na to da su bezmalo sve njihove programe realizovao civilni izvođači, te da su ti izvođači zavisili od resursa koje je kontrolisao OdStRe, imao sam faktički kontrolu. „Ne smete stavki u naftalin naše nevidljive bombardere“, vikali su. „Šta bre misliš, ko si ti da otkažeš našu proizvodnju tenkova?“ U početku sam pokušavao da ih urazumim: „M-1 abrams ima mlazni motor. Gde ćete pronaći takvu vrstu goriva? Šta će vam nevidljivi avion protiv neprijatelja koji ne raspolaže radarom?“ Pokušao sam da ih nateram da uvide da, s obzirom na to čime moramo da radimo, na ono sa čime smo suočeni, jednostavno moramo da se opredelimo za najisplativije investicije ili, kako oni kažu, najglasnije „bum“ po uloženom dolaru. Bili su nenasnosni, telefonirali su mi u sitne sate ili jednostavno upadali nenajavljeno u moju kancelariju. Pretpostavljam da ne mogu stvarno da ih krivim za to, ne posle načina na koji smo se svi ophodili prema njima po završetku poslednjeg malog rata, a svakako ne pošto umalo nisu bili uništeni u Jonkersu. Klackali su se na ivici totalnog raspada i mnogima je samo trebalo mesto gde bi se malo izduvali.

[Ceri se sa samopouzdanjem.]

Započeo sam karijeru baveći se trgovinom u zgradi Njujorške ber-ze, tako da mogu da se derem jednako glasno i dugo kao bilo koji narednik

profesionalac. Posle svakog „sastanka“ očekivao sam poziv, onaj od kojeg sam strepeo i istovremeno mu se nadao: „Gospodine Sinkler, ovde predsednik, samo bih želeo da vam zahvalim na uslugama i obavestim vas da nam više neće trebati...“ **[Kikoće se.]** Taj poziv nikada nije usledio. Pretpostavljam da niko drugi nije želeo taj posao.

[Osmeħ mu zgasne.]

Ne kažem da nisam grešio. Znao sam da sam previše stegnut u vezi sa D-korpusom ratnog vazduhoplovstva. Nisam razumeo njihove sigurnosne protokole niti šta bi vazdušne lade stvarno mogle da postignu u ratu protiv neupokoženih. Znao sam samo da je sa našim zanemarljivim zalihama heliju ma jedini isplativi gas za dizanje vodonik, i nije bilo šanse da traćim žvöte i resurse na flotu savremenih Hindenburga. Takođe su morali da me nagovore, i to preko predsednika lićno, ni manje ni više, da ponovo otvorim eksperimentalni projekt hladne fuzije u Livermoru. On mi je rekao da, iako je odlučujuć napredak u najboljem slučaju decenijama u budućnosti, „planovi za budućnost govore našim ljudima da će je biti“. Kod nekih projekata sam bio previše konzervativan, a kod drugih pak preterano liberalan.

Projekt Žuta jakna – i dalje mi dođe da sam sebe šutnem kada se setim toga. Ti štreberi iz Silikonske doline, svaki od njih genije u sopstvenom polju rada, ubedili su me da imaju „ćudotvorno oružje“ pomoću kojeg bismo pobedili u ratu za, teorijski, ćetrdeset i osam sati po primeni. Rekli su kako mogu da naprave mikroprojekte, na milione njih, velikih otprilike kao meci kalibra 22, koji bi mogli da se raseju iz transportnog aviona, a zatim satelitski navedu u mozak svakog zombija u Severnoj Americi. Zvući zadivljujuće, zar ne? Meni je zvućalo.

[Gundā sebi u bradu.]

Kad pomislim na to šta smo sve prosuli u tu rupu, šta smo mogli da proizvedemo umesto toga... ahhh... nema svrhe zadržavati se sada na tome.

Mogao sam da se svađam sa vojskom sve do završetka rata, ali sam zahvalan, na kraju, što nisam morao. Kada je Trevis D'Ambrozija postao predsedavajući združenog štaba, ne samo što je izmislio stopu smrtonosne efikasnosti resursa već je razvio i sveobuhvatnu strategiju za njenu primenu. Uvek sam ga slušao kada mi je govorio da je neki sistem naoružanja od vitalnog znaćaja. Cenio sam njegovo mišljenje u vezi sa Borbenom uniformom ili Standardnom pešadijskom puškom.

Zadivljujuće je bilo gledati kako kultura SSRR-a hvata koren među oficirima i trupama. Mogli ste čuti vojnike kako razgovaraju na ulici, u kafanama, vozu: „Čemu Iks kada po istoj ceni možeš da imaš deset Ipsilona koji mogu da ubiju sto puta više zombija?" Čak je i samim vojnicima svašta padalo na pamet, smišljali su oruđa isplativija od svega što smo mogli da zamislimo. Mislim da su uživali u tome – u improvizaciji, prilagođavanju, nadmudrivanju sa nama birokratama. Marinci su me najviše iznenadili. Uvek sam verovao u onaj mit da su to sve odreda tupavi i bandoglatvi neandertalci stegnutih vilica prezasićeni testosteronom. Nikada nisam saznao da improvizacija mora biti jedna od njihovih najdragocenijih vrlina zbog toga što je Korpus svoja sredstva uvek morao da obebeduje preko mornarice, i zato što se admirali nikada naročito ne uzbuđuju oko ratovanja na kopnu.

[Sinkler pokazuje na suprotan zid iznad moje glave. Tu visi teška čelična šipka koja se završava nečim nalik na kombinaciju lopate i dvosekle ratne sekire. Njen zvaničan naziv je Standardno pešadijsko rovovsko oruđe, iako je većini poznato ili kao "lobotonizator" ili jednostavno, „lobo".]

Ovo su smislili marinci, koristeći samo čelik od recikliranih automobila. Proizveli smo dvadeset tri miliona komada tokom rata.

[Smeši se ponosno.]

I dan-danas ih proizvode.

*

Berlington, Vermont

[Zima je kasno stigla ove, kao i svake druge godine po završetku rata. Sneg prekriva kuću i okolno obradivo zemljište, mraz je na drveću koje baca senke na zemljani put pored reke. Sve je u tom prizoru tako mirno, osim čoveka koji je sa mnom. Insistira na tome da ga zovem „Lujka", jer ako ga svi tako zovu, zašto ne bih i ja? Korak mu je brz i svrhovit, štap koji mu je dala lekarka (istovremeno, to mu je i žena) služi samo da njime probada vazduh.]

Iskreno, nije me iznenadilo kada su me nominovali za potpredsednika. Svi su znali da je koalicija neizbežna. Bio sam zvezda u usponu, makar dok nisam „sam sebe uništio“. To su pričali o meni, zar ne? Svi ti licemeri i kukavice koji bi radije umrli nego videli kako pravi muškarac otvoreno pokazuje koliko je strastven. Pa šta ako nisam bio najbolji političar na svetu? Rekao sam ono što sam mislio i nisam se plašio da to kažem jasno i glasno. To je i bio jedan od glavnih razloga da im budem logičan izbor za kopilota. Bili smo odličan tim: on je bio svetlost, ja toplota. Različite partije, različite ličnosti i, da se ne lažemo, različita boja kože. Znam da nisam bio prvi izbor. Znam koga je moja partija potajno priželjkivala. Ali, Amerika nije bila spremna da ide toliko daleko, koliko god to zvučalo glupo, zaturano i razdražujuće praistorijski. Radije bi za potpredsednika imali razularenog rad i kala nego još jednog od „onih ljudi“. Tako da me nominacija nije iznenadila. Iznenadilo me je sve ostalo.

Mislite na izbore?

Izbori? Honolulu je i dalje bio prava ludnica; vojnici, kongresmeni, izbeglice, svi su se sudarali u potrazi za hranom ili prenoćištem, ili su jednostavno hteli da vide šta se kog đavola događa. A to je bio raj u odnosu na ostatak zemlje. Stenovita linija samo što je bila formirana; sve zapadno od toga bilo je ratno područje. Zašto se mučiti sa izborima kad Kongres jednostavno može da izglasa produžena vanredna ovlašćenja? Javni tužilac je to pokušao dok je bio gradonačelnik Njujorka, i umalo nije uspeo. Objasnio sam predsedniku da nemamo ni energije ni resursa za bilo šta drugo osim da se borimo za puki opstanak.

Šta je on rekao?

Pa, recimo samo da me je ubedio u suprotno.

Možete li to da objasnite?

Mogao bih, ali ne želim da kvarim njegove reči. Ove stare nervne ćelije više ne rade kao nekada.

Pokušajte, molim vas.

Hoćete li proveriti to u njegovoj biblioteci?

Obećavam.

Pa... bili smo u njegovoj privremenoj kancelariji, „predsedničkom apartmanu" nekog hotela. Upravo je položio zakletvu u potpredsedničkom avionu. Njegov stari šef bio je pod sedativima u apartmanu do nas. Sa prozora se video kaos na ulicama, brodovi na moru koji čekaju u redu da pristanu, avioni koji doleću na svakih trideset sekundi i zemaljske ekipe koje ih guraju niz pistu kako bi napravile mesta za sledeće. Pokazivao sam na njih, vikao, i gestikulirao sa strašću po kojoj sam najviše poznat. „Treba nam stabilna vlada, i to brzo!" ponavljao sam. „Izbori su sjajni, u principu, ali nije vreme za uzvišene ideale."

Predsednik je bio smiren, mnogo smireniji od mene. Možda zbog te silne vojničke obuke... rekao mi je: „Ovo je jedino vreme za uzvišene ideale jer drugo i nemamo. Ne borimo se samo za fizički opstanak, već i za opstanak čitave naše civilizacije. Nemamo taj luksuz u nasledu kao stari svet. Nemamo zajedničku prošlost, niti milenijume istorije. Imamo samo snove i obećanja koja nas povezuju. Sve što imamo... **[trudi se da se priseti]** .. sve što imamo jeste ono što želimo da budemo." Shvatate o čemu je govorio. Naša zemlja postoji samo zato što su ljudi verovali u nju, i ako ona nije dovoljno jaka da nas zaštiti od krize, kakvoj budućnosti uopšte može da se nada? Znao je da Amerika želi Cezara, ali ako on to i postane, Americi će doći kraj. Kažu da velika vremena stvaraju velike ljude. Ne verujem u to. Video sam mnogo slabosti, mnogo niskosti. Ljude koji je trebalo da odgovore izazovu, pa to ili nisu mogli ili nisu hteli. Pohlepu, strah, glupost i mržnju. Video sam sve to pre rata, vidim i dan-danas. Moj šef je bio velik čovek. Imali smo đavolsku sreću što je bio sa nama.

Sami izbori odredili su suštinu čitave njegove vladavine. Toliko je njegovih predloga na prvi pogled izgledalo ludo, ali kada sa njih zgulite prvi sloj, shvatite da se ispod toga krije jezgro neosporne logike. Na primer, novi krivični zakoni, oni su me zaista razjarili. Okivati ljude? Bičevati ih na gradskom trgu!?! Ama, šta je ovo, Stari Salem, talibanski Avganistan? To je zvučalo varvarski, neamerički, sve dok nismo stvarno razmotrili mogućnosti. Sta ćete sa lopovima i pljačkašima, da ih stavite u zatvor? Kome bi to pomoglo? Ko još može da priušti zaduženje sposobnih građana da hrane, oblače i čuvaju druge sposobne građane? Još važnije, zašto odvojiti osuđenike iz društva kada mogu da posluže kao vredno sredstvo odvracanja? Da, bio je tu strah od bola - od bića, štapa - ali on je bio

beznačajan u odnosu na javno poniženje. Ljudi su se smrtno plašili zbog mogućnosti da njihovi zločini budu objavljeni. U vreme kada su svi udruživali snage, pomagali jedni drugima, radili na tome da se međusobno štite i vode brigu jedni o drugima, najgore što se prestupnicima moglo učiniti bilo je da se pošalju na trg sa džinovskim plakatom na kojem piše: „Ukrao sam od komšije drva za potpalu.“ Sramota je moćno oružje, ali zavisi od toga da li svi ostali postupaju kako treba. Niko nije iznad zakona, i kad ljudi vide da je neki senator dobio petnaest šiba jer se petljao sa ratnim profiterima, to suzbija kriminal efikasnije od policajca na svakom ćošku. Da, slali su ih i na prinudni rad, ali to su bili recidivisti, oni kojima su više puta pružane nove prilike da se poprave. Sećam se da je javni tužilac predlagao da ostavimo što više njih u zaraženim zonama, otarasimo se tako trošenja resursa i mogućeg rizika zbog njihovog prisustva. I predsednik i ja smo se usprotivili tom predlogu; moji prigovori bili su moralne, a njegovi praktične prirode. I dalje smo pričali o američkoj teritoriji, zaraženoj, da, ali jednog dana, nadajmo se, oslobođenoj. „Poslednje što nam treba“, rekao je on, „jeste da kasnije natrapamo na nekog od tih bivših osuđenika u ulozi Novog velikog ratnog diktatora Duluta.“ Mislio sam da se šali, ali kasnije, kada sam video da se upravo to dogodilo u drugim zemljama, da su neki prognani zločinci zavladaali sopstvenim izolovanim, a u nekim slučajevima i moćnim feudima, shvatio sam da smo izbegli ogromnu opasnost. Prinudni rad nam je uvek predstavljao problem, politički, socijalni, čak i ekonomski, ali šta smo drugo mogli sa onima koji nisu hteli da imaju obzira prema drugima?

Primenjivali ste smrtnu kaznu.

Samo u ekstremnim slučajevima pobuna, sabotaža, pokušaja političke secesije. Zombiji nam nisu bili jedini neprijatelj, barem ne u početku.

Fundaći?

Imali smo i mi svoje verske fundamentaliste, koja zemlja pa nije? Mnogi od njih mislili su da, na neki način, ometamo ispunjenje Božje volje.

[Kikoće se.]

Izvinite, moram da naučim da budem osećajni, ali zaboga, zar zaista mislite da će vrhovnom tvorcu beskonačnog multiverzuma planove pokvariti nekoliko pripadnika Nacionalne garde Arizone?

[Odmahuje rukom na tu pomisao.]

Bili su prisutniji u štampi nego što je trebalo, samo zato što je onaj luđak pokušao da ubije predsednika. U stvarnosti, predstavljali su veću opasnost po sebe same, zbog svih tih masovnih samoubistava, „milostivog“ ubijanja dece u Medfordu... grozne stvari, isto kao i sa „zelembaćima“, levičarskom verzijom fundaća. Oni su smatrali da je, pošto se zombiji hrane životinjama, a ne biljkama, to volja „Uzvišene Boginje“ koja više voli biljni svet nego životinjski. Pravili su nam malo problema kada su bacali herbicide u gradski vodovod, minirali stabla kako drvoseče ne bi mogle da ih koriste za ratnu proizvodnju. Takva vrsta ekoterorizma ume da zauzme sve naslovne strane, ali nije predstavljala neku veću pretnju po našu nacionalnu bezbednost. S druge strane, bili su tu i „pobunjenici“: naoružani, organizovani politički secesionisti. Oni su svakako realno bili najopasniji. Ujedno, samo sam tada video da se predsednik zabrinuo. Nije hteo to da prizna, čuvao je taj svoj dostojanstven, diplomatski nastup. U javnosti se prema njima ophodio samo kao prema još jednom „pitanju“, poput raspodele hrane ili popravke puteva. Ali privatno je govorio... „Moramo ih eliminisati brzo, odlučno, svim sredstvima.“ Naravno, govorio je samo o onima unutar zapadne zone bezbednosti. Ti nepopustljivi otpadnici su se ili protivili državnoj ratnoj politici, ili su planirali secesiju godinama pre toga, pa su krizu samo iskoristili kao izgovor. To su bili „neprijatelji naše zemlje“, oni domaći koje pominje svako što polaže zakletvu da će braniti našu zemlju. Nismo morali da razmišljamo o prikladnoj reakciji protiv njih. Ali secesionisti istočno od Stenovitih planina, u opkoljenim i izolovanim zonama... sa njima su se stvari „zakomplikovale“.

Zašto?

Zato što, kako već glasi ona izreka, „Nismo mi ostavili Ameriku, ona je napustila nas“. Ima u tome dosta istine. Napustili smo te ljude. Da, ostavili smo im dobrovoljce iz specijalnih jedinica, pokušali da ih snabdevamo morskim i vazдушnim putem, ali sa čisto moralnog stanovišta, ti ljudi su zaista bili napušteni. Nisam mogao da ih krivim za to što su hteli da odu

svojim putem, niko to nije mogao. Zato smo dozvoljavali svakoj secesionističkoj enklavi da se ponovo mirno integriše kada smo počeli da vraćamo izgubljenu teritoriju.

Ali bilo je nasilja.

Još sanjam noćne more, mesta kao što su Bolivar i Crna brda. Nikad ne vidim te slike, niti nasilje, niti posledice. Vidim samo svog šefa, visokog, moćnog, vitalnog čoveka koji svaki put postaje sve bolesniji, sve slabiji. Toliko je koječega preživeo, nosio je na plećima strahovit teret. Znao, nikada nije ni pokušao da sazna šta se desilo sa njegovim rođacima na Jamajci. Nikad nije čak ni pitao. Bio je toliko žestoko usredsređen na sudbinu naše zemlje, toliko odlučan da održi san koji ju je stvorio. Ne znam da li velika vremena stvaraju velike ljude, ali znam da mogu da ih ubiju.

*

Veneči, Vašington

[Osmeh Džoa Muhameda je širok koliko i njegova ramena. Dok preko dana drži servis za bicikle, slobodno vreme provodi u vajanju izuzetnih umetničkih dela od livenog metala. Nesumnjivo je najpoznatiji po bronzanom kipu iz tržnog centra u gradu Vašingtonu, Memorijalu komšijske bezbednosti sa dva građanina koji stoje i jednim u invalidskim kolicima.]

Žena koja me je regrutovala bila je očigledno nervozna. Pokušala je da me odgovori. Da li sam najpre razgovarao sa predstavnikom NRA? Da li znam za druge važne ratne aktivnosti? U početku to nisam razumeo; već sam imao posao u pogonu za reciklažu. To je i bila svrha Ekipa za komšijsku bezbednost, zar ne? Bila je to privremena, dobrovoljna služba u slobodno vreme, kada niste na poslu. Pokušao sam to da joj objasnim. Možda je bilo nečega što nisam shvatao. Dok je smišljala druge neuverljive izgovore, primetio sam da svaki čas pogledava prema mojim kolicima.

[Džo je invalid.]

Zamislite samo! Masovno istrebljenje nam je pred vratima, a ona se trudi da bude politički korektna. Nasmejao sam se. Nasmejao sam joj se pravo u lice. Zar je mislila da sam došao tu a da ne znam šta se od mene očekuje? Zar ta preispoljna glupača nije pročitala sopstve-ni priručnik za bezbednost? E, pa ja jesam. Čitav smisao programa EKB bio je u tome da patrolirate svojim komšilukom ili da se, kao u mom slučaju, vozite pločnikom i proverite svaku kuću. Ako iz bilo kog razloga morate da uđete, najmanje dva pripadnika moraju da vas čekaju na ulici. **[Pokazuje na sebe.]** Alo, bre! Šta je ona uopšte mislila, sa čime treba da se suočimo? Nismo morali da ih jurimo preko ograda i kroz dvorišta. Oni su prilazili nama. A kada i ako se desi, recimo, rasprave radi, da ih bude previše da bismo mogli s njima da izađemo na kraj. Do moga, da nisam mogao da okrećem točkove svojih kolica brže od zombija koji hoda za mnom, zar bih mogao ovoliko da izdržim? Izneo sam joj svoj stav veoma jasno i smireno, čak zatražio od nje da opiše situaciju u kojoj bi moje fizičko stanje predstavljalo prepreku. Nije mogla. Nešto je promrmljala o tome kako mora da proveri sa svojim pretpostavljenim, pa da možda opet dođem sutra. Odbio sam i rekao joj da može da zove svog pretpostavljenog, i on svog, pa sve tako dok ne dođu do *Medveda*³³ lično, ali da nemam nameru da se mrdnem odatle dok ne dobijem svoj narandžasti prsluk. Vikao sam toliko glasno da su svi u sobi mogli da me čuju. Svi su pogledali u mene, a zatim u nju. I to je upalilo. Dobio sam prsluk i izleteo odatle brže nego iko drugi tog dana.

Kao što sam već rekao, Komšijska bezbednost je bukvalno podrazumevala patroliranje po komšiluku. To je kvazivojnička jedinica; išli smo na predavanja i treninge. Postojale su vođe i čvrsta pravila, ali niste morali da salutirate ili oslovljavate ljude sa „gospodine“, niti bilo šta od svih tih sranja. I naoružanje je bilo prilično neregularno. Uglavnom za borbu prsa u prsa – sekirice, palice, poneki pajser i mačeta – još nismo imali lobose. Najmanje tri člana vaše ekipe morala su da nose vatreno oružje. Ja sam nosio AMT munju, mali poluautomatski karabin kalibra 22. Mogao sam da pucam iz njega bez blokade točkova, pošto je bio bestrzajan. Dobro oružje, naročito kada je municija postala standardna i dok su zalihe još bile na raspolaganju.

---

³³ „Medved“ je bio nadimak komandanta programa EKB iz I Zalivskog rata.

Ekipe su se menjale u zavisnosti od rasporeda. U to doba je sve bilo prilično haotično, dok je OdStRe još sve reorganizovao. Noćna smena je uvek bila teška. Zaboravite koliko je noć zapravo mračna bez uličnog osvetljenja. Jedva da je bilo i svetlosti iz kuća. Ljudi su tada prilično rano legali, obično čim se smrači, tako da su kuće bile u mrklom mraku osim poneke svece, ili ako je neko imao dozvolu za generator zbog toga što se bavio kod kuće poslom od suštinske važnosti za rat. Nije bilo više ni meseca ni zvezda na nebu, previše je sranja bilo u atmosferi. Patrolirali smo sa baterijskim lampama, najprimitivnijim civilnim modelima koji su se kupovali u radnjama; tada smo još imali baterije, sa crvenim celofanom na kraju radi zaštite naših infracrvenih uređaja. Zaustavili bismo se ispred svake kuće, pokucali i upitali onoga ko stražari da li je sve u redu. U prvih nekoliko meseci je bilo pomalo zastrašujuće zbog programa preseljenja. Toliko mnogo ljudi je pristizalo iz kampova da ste svakog dana dobijali najmanje deset novih komšija ili čak i sustanara.

Ranije pojma nisam imao koliko nam je dobro bilo pre rata, dok smo bili ušuškani u mom malom stefordskom predgrađu. Da li mi je stvarno trebala kuća od trista kvadratnih metara, sa tri spavaće sobe, dva kupatila, kuhinjom, dnevnom sobom, prostorijom za zabavu i kućnom kancelarijom? Godinama sam živio sam, a sada sam odjednom imao porodicu iz Alabame, njih šestoro, koji su mi se jednog dana prosto pojavili na vratima sa pismom iz Ministarstva za stanovanje. L početku je sve to prilično zastrašujuće, ali se brzo naviknete. Senoni, tako su se preživeli, nisu mi smetali. Lepo smo se slagali i mirnije sam spavao dok neko čuva stražu. To je bilo jedno od novih pravila za ljude kod kuće. Neko je noću morao da čuva stražu. Imali smo spisak sa njihovim imenima kako bismo se uverili da nisu posredi pljačkaši ili bespravno useljeni. Proveravali smo im lične karte, upoređivali lice sa slikom, pitali ih da li je sve u redu. Obično su odgovarali da jeste, ili bi prijavili da su čuli neki zvuk, koji bismo onda morali da proverimo. Posle godinu dana, kada su izbeglice prestale da pristižu i kada su se svi već dobro upoznali, više se nismo gnjavili sa spiskovima i ličnim kartama. Tada je sve bilo mirnije. Te prve godine, dok se policija još reorganizovala, a zone bezbednosti još nisu bile sasvim očišćene...

[Zadrhti dramatično.]

Još je bilo dosta napuštenih kuća, razvaljenih, provaljenih ili jednostavno ostavljenih sa širom otvorenim vratima. Prekrivali smo vrata i prozore policijskom trakom. Ako bismo je kasnije zatekli iscepanu, to je moglo da znači kako je u kući zombi. To se dogodilo nekoliko puta. Ja sam čekao napolju, s oružjem na gotovs. Ponekad bi se začula vika, ponekad pucnjava. Ponekad se čulo samo stenjanje, gušanje, a zatim bi jedan od vaših kolega iz ekipe izašao sa okrvavljenim ručnim oružjem i odrubljenom glavom. Morao sam i sam da eliminišem nekolicinu. Ponekad, dok je ekipa unutra a ja stražarim na ulici, začuo bih buku, povlačenje nogu, struganje, nešto kako se vuče kroz žbunje. Uperio bih tamo lampu, pozvao pomoć, a onda pucao.

Jednom me umalo nisu uhvatili. Čistili smo jednu kuću na sprat: sa četiri kreveta, četiri kupatila, dclimično srušenu tamo gde je neko prošao džipom „liberti“ kroz prozor dnevne sobe. Moja partnerka me je upitala možemo li da napravimo piš-pauzu. Pustio sam je da ode iza žbunja. Moja greška. Bio sam previše rastrojen, previše zabrinut za ono što se događalo u kući. Nisam ni primetio šta se nalazi iza mene. Odjednom mi je nešto cimnulo kolica. Pokušao sam da se okrenem, ali neko mi je držao desni točak. Izvio sam se, okrenuo lampu. Bio je to jedan od „puzavaca“, onih koji su ostali bez nogu. Stvorenje je zarežalo na mene sa asfalta, pokušavajući da se uzvere preko točka. Kolica su mi sačuvala život. Dala su mi sekundu i po da okrenem karabin. Da sam stajao, moglo je da me dograbi za nožni zglob, možda čak i da mi odgrize parče. Tada sam poslednji put bio aljkav na poslu.

Zombiji nam tada nisu predstavljali jedini problem. Bilo je pljačkaša, ali nisu to bili toliko okoreli kriminalci koliko ljudi kojima su bile potrebne stvari za preživljavanje. Isto je bilo i sa bespravnim naseljenicima; u oba slučaja bi se sve lepo završilo. Pozvali bismo ih kući, dali im ono što im je potrebno i vodili računa o njima sve dok ih ne preuzmu ljudi zaduženi za smeštaj.

Bilo je i pravih pljačkaša, profesionalnih prestupnika. Tada sam jedini put i bio ranjen.

[Spušta košulju i pokazuje okrugli ožiljak veličine predratnog novčića.]

Devet milimetara, pravo kroz rame. Moje ekipa ga je isterala iz kuće. Naredio sam mu da stane. Hvala bogu, to je bilo jedini put da sam nekoga

ubio. Kada su doneti novi zakoni, konvencionalni kriminal je gotovo sasvim presušio. Zatim, bilo je divljaka, znate, klinaca beskućika koji su ostali bez roditelja. Pronalazili smo ih skrupčane u podrumima, ormarima, ispod kreveta. Dosta ih je pristiglo peške čak sa istoka. Bili su u lošem stanju, svi neuhranjeni i bolešljivi. Najčešće su bežali. Tada mi je jedino bilo žao, znate, što nisam mogao-da jurim za njima. Neko drugi bi potrčao i najčešće ih stigao, mada ne uvek. Najveći problem su bili kvislinzi.

Kvislinzi?

Da, znate, ljudi koji su odlepili i počeli da oponašaju zombije.

Možete li da objasnite?

Pa, nisam psihijatar, tako da ne znam sve stručne termine.

Nema veze.

Pa, kako ja to razumem, postoje osobe koje jednostavno ne mogu da se suoče sa situacijom u kojoj moraju da se bore na život i smrt. Uvek ih privlači ono čega se plaše. Umesto da se tome opiru, žele da mu udovolje, pridruže mu se, budu nalik njemu. Valjda se to dešava pri otmicama, znate, kao Stokholmski sindrom ili sindrom Pati Herst, ili kao u običnom ratu, kada se ljudi prijave u vojsku okupatora. Kolaboracionisti, ponekad čak okoreliji od ljudi koje pokušavaju da oponašaju, kao oni francuski fašisti koji su bili među Hitlerovim poslednjim vojnicima. Možda ih zato zovemo kvislinzi, valjda je to neka *francuska reč*.³⁴

Ali, to se nije moglo u ovom ratu. Niste samo mogli da dignete ruke i kažete: „Hej, nemojte me ubiti, ja sam na vašoj strani.“ Nije bilo sive oblasti u ovoj borbi, nije bilo ničega između. Neki ljudi verovatno to nisu mogli da prihvate. A to ih je gurnulo preko ivice razuma. Počeli su da se kreću kao zombiji, da se oglašavaju poput njih, čak i da napadaju i pokušavaju da pojedu druge ljude. Tako smo pronašli svog prvog. Bio je to odrastao muškarac, od trideset i nešto godina. Prljav, ošamućen, vukao je noge po pločniku. Mislili smo da je samo u Z-šoku dok nije ugrizao jednog od naših

---

³⁴ Vidkun Abraham Lauric Jonson Kvisling; predsednik Norveške za vreme II svetskog rata koga su ustoličili nacisti.

za ruku. Bilo je to nekoliko užasnih sekundi. Pogodio sam kvislinga u glavu i okrenuo se da pomognem drugu. Bio je sklupčan na ivičnjaku, psovao, plakao i zurio u duboku ranu na podlaktici. Bila je to bila smrtna presuda i on je to znao. Već je bio spreman da se ubije kada smo ustanovili da ovom čoveku koga sam ubio kulja svetlocrvena krv iz glave. Kada smo ga opipali, shvatili smo da je i još topao! Trebalo je da vidite reakciju našeg drugara. Ne dešava se svaki dan da vas pomiluje onaj veliki gazda na nebu. Ironično je bilo to što umalo ipak nije umro. Gad je u ustima imao toliko bakterija da ga je zarazio gotovo fatalnom stafilokokom.

Pomislili smo da smo natrapali na nešto novo, ali ispostavilo se da se to već neko vreme dešava. Upravo su hteli to da objave. Čak su poslali stručnjaka iz Oklenda da nas uputi u to šta da radimo ako naiđemo na još takvih. To nas je raspametilo. Zna li da su zbog kvislinga neki ljudi mislili da su imuni? Zbog njih su isto tako i svi ti tobožnji čudesni lekovi ušli u modu. Razmislite. Neko je na falangi, ugrizu ga i preživi. Sta drugo da pomisli? Verovatno ne bi ni znao da postoje takvi poput kvislinga. Oni su podjednako neprijateljski nastrojeni koliko i zombiji, a u nekim slučajevima ponekad čak i opasniji.

Kako to?

Pa, kao prvo, ne mogu da se zalede. Mislim, da, mogu ako dovoljno dugo ostanu izloženi, ali na umerenoj hladnoći, ništa im neće faliti ako imaju na sebi toplu odeću. Takođe su dobijali na snazi zbog ljudi koje su pojeli. Ne kao zombiji. Vremenom su mogli da jačaju.

Ali lakše ste ih ubijali.

I da i ne. Niste morali da ih pogodite u glavu: mogli ste da im gađate u pluća, srce, bilo gde, pa bi na kraju nasmrt iskrvarili. Ali, ako ih ne zaustavite jednim metkom, nastavljače sa napadom sve dok ne umru.

Ne osećaju bol?

Ne, do đavola. Sve je to ono, kao, um moćniji od materije; toliko su usredsređeni da potisnu sve nervne nadražaje. Ali o tome bi stvarno trebalo da porazgovarate sa stručnjakom.

Nastavite, molim vas.

Dobro, pa, zbog toga nikad nismo mogli da ih umirimo razgovorom. Nije tamo preostalo ništa čemu biste mogli da se obratite. Ti ljudi su bili zombiji, možda ne fizički, ali mentalno tu nije bilo nikakve razlike. Čak se i fizički teško mogla uočiti razlika, ako su dovoljno prljavi, krvavi i bolesni. Zombiji ne smrde toliko, ne pojedinačno i ne ako su još sveži. Kako da ih razlikujete od imitatora sa uznapredovanom gangrenom? Nikako. Vojska nam ionako nije davala pse tragače niti bilo šta slično. Morali smo da primenjujemo očni test.

Zombiji ne trepću, ne znam zašto. Možda zato što sva čula koriste podjednako, mozak ne pridaje vidu neku veliku prednost. Možda zato što nemaju dovoljno telesne tečnosti i ne mogu da je koriste za premazivanje očiju. Ko zna, uglavnom, oni ne trepću, za razliku od kvislinga. Tako ih prepoznate; ustuknete nekoliko koraka i sačekate nekoliko sekundi. Po mraku je lakše, samo im uperite svetlo u lice. Ako ne trepnu, ubijete ih.

A ako trepnu?

Pa, naređeno nam je bilo da zarobimo kvislinge ako možemo, i da smrtonosnu silu primenimo jedino u samoodbrani. Zvučalo je ludo, i dalje tako zvuči, ali uhvatili smo nekolicinu, vezali i predali ih policiji ih Nacionalnoj gardi. Nisam siguran šta su radili sa njima. Čuo sam priče o Vala Vali, znate, o zatvoru gde su hranili, oblačili i čak lečili na stotine takvih. **[Prevrće očima.]**

Ne slažete se sa tim.

Hej, neću da se upuštam u to. Ako hoćete da čačkate tu mečku, eno, čitajte novine. Svake godine neki advokat, pop ili političar pokuša da prodžara tu vatru na način koji mu najviše odgovara. Lično, baš me briga. Ne gajim nikakva osećanja prema njima, kako god okrenete. Mislim da je najtužnije to što su se toliko žrtvovali i na kraju opet izgubili.

Zašto?

Zato što pravi zombiji mogu da ih prepoznaju, iako mi ne možemo. Sećate se kako su početkom rata svi pokušavali da pronađu način da okrenu žive mrtvace jedne protiv drugih? Bilo je dosta „dokumentovanih

dokaza" o njihovim međusobnim borbama - svedočenja očevidaca, čak i snimaka na kojima jedan zombi napada drugog. Glupost. To su zombiji napadali kvislinge, ali to vam prilikom gledanja nikada ne bi palo na pamet. Kvislinzi ne vrište. Samo leže, čak i ne pokušavaju da se bore, previjaju se onako sporo, kao roboti, da bi ih na kraju žive pojela stvorenja koja su i sami pokušavali da budu.

*

Malibu, Kalifornija

[Ne treba mi fotografija da bih prepoznao Roja Eliota. Sastajemo se uz kafu u obnovljenoj Tvrđavi pristaništa Malibu. Ljudi oko nas ga takođe smesta prepoznaju, ali za razliku od predratnih vremena, s poštovanjem se drže na odstojanju.]

ASP, to mi je bio neprijatelj: Asimptomatični Sindrom Propasti ili Apokaliptični Sindrom Potištenosti, u zavisnosti od toga sa kim razgovarate. Kako god se zvao, u tim mesecima pat-pozicije ubijao je isto onoliko ljudi koliko i glad, bolest, nasilje među ljudima, ili živi mrtvaci. U početku nikome nije bilo jasno šta se dešava. Stabilizovali smo Stenovite planine, dezintikovali zone bezbednosti i opet smo svakodnevno gubili po više od stotinu ljudi. Nije to bilo zbog samoubistava, a i njih smo imali poprilično. Ne, ovo je bilo drugačije. Neki ljudi su imali obične ranice ili lako izlečive bolesti; neki su bili savršeno zdravi. Samo bi jedne noći otišli na spavanje i sledećeg jutra se ne bi probudili. Problem je bio psihološke prirode, puka predaja, kao da ne želite da dočekate sutra jer znate da vam može doneti samo nove patnje. Gubitak vere, volje da istrajete, dešava se to u svim ratovima. Dešava se i u miru, ali ne u tim razmerama. Bila je to bespomoćnost, ili u najmanju ruku poimanje bespomoćnosti. Razumeo sam taj osećaj. Režiram filmove čitavog života. Zvali su me malim genijalcem, vunderkindom koji ne može da omane, iako mi se i to često dešavalo.

Odjednom nisam više bio niko i ništa, običan F-6. Svet je otišao do đavola i niti jedan od mojih cenjenih talenata nije mogao to da spreči. Kada sam čuo za ASP, vlada je želela da čitavu pojavu zataška – morao sam to da saznam od poznanika u Sedars-Sinaju. A kada sam saznao, nešto je u

meni puklo. Kao onda kada sam napravio prvi snimak na superosmici i pustio ga roditeljima. Ovo mogu da radim, shvatio sam. Ovo je neprijatelj protiv kojeg mogu da se borim!

A ostalo je već ušlo u istoriju.

[Smeje se.] Kamo lepe sreće. Otišao sam pravo u vladu, ali su me odbili.

Stvarno? Pomislio bih, s obzirom na vašu karijeru...

Koju karijeru? Ne zaboravite, trebali su im vojnici i zemljoradnici, ljudi pravih profesija? Bilo je to kao: „Hej, izvinite, neće moći, ali mogu li dobiti vaš autogram?" E sad, ja nisam od onih koji se lako predaju. Kada verujem da sam za nešto sposoban, za mene ne postoji reč ne. Objasnio sam predstavniku OdStRe-a da to Ujka Scma neće koštati ni kinte. Koristio bih svoju opremu, svolje ljude, a od njih bi mi jedino trebao pristup vojsci. „Dajte da pokažem ljudima šta radite da biste ovo zaustavili", rekao sam mu. „Dajte da im dam da veruju u nešto." I opet su odbili. Vojska je sada imala važnija posla nego da „pozira pred kamerom".

Da li ste ga preskočili i otišli kod njegovih pretpostavljenih?

Kod koga? Nije bilo brodova za Havaje, a Sinkler je jurcao gore-dole po Zapadnoj obali. Svi koji su bili u poziciji da pomognu ili su bili fizički nedostupni, ili previše zaokupljeni „prečim" stvarima.

Zar niste mogli da postanete slobodan novinar, da vam vlada odobri novinarsku propusnicu?

To bi predugo potrajalo. Većina medija bila je zatvorena, ili federalizovana. Ono što je ostalo moralo je da emituje objave o bezbednosnim merama, da se stara o tome da svako ko uključi prijemnik zna šta treba da radi. Sve je još bilo u pravom haosu. Jedva da smo imali i prohodne ulice, a kamoli birokratiju koja bi mi dala potpuni novinarski status. Potrajalo bi to mesecima. Mesecima, a svakog dana je umiralo na stotine ljudi. Nisam mogao da čekam. Morao sam smesta da nešto učinim. Uzeo sam DV kameru, rezervne baterije i punjač na solarnu energiju. Moj najstariji sin je krenuo sa mnom kao tonac i „prvi pomoćnik režisera".

Putovali smo nedelju dana, samo nas dvojica na mauntin-bajkovima, u potrazi za pričama. Nismo morali daleko da idemo.

Nedaleko od Los Anđelesa, u gradu po imenu Klermont, smešteno je pet koledža - Pomona, Picer, Skrips, Harvi Mad i Klermont Meken. Na početku Velike panike, kada su svi drugi bukvalno bežali u brda, trista studenata je odlučilo da napravi uporište. Pretvorili su ženski koledž u Skripsu u nešto nalik na srednjevekovni grad. Snabdeli su se iz drugih kampusa; oružje im se sastojalo od baštovanskog alata i pušaka za obuku rezervista. Sadili su bašte, kopali bunare, utvrdili postojeći zid. Dok su planine iza njih gorele, a okolna predgrađa tonula u nasilje, tih trista klinaca branilo se od deset hiljada zombija. Deset hiljada, tokom četiri meseca, dok Kopneno carstvo konačno nije bilo *umireno*.³⁵ Imali smo sreće da stignemo na sam kraj, taman na vreme da vidimo kako poslednji zombiji padaju dok se radosni studenti i vojnici grle ispod ogromne, ručno izrađene državne zastave koja se vijorila sa zvonika Pomone. Kakva priča! Devedeset šest sati nemontiranih snimaka. Voleo bih da je potrajalo još duže, ah vreme je bilo od kritičnog značaja. Ne zaboravite, stotinu na dan.

Morali smo to što pre da objavimo. Doneo sam snimak kući i montirao ga u svojoj sobi za montažu. Moja žena je nasnimila tekst. Napravili smo četrnaest kopija, sve u različitim formatima, i pustili ih te subote uveče u raznim kampovima i skloništima po čitavom Los Anđelesu. Nazvali smo to *Pobeda kod Avalona: Bitka za pet koledža*.

Ime *Aralon* poteklo je ođ arhivskog snimka koji je jedan student napravio tokom opsade. Bila je to noć pre poslednjeg, najgoreg napada, kada se sveza horda sa istoka jasno videla na horizontu. Klinci su se dali na posao – oštih su oružje, ojačavali odbranu, držali stražu na zidovima i kulama. U kampusu se začula pesma iz zvučnika iz kojih su stalno puštali muziku kako bi moral održali na visokom nivou. Jedan student sa Skripsa, anđeoskog glasa, pevao je pesmu grupe Roksi mjuzik. Bilo je to tako lepo izvedeno, u takvom kontrastu sa besnom olujom koja samo što se nije sručila. Nasnimio sam pesmu preko svoje montaže „pripreme za bitku". I dalje osetim knedlu u grlu kada je čujem.

---

³⁵ Kalifornijsko kopneno carstvo bilo je jedna od polednjih zona koje su proglašene bezbednim.

Kako je publika reagovala?

Katastrofalno! Ne samo na tu scenu, već i na čitav film; tako sam barem mislio. Očekivao sam bržu reakciju. Klicanje, aplauz. To nikome ne bih priznao, čak ni sebi, ali sanjario sam kao pravi egoista kako mi ljudi prilaze posle projekcije sa suzama u očima, hvataju me za ruke i zahvaljuju mi što sam im pokazao svetio na kraju tunela. Nisu me čak ni pogledali. Stajao sam na vratima kao neki pobednički osvajač. Samo su nemo prolazili kraj mene zagledani u sopstvene cipele. Te noći, dok sam se vraćao kući, pomislio sam: „Pa dobro, bila je to lepa zamisao, možda će onima na farmi krompira u Makarturovom parku zatrebati još jedan radnik.“

Šta se dogodilo?

Prošle su dve nedelje. Našao sam pravi posao, pomagao sam da se ponovo otvori put u kanjonu Topanga. Onda je jednog dana neki čovek dojahao do moje kuće, Došao je na konju kao u nekom starom vesternu Sesila B. de Mila. Bio je to psihijatar iz okružne zdravstvene ustanove u Santa Barbari. Tamo su čuli za uspeh mog filma i on me je upitao imam li još kopija.

Uspeh?

To sam i ja rekao. Ispostavilo se da je iste one noći kada je *Avalon* imao „premijeru“ broj ASP slučajeva u Los Angelesu opao za čitavih 5 posto! Isprva su pomislili da je posred! samo statistička anomalija, ali kasnije istraživanje pokazalo je da je taj pad bio drastično primel.an samo u zajednicama u kojima je film prikazan!

A vama to niko nije rekao?

Niko. **(Smeje se.)** Ni vojska, ni opštinske vlasti, čak ni ljudi koji su upravljali skloništima u kojima se film prikazivao bez mog znanja. Baš me briga. Važno je da je upalilo. Film je nešto postigao, i omogućio mi je posao do kraja rata. Okupio sam nekoliko dobrovoljaca i sve članove stare ekipe koje sam mogao da nađem.

Onaj klinac koji je napravio snimak u Klermontu, Malkolm Van Rajzm, da, taj *Malkolm*³⁶, postao je moj *DF*³⁷. Konfiskovali smo jedan napušteni studio za nasnimavanje tona u Zapadnom Holivudu i počeli da umnožavamo film u stotinama kopija. Puštali smo ih u svakom vozu, karavanu, na svakom obalskom trajektu koji je išao na sever. Malo je potrajalo dok nisu stigle reakcije. Ali kada su stigle...

[Osmehuje se, podiže ruke u znak zahvalnosti.]

Pad od deset procenata u celoj zapadnoj zoni bezbednosti. Tada sam već bio na putu i snimao nove priče. *Anakapa* je već bila završena, a stigli smo i do polovine *Misije Okrug*. U vreme kada je *Dos Palmos* počeo da se prikazuje i kada je ASP opao za 23 procenta... tek tada se vlada konačno zainteresovala za mene.

Dobili ste nova sredstva?

[Smeje se.] Ne. Nikad nisam tražio pomoć, a oni je sigurno ne bi ni pružili. Ali sam konačno dobio pristup vojsci, što mi je otkrilo potpuno nov svet.

Da li ste tada snimili Vatru bogova?

[Klima glavom.] Vojska je imala dva funkcionalna programa laserskog naoružanja: Zevs i MTLVE. Zevs je prvo projektovan za čišćenje municije, aktiviranje protivpešadijskih mina i neeksplozivnih bombi. Bio je dovoljno mali i lagan da se postavi na specijalizovanog hamvija. Mitraljezac je nišanio kroz koaksijalnu kameru u kuli. Postavio bi nišan na ciljanu površinu, zatim ispalio impulsni zrak kroz isti optički otvor. Da li je objašnjenje previše tehničko?

Ni najmanje.

Izvinjavam se. Izuzetno sam se zainteresovao za taj projekt. Taj zrak je bio vojna verzija stabilnog industrijskog lasera, kakav se koristi za sečenje čelika u fabrikama. Mogao je da progori spoljnu čauru bombe ili da je zagreje do te mere da izazove detonaciju eksplozivnog paketa. Po istom

---

³⁶ Malkolm Van Rajzin: jedan od najuspešnijih snimatelja u Holivudu.

³⁷ DF: direktor fotografije.

principu je delovao na zombije. Sa jačim podešavanjem, progoreo bi im čelo. A sa slabijim bi im bukvalno kuvao mozak sve dok ne eksplodira na uši, nos i oči. Ono što smo snimili bilo je sjajno, ali Zevs je bio prava igračka u poređenju sa MTLVE.

To je skraćenica za „mobilni taktički laser visoke energije" koji su zajednički projektovale SAD i Izrael za uništavanje nailazećih projektila. Kada je Izrael sam proglasio svoj karantin i kada su mnogobrojne terorističke grupe ispaljivale minobacačke granate i rakete preko bezbednosnog zida, MTLVE ih je obarao. Otprilike veličine i oblika reflektora iz II svetskog rata, bio je to u stvari deuterijumsko-fluorni laser, daleko moćniji od Zevs. Učinak mu je bio razarajući. Topio je meso sa kostiju, koje su se zatim zagrevale do belog usijanja pre nego što bi se pretvorile u prah. Kada se to puštalo normalnom brzinom, bilo je veličanstveno, ali kada se puštalo usporeno... prava vatra bogova.

Da li je tačno da se broj ASP slučajeva smanjio za polovinu mesec dana posle puštanja filma u distribuciju?

Mislim da je ta tvrdnja pomalo preterana, ali ljudi su čekali u redu u slobodno vreme. Neki su ga gledali svako veče. Kampanja plakatima prikazivala je atomizaciju zombija izbliza. Ta slika je preuzeta iz kadra filma, onog klasičnog snimka kada vam jutarnja magla zapravo omogućuje da vidite zrak. Ispod toga je stajao jednostavan potpis: „Sledeći". Već samo to je bilo dovoljno da spase program.

Vaš program.

Ne, programe Zevs i MTLVE.

Zar su oni bili u opasnosti?

MTLVE je trebalo da se završi mesec dana posle snimanja. Od Zevs su već bili odustali. Morali smo da molimo, zajmimo i bukvalno krademo da bismo ga reaktivirali samo zbog naše kamere. OdStRe je i jedno i drugo smatrao ogromnim traćenjem resursa.

Da li je zaista bilo tako?

I te kako. Ono „M“ za „Mobilni“ u skraćenici MTLVE značio je zapravo konvoj specijalizovanih vozila, a sva su ona bila osetljiva, nijedno nije bilo za vožnju po svim terenima i sva su potpuno zavisila od ostalih. MTLVE je takođe zahtevao ogromnu energiju i obilne količine veoma nestabilnih, veoma toksičnih hemikalija za laserski proces.

Zevs je bio malo ekonomičniji. Lakše se hladio, lakše se održavao, a pošto je bio na hamviju, mogao je da se odveze kud god zatreba. Međutim, problem je bio u razlogu njegovog postojanja. Gak i pri punoj snazi, strelac je morao da drži zrak na jednom mestu, nekoliko sekundi, i to na pokretnoj meti. Dobar snajper bi završio posao upola brže sa duplo više ubijenih. To je uklonilo svaku mogućnost brze vatre koja je upravo bila potrebna u napadima rojeva. U stvari, obe jedinice su stalno uz sebe imale četna strelaca, ljudi koji su štitili mašinu projektovanu da štiti ljude.

Toliko su bili loši?

Ne u svojoj prvobitnoj ulozi. MTLVE je štitio Izrael od terorističkog bombardovanja, a Zevs je zapravo povučen iz penzije kako bi raščistio neeksplozirane mine tokom napredovanja vojske. Kao oružje sačinjeno za tu svrhu, bili su izvanredni. Kao ubice zombija, bili su beznadežni ćorci.

Zašto ste ih onda snimali?

Zato što Amerikanci obožavaju tehnologiju. To je nasledna crta u prirodi nacije. Shvatali mi to ili ne, čak ni najneumorniji ludista ne može poreći tehnološku sposobnost naše zemlje. Rascepili smo atom, stigli do Meseca, ispunili svaku kuću i poslovnu prostoriju većom količinom aparata i sprava nego što su stari pisci naučne fantastike ikada mogli i da sanjaju. Ne znam da li je to dobro, nije na meni da o tome sudim. Ali znam da su se Amerikanci, baš nalik na sve one nekadašnje ateiste u skloništim, molili Bogu nauke da ih spase.

Ali nije ih spasao.

Ali to nije važno. Film je doživeo takav uspeh da su zatražili da snimim čitavu seriju. Nazvao sam je „Čudesno oružje“, sedam filmova o najsavremenijoj tehnologiji naše vojske, koja nije bila ni od kakvog strateškog značaja, ali je u ratu donela psihološku pobjedu.

Zar to nije...

Laž? U redu je. Recite slobodno. Da, sve su to bile laži, ali ponekad to i nije tako loše. Laži same po sebi nisu ni dobre ni loše. Kao vatra, mogu ili da vas zagreju, ili nasmrt sprže, u zavisnosti od toga kako ih koristite. Laži koje nam je vlada pričala pre rata, one koje je trebalo da nas čine srećnim i slepim, one su nas opekale, zato što su nas sprečavale da uradimo ono što je trebalo. Međutim, u vreme kada sam snimio *Avalon*, svi su već radili sve što su mogli kako bi preživeli. Laži iz prošlosti su odavno već nestale i istina je sada bila svugde, teturala se ulicama, upadala im kroz vrata, grebala ih za grla. Istina je bila da, šta god radili, za većinu nas, ako ne i za sve, budućnost ne postoji. Istina je bila da stojimo pred sumrakom naše vrste i zbog te istine se svakog dana na stotine ljudi smrzava i umire. Trebalo im je nešto da ih zagreje. I zato sam lagao, kao i predsednik, kao svaki lekar i sveštenik, svaki vodnik i svaki roditelj. „Biće sve u redu s nama.“ To je bila naša poruka. To je bila poruka svih drugih ratnih filmadžija. Da li ste čuli za *Grad heroja*?

Naravno.

Odličan film, zar ne? Marti ga je snimio tokom Opsade. Samo on, snimao je na svakom mediju koji bi mu dopao šaka. Kakvo remek-delo: hrabrost, odlučnost, snaga, dostojanstvenost, dobrotu i čast. Stvarno vas natera da verujete u ljudsku rasu. To je bolje od svega što sam ja ikada snimio. Trebalo bi da ga odgledate.

I jesam.

Koju verziju?

Molim?

Koju ste verziju odgledali?

Nisam znao da...

Da li je bilo dve? Morate malo da poradite na domaćim zadacima, mladiću. Marti je snimio i ratnu i posleratnu verziju *Grada heroja*. Da li ste odgledali onu koja traje devedeset minuta?

Mislim da jesam.

Da li je ona prikazala i mračnu stranu junaka u *Gradu heroja*? Da li je prikazala nasilje i izdaju, surovost, izopačenost, beskrajno zlo u srcima nekih od tih „heroja”? Ne, naravno da nije. I zašto bi? To je bila naša stvarnost i to je bilo ono što je toliko ljudi nateralo da se sklopčaju u krevetu, ugase svece i udahnu poslednji put. Umesto toga, Marti je odlučio da prikaže drugu stranu, onu koja je ljude terala da sledećeg jutra ustanu iz kreveta, da se i rukama i nogama bore za svoj život jer im neko govori da će sa njima sve biti u redu. Postoji reč za takvu vrstu laži. Nada.

*

Vazduhoplovna baza Nacionalne garde „Parnel”: Memfis, Tenesi, SAD

[Gevin Bler me prati do kancelarije svog komandanta eskadrile, pukovnika Kristine Eliopolis. Kako kaže legenda o njenoj naravi i istaknutim ratnim rezultatima, teško je videti koliko hrabrosti je zbijeno u njenom sitnom, gotovo dečjem telu. Njene duge crne šiške i nežne crte lica samo pospešuju sliku o večnoj mladosti. Ona onda skine naocari za sunce i ja ugledam vatru u njenim očima.]

Bila sam pilot raptora FA-22. Bila je to, neosporno, najbolja platforma za nadmoć u vazduhu koja je ikada sagrađena. U vazdušnoj borbi jc mogla da nadmaši i Boga i sve njegove anđele. Bio je to spomenik američkoj tehničkoj snazi... a u ovom ratu, ta vrsta snage nije vredela ni po lule duvana.

Mora da vas je to frustriralo.

Frustriralo? Zna li kakav je osećaj kada vam iznenada kažu da se ono za šta ste radili celog života, za šta ste se žrtvovali i zbog čega ste trpeli, ono što vas je odvelo preko granica koje niste ni znali da ih imate, sada smatra „Strategijski neprimenljivim“?

Mislite da je to bilo opšte gledište?

Dozvolite mi da kažem ovako: ruska vojska nije bila jedina služba koju je poubijala sopstvena vlada. Odlukom o rekonstrukciji armije, ratna avijacija je bila uglavnom neutralisana, Neki „eksperti“ OdStRe-a su utvrdili da je naša stopa smrtonosne efikasnosti resursa, naš SSER, najneuravnoteženiji među svim rodovima vojske,

Imate li neki primer?

Na primer JON, jedinstveno oružje za neutralizaciju? Bila je to teška bomba, vođena GPS-om i inercijskom navigacijom, koja je mogla da se baci čak sa udaljenosti od 60 kilometara. U osnovnoj verziji je bilo sto četrdeset kasetnih bombi BLU-97B, a svaka bomba je imala kumulativni naboj protiv blindiranih meta, fragmentarno kućište za pešadiju, i cirkonski prsten koji je mogao da zapali čitavu ciljanu zonu. Smatralo se da je nepobediva, sve dok se nije dogodilo ono u *Jonkersu*.³⁸ Sad nam kažu da je cena jednog JON kompleta – materijal, radna snaga, vreme i energija, da ne pominjem gorivo i održavanje na zemlji potrebno za avion koji će ga nositi - tolika da može da pokrije troškove voda prašinarara koji bi mogli da sprže hiljadu puta više mrcina. Premala efikasnost u odnosu na uloženu kintu, što je važilo za većinu naših najmodernijih modela naoružanja. Kao da su nas sasekli idustrijskim laserom. B-2 „duhovi“, nema ih više; B-1 „kopljanici“, nema ih više; nema više čak ni starih VRD-a, „velikih ružnih debelih“ B-52. Dodajte tome „orlove“, „kopce“, „mačore“, „obade“, „munje“ i „raptore“, i eto više aviona izgubljenih zahvaljujući potezu olovke nego od svih projektila zemlja – vazduh, protiv-vazdušne artiljerije i protivničkih lovaca

---

³⁸ Jedinstveno oružje za neutralizaciju korišćeno je zajedno sa raznim drugim teškim projektilima vazduh-zemlja.

u *istoriji avijacije*.³⁹ Bogu hvala, bar ih nisu raskomadali, već su ih stavili u naftalin, u skladišta ili na ono ogromno groblje u pustinji kod ACOR-a.⁴⁰ Nazvali su to „dugoročnom investicijom“. To je jedino na šta se uvek možeš osloniti; dok vodimo jedan rat, uvek se pripremamo za sledeći. Kapacitet naših vazdušnih snaga, makar u defu organizacije, gotovo da je ostao netaknut.

Gotovo?

Morali smo da uklonimo globmastere, kao i sve ostalo na mlazni pogon, koji guta previše goriva. Pa su nam ostali samo avioni sa propelerima. Tako sam sa vožnje letelice koja se mogla porediti sa lovcima iz „Zvezdanih ratova“ spala na to da upravljam nečim jedva boljim od teretnog kamiona.

Da lije to bio glavni zadatak vazdušnih snaga?

Glavni cilj nam je bilo ponovno snabdevanje iz vazduha, jedini koji je i dalje imao nekakvog značaja. **[Pokaže na požutelu zidnu mapu.]** Zapovednik baze mi je dozvolio da je zadržim posle onog što mi se desilo.

[Mapa prikazuje kontinentalni deo Sjedinjenih Država iz ratnog doba. Oblast zapadno od Stenovitih planina osenčena je svetlosivom nijansom. U tom sivilu je mnoštvo obojenih krugova.]

Ostrva u moru Zekova. Zelena boja obeležava aktivne vojne objekte. Neki od njih su pretvoreni u izbegličke centre. Neki su i dalje doprinosili ratnim naporima. Neki su bih dobro branjeni, ali nisu imali strateškog uticaja.

Crvene zone su bile obeležene kao „Ofanzivno podobne“: fabrike, rudnici, elektrane. Vojska je tokom velikog povlačenja ostavila ekipe da ih čuvaju. Njihov posao je bio da sačuvaju i održe ove ustanove neko vreme dok ne uspemo da ih uključimo u sveukupne ratne aktivnosti. Plave zone

---

³⁹ Malo preterivanje. Broj borbenih letelica „prizemljenih“ tokom Svetskog rata Z ne doseže broj izgubljenih letelica u II svetskom ratu.

⁴⁰ ACOR: Aeronautički centar za održavanje i regeneraciju blizu Tusona, u Arizoni.

su bile civilne oblasti gde su ljudi uspeali da se odupru, obezbede sebi parče zemlje, i pronađu način da prežive unutar njegovih granica. Svim tim mestima su bile potrebne nove zalihe i zbog toga je nastao „Kontinentalni vazdušni most“.

Bio je to ogroman poduhvat, ne samo što se tiče aviona i goriva, već i organizacije. Ostati u vezi sa svim tim ostrvima, obraditi njihove zahteve, uskladiti ih sa OdStRe-om, zatim pokušati da se nabavi materijal po redu prioriteta pošto je svaka dostava iz vazduha to činila statistički najvećim pregnućem u istoriji ratnog vazduhoplovstva.

Trudili smo se da se klonimo potrošne robe poput hrane i lekova, robe koja zahteva redovne isporuke. Ona je klasifikovana kao IZ, isporuke zavisnosti, a prvenstvo su imale ISO, isporuke za samoodržanje, stvari poput alata, rezervnih delova i oruđa za proizvodnju rezervnih delova, „Ne treba njima riba“, govorio je Sinkler, „treba im pribor za pecanje.“ Ah opet, svake jeseni, bacali smo tamo dosta ribe, pšenice, soli, suvog voća i hrane za bebe... Zime su bile teške. Sećate se koliko su dugo trajale? Pomagati ljudima da pomognu sami sebi sjajno je u teoriji, ali morate ih održati u životu.

Ponekad su se tamo morali ubacivati ljudi, specijalisti kao što su lekari ili inženjeri, ljudi sa obukom koja se ne može steći iz priručnika. Plave zone su dobile dosta instruktora-sperijalaca, ne samo da bi ih podučili kako da se brane, već i da bi ih pripremili za dan kada će možda morati da pređu u ofanzivu. Veoma poštujem te ljude. Većina je znala da će tamo ostati do kraja; mnoge Plave zone nisu imale piste, tako da su ljudi morali da se spuštaju padobranom bez nade da će ih neko pokupiti. Nisu sve Plave zone ostale bezbedne. Neke su na kraju preplavljene. Ljudi koje smo slali tamo znali su šta rizikuju. Bili su neustrašivi, svi odreda.

To se odnosi i na pilote.

Hej, ja uopšte ne minimalizujem naše rizike. Svakodnevno smo morali da letimo preko više stotina, u nekim slučajevima i hiljada kilometara zagađene teritorije. Zbog toga imamo Ljubičaste zone. **[Ona to misli na poslednju boju na mapi. Ljubičastih krugova ima malo i nadaleko su raštrkani.]** Ove smo postavili kao mesta za popravke i dopunu gorivom. Dosta aviona nije moglo da dosegne udaljene zone na Istočnoj obali u slučaju nedostatka mogućnosti dopune goriva tokom leta. Tako je smanjen

broj letelica i članova posade izgubljenih usput. Povećali su stopu opstanka flote čak na 92 procenta. Nažalost, ja sam spadala u onih preostalih osam.

Nikad neću biti sigurna zbog čega smo se srušili: zbog mehaničkog kvara ili zamora metala u kombinaciji s vremenskim prilikama. Možda je posredi bio sadržaj našeg pogrešno označenog i obrađenog tovara. Niko nije želeo ni da pomišlja na to koliko se puta tako nešto desilo. Ponekad, ako opasni materijali nisu dobro zapakovani, ili je, ne daj Bože, neki idiot od inspektora za kontrolu kvaliteta dopustio svojim ljudima da montiraju detonatore pre pakovanja za put... to se dogodilo jednom mom prijatelju, na običnom rutinskom letu od Palmdejlja do Vandenberg, čak ne ni preko zagađene oblasti. Dve stotine detonatora tipa 38, potpuno sklopljenih sa slučajno aktiviranim elementima za napajanje, nameštenim tako da eksplodiraju na istoj frekvenciji kao naš radio.

[Pucne prstima.]

Tako smo mogli mi da nastradamo. Leteli smo od Feniksa do Plave zone kod Talahasija, na Floridi. Bilo je to krajem oktobra, zima je gotovo sasvim zavladala. Honolulu se trudio da iscedi još koju isporuku pre nego što nas vreme onemogući u tome sve do marta. Bio je to deveti let te nedelje. Svi smo bili na „štupaljkama“, onim malim plavim stimulatorima koji ti omogućavaju da neprekidno radiš bez ometanja refleksa i razmišljanja. Valjda su imali efekta, premda sam morala na svakih dvadeset minuta da praznim bešiku. Moja posada, „momci“, stalno su me zezali, znate ono, kao devojke stalno moraju u klonju. Znam da nisu bili ozbiljni, ali ipak sam se trudila da izdržim što duže mogu.

Posle dva sata tumbanja po ozbiljnim turbulencijama, konačno sam se predala i ostavila upravljajč svom kopilotu. Taman sam se zakopčala kad se osetio ogroman tresak, kao da je sam Bog šutnuo zadnji deo... i odjednom, počeli smo da propadamo kljunom nadole. Klozet u našem C-130 nije čak bio ni kabina, već prenosiva posuda s hemikalijama iza teške plastične zaves. To me je verovatno na kraju i spasio. Da sam bila zarobljena u pravom odeljku, možda onesveščena ih nesposobna da dohvatim bravu... Najednom, začula se škripa, strahovita eksplozija vazduha pod visokim pritiskom i našla sam se isisana pravo kroz zadnji deo aviona, tamo gde je trebalo da bude rep.

Padala sam u spirali, nekontrolisano. Jedva sam razaznala svoju letelicu, zadimljenu sivu masu koja se sve više smanjivala kako je padala.

Ispravila sam se i aktivirala padobran. I dalje sam bila ošamućena, vrtelo mi se u glavi i pokušavala sam da dođem do daha. Nekako sam napipala radio i zaurlala na posadu da poiskaču. Niko se nije javio. Videla sam samo još jedan padobran, jedinog člana posade osim mene koji je uspeo da iskoči.

To je bio najgori trenutak, kada sam tamo bespomoćno visila. Videla sam drugi padobran, iznad, severno od mene oko tri i po kilometra. Potražila sam ostale. Pokušala sam opet sa radiom, ali nije bilo signala. Pretpostavila sam da se oštetiо prilikom mog „izlaska". Pokušala sam da ustanovim gde sam, negde iznad južne Luizijane, naizgled beskrajne močvarne divljine. Nisam bila sasvim sigurna, mozak mi nije dobro radio. Makar sam bila dovoljno pribrana da proverim osnovne stvari. Mogla sam da pomeram noge, ruke, ništa me nije bo-lelo niti sam imala spoljno krvarenje. Proverila sam da li mi jc oprema za opstanak netaknuta, vezana za butinu, i da li me oružje, *moj meg*⁴¹, i dalje bocka u rebra.

Da li vas je ratna avijacija pripremila za ovakve situacije?

Svi smo morali da prodemo programe bekstva i izbegavanja u Vilou Kriku, u kalifornijskim planinama Klamat. Čak je bilo i nekoliko pravih Zekova sa nama, označenih i praćenih, postavljenih na određenim mestima kako bi nam dočarali taj „pravi osećaj". To je prilično nalik onome čemu vas uče u civilnom priručniku: kretanje, prikradanje, kako da uništite Zeka pre nego što zavijanjem oda gde ste. Svi smo „uspeli", hoću reći, preživeli, mada nekoliko pilota nije prošlo Osmi deo. Pretpostavljam da nisu mogli da svare taj pravi osećaj. Nikad mi nije smetalo da ostanem sama na neprijateljskoj teritoriji. To je za mene bila uobičajena operaciona procedura.

Uvek?

Ako želite da razgovaramo o tome kako izgleda biti sam na neprijateljskoj teritoriji, možemo da se pozabavimo sa četiri godine koje sam provela u Kolorado Springsu.

---

⁴¹ Meg - nadimak koji su piloti nadenuli automatskom pištolju kalibra 22 koji su standardno dužili. Pretpostavlja se da je to oružje svojim izgledom, sa produženim prigušivačem, preklopnim kundakom i teleskopskim nišanom, ličilo na staru Hazbrovu Transformers igračku „Megatron". Tačnost ovoga tek treba da se utvrdi.

Ali bilo je i drugih žena...

Drugih kadeta, drugih konkurenata koji su nekim slučajem imali iste genitalije kao i ja. Verujte mi, sestrinska bliskost iščezne pod pritiskom. Zadovoljne sobom, pune pouzdanja, i uvek, nesumnjivo, samouverene. To me je jedino i nateralo da istrpim četiri godine pakla u Akademiji, i to je bilo jedino na šta nisam mogla da računam kad sam se srušila usred zemlje Zekova.

Otkočila sam padobran - uče vas da ne gubite vreme na njegovo sakrivanje – i zaputila se prema onom drugom. Trebalo mi je nekoliko sati gaganja po hladnom mulju zbog kojeg sam obamrla od kolena naniže. Još mi se nije razbistrilo, još mi se vrtelo u glavi. Znam da nije opravdanje, ali zbog toga nisam primetila da su ptice najednom poletele u suprotnom smeru. Doduše, čula sam vrisak, slab i dalek. Videla sam padobran umršen u granju. Potrčala sam, što takođe nisam smela da uradim, jer sam pravila veliku buku, ne zastajkujući da oslušnem ima li Zekova u blizini. Ništa nisam mogla da vidim, tek gole sive grane, sve dok nisam naletela na njih. Da nije bilo Rolinsa, mog kopilota, nagrabusila bih.

Zatekla sam ga kako visi o remenju, mrtav, i trza se. Letačko odelo mu je bilo *pocepano*⁴² a iznutrica visila... prekrivajući njih pet koji su se hranili u lokvi crvenomrke vode. Jedan je nekako uspeo da se uplete u deo tankog creva koje mu se obavilo oko vrata. Kad god bi se pomerio, trgnuo bi Rolinsa, jebo te, kao da cima zvono. Nisu me ni primetili. Dovoljno blizu da ih dodirnem, a nisu me čak ni pogledali.

Makar sam bila toliko pribrana da nakačim prigušivač. Nisam baš morala da potrošim ceo magacin, što je bio još jedan moj zajeb. Bila sam toliko ljuta da umalo nisam počela da šutiram njihove leševe. Bila sam tako posramljena, tako zaslepljena mržnjom prema sebi...

Mržnjom prema sebi?

Sve sam sjebala! Avion, posadu...

Ali to je bio nesretan slučaj. Niste vi bili krivi.

---

⁴² U tom periodu rata, nove borbene radne uniforme (BRU) još nisu bile u masovnoj proizvodnji.

Otkud znate to? Niste bili tamo. Sranje, nisam čak ni ja. Ne znam šta se dogodilo. Nisam radila svoj posao. Do đavola, čučala sam iznad kore kao neka devojčica!

Shvatila sam da izgaram, mentalno. Jebo te, koji si ti slabić, koji gubitnik, rekla sam sebi. Zavrtela sam se u spirali, ne samo što sam mrzela sebe već sam mrzela sebe što mrzim samu sebe. Ima li to ikakvog smisla? Sigurna sam da bih ostala tamo da bespomoćno drhtim i čekam Zekove.

Ali u tom momentu mi je zapištao radio. „Alo? Alo? Ima li koga? Je li neko uspeo da izađe iz te olupine?" Bio je to ženski glas, očito civilni, sudeći po jeziku i tonu.

Odmah sam odgovorila, predstavila se, i zatražila da mi uzvрати. Rekla mi je da je osmatrač i da je njen nadimak „Navijačica Metsa", ili skraćeno „Mets". Sistem Osmatrača je bio privremena mreža izolovanih radio-amatera. Trebalo je da javljaju o posadama iz srušenih aviona i pomažu u njihovom spašavanju koliko god mogu. Nije to bio neki naročito uspešan sistem, pogotovo pošto ih je bilo tako malo, ali izgleda da sam ja tog dana imala sreće. Rekla mi je da je videla dim i obrušene ostatke mog herka, te da je verovatno na manje od jednog dana hoda od mog položaja, ali brvnara joj je pod gustom opsadom. Pre nego što sam stigla bilo šta da izustim, rekla mi je da ne brinem, da je već prijavila moj položaj službi za pretragu i spašavanje, i da bi najbolje bilo da izađem negde na otvoreno, gde bi mogli da dođu po mene.

Posegla sam za GPS-om, ali se ispostavilo da mi se otkinuo od odela kad sam bila isisana iz aviona. Imala sam rezervnu mapu za opstanak, ali ona je bila ogromna i krajnje neodređena, a let me je vodio preko toliko država da je to praktično bila mapa Sjedinjenih Država... u glavi mi se i dalje mutilo od besa i sumnje. Rekla sam joj da ne znam gde se nalazim, da ne znam kud da idem...

Nasmejala se. „Kažeš da nikad ranije niste ovuda prolazili? Da nemaš svaki pedalj puta urezan u pamćenje? Nisi videla gde se nalaziš dok si visila o padobranu?" Bila je tako sigurna u mene, pokušavala je da me natera da razmišljam umesto da me samo nutka odgovorima. Shvatila sam da dobro poznajem tu oblast, da sam preletela preko nje najmanje dvadeset puta za poslednja tri meseca, i da se sigurno nalazim negde u kotlini Ačafalaja. „Misli", rekla mi je, „šta si videla dok si se spuštala padobranom? Da li je bilo reka, puteva?" Isprva sam mogla da se setim samo drveća,

beskrajnog sivog predela bez razaznatljivih odlika, a zatim postepeno, kako sam dolazila sebi, setila sam se da sam videla i reku i put. Proverila sam na mapi i shvatila da je severno od mene autoput broj 1-10. Mets mi je rekla da je to nabolje mesto da me pokupe u operaciji pretrage i spašavanja. Kazala je da ne bi trebalo da traje duže od dan, dva u najgorem slučaju, ako krenem i prestanem da traci m dnevnu svetlost.

Dok sam se pripremala da pođem, zaustavila me je i upitala jesam li nešto zaboravila da uradim. Sećam se tako jasno tog trenutka. Okrenula sam se ponovo prema Rolinsu. Taman je počeo ponovo da otvara oči. Osetila sam da treba da kažem nešto, da se izvinim, možda, a onda mu napravila rupu u čelu.

Mets mi je rekla da ne krivim sebe i da nipošto ne dozvolim da mi to odvraća pažnju od posla. Kazala je: „Preživi, preživi i radi svoj posao.“ Zatim je dodala: „I prekini da troliš vreme koje ti je na raspolaganju.“

Govorila je o baterijama – ništa nije moglo da joj promakne – pa sam se odjavila i uputila kroz močvaru prema severu. Mozak mi je sada savršeno radio i prisetila sam se svih lekcija iz Krika. Zakoračila bih, zastala i oslušnula. Zastajkivala sam na suvoj zemlji gde god sam mogla i pokušavala da koračam veoma pažljivo. Nekoliko puta sam morala da zaplivam i to me je zaista plašilo. Mogla bih da se zakunem da sam dvaput osetila kako mi se neka ruka očešala o nogu. Jednom sam pronašla mali, strašno zapušten drum, jedva dovoljno širok za dve kolovozne trake. Ipak, i to je bilo bolje nego da se vučem kroz blato. Javila sam Mets šta sam pronašla i upitala hoću li tako stići pravo do autoputa. Upozorila me je da se klonim tog drumu, kao i svih ostalih koji se ukrštaju u močvari. „Gde su putevi, tu su i kola“, rekla je, „a gde su kola, tu su i Zekovi.“ Govorila je o ugrizenim vozačima koji su umrli od svojih povreda za volanom pa su, pošto zombi nema dovoljno veliki koeficijent inteligencije da otvori vrata ili odveže pojas, osuđeni da provedu ostatak svog postojanja zarobljeni u vozilu.

Upitala sam je šta je tu opasno. Pošto ne mogu da izađu, i sve dok im ja ne dozvolim da posegnu za mnom kroz prozor, kakve veze ima broj „napuštenih“ automobila kraj kojih ću proći? Mets me je podsetila da zarobljeni zombi i dalje može da stenje, pa je stoga u stanju i da pozove ostale. Sad sam ostala sasvim zbunjena. Ako već moram da potrošim toliko vremena u izbegavanju sporednih puteva sa nekoliko kola punih Zekova,

zašto sam se uopšte uputila prema autoputu koji će njima svakako biti zakrčen?

Rekla je: „Bićeš iznad močvare. Koliko će još zombija moći da te se dočepa?" Ta deonica autoputa 1-10 je najbezbednije mesto u čitavoj kotlini jer je podignuta na visini od nekoliko spratova iznad močvare. Priznala sam da se nisam toga setila. Nasmejala se i rekla: „Ne brini, dušo. Ja jesam. Samo se drži mene i poslaću te kući."

I tako sam i uradila. Klonila sam se svega što je iole podsećalo na drum i držala se prave divljine koliko sam mogla. Kažem „prave", ali zapravo ne možete izbeći silne tragove čovečanstva ili onoga što je čovečanstvo nekada predstavljalo. Bilo je tu cipela, odeće, otpadaka, pocepanih kofera i opreme za pešačenje. Opazila sam mnogo kostiju na uzdignutom blatu. Nisam mogla da razaznam jesu li ljudske ili životinjske. Jednom sam pronašla neki grudni koš; pretpotstavljam da je pripadao aligatoru, i to poprilično velikom. Nisam htela ni da pomislim na to koliko je Zekova bilo potrebno da savlada toliku beštiju.

Prvi zombi koga sam videla bio je mali, verovatno dete, nisam bila sigurna. Lice mu je bilo pojedeno, koža, nos, oči, usne, čak i kosa i uši... sve to nije sasvim nestalo, ali visilo je delimično ili stajalo slepljeno za голу lobanju. Možda je bilo i više povreda, nisam to mogla da primetim. Stvorenje je bilo nabijeno u jedan od onih dugačkih civilnih planinarskih rančeva, sa učkurom čvrsto obmotanim oko vrata. Naramenice su se uplele u korenje drveta i zombi je pljuskao oko sebe, polupotopljen. Mozak mu je sigurno bio netaknut, pa čak i malo mišićnih vlakana oko vilice. Ta vilica je zaškljocala dok sam se približavala. Ne znam kako je stvorenje znalo da sam tu, možda mu je nosna šupljina delom ostala netaknuta, ili možda usni kanal.

Nije moglo da stenje, grlo mu je bilo previše osakaćeno, ali pljuskanjem je moglo da privuče pažnju, pa sam ga oslobodila muka, ako se uopšte mučilo, i potrudila se da ne razmišljam o tome. Bila je to još jedna stvar kojoj su nas naučili u Vilou Kriku: ne pokušavajte da im držite posmrtni govor, ne trudite se da zamišljate ko su bili, kako su se našli tu, kako su postali takvi. Znam, ko to pa ne radi, zar ne? Ko je taj koji ne pogleda jedno od tih stvorenja i prirodno se ne zapita? Kao kad čitate poslednju stranicu knjige... mašta vam radi sama od sebe. I tada postanete rasejani, nemarni, neoprezni i završite tako što se neko drugi pita Šta se to vama desilo.

Pokušala sam da zaboravim na nju, na to. Umesto toga, shvatila sam da se pitam zašto sam videla samo to jedno stvorenje.

Bilo je to praktično pitanje opstanka, a ne samo dokono maštanje, pa sam izvadila radio i upitala Mets jesam li nešto propustila, postoji li neka oblast koju treba pažljivo da zaobiđem. Podsetila me je da je ta oblast većinom napuštena jer su Plave zone Baton Ruža i Lafajeta privlačile Zekove sebi. Bila je to gorkoslatka uteha, da se nalazite između dve najveće grupacije kilometrima unakolo. Opet se nasmejala... „Ne brini, sve će biti u redu.”

Videla sam nešto ispred sebe, nalik na šipražje, ali previše kockasto i mestimično svetlucavo. Javila sam to Mets. Upozorila me je da se ne približavam, da nastavim svojim putem i ne skrećem pogled sa cilja. Tada sam se već osećala prilično dobro, delimično sam ponovo bila ona stara.

Dok sam se približavala, videla sam da je to vozilo, džip „leksus hibrid”. Bio je prekriven blatom i mahovinom, u vodi sve do vrata. Videla sam da su zadnji prozori zaklonjeni opremom za opstanak: šatorom, vrećom za spavanje, priborom za kuvanje, lovačkom puškom sa silnim kutijama patrona koje su bile sasvim nove, neke čak još u celofanu. Prišla sam sa strane vozača i primetila odblesak sa pištolja kalibra 357. Još je bio u vozačevoj mrkoj, smežuranoj ruci. On je i dalje sedeo uspravno, zagledan ispred sebe. Svetio mu je sa strane prodiralo kroz lobanju. Većinom se bio raspao, sedeo je tu oko godinu dana, možda više. Na sebi je imao kamuflažnu odeću zemljane boje, kakvu biste naručili iz skupih kataloga za lov i safari. Bila je i dalje čista i uštirkana, krvi je bilo samo iz rane na glavi. Nisam videla nikakvu drugu ranu, ugriz, bilo šta. To me je jako pogodilo, mnogo jače nego ono dete bez lica. Taj baja je imao sve što mu je bilo potrebno da bi preživeo, sve osim volje. Znam da je to samo pretpostavka. Možda je bilo rana koje nisam mogla da uočim od odeće ili odmaklog raspadanja. Ali znala sam to, dok sam gledala lica stisnutog uz staklo, u taj spomenik lakoći odustajanja.

Stajala sam tako nekoliko trenutaka, dovoljno dugo da me Mets upita šta se dešava. Opisala sam joj u šta gledam, a ona mi je bez oklevanja rekla da nastavim dalje.

Usprotivila sam joj se. Mislila sam da bi trebalo makar da pretražim automobil, da vidim ima li nečega što bi mi moglo zatrebati. Strogo me je upitala postoji li tamo li nešto što mi treba, a ne nešto što bih želela.

Razmislila sam o tome i priznala da ne postoji. Oprema mu je bila bogata, ali civilna, velika i kabasta; hranu je trebalo kuvati, oružje je bilo bez prigušivača. Moj komplet za preživljavanje bio je sasvim dovoljan, a ako iz nekog razloga ne zateknem helikopter na 1-10, uvek mogu ovo da upotrebim kao skladište za slučaj nužde.

Pomenula sam joj da bi možda trebalo da upotrebim sam džip. Mets me je upitala imam li kamion-tegljač i kablove za startovanje motora. Odgovorila sam joj da nemam, gotovo kao dete. Upitala je: „Šta te onda zadržava?" ili nešto slično, nagoneći me da nastavim. Rekla sam joj da malčice sačeka, naslonila glavu na vozačev prozor, uzdahnula i ponovo osetila da sam umorna, iscrpljena. Mets mi se popela na glavu požurujući me. Odbrusila sam joj da umukne više, da mi treba samo minut, nekoliko sekundi da bih uradila nešto... ne znam šta.

Mora da sam držala palac malo duže na dugmetu za prenos jer me je Mets najednom upitala: „Šta je to bilo?" „Šta?" upitala sam ja. Čula je nešto, nešto kod mene.

Čula je to pre vas?

Verovatno, jer već sledeće sekunde, kada mi se malo razbistrilo u glavi i kada sam načuljila uši, začula sam to i sama. Stenjanje... glasno i blisko, praćeno šljapkanjem stopala.

Pogledala sam uvis, kroz prozor automobila, kroz rupu u lobanji leša i prozor sa druge strane, i tada ugledala prvog. Obrnula sam se u mestu i opazila još pet, šest njih koji su mi prilazili sa svih strana. A iza njih bilo ih je još desetak, petnaestak. Opalila sam u prvog i metak je promašio.

Mets je zakreštalala na mene, tražeći da izvestim o kontaktu. Rekla sam joj koliko ih je, a ona mi je kazala da ostanem smirena, da ne pokušavam da bežim, već da ostanem gde jesam i postupim kao što sam učila u Vilou Kriku. Taman sam zaustila sam da je pitam otkud ona zna za Vilou Krik, kad je dreknula na mene da zavežem i da se borim.

Popela sam se na krov džipa - treba da potražite najbližu fizičku prepreku – i počela da odmeravam udaljenosti. Nanišanih sam u prvu metu, duboko udahnula i oborila je. Da bi bio borac, moraš da donosiš odluke brzinom kojom tvoji elektrohemijski impulsi mogu da ih nose. Izgubila sam to nanosekundno odlučivanje kad sam pala u močvaru, ali

sada mi se vratilo. Bila sam smirena, usredsređena, sva sumnja i slabost su nestale. Čitava bitka kao da je trajala deset sati, ali pretpostavljam da je to zapravo bilo desetak minuta. Ukupno šezdeset jedan, lep, gust prsten od potopljenih leševa. Predahnula sam malo, proverila koliko mi je municije ostalo i sačekala da naiđe sledeći talas. Ali nije naišao.

Prošlo je dvadeset minuta pre nego što je Mets opet zatražila da joj javim šta se dešava. Rekla sam joj koliko sam ih sredila, na šta je ona uzvratila da je podsetim da me nikada ne iznervira. Nasmejala sam se na to, prvi put otkako sam u močvari. Opet sam se osećala dobro, snažno i sigurno. Upozorila me je da nema šanse da stignem do 1-10 pre mraka zbog svega što se dogodilo, pa bi verovatno trebalo da počnem da razmišljam gde ću da odspavam.

Udaljila sam se što sam više mogla od džipa pre nego što je počelo da se smrkava i pronašla pristojno mesto da se ugnezdim, u granju jednog visokog drveta. U kompletu za preživljavanje imala sam standardnu mrežu za spavanje od mikrovlakna; sjajan pronalazak, lagana je i jaka, sa kopčama koje sprečavaju da ispadnete iz nje. To takode treba da vam pomogne da se smirite i brže zaspate... da, kako da ne! Kao da uopšte nije imalo uticaja to što sam bila budna već bezmalo četrdeset i osam sati, što sam isprobala sve vežbe disanja koje sam naučila u Kriku, pa čak ni to što sam čak popila dva svoja *bebi-ela*.⁴³

Treba da se uzme samo jedan, ali mislila sam da to važi samo za seka-perse. Opet sam bila ona stara ja, mogla sam to da podnesem, i hej, trebalo mi je sna.

Pitala sam je, pošto nisam imala šta drugo da radim niti o čemu da razmišljam, možemo li malo da razgovaramo o njoj. Ko je ona zapravo? Kako je dospela u tu izolovanu brvnaru usred dubokog juga? Nije zvučala kao južnjaci, nije pričala sa takvim naglaskom. I kako zna toliko o obuci za pilote kad je nikad nije završila? Počela sam da sumnjam, da pravim grubu skicu o tome ko je ona u stvari.

Mets mi je ponovo rekla da će kasnije biti dovoljno vremena za epizodu serije *Lični pogled*. Sada mi je potreban san, i treba da joj se ponovo javim u

---

⁴³ „Bebi-el“: Zvanično tableta za umirenje bolova, ali mnogi u vojsci koriste je kao pilulu za spavanje.

zoru. Osetila sam kako lek deluje između reči „se“ i „javim“. Kod „zore“ sam već uveliko spavala.

Duboko sam usnula. Nebo je već bilo svetlo kad sam otvorila oči. Sanjala sam Zekove, naravno, šta drugo. Njihovo stenjanje mi je i dalje odzvanjalo u ušima kad sam se probudila. A onda sam pogledala ispod sebe i shvatila da to nije bio san. Mora da ih je bilo najmanje stotinak oko drveta. Svi su uzbuđeno mlatarali rukama, pokušavali da se popnu jedan preko drugog ne bi li došli do mene. Bar nisu mogli da formiraju rampu, zemljište nije bilo dovoljno čvrsto za to. Pošto nisam imala dovoljno municije da ih sve sredim, i pošto bi pucnjava verovatno dozvala nove, zaključila sam da je najbolje da spakujem opremu i izvedem svoj plan bekstva.

Vi ste to isplanirali?

Nisam baš isplanirala, ali obučavali su nas za situacije slične toj. To dosta liči na iskakanje iz aviona: izaberete najbliže mesto za doskok, skupite se, skotrljate, sve vreme opuštene, a onda ustanete što brže možete. Cilj je da se znatno udaljite od napadača. Potrčite, kao da džogirate, ili čak probate „brzim hodom“; da, rekli su nam da smatramo to kao alternativu u lakšim slučajevima. Poenta je u tome da se dovoljno udaljite kako biste imali vremena da smislite sledeći potez. Prema mojoj mapi, 1-10 mi je bio dovoljno blizu da mogu da potrčim prema njemu, da me spasi spasilački helikopter i pokupi me pre nego što me smradovi pristignu. Uključila sam radio, javila Mets u kakvoj sam situaciji, i rekla joj da pošalje signal ekipi za pretragu i spašavanje da me smesta pokupi. Kazala mi je da budem pažljiva. Cučnula sam, skočila, i gležanj mi je napukao od udarca o potopljeni kamen.

Pala sam u vodu ničice. Nisam se onesvestila od bola samo zahvaljujući njenoj hladnoći. Uspravila sam se iskašljavajući vodu, daveći se, i prvo što sam ugledala bila je gomila koja mi je prilazila. Mets mora da je znala da nešto nije u redu čini joj nisam javila da sam bezbedno doskočila. Možda me je i pitala šta se desilo, ne sećam se. Samo se sećam da je urlala da ustanem i trčim. Pokušala sam da se oslonim na povređeni zglobov, ali mi je munja sevnula kroz nogu i kičmu. Mogao je da podnese težinu, ali... tako sam vrisnula da sam sigurna da me je Mets čula kroz prozor brvnare. „Beži odatle“, vikala je... „KRENI!“ Zašepala sam šljapkajući, sa više od sto

Zekova za petama. To mora da je izgledalo komično, kao mahnita trka bogalja.

Mets je viknula: „Ako možeš da stojiš sa takvim gležnjem, možeš i da trčiš! To nije kost koja nosi težinu! Možeš ti to!”

„Ali boli me!” Zaista sam rekla to dok su mi suze tekle niz lice, dok su Zekovi iza mene zavijali za svojim ručkom. Stigla sam do autoputa koji se nadnosio nad močvarom kao ruševine nekog rimskog akvadukta. Mets je bila u pravu u pogledu njegove relativne bezbednosti. Samo, nijedna od nas nije računala na moju povredu i poteru zombija. Nisam mogla tu da se popnem, pa sam morala da odšepam do jednog od onih uskih, sporednih drumova koje mi je Mets rekla da izbegavam. Kako sam počela da se približavam, tako sam uvidela i razlog za to. Tamo je bilo nagomilano stotinak uništenih i zarđalih automobila, a u svakom desetom je bio zarobljen makar jedan zombi. Oni su me ugledali i počeli da stenju, a taj zvuk se širio kilometrima, na sve strane.

Mets je povikala: „Ne brini sad o tome! Samo se popni uz rampu, i jebo te, pazi na hvatače!”

Hvatače?

Na one što su posezali kroz razbijene prozore. Na otvorenom putu sam makar imala šanse da ih izbegnem, ali na prilaznoj rampi si opkoljen i sleva i zdesna. To je bio daleko najgori deo, tih nekoliko minuta kada sam pokušavala da se popnem na autoput. Morala sam da se probijam između automobila; zbog gležnja nisam mogla da se popnem na kola. A te ruke u raspadanju su posezale za mnom, hvatale me za odelo ili ručne zglobove. Svaki pucanj u glavu me je koštao sekundi koje nisam imala. Strmina me je već i sama usporavala. Gležanj mi je sebao, pluća su me bolela, a gomila me je sada brzo sustizala. Da nije bilo Mets...

Sve vreme je vikala na mene. „Jebo te, brže malo, kravo jedna!” Do tada je već promukla. „Da se nisi usudila da odustaneš... da se nisi USUDILA da me sad ispališ!” Nije popuštala, niti mi dozvoljavala da predahnem. „Šta si ti? Nekakva jadna mala, slaba žrtva?” U tim trenucima sam pomišljala da jesam. Znala sam da nikad neću stići. Iscrpljenost, bol više nego bilo šta drugo, bes što sam tako gadno zajebala stvar. Čak sam pomislila da okrenem pištolj i kaznim sebe zbog... znate već. A onda me je Mets stvarno drmnula. Zauralala je: „Pa ti si ista kao ona tvoja majka!”

To je upalilo. Odvukla sam se gore, na autoput.

Javila sam Mets da sam uspela, a onda upitala: „Jebo te, šta sada da radim?”

Glas joj se najednom smirio. Rekla mi je da pogledam uvis. Crna tačka se kretala prema meni iz jutarnjeg sunca. Pratila je autoput i vrlo brzo izrasla u obličje UH-60. Uskliknula sam oduševljeno i ispalila signalnu raketu,

Prvo što sam videla kad su me vitlom dovukli unutra bilo je to da je helikopter civilni, a ne državni za pretragu i spašavanje. Šef posade bio je krupni južnjak sa gustom jarećom bradicom i okruglim naočarima za sunce. Upitao me je: „Otkud ti, do đavola?” Izvinite ako sam iskarikirala naglasak. Umalo nisam zaplakala i mlatnula ga u biceps velik kao butina. Nasmejala sam se i rekla mu da zaista brzo rade. Pogledao me je kao da nema pojma o čemu govorim. Kasnije se ispostavilo da to nije bila spasilačka ekipa nego helikopter na rutinskom letu od Baton Ruža do Lafajeta i natrag. Tada to nisam znala, niti me je zanimalo. Javila sam Mets da sam se ukrcala, da sam bezbedna. Zahvalila sam joj za sve što je učinila i... i da ne bih počela da cmizdrim, pokušala sve to da prikrijem šalom kako ću sad valjda konačno dobiti tu epizodu *Ličnog pogleda*. Nikada nisam dobila odgovor.

Izgleda da je bila đavolski dobar osmatrač.

Bila je đavolski dobra žena.

Rekli ste da ste već tada počeli da „sumnjate”.

Nijedan civil, pa čak ni osmatrač-veteran, nije mogao da zna toliko o tome šta nošenje ove značke s krilima podrazumeva. Bila je jednostavno puna razumevanja, previše informisana, znala sve kao da je i sama prošla kroz sve to.

Bila je pilot.

Sasvim sigurno; ne iz ratne avijacije — svakako bih je poznavala — već možda iz mornarice ili mornaričke pešadije. Oni su izgubili pilota koliko i ratna avijacija na letovima za snabdevanje, a za sudbine osam od deset pilota nikada se ništa nije ni saznalo. Sigurna sam da je bila u istoj situaciji

kao i ja, morala da iskoči, izgubila je posadu, možda je čak i krivila sebe za sve to poput mene. Nekako je uspela da pronađe tu brvnaru i provede ostatak rata kao žešći osmatrač!

To ima logike.

Zar ne?

[Nelagodna tišina. Pretražujem joj pogledom lice, čekam još nešto.]

Šta?

Nikada je nisu pronašli.

Nisu.

Niti brvnaru.

Ne.

A Honolulu nikad nije imao dokumenta o osmatrala koji se predstavljao kao Navijačica Metsa.

Uradili ste domaći zadatak.

Ja...

Verovatno ste pročitali i moj izveštaj o akciji?

Jesam.

I psihološku procenu koju su mi prikačili posle zvaničnog ispitivanja.

Pa...

E pa to su sve sranja, okej? Pa šta ako sam već znala sve ono što mi je rekla, pa šta ako ekipa psihologa „tvrđi“ da mi se radio pokvario i pre nego što sam pala u močvaru, i šta ako je Mets skraćeno od Metide, majke Atenine, grčke boginje sa olujnosivim očima. O, psiholozi su se ludo zabavljali s tim, naročito kad su „otkrili“ da je moja majka odrasla u Bronksu.

A ta njena primedba o vašoj majci?

Do đavola, ko još nema problema sa svojom majkom? Ako je Mets bila pilot, u prirodi joj je bilo da se kocka. Znala je da ima dobre izgleda da pogodi ako pomene reč „majka“. Znala je za rizik i ipak pokušala... Vidite, ako su već pomislili da sam prsla, kako to da nisam izgubila letački status? Zašto su mi dozvolili da i dalje radim ovaj posao? Možda ona i nije bila pilot, možda je bila udata za pilota, ili je želela da to bude ali nikad nije dogurala tako daleko kao ja. Možda je to bio samo uplašen usamljeni glas koji je uradio sve što je mogao da bi pomogao drugom uplašenom i usamljenom glasu, da ne bi završio kao ona. Ko mari za to šta je ona bila, ili šta jeste? Bila je tu kad mi je zatrebala, i do kraja života ostaće sa mnom.

Širom sveta i iznad njega

Pokrajina Češka, Evropska Unija

[Zove se „Kost“ i ono što mu nedostaje u lepoti višestruko je nadoknađeno snagom. Dok naizgled niče iz svog čvrstog stenovitog postolja, ovaj gotički „Grad“ iz četrnaestog veka baca zastrašujuću senku na dolinu Plakanek, i to je slika koju Dejvid Alen Forbs žarko želi da uhvati pomoću olovke i papira. Ovo će biti njegova druga knjiga. *Dvorci u ratu protiv zombija: Kontinent*, Englez sedi ispod drveta, u zakrpljenoj odeći i sa dugačkim škotskim mačem, sasvim u skladu s tom arturijanskim okolinom. Naglo menja raspoloženje po mom dolasku, iz smirenog umetnika pretvara se u bolno nervoznog pripovedača.]

Kad kažem da Novi svet nema našu istoriju fiksiranih utvrđenja, mislim tu samo na Severnu Ameriku. Postoje španske priobalne tvrđave, naravno, duž Kariba, kao i one koje smo mi i Francuzi sagradili na Malim Antilima. Zatim postoje ruševine Inka u Andima, iako njih nikada niko nije neposredno opsedao.⁴⁴ Takođe, kad kažem „Severna Amerika“, ro ne obuhvata ruševine Maja i Asteka u Meksiku - ono sa bitkom za Kukulkan, iako je sad to valjda Toltck, zar ne, kada su oni momci odolevali mnogobrojnim zombijima na stepeništu te proklete velike piramide. Dakle, kad kažem „Novi svet“, mislim samo na Sjedinjene Države i Kanadu.

Ovo nije uvreda, molim vas, nemojte to tako shvatiti. Vaše zemlje su mlade, nemate istoriju institucionalne anarhije kakvu smo mi Evropljani pretrpeli nakon pada Rima. Uvek ste imali stabilne nacionalne vlade sa silom dovoljno jakom da provodi red i zakon.

---

⁴⁴ I premda je Maču Pikču bio miran tokom rata, preživeli u Vilcabambi bili su očevici izbijanja manje, interne zaraze.

Znam da to nije važno u vreme vašeg širenja na zapad ili građanskog konflikta, ali molim vas, ne govorim o tvrđavama iz razdoblja pre Građanskog rata niti o iskustvima onih koji su ih branili. Voleo bih da jednog dana posetim Fort Džeferson. Cuo sam da je preživeli tamo bilo baš dobro. Samo hoću da kažem da smo mi u evropskoj istoriji imali bezmalo čitav milenijum haosa gde se ponekad koncept fizičke bezbednosti završavao na grudobranima zamka vašeg gospodara. Ima li to smisla? Govorim besmislice; možemo li iz početka?

Ne, ne, sasvim je u redu. Molim vas, nastavite.

Izbrisćete sve te bezvezne delove?

Dogovoreno.

Dobro, znači. Zamkovi. Pa... ne bih želeo ni na tren da preuveličavam njihov značaj za opšti ratni doprinos. Zapravo, kada ih uporedite sa bilo kojim drugim tipom fiksiranih utvrđenja, modernim, modifikovanim i tako dalje, njihov doprinos izgleda sasvim zanemarljivo, osim ako niste kao ja, pa vam je taj doprinos spasao život.

To ne znači da je za nas moćna tvrđava po prirodi stvari bila sve i svja. Za početak, morate razumeti bitnu razliku između zamka i palate. Mnogobrojni takozvani zamkovi bili su samo velike i impresivne kuće, ili su pak kasnije u njih pretvoreni pošto im je odbrambena vrednost zastarela. Ti nekada neprobojni bastioni sada su imali toliko prozora u prizemlju da je trebala čitava večnost dok se svi ponovo zazidaju. Bolje je bilo u savremenoj stambenoj zgradi sa uklonjenim stepeništem. A što se tiče palata koje su podizane samo kao statusni simboli, mesta kao što su Sato Use ili praški „Zamak“, one su bile najobičnije smrtonosne zamke.

Evo, uzmite za primer Versaj. To je bila prvoklasna propast. Nije ni čudo što je francuska vlada odlučila da sagradi svoj nacionalni spomenik na njegovom pepelu. Da li ste čitali Renarovu pesmu, o divljim ružama koje rastu sada u toj bašti, a latice su im crvene od krvi prokletih?

Ali nije bio potreban samo visok zid da bi se preživelo na duži rok. Kao i svaka druga statička odbrana, zamkovi su izloženi podjednako brojnim unutrašnjim i spoljašnjim opasnostima. Evo, na primer, Mijderslot u Holandiji. Bio je potreban samo jedan slučaj upale pluća. Dodajte tome

vlažnu, hladnu jesen, slabu ishranu i nedostatak pravih lekova... Zamislite kako biste se osećali tamo, zarobljeni iza tih visokih kamenih zidova, dok su svi oko vas smrtno bolesni, a znate da će i na vas doći red, pa vam je jedini tračak nade da pobegnute. U dnevnicima umirućih zapisano je da su ljudi ludeli od očajanja i skakali u taj kanal prepun zombija.

A bilo je i požara poput onog u Braubahu i Pjerfondu; stotine ljudi zarobljenih bez izlaza, u pukom iščekivanju da ih plamenovi sprže ili da se uguše od dima. Dešavale su se i slučajne eksplozije, zbog civila koji su nekako došli do bombi, ali nisu imali pojma kako da njima rukuju, pa čak ni kako da ih skladište. U Miškolc Diošđeru u Mađarskoj, kako sam ja razumeo, neko se dokopao pakovanja vojničkog eksploziva na bazi natrijuma. Ne pitajte me šta je to tačno bilo, ili zašto se zadesilo kod njih, ali izgleda da niko nije znao da je tu katalizator voda, a ne vatra. Priča se da je neko pušio u oružani i izazvao mali požar ili šta već. A tupani su mislili da će sprečiti eksploziju tako što će sanduke politi vodom. Eksploziv je napravio rupu u zidu, a mrtvi su pokuljali unutra kao voda kroz razlomljenu branu.

To je makar bila greška izazvana neznanjem. Ali nikako ne mogu da pronađem način da oprostim ono što se desilo u Šatou de Fužer. Ponestajalo im je zaliha, pa su pomislili da prokopaju tunel ispod napadača. Šta su mislili da je to, *Veliko bekstvo*? Da li je među njima bilo profesionalnih geometara? Da li su se uopšte razumeli u osnove trigonometrije? Prokleti tunel je bio za pola kilometra prekratak i odveo ih je pravo u gnezdo onih prokletinja. Drkadžije glupe, nisu se setili ni da miniraju tunel.

Tako je, gluposti je bilo na pretek, ali bilo je i nekoliko trijumfa vrednih pažnje. Mnogi su bili podvrgnuti samo kratkotrajnim opsadama, jer su imali tu sreću da se nadu na pravoj strani linije. Neki u Spaniji, Bavarskoj ili Škotskoj iznad *Antonina*⁴⁵ morali da izdrže samo nekoliko nedelja, ili čak dana. A neki, kao Kisimul, trebalo je samo da preguraju jednu prilično opasnu noć. Ali, bilo je i pravih pobedničkih priča, kao Šenonso u Francuskoj, bizarni mali diznijevski dvorac sagrađen na mostu iznad reke Šer. Pošto su presekli obe veze s obalama i valjano strateški razmišljali, uspeli su da svoj položaj održe godinama.

---

⁴⁵ Glavna britanska Unija odbrane fiksirana je duž starog rimskog Antoninovog zida.

Imali su dovoljno zaliha za više godina?

Zaboga, ne, naravno. Jednostavno su sačekali da padne prvi sneg, a onda poharali okolinu. To je, pretpostavljam, bila uobičajena procedura kod svih koji su trpeli opsadu, bili u zamku ili ne. Siguran sam da su oni u vašim strateškim „Plavim zonama“, makar iznad snežne linije, funkcionisali na gotovo isti način. Stoga smo mi imali sreće jer se najveći deo Evrope zimi zaledi. Mnogi branioci sa kojima sam razgovarao složili su se da je neizbežni početak zime, koliko god ona bila dugačka i brutalna, bio pravi spas. Pod uslovom da se i sami ne smrznju, mnogi preživeli su koristili priliku dok su zombiji zaleđeni da iz okolnih sela i gradova pakupe sve što im je bilo potrebno za toplije mesece.

Ne iznenađuje to što su mnogi branioci odlučili da ostanu u svojim utvrđenjima iako su imali priliku da pobegnu, pa bilo to u Bujonu u Belgiji ili Spisu u Slovačkoj, ili čak kod nas, poput Bomarisa u Velsu. Pre rata, to je bio običan muzej, prazna ljuštura sa odajama bez krova i visokim koncentričnim zidovima. Gradu bi trebalo dodeliti Viktorijin krst za sve što je postignuto, za udruživanje resursa, organizovanje građana, vraćanje prvobitne slave ruševini. Imali su samo nekoliko meseci dok kriza nije progutala njihov deo Britanije. Još dramatičnija je priča o Konviju, kako o zamku, tako i o srednjovekovnom zidu koji je štitio ceo grad. Ne samo što su stanovnici živeli bezbedno i relativno udobno tokom godina pat-pozicije već je pristup moru omogućio da Konvi postane odskočna daska za naše snage kada smo počeli da ponovo osvajamo svoju teritoriju. Da li ste čitali *Rudnik Kamelot*?

[Odmahujem glavom.]

Morate naći primerak za sebe. Izvanredan roman, zasnovan na ličnom iskustvu pisca koji je bio jedan od branilaca Kerfilija. Kriza ga je uhvatila na drugom spratu u Lادلou, u Velsu. Kada mu je s prvim snegom ponestalo zaliha, odlučio je da potraži sebi trajniji smeštaj. Naišao je na napuštenu ruševinu koja je već bila poprište neodlučne i na kraju krajeva uzaludne odbrane. Sahranio je tela, porazbijao glave zaleđenim zombijima i počeo sam da obnavlja zamak. Radio je neumorno, po najsirovijoj zimi koja je ikada zabeležena. Do maja, Kerfili je bio spreman za letnju opsadu, a sledeće zime je postao sklonište za još nekoliko stotina preživelih.

[Pokazuje mi nekoliko svojih skica.]

Remek-delo, zar ne, drugi po veličini u Britaniji.

Koji je prvi?

[Okleva.]

Vindzor.

Vindzor je bio vaš zamak.

Pa, ne lično moj.

Mislim, bili ste tamo.

[Još jedna pauza.]

U pogledu odbrane, bio je gotovo savršen. Pre rata je to bio najveći naseljeni zamak u Evropi, prostirao se na bezmalo trinaest jutara zemlje. Imao je svoj bunar za vodu i skladišnog prostora dovoljno za zalihe koje bi potrajale čitavu deceniju. Požar iz 1992. doveo je do ugradnje najsavremenijeg protivpožarnog sistema, a usled kasnijih terorističkih pretnji bezbednosne mere su pojačane, tako da su bile najstrože u Ujedinjenom Kraljevstvu. Čak ni stanovništvo nije znalo za šta tačno plaća porez: za neprobojno staklo, ojačane zidove, pokretne rešetke i čelične salone vesto skrivene u prozorskim oknima i vratima.

Ali, od svega što smo postigli u Vindzoru, ništa nije moglo da se meri sa crpenjem sirove nafte i prirodnog gasa iz depozita nekoliko kilometara ispod temelja zamka. On je otkriven devedesetih godina dvadesetog veka, ali nikad nije eksploatisan iz političkih i ekoloških razloga. Ali, verujte, mi smo ga koristili. Naš kontigent kraljevskih inženjera podigao je skele iznad zida i produžio ga do bušotine. Bio je to veliki poduhvat i možete videti kako je on bio preteča naših utvrđenih autoputeva. Što se tiče ličnog utiska, bio sam zahvalan za tople sobe, toplu hranu, i donekle... za Molotovljeve koktele i plameni jarak. Znam da to i nije najbolji način da se zaustave zombiji, ali ako su se već zaglibili i možete da ih zadržite u vatri... osim toga, šta smo drugo mogli da radimo kada nam je ponestalo metaka i kad nam je preostala samo gomila neobičnog srednjovekovnog ručnog oružja?

Toga je bilo poprilično, u muzejima, ličnim zbirkama... bez ijednog ukrasnog lažnjaka. Sve je to bilo pravo, izdržljivo i isprobano. Ponovo je ušlo u britanski život, obični građani su se šetali sa buzdovanom, halebardom ili borbenom dvoseklom sekirom. I sam sam postao prilično vičan ovom palošu, mada po mom izgledu to nikada ne biste rekli.

[Pokazuje, sa izvesnim snebivanjem, na oružje bezmalo dugačko koliko i on sam.]

Nije baš idealan, zahteva dosta veštine, ali kad-tad naučite šta sve možete da uradite, šta nikada niste ni sanjali da možete, i šta sve mogu oni oko vas.

[Dejvid okleva pre nego što progovori. Očigledno mu je neprijatno. Pružam ruku.]

Mnogo vam hvala što ste našli vremena...

Ima toga... još.

Pa ako vam je neprijatno...

Ne, molim vas, u redu je.

[Uzdiše.] Ona... vidite, nije htela da ode. Insistirala je, uprkos prigovorima Parlamenta, da ostane u Vindzoru, kako im je rekla, „koliko god bude trajalo“. Mislio sam da je to možda ispoljavanje pogrešnog poimanja plemenitosti, ili možda paralisanost izazvana strahom. Pokušao sam da je ubedim, samo što je nisam na kolenima preklinjao. Zar nije već dovoljno učinila Balmoralskim dekretom, kada je sva svoja imanja proglasila zaštićenim zonama za sve koji tamo mogu da stignu i brane ih? Zašto se ne pridruži svojoj porodici u Irskoj ili na ostrvu Man, ili makar, ako već insistira da ostane u Britaniji, štabu vrhovne komande severno iznad Antonina?

I šta je rekla na to?

„Najviša odlika je kad se služi drugima.“ **[Nakašlje se, gornja usna mu zadrhti na trenutak.]** Njen otac je to rekao; zato je odbio da pobjegne u Kanadu tokom II svetskog rata, zato je njena majka provela blic u posetama civilima zgurenim u stanicama metroa ispod Londona, i baš zato smo sve do dana današnjeg ostali Ujedinjeno *Kraljevstvo*. Njihov zadatak, njihov mandat je da ovaplate sve ono što je veliko u duhu našeg naroda. Zauvek moraju biti primer za sve nas, najsnažniji, najhrabriji i apsolutno najbolji od svih nas. U neku ruku, mi vladamo njima, umesto da bude obrnuto, i oni moraju žrtvovati sve, jwda bi na plećima nosili tako božanski teret. U suprotnom, čemu onda sve to? Zanemarite svu našu tradiciju, iznesite

proklete giljotine i raskrstite s tim do kraja. Pretpostavljam da su na njih gledali gotovo isto kao na zamkove: kao na oronule, zastarele relikte, bez ikakve stvarne funkcije osim da budu turistička atrakcija. Ali, kada se nebo smrklo i kada nas je zemlja pozvala, i jedni i drugi su ponovo shvatili smisao svog postojanja. Jedni su štitili naša tela, a drugi duše.

*

Atol Uliti, Savez država Mikronezije

[Tokom II svetskog rata, ovaj ogromni atol služio je kao glavna baza za napredovanje Pacifičke flote Sjedinjenih Država. Za vreme Svetskog rata Z nije štitio samo američke ratne brodove, već i stotine civilnih. Jedan od tih brodova bio je i *Ural*, prvi emisioni centar Radija Slobodna Zemlja. Sada je to muzej u kojem je izloženo sve što je tim projektom postignuto, i glavna je tema britanskog dokumentarnog filma *Reči u ratu*. Jedan od ljudi intervjuisanih za taj dokumentarac jeste i Barati Palšigar]

Neznanje nam je bilo neprijatelj. Laži i sujeverje, pogrešne informacije, dezinformacije. Ponekad i potpun nedostatak informacija. Neznanje je ubilo milijarde ljudi. Neznanje je izazvalo rat sa zombijima. Zamislite samo da smo tada znali ono što znamo sada. Zamislite da smo virus živih mrtvacu shvatili kao, recimo, tuberkulozu. Zamislite da su građani sveta, ili makar oni zaduženi da ih štite, znali sa čime se suočavaju. Neznanje je bilo pravi neprijatelj, a hladne, neumoljive činjenice bile su oružje.

Kada sam pristupio Radiju Slobodna Zemlja, ime mu je i dalje glasilo Međunarodni program za informisanje o zdravlju i bezbednosti. Naziv „Radio Slobodna Zemlja“ potekao je od pojedinaca i zajednica koji su pratili naše emisije.

Bio je to prvi pravi međunarodni poduhvat, samo nekoliko me-seci posle Južnoafričkog plana i nekoliko godina pre konferencije u Honoluluu.

Baš kao što je ostatak sveta zasnivao svoju strategiju opstanka na Redekerovom planu, naši koreni bili su u *Radiju Ubunje*.⁴⁶

Šta je bio Radio Ubunje?

Južnoafričke emisije namenjene izolovanim građanima. Pošto oni nisu imali resurse za materijalnu pomoć, jedino što je vlada mogla da im pruži bile su informacije. Oni su prvi započeli, makar koliko ja znam, te redovne emisije na više jezika. Ne samo što su nudili praktične veštine za opstanak već su išli tako daleko da prikupljaju i komentarišu sve neistine koje su kolale među građanima. Mi smo uzeli format Radija Ubunje i prilagodili ga globalnoj zajednici.

Ukrcao sam se bukvalno na samom početku, dok su ponovo aktivirali reaktore *U rala*. *Ural* je bio bivši sovjetski brod, a potom je pripadao mornarici Ruske federacije. U to doba je SSV-33 imao višestruku namenu: kao komandni i kontrolni brod, platforma za praćenje projektila, brod za elektronski nadzor. Nažalost, bio je isto tako i beli slon, jer su mu sistemi, kako su mi rekli, bili previše komplikovani čak i za njegovu posadu. Najveći deo svog veka proveo je privezan za pristanište u mornaričkoj bazi u Vladivostoku, gde je za potrebe baze proizvodio dodatnu električnu struju. Nisam inženjer tako da ne znam kako su mu zamenili istrošene šipke radioaktivnog goriva ili preuredili komunikacionu opremu ogromnog kapaciteta tako da može da se spoji sa globalnom satelitskom mrežom. Ja sam specijalizovan za jezike, naročito one sa Indijskog podkontinenta. Samo gospodin Verma i ja morali smo da pokrivamo milijardu ljudi... pa... tada ih je još bilo milijarda.

Gospodin Verma me je pronašao u izbegličkom kampu na Sri Lanki. On je bio prevodilac, a ja tumač. Radili smo zajedno nekoliko godina ranije u ambasadi naše zemlje u Londonu. Tada smo mislili da je to težak posao; pojma nismo imali. Svakodnevno smo rmbali po osamnaest, ponekad i dvadeset sati. Ne znam kada smo uopšte spavali. Bilo je toliko sirovih podataka, toliko poruka koje su pristizale svakog trena. Najviše toga se odnosilo na osnove opstanka: kako prečistiti vodu, kako napraviti staklenu baštu u kući, uzgajati i prerađivati plesni u penicilin. Ti izluđujući materijali često su bili prepuni činjenica i izraza za koje nikada do tada

---

⁴⁶ Ubunje: reč zulu porekla koja znači Jedinstvo.

nisam čuo. Nikada nisam bio čuo za izraz „kvisling“ ili „divljak“; nisam znao šta je to „lobo“, baš kao ni lažni čudotvorni lek falanga. Samo sam znao da je tu najednom bio neki čovek u uniformi koji mi je pred oči tutnuo spisak reči i rekao: „Ovo nam treba na Maratiju, i to da bude spremno za snimanje za petnaest minuta.“

Sa kakvim ste se pogrešnim informacijama borili?

Odakle da počnem? Od medicinskih? Naučnih? Vojnih? Duhovnih? Psiholoških? Najviše me je izluđivao psihološki aspekt. Ljudi su tako žarko želeli da antropomorfizuju zombije. U ratu, odnosno u konvencionalnom ratu, toliko vremena provodimo pokušavajući da neprijatelja lišimo ljudskih osobina, da stvorimo emocionalnu udaljenost. Mogli smo da izmišljamo priče ili pogrdne nazive... kad se samo setim kako je sve moj otac nazivao muslimane... a sada, u ovom ratu, činilo se da svi očajnički pokušavaju da pronađu i najmanju trunku povezanosti sa neprijateljem, da daju ljudski lik nečemu tako očigledno neljudskom.

Možete li da mi navedete neki primer?

Bilo je nebrojeno mnogo pogrešnih predstava: da su zombiji nekako inteligentni; da su kadri da osećaju i da se prilagođavaju, koriste alat, pa čak i pojedina ljudska oružja; da se sećaju prethodnog života; ili da se sa njima može komunicirati i da se mogu obučavati kao nekakvi kućni ljubimci. Bilo je potresno što smo morali da razobličimo te pogrešne mitove jedan za drugim. Civilni priručnik za opstanak je bio od pomoći, ali je ipak bio veoma ograničenih dometa.

O, zaista?

Da. Bilo je očigledno da ga je napisao neki Amerikanac, po pominjanju terenskih vozila i ličnog vatrenog oružja. Autor nije uzeo u obzir kulturološke razlike ... različita osobena rešenja za koja su ljudi verovali da će ih spasti od zombija.

Kao na primer?

Radije ne bih zalazio u detalje, kako ne bih posredno osudio čitavu grupu ljudi iz koje je takvo „rešenje“ poteklo. Pošto sam iz Indije, morao

sam da se bavim mnogim samodestruktivnim aspektima sopstvene kulture. Na primer, Varanasi, jedan od najstarijih gradova na Zemlji, blizu mesta gde je Buda navodno održao svoju prvu propoved i gde su hiljade indijskih hodočasnika dolazile svake godine da umru. U običnim, predratnim okolnostima, tamo je put bio pun leševa. Sada su se ti leševi dizali i napadali. Varanasi je bio jedna od najvreljih Belih zona, neksus živih mrtvaca. Taj neksus je pokrивao bezmalo čitavu dužinu reke Gang. Njegove moći isceljenja bile su naučno ispitane decenijama pre rata, i povezane sa visokim procentom *kiseonika u vodi*.⁴⁷ Tragedija. Milioni su pohrlili obalama Ganga samo da bi podložili plamen. Čak i posle povlačenja vlade u Himalaje, nakon što je više od devedeset procenata zemlje zvanično prepušteno zombijima, hodočašća su se nastavila. U svakoj zemlji je postojala slična priča. Svaki član naše međunarodne posade imao je makar jednu priliku da bude primoran da se suoči sa primerom samoubilačkog neznanja. Jedan Amerikanac nam je rekao kako je verska sekta po imenu „Jagnjad božja“ verovala da je voznesenje konačno tu i da će tim pre otići u raj ukoliko se što brže zaraze. Jedna žena - neću reći iz koje je zemlje bila - trudila se iz petnih žila da pobije verovanje da seksualni odnos sa devicom može da vas „pročisti“ od „kletve“. Ne znam koliko je žena ili devojčica silovano radi tog „pročišćenja“. Svi su bili besni na sopstveni narod. Svi su se stideli. Jedan naš Belgijanac je to uporedio sa smraćenim nebesima. Nazivao je to „zlom naše kolektivne duše“.

Pretpostavljam da nemam nikakvog prava da se žalim. Život mi nikad nije bio u opasnosti, stomak mi je uvek bio pun. Možda nisam dovoljno spavao, ali sam barem mogao da spavam bez straha. I najvažnije od svega, nikad nisam morao da radim u PI odeljenju na *Uralu*.

PI?

Prijem informacija. Podaci koje smo emitovali nisu potekli sa *Urala*. Pristizali su sa svih strana sveta, od stručnjaka i naučnika iz raznih državnih zona bezbedosti. Oni bi poslali svoja otkrića našim PI operaterima, koji bi ih zatim prosledili do nas. Veliki broj tih podataka nam je pristizao preko konvencionalnih, otvorenih civilnih frekvencija, a mnoge od tih frekvencija bile su zagušene pozivima u pomoć od običnih ljudi.

---

⁴⁷ Iako se mišljenja o tome razlikuju, mnoge predratne naučne studije dokazale su da je zasićenost Ganga kiseonikom izvor njegovih tako dugo slavjenih „čudesnih“ isceljenja.

Milioni ubogih duša raštrkanih širom sveta, svi su vrištali u svoje privatne radio-predajnike dok su im deca gladovala, privremena utvrđenja gorela, ili su im živi mrtvaci preplavljivali linije odbrane. Čak i ako niste razumeli jezik, što je bio slučaj sa mnogim operaterima, prepoznali biste patnju u ljudskom glasu. Operateri nisu smeli ni da im odgovore; nije bilo vremena za to. Sve transmisije morale su da budu posvećene zvaničnom poslu. Ne želim ni da znam kako su PI operateri sve to podnosili.

Kada je stigla poslednja poruka iz Buenos Ajresa, kad je onaj poznati latino pevač odsvirao onu špansku uspavanku, za jednog od naših operatera to je bilo previše. Nije poticao iz Buenos Ajresa, nije bio čak ni iz Južne Amerike. To je bio samo osamnaestogodišnji ruski mornar koji je sebi razneo mozak i njime zalio sve svoje instrumente. On je bio prvi, a po završetku rata i ostali PI operateri su sledili njegov put. Danas niko od njih nije živ. Poslednji je bio moj prijatelj iz Belgije. „Nosiš te glasove u sebi“, rekao mi je jednog jutra. Stajali smo na palubi, gledali u tu tu smeđu jaru i čekali na izlazak sunca iako smo znali da ga nećemo videti. „Ti krici će ostati sa mnom do kraja mog života, nikada neće prestati, nikada se neće utišati, nikada neće prestati da me zovu da im se pridružim.“

*

Demilitarizovana Zona: Južna Koreja

[Hjungčol Čoj, zamenik direktora Korejske centralne obaveštajne službe, pokazuje na suv, brdovit, neugledan predeo na severu. Neko bi ga pomešao sa Južnom Kalifornijom da nema raštrkanih bunkera, izbledelih barjaka i zarđale ograde od bodljikave žice koja se pruža čitavim obzorjem.]

Šta se desilo? Niko to ne zna. Nijedna zemlja nije bila spremnija za odbijanje zaraze od Severne Koreje. Reke na severu, okeani na istoku i zapadu, a na jugu **[pokazuje na Demilitarizovanu zonu]**, najutvrđenija granica na Zemlji. Vidite koliko je teren brdovit, kako ga je lako braniti, ali ne vidite da su te planine kao saće, šuplje od titanske vojnoindustrijske infrastrukture. Vlada Severne Koreje je naučila nekoliko veoma teških lekcija posle vaše kampanje bombardovanja iz pedesetih godina

dvadesetog veka i sve vreme se od tada trudila da stvori podzemni sistem koji će njenom narodu omogućiti da ratuje sa bezbednog položaja.

Stanovništvo je bilo krajnje militarizovano, pod vojnim režimom dovedeno do stepena spremnosti prema kojem je Izrael izgledao kao Island. Preko milion muškaraca i žena je aktivno bilo pod oružjem, sa još pet u rezervi. To je više od četvrtine stanovnika, da ne pominjem činjenicu da je bezmalo svako u zemlji, u neko doba svog života, prošao osnovnu vojničku obuku. Ali još važniji od obuke i najvažniji za ovu vrstu ratovanja bio je gotovo nadljudski stepen nacionalne discipline. Ljude iz Severne Koreje su od rođenja indoktrinirali da veruju kako im je život besmislen, kako postoje samo da bi služili Državi, Revoluciji i Velikom Vodi.

To je gotovo potpuna suprotnost od načina na koji smo živeli mi na jugu. Bili smo otvoreno društvo. Morali smo to da budemo. Živeli smo od međunarodne trgovine. Bili smo individualisti, možda ne toliko kao vi, Amerikanci, ali smo i te kako umeli da protestujemo i izazivamo javne nemire. Bili smo toliko slobodno i fragmentarno društvo da smo jedva uspeli da primcimo *Čangovu doktrinu*⁴⁸ u vreme Velike panike. Takva unutrašnja kriza bila je nezamisliva na severu. Oni su bili ljudi koji bi, čak i kada njihova vlada izazove gotovo genocidnu glad, radije *jeli decu*⁴⁹ nego da se oglase šapatom protivljenja. O ovakvoj poslušnosti Adolf Hitler je mogao samo da sanja. Kad biste svakom stanovniku dali pištolj, kamen ili im čak podigli gole ruke prema zombiju i rekli: „Bori se“, tako bi uradili svi, do poslednje starice i najmlađeg deteta. To je bila zemlja sazdana za rat, zemlja koja ga je planirala, pripremala i čekala još od 27. jula 1953. Da ste hteli da izmislite zemlju koja ne bi samo preživela, već i trijumfovala nad apokalipsom sa kojom smo se suočavali, to bi bila Demokratska Narodna Republika Koreja.

I šta se onda desilo? Otprilike mesec dana pre početka naših nevolja, pre nego što su se prvi slučajevi zaraze pojavili u Pusanu, sever je najednom i neobjašnjivo presekao sve diplomatske odnose. Nije nam bilo saopšteno zašto je železnička pruga, jedina kopnena veza između naše dve strane, iznenada zatvorena, niti zašto je nekim našim građanima koji su

---

⁴⁸ Čangova doktrina: južnokorejska verzija Redekerovog plana

⁴⁹ Bilo je izveštaja o navodnom kanibalizmu tokom gladi iz 1992, i da je među žrtvama bilo i dece.

decenijama čekali da posete davno izgubljenu rodbinu na severu san naglo srušen gumenim pečatom. Nisu nam dali nikakvo obrazloženje. Jedino što smo dobili bilo je njihovo standardno vađenje na „pitanje državne bezbednosti“,

Za razliku od mnogih drugih, ja nisam bio ubeđen da je to uvod u ratno stanje. Kad god je sever pretio nasiljem, uvek je to radio na isti način. Nikakvi satelitski podaci, ni naši ni američki, nisu pokazivali nikakve neprijateljske namere. Vojska se nije pomerala, avioni se nisu punili, brodovi i podmornice nisu isplovljavali. Štaviše, naše jedinice duž Demilitarizovane zone počele su da primećuju kako trupe s druge strane nestaju. A poznavali smo sve njihove graničare. Tokom godina smo fotografisali svakoga od njih, davali im nadimke kao „Zmijooki“ ili „Buldog“, čak smo pravili svakome dosje o mogućoj starosti, poreklu i ličnom životu. Sada ih više nije bilo, nestali su iza zaštićenih rovova i ukopanih skloništa.

Naši seizmički indikatori su bili jednako nemi. Da je sever započeo kopanje tunela ili čak samo nagomilao vozila s druge strane „Z“, čuli bi se kao prva postava Narodne opere.

Panmundžom je jedina oblast duž demilitarizovane zone gde suprotstavljene strane mogu da se sastanu licem u lice i pregovaraju. Delimo zajedničku salu za konferencije i naše trupe se drže nekoliko metara daleko jedne od drugih na otvorenom prostoru. Straže su se smenjivale rotacijom. Jedne noći, kada je severnokorejska jedinica odmarširala u svoju kasarnu, niko nije došao da je zameni. Vrata su ostala zatvorena. Sveta pogašena. I nikad ih više nismo videli.

Takođe smo primetili potpuni prekid ubacivanja obaveštajaca. Špijuni sa severa bili su redovni i predvidljivi gotovo kao godišnja doba. Uglavnom ih je bilo lako primetiti, nosili su zastarelu odeću ili se raspitivali za cene robe koje je već trebalo da znaju. Ranije smo ih stalno hvatali, ali od kada su se pojavili slučajevi zaraze, broj im se sveo na nulu.

A šta je bilo sa vašim Špijunima na severu?

Nestali, svi do jednog, otprilike u isto vreme kada su se svi naši uređaji za elektronski nadzor pokvarili. Ne kažem da nije bilo uznemirujućih radio-poruka, već da ih nije bilo uopšte. Jedan po jedan, svi civilni i vojni kanali počeli su da se gase. Satelitske slike su prikazivale sve manje

zemljoradnika na njihovim njivama, sve manje pešaka na gradskim ulicama, čak i manje radnika „dobrovoljaca“ na mnogim javnim radovima, što se *nikada* ranije nije desilo. I za tili čas, više nije bilo žive duše sve od Jalua pa do Demilitarizovane zone. U čisto obavještajnom smislu, činilo se kao da su cela zemlja, svaki muškarac, žena i dete iz Severne Koreje jednostavno nestali.

Ta misterija je samo rasplamsala našu sve veću zabrinutost, s obzirom na to sa čime smo morali da se borimo kod kuće. Tada je već bilo epidemija u Seulu, Pohangu, Tedžonu. Mokpo je evakuisan, Kangnung izolovan, i naravno, imali smo svoju verziju Jonkersa kod Inčona, a pored svega toga morali smo da držimo najmanje polovinu aktivnih divizija duž svoje severne granice. Previše ljudi u Ministarstvu nacionalne odbrane je bilo ubeđeno da Pjongjang jedva čeka da se zarati, da žudno iščekuje naš najmračniji trenutak da bi gromko pregazio 38. paralelu. Mi obavještajci uopšte se nismo slagali sa tim. Stalno smo im ponavljali - ukoliko oni već čekaju naš najmračniji trenutak – da je taj trenutak svakako već nastupio.

Tae Han Minguk je bio na rubu nacionalnog kolapsa. U potaji su izrađeni planovi za ponovno naseljavanje u japanskom stilu. Tajne ekipe su već izviđale lokacije na Kamčatki. Da Cangova doktrina nije upalila... da je samo još nekoliko jedinica razbijeno, da se samo još nekoliko zona bezbednosti srušilo...

Možda svoj opstanak dugujemo severu, ili makar strahu od njega. Moja generacija nikad nije sever zaista doživljavala kao pretnju. Pričam o civilima, razumete, o mojim vršnjacima koji su na njih gledali kao kao na zaostalu, izgladnelu, neuspešnu naciju. Moja generacija jc čitav život proživela u miru i procvatu. Jedino čega se plašila bilo je ponovno ujedinjenje u nemačkom stilu, koje bi dovelo milione bivših komunista i beskućnika u potrazi za milostinjom.

Ali to nije bio slučaj sa onima pre nas... sa našim roditeljima i dedovima... s onima koji su živeli sa stalnom pretnjom aveti invazije nad glavom, sa spoznajom da svakog časa mogu da se oglase alarmi, da se svetla zamrače, te da i bankari, učitelji i taksisti mogu biti primorani da uzmu oružje i bore se za odbranu domovine. Njihova srca i glave bili su stalno na oprezu, i na kraju su oni, a ne mi, povratili snagu duhu nacije.

I dalje se zalažem za ekspediciju na sever. I dalje me sputavaju na svakom koraku. Zemlja je još u ruševinama. Imamo i međunarodne

obaveze, od kojih je najvažnija repatrijacija naših izbeglica u Kjušuu...
[Frkće.] Ti Japanci će nam ostati i te kako dužni.

Ne tražim velike izviđačke snage. Dajte mi samo jedan helikopter, jedan ribarski brod; otvorite kapije kod Panmundžoma i pustite me da prođem kroz njih peške. Sta ako aktiviraš neku zamku, pitaju me. Šta ako je zamka nuklearna? Šta ako otvoriš vrata nekog podzemnog grada i napolje pokulja dvadeset tri miliona zombija? Njihovi argumenti nisu za bacanje. Znamo da je Demilitarizovana zona gusto minirana. Prošlog meseca je na teretni avion koji se približio njihovom vazдушnom prostoru ispaljen projektil zemlja-vazduh. Lanser je bio automatski, onaj koji su projektovali kao osvetničko oružje za slučaj da je stanovništvo već zbrisano.

Uvreženo je mišljenje da su se sigurno povukli u svoje podzemne komplekse. Ako je to tačno, onda su naše procene veličine i dubine tih kompleksa bile krajnje neprecizne. Možda je čitavo stanovništvo pod zemljom, gde radi na beskrajnim ratnim projektima, dok se njihov „Veliki vođa“ i dalje anestetizuje zapadnjačkim alkoholom i američkom pornografijom. Da li uopšte znaju da je rat završen? Da li su ih vođe opet slagale i rekle im da je svet kakav su poznavali nestao? Možda je buđenje mrtvih za njih bila „dobra“ stvar, izgovor da se još jače pritegne jaram u društvu zasnovanom na šlepom potčinjavanju. Veliki vođa je oduvek želeo da bude živi bog, a sada, pošto je gospodar ne samo hrane koju njegov narod jede, vazduha koji diše, već i same svetlosti njihovog veštačkog sunca, možda mu se ta bolesna fantazija i ostvarila. Možda je to bio prvobitni plan, ali je nešto katastrofalno krenulo naopako. Vidite šta se desilo sa „gradom krtica“ ispod Pariza. Šta ako se to dogodilo na severu i to na nacionalnom nivou? Možda u tim pećinama vrve dvadeset tri miliona zombija, sasušenih automata koji zavijaju u mraku i samo čekaju da ih neko oslobodi.

*

Kjoto, Japan

[Stara fotografija Konda Tacumija je slika mršavog, bubuljičavog tinejdžera tupih crvenih očiju i svetloplavih obojenih pramenova u neočešljanoj kosi. Čovek sa kojim razgovaram uopšte nema kosu. Dobro je izbrijan, osunčan i

**mišićav, a njegov jasan, oštar pogled ni na trenutak ne skreće s
mojih očiju, lako se ponaša srdačno i dobro je raspoložen, ovaj
ratnik i monah zadržava pribranost grabljive zveri koja se
odmara.]**

Bio sam „otaku“. Znam da je taj izraz poprimio mnoga značenja za mnoge ljude, ali za mene je jednostavno značio „outsajder“. Znam da se Amerikanci, naročito oni mladi, sigurno osećaju zarobljeno pod pritiskom okruženja. Svi ljudi se osećaju tako. Međutim, ako dobro razumem vašu kulturu, individualizam je nešto što treba podržavati. Vi cenite „buntovnike“ ili „otpadnike“, one koji se ponosno izdvajaju iz mase. Za vas je individualizam orden časti. Za nas je to znamenje sramote. Živeli smo, naročito pre rata, u složenom i naizgled beskrajnom lavirintu spoljnih procena. Izgled, govor, sve počevši od karijere pa do načina na koji kijaš, moralo je da bude isplanirano i organizovano tako da prati strogu Konfučijevu doktrinu. Neki imaju snage da tu doktrinu prihvate, ili im ona nedostaje. Ostali, kao ja, odabrali su izgnanstvo u bolji svet. Taj svet je bio kiberprostor, skrojen kao po meri za japanske otakue.

Ne mogu da pričam o vašem obrazovnom sistemu, ili obrazovnom sistemu bilo koje druge zemlje, ali naš se uglavnom zasnivao na skladištenju činjenica. Od dana kada smo prvi put kročili u učionicu, u nas, predratnu japansku decu, ubrizgavali su tomove i tomove činjenica i cifara koje nisu imale nikakvog praktičnog uticaja na naš život. Te činjenice nisu sadržale moralnu komponentu, niti socijalni kontekst, niti ljudsku vezu sa spoljnim svetom. Nije uopšte bilo razloga da postoje osim što si njihovim ovladavanjem sticao mogućnost da napreduješ. Nas, predratnu japansku decu, nisu učili da mislimo već da pamtimo.

Jasno vam je da takvo obrazovanje lako može da se ovaploti u kiberprostoru. U svetu informacija bez konteksta, gde se status utvrđivao na osnovu njihovog pribavljanja i posedovanja, pripadnici moje generacije mogli su da vladaju kao bogovi. Bio sam sensej, gospodar svega što sam posmatrao, pa bilo to otkrivanje krvne grupe članova vlade, sadržaja Macumotove i Hamadijeve *poreske prijave*,⁵⁰ ili lokacije i stanja u kojem se

---

⁵⁰ Hitoši Macumoto i Masatoši Hamada bili su najuspešniji predratni komičari improvizatori u Japanu.

nalaze svi šin-gunto mačevi iz Pacifičkog rata. Nisam morao da razmišljam o tome kako izgledam, niti o tome ponašam li se pristojno, o ocenama ili onome što me čeka u budućnosti. Niko nije mogao da sudi o meni, niko nije mogao da me povredi. U ovom svetu ja sam bio moćan, i još važnije, bio sam bezbedan!

Kada je kriza stigla do Japana, moja družina je, baš kao i svi ostali, zaboravila na svoje ranije opsesije i čitavu svoju energiju posvetili smo živim mrtvacima. Proučavali smo njihovu psihu, ponašanje, slabosti i globalnu reakciju čovečanstva na njihov napad. Ova poslednja tema je bila specijalnost moje grupe, mogućnost zadržavanja zaraze na japanskim matičnim ostrvima. Prikupljao sam statističke podatke o stanovništvu, transportnim mrežama, policijskoj doktrini. Zapamtio sam sve, od veličine japanske trgovačke flote, pa do toga koliko metaka staje u vojničku pušku tipa 89. Nijedna činjenica nije bila previše beznačajna ili nejasna. Bili smo na zadatku, jedva da smo spavali. Kada su na kraju zatvorili škole, ukazala nam se mogućnost da budemo priključeni gotovo dvadeset četiri sata dnevno. Ja sam prvi hakovao lični hard disk doktora Komacua i pročitao neobrađene podatke nedelju dana pre nego što je on objavio svoje nalaze pred nacionalnom skupštinom. To je bio prevrat. Dalje je uzdigao moj status među onima koji su me već obožavali.

Doktor Komacu je najpre predložio evakuaciju?

Jeste. Prikupljao je iste podatke kao mi. Ali dok smo ih mi pamtili, on ih je analizirao. Japan je bio prenaseljena zemlja: sto dvadeset osam miliona ljudi natrpanih na manje od trista sedamdeset hiljada kvadratnih kilometara planinskih ili preterano urbanizovanih ostrva. Japanu je niska stopa kriminala dala jednu od relativno najmanjih i najlakše naoružanih policijskih snaga u industrijalizovanom svetu. Japan je isto tako bio gotovo demilitarizovana država. Zbog američke „zaštite“, naše odbrambene snage nisu učestvovala u pravoj borbi još od 1945. Čak i one simbolične trupe razmeštene u Zalivu gotovo da nisu videle ozbiljniju akciju i najveći deo okupacione službe provele su unutar zaštićenih zidova svoje izolovane kasarne. Imali smo pristup svim takvim informacijama, ali ne i način da uvidimo na šta one ukazuju. Tako nas je sve potpuno iznenadilo kada je doktor Komacu javno rekao da je situacija beznadežna i da Japan smesta mora da se evakuiše.

To je sigurno bilo zastrašujuće.

Nije! Izazvalo je eksploziju mahnite aktivnosti, trku za otkrićem kuda bi naše stanovništvo moglo da se preseli. Da li na jug, na koralna ostrva Centralnog i Južnog Pacifika, ili da pođemo na sever i kolonizujemo Kirile, Sahalin, ili možda neki deo u Sibiru? Ko god da otkrije taj odgovor, biće najveći otaku u kiberistoriji.

A niste bili zabrinuti za sopstvenu bezbednost?

Naravno da nismo. Japan je bio osuđen na propast, ali ja nisam ži-veo u Japanu. Ziveo sam u svetu slobodnih informacija. *Sijafui*,⁵¹ tako smo sada zvali zaražene, nisu bili izvor straha već predmet izučavanja. Nemate predstavu o tome od kakvog sam prekida veza trpeo. Moja kultura, vaspitanje, a sada i moj „otaku" način života bili su kombinovani tako da me sasvim izoluju. Japan je mogao da se evakuiše, mogao je da bude uništen, a ja bih sve to posmatrao sa bezbedne udaljenosti svog digitalnog planinskog vrha.

A vaši roditelji?

Šta s njima? Ziveli smo u istom stanu, ali nikad nisam zaista razgovarao sa njima. Siguran sam da su mislili da učim. Čak i kada su zatvorili škole, govorio sam im da moram da spremam ispite. Nikad nisu posumnjali u to. Retko sam razgovarao sa ocem. Ujutru bi mi majka ostavila poslužavnik sa doručkom pred vratima, a uveče bi mi jednako poslužila večeru. Kada prvi put nije ostavila poslužavnik, nisam tome pridavao pažnju. Probudio sam se tog jutra kao i uvek; zadovoljio se kao i uvek; okačio se, kao i uvek. Već je bilo došlo podne kada sam počeo da osećam glad. Mrzeo sam ta osećanja, glad ili umor, ili najgore od svih, želju za seksom. To su bile fizičke smetnje. Nervirale su me. Nerado sam se okrenuo od kompjutera i otvorio vrata sobe. Hrane nije bilo. Pozvao sam majku. Niko se nije odazvao. Otišao sam u kuhinju, zgrabio malo nekuvanih rezanaca i pohitao natrag svom stolu. Ponovio sam to uveče, i sledećeg jutra.

---

⁵¹ „Sijafu" je nadimak za afričkog mrava-ratnika. Taj izraz je prvi upotrebio doktor Komacu Jukio u svom obraćanju japanskoj skupštini.

Nikad se niste upitali gde su vam roditelji?

Mario sam samo zbog dragocenih minuta koje sam traćio zato što sam morao da se hranim. U mom svetu se dešavalo previše uzbudljivog.

Šta je bilo sa drugim otakuima? Zar oni nisu pričali o svojim strahovima?

Razmenjivali smo činjenice, ne osećanja, čak i kada su počeli da nestaju. Primetio bih da je neko prestao da mi odgovara na i-mejllove ili da već duže vreme ništa nije poštovao. Video bih da se nisu okačili čitav dan ili da im serveri više nisu aktivni.

I to vas nije plašilo?

Nerviralo me je. Ne samo što sam gubio izvor informacija nego sam ostajao i bez mogućih pohvala za one koje sam ja slao. Slanje nekog novog faktoida o japanskim evakuacionim lukama i dobijanje pedeset umesto šezdeset odgovora uznemiravalo me je, a potom je tih pedeset spalo na četrdeset pet, zatim na trideset...

Koliko je to dugo trajalo?

Oko tri dana. U svom poslednjem postu, drugi otaku iz Sendaja je tvrdio da mrtvi sada kuljaju iz Univerzitetske bolnice „Tohoku“, koja se nalazila u istom čou kao i njegov stan.

I to vas nije zabrinulo?

A zašto bi? Bio sam previše zauzet pokušajima da saznam sve što sam mogao o postupku evakuacije. Kako će se izvršiti, koje će vladine organizacije biti uključene u proces? Da li će kampovi biti na Kamčatki ili Sahalinu, ili na oba ta mesta? I šta bi s onim što sam čitao o talasu samoubistava koji je zapljusnuo zemlju?⁵² Bilo je toliko pitanja, trebalo je iskopati toliko podataka. Proklinjao sam sebe što moram noć da traćim na spavanje.

---

⁵² Utvrđeno je da je Japan pretrpeo najveći procenat samoubistava tokom Velike panike.

Kada sam se probudio, monitor je bio prazan. Pokušao sam da se ulogujem. Ništa. Probao sam da restartujem mašinu. Ništa. Primetio sam da radi na pomoćnoj bateriji. To nije bio nikakav problem. Imao sam rezervne energije za deset sati punog korišćenja. Takode sam primetio da uopšte nemam signala. Nisam mogao da verujem. Kokura je, kao i čitav Japan, imala najsavremeniju bežičnu mrežu, koja je trebalo da bude potpuno bezbedna. Mogao je da padne jedan server, možda čak i nekoliko, ali cela mreža? Shvatio sam da je problem sigurno u mom kompjuteru. Moralo je biti tako. Izvadio sam laptop i pokušao da se ulogujem. Nije bilo signala. Opsovao sam i otišao da kažem roditeljima kako moram da upotrebim njihov računar. Još ih nije bilo kod kuće. Krajnje iznerviran, uzeo sam telefon da pozovem majku na mobilni. Bio je bežični, radio je na struju. Pokušao sam sa svog mobilnog. Nisam imao mrežu.

Znate li šta im se dogodilo?

Ne, čak ni dan-danas, nemam pojma. Znam da me nisu ostavili, siguran sam u to. Možda su mog oca dograbili na poslu, dok je mama završila u gužvi prilikom nabavke. Možda su se negde zajedno izgubili, na putu prema kancelariji za preseljenje ili u povratku. Svašta je moglo da im se desi. Nisu mi ostavili nikakvu poruku, ništa. Od tada pokušavam da ustanovim šta im se dogodilo.

Vratio sam se u njihovu sobu, samo da proverim da nisu kojim slučajem tamo. Pokušao sam ponovo sa telefonima. Još nije bilo toliko strašno. Još sam imao kontrolu. Opet sam pokušao da se okačim. Zar to nije smešno? Uspevao sam da mislim samo na to kako da ponovo pobegnem, da se vratim u svoj svet, na bezbedno. Ništa. Uspaničio sam se. „Hajde“, počeo sam da govorim, u pokušaju da komandujem svom računaru snagom volje. „Hajde, hajde, HAJDE! HAJDE! HAJDE!“ Počeo sam da udaram po monitoru. Raskrvario sam zglavke na šaci i pogled na sopstvenu krv me je prestravio. Kad sam bio mali, uopšte se nisam bavio sportom, nikad se nisam povredio, i ovo je bilo previše za mene. Podigao sam monitor i bacio ga na zid. Plakao sam kao dete, vikao i ubrzano disao. Počeo sam da povraćam nasuvo i na kraju se izbljuvao svuda po podu. Ustao sam i doteturao se do vrata. Ne znam šta sam tražio, samo sam morao da izađem. Otvorio sam vrata i zabaljio se u mrak.

Da li ste pokušali da pokucate komšiji na vrata?

Ne. Zar to nije čudno? Čak i na vrhuncu nervnog sloma, moja strepnja od boravka u društvu bila je tolika da je rizik ličnog kontakta još predstavljao pravi tabu. Prešao sam nekoliko koraka, okliznuo se i pao u nešto mekano. Bilo je hladno i ljigavo, umazalo mi je odeću i ruke. Smrdelo je. Ceo hodnik je smrdeo. Odjednom sam postao svestan tihog, neprekidnog grebanja, kao da se nešto vuče po hodniku prema meni.

Viknuo sam: „Hej!“ Začuo sam tiho, grgotavo stenjanje. Oči su počele da mi se privikavaju na mrak. Razaznao sam krupno ljudsko obličje koje je puzilo na stomaku. Sedeo sam tamo ukočen, sa željom da pobegnem, ali u isto vreme i da... da se uverim. Kroz moja vrata je dopiralo mutno sivo svetlo i padalo na zid kao uski pravougaonik. Kako se stvorenje pomerilo u tu svetlost, konačno sam mu video lice, savršeno netaknuto, savršeno ljudsko, osim što mu je desno oko visilo iz duplje. Levo me je netremice gledalo, a grgotavo stenjanje preraslo mu je u zagrcnuto hripanje. Skočio sam na noge, utrčao brzo natrag u stan i zalupio vrata za sobom.

U glavi mi se najzad razbistrilo, možda prvi put posle više godina, i najednom sam shvatio da osećam miris dima i čujem tihe krike iz daljine. Prišao sam prozoru i raširio zavese.

Kokura se pretvorila u pakao. Požari, ruševine... sijafui su bili svuda. Gledao sam kako lome vrata, upadaju u stanove, proždiru ljude koji su se krili po ćoškovima ili terasama. Video sam ljude kako skaču i ginu ili lome noge i kičmu. Ležali su na trotoaru, nisu mogli da se pomere, kukali u agoniji dok su im se mrtvi približavali. Čovek iz stana tačno preko puta mog pokušao je da se odbrani palicom za golf. Bezazleno se savila oko glave jednog zombija pre nego što ga je još pet njih oborilo.

Zatim... lupanje na vratima. Mojim vratima. Ovako... **[zamahuje pesnicom]** bum-bum-bum-bum... odozdo, blizu poda. Čuo sam kako stvorenje stenje napolju. Čuo sam i druge zvuke, iz drugih stanova. To su mi bile komšije, ljudi koje sam uvek pokušavao da izbegavam, jedva sam se sećao njihovih lica i glasova. Vrištali su, molili, otimali se i jecali. Čuo sam jedan glas, neke mlade žene ili deteta na spratu iznad mog, kako zove nekoga po imenu i moli ih da prestanu. Ali taj glas se utopio u horskom stenjanju. Lupanje na mojim vratima se pojačavalo. Pojavilo se još sijafua. Pokušao sam da zaprečim vrata nameštajem iz dnevne sobe. Džabe sam se mučio. Naš stan je bio, po vašim standardima, prilično prazan. Vrata su

počela da pucaju. Video sam kako im se šarke istežu. Zaključio sam da imam možda nekoliko minuta za bekstvo.

Bekstvo? Ali, ako su vrata bila blokirana...

Kroz prozor, pa na terasu stana ispod mog. Mislio sam da možda napravim konopac od čaršava... **[osmehuje se snebivljivo]** ...o tome mi je pričao jedan drug otaku koji jc proučavao bekstva iz američkih zatvora. Tad sam prvi put upotrebio svoje arhivirano znanje.

Srećom, posteljina je izdržala. Izašao sam iz stana i počeo da se spuštam do stana ispod. Istog trenutka sam osetio grčeve u mišićima. Nikad im nisam posvećivao mnogo pažnje i sada su mi se svetili. Trudio sam se da kontrolišem kretanje i da ne razmišljam o tome kako se nalazim na devetnaestom spratu, vetar je užasno duvao, vreo i suv od silnih požara, jedan nalet vetra me je poneo i bacio o zgradu. Odbio sam se od betona i umalo nisam popustio stisak. Osetio sam da mi tabani dodiruju ogradu balkona i morao sam da upotrebim svu hrabrost koja mi je bila preostala kako bih se dovoljno opustio i spustio za još tih pola metra ili metar. Pao sam na tur, zadihan i zakašljan od dima. Čuo sam zvuke iz mog stana odozgo, mrtve koji su se probili kroz ulazna vrata. Podigao sam pogled prema svom balkonu i video glavu dok se jednooki sijafu provlačio kroz prostor između ograde i balkonskog poda. Visio je tamo na trenutak, delom unutra, delom spolja, još jednom naglo posegnuo za mnom i skliznuo preko ivice. Nikad neću zaboraviti kako je i dalje pokušavao da me zgrabi dok je padao, taj košmarni zamrznuti trenutak dok je lebdeo u vazduhu raširenih ruku, sa visećom očnom jabučicom koja mu je sada poletela uvis na čelo.

Čuo sam kako drugi sijafu stenje sa balkona iznad mene i okrenuo se da proverim ima li ih i u ovom stanu. Srećom, video sam da su ulazna vrata zabarikadirana kao moja. Međutim, za razliku od mojih, sa spoljne strane nisu dopirali zvuči napadača. Takođe me je umirio sloj prašine na tepihu. Bio je debeo i netaknut, što je značilo da već nekoliko dana tuda niko i ništa nije hodalo. Na trenutak sam pomislio da sam sam, a onda sam primetio smrad.

Povukao sam vrata od kupatila i nevidljivi, užegli oblak me je oduvao nazad. Žena je bila u svojoj kadi. Presekla je vene, dugačkim uzdužnim rezovima, za svaki slučaj. Ime joj je bilo Reiko. Ona je bila jedina komšinica

koju sam iole poznavao. Bila je skupa hostesa u klubu za strane biznismene. Uvek sam zamišljao kako izgleda gola. Sada sam znao.

Začudo, ono što mi je najviše zasmetalo bilo je to što nisam znao nijednu molitvu za mrtve. Zaboravio sam ono što su baba i deda pokušavali da me nauče dok sam bio mali, odbacio sam to kao zastarele podatke. Sramota, koliko sam malo veze imao sa nasleđem svojih predaka. Samo sam mogao da stojim tamo kao budala i šapućem smeteno izvinjenje zbog toga što sam uzeo nekoliko njenih čaršava.

Njenih čaršava?

Za dalje spuštanje. Znao sam da ne mogu tu dugo da se zadržim. Osim opasnosti po moje zdravlje od mrtvog tela, nisam mogao da znam kada bi sijafu na tom spratu osetili moje prisustvo i napali barikade. Morao sam da izađem iz te zgrade, pobegnem iz grada i eventualno nađem načina da napustim Japan. Još nisam bio smislio plan do kraja. Samo sam znao da ne smem da stajem, sprat po sprat, sve dok ne stignem do ulice. Mislio sam da bi mi zadržavanje u još nekoliko stanova omogućilo da prikupim namirnice, i koliko god moja metoda spuštanja pomoću konopaca od čaršava bila opasna, nije mogla biti gora od sijafua koji su sigurno vrebali po hodnicima i stepeništima zgrade.

Zar opasnost ne bi postala veća kada se jednom nađete na ulici?

Ne, bilo bi bezbednije. **[Primećuje izraz na mom licu.]** Ne, stvarno. To je jedna od stvari koje sam naučio na netu. Živi mrtvaci su bili spori i lako im je bilo pobeći, čak i malo bržim hodom. Možda bih došao u opasnost da upadnem u zamku u nekom ćorsokaku, ali na otvorenom sam imao bezbroj mogućnosti. Još bolje, iz onlajn izveštaja preživelih naučio sam da zaraza koja besni punom snagom čoveku zapravo može biti od koristi. Pored toliko uplašanih i neorganizovanih ljudi koji bi sijafuima odvlačili pažnju, zašto bi me uopšte i primetili? Sve dok pazim kuda idem, sve dok održavam žustar korak, i pod uslovom da na mene ne naleti neki vozač u bekstvu ili zalutali metak, mislio sam da imam prilično dobre šanse da pronađem put kroz kaos koji je vladao dole, na ulicama. Pravi problem je bio kako da se spustim do njih.

Trebalo mi je tri dana da se spustim do prizemlja. To je delom bilo zbog moje sramotne fizičke neizdržljivosti. I za jednog istreniranog sportistu moje ludiranje sa priručnim konopcima predstavljalo bi izazov, pa možete samo zamisliti kako je meni bilo. Kad sad pomislim na to, pravo je čudo kako se nisam strmoglavio u smrt ili podlegao infekciji od silnih posekotina i ogrebotina. Telo mi se držalo samo zahvaljujući adrenalinu i lekovima protiv bolova. Bio sam iscrpljen, nervozan, strašno neispavan. Nisam mogao da se odmaram na uobičajeni način. Kad god bi se smračilo, sve što sam mogao odgurao bih ispred vrata, zatim seo u ćošak, plakao, vidao rane i proklinjao svoju krhkost sve dok se ne razdani. Jedne noći sam uspeo da zatvorim oči, čak i da zaspim na nekoliko minuta, ali me je onda lupanje sijafua po ulaznim vratima nateralo da otrčim do prozora. Ostatak te noći sam proveo zguren na balkonu susednog stana. Tamo su klizna vrata bila zaključana, a ja jednostavno nisam imao dovoljno snage da ih razbijem.

Drugi razlog mog zadržavanja bio je psihički, ne fizički: opsesivno-kompulsivni nagon otakua da pronađem odgovarajuću opremu za preživljavanje, koliko god vremena trebalo za to. Moja onlajn istraživanja su me naučila sve o potrebnom oružju, odeći, hrani i lekovima. Problem je bio pronaći sve to u kompleksu stanova za gradske službenike.

[Smeje se.]

To mora da je bio prizor, dok sam se spuštao niz uže od čaršava u mantilu biznismena i sa *Reikinim* svetloružičastim starim školskim rancem „Hello Kitty“. Trebalo mi je dosta vremena, ali trećeg dana sam imao gotovo sve što mi je trebalo, sve osim pouzdanog oružja.

Ništa niste mogli da nađete?

[Smeši se.] Nije to Amerika, gde je bilo više vatrenog oružja nego ljudi. Istinita činjenica - jedan otaku iz Koebea je hakovao tu informaciju direktno iz vašeg Nacionalnog udruženja ljubitelja oružja.

Mislio sam na ručni alat, čekić, pajser...

A koji to dobro plaćeni službenik sam obavlja popravke kod kuće? Pomislio sam na palicu za golf - bilo ih je dosta - ali video sam šta je onaj čovek preko puta pokušao da uradi. Našao sam bejzbol palicu od aluminijuma, ali je toliko bila upotrebljavana da se previše iskrivila da bi

bila efikasna. Svuda sam tražio, verujte, ali nije bilo ničega dovoljno jakog, tvrdog ili oštrog što bi mi poslužilo za odbranu. Takođe sam mislio da ću možda imati više sreće kada budem stigao do ulice – da ću naići na pendrek nekog mrtvog policajca ili čak vojničko vatreno oružje.

Te misli me umalo nisu ubile. Bio sam četiri sprata iznad zemlje, gotovo, bukvalno, na kraju svog užeta. Svaki deo koji sam napravio pružao se niz nekoliko spratova, taman dovoljno da prikupim još čaršava. Sada sam znao da mi je to poslednje spuštanje. Već sam sve isplanirao za bekstvo: spustiću se na balkon na četvrtom spratu, upasti u stan po nove čaršave (tada sam već bio odustao od traganja za oružjem), skliznuću na trotoar, ukrašću najzgodniji motocikl (premda nisam imao pojma kako se to čudo vozi) i odjuriću kao neki stari *bosozoku*⁵³ a možda ću usput i dograbiti devojkicu ili dve. **[Smeje se.]** Tada mi je um jedva funkcionisao. Sve i da je prvi deo plana upalio i da sam uspeo da dođem do tla u takvom stanju... pa, važno je da nisam.

Spustio sam se na balkon četvrtog sprata, posegnuo za kliznim vratima i podigao pogled pravo u lice sijafua. Bio je to neki mladić, od dvadeset i nešto godina, u pocepanom odelu. Nos mu je bio odgrizen i vukao je krvavo lice po staklu. Odskočio sam unazad, uhvatio se za konopac i pokušao da se uzverem natrag. Ruke me nisu slušale, nisam osećao bol niti su me peklo – hoću reći, odslužile su svoje do krajnjih granica. Sijafu je počeo da zavija i udara pesnicama o staklo. U očajanju sam pokušao da se zaljuljam s jedne strane na drugu, u nadi se da ću se možda odbiti o zid i dočekati se na susednom balkonu. Staklo se razbilo i sijafu je nasrnuo na moje noge. Odgurnuo sam se od zgrade, pustio uže, bacio se svom snagom... i promašio.

Sada smo u prilici da razgovaramo samo zahvaljujući tome što me je dijagonalni pad odneo na balkon ispod ciljanog. Dočekao sam se na noge, posrnuo napred i umalo se nisam preturio s druge strane. Uteturao sam se u stan i odmah pogledao ima li unutra sijafua. Dnevna soba je bila prazna, a jedini komad nameštaja bio je mali tradicionalni sto koji je podupirao vrata. Stanar se sigurno ubio kao i ostali. Nisam osetio nikakav gnusni smrad, pa sam pretpostavio da se bacio kroz prozor. Pomislio sam da sam

---

⁵³ Bosozoku: japanske omladinske bande na motociklima koje su vrhunac popularnosti dosegle tokom osamdesetih i devedesetih godina dvadesetog veka.

sam i to maleno olakšanje bilo je dovoljno da me noge izdaju. Klonuo sam uz zid dnevne sobe, u delirijumu od premora. Shvatio sam da gledam fotografije kojima je ukrašen zid preko puta. Vlasnik stana je bio neki starac, a fotografije su svedočile o tome da mu je život bio veoma bogat. Imao je veliku porodicu, mnogo prijatelja i putovao je, kako se činilo, po uzbudljivim i egzotičnim mestima širom sveta. Ja nikada nisam pomislio ni da ću napustiti svoju sobu, a kamoli živeti takvim životom. Obećao sam sebi da ću, ako se ikada izbacim iz ovog košmara, ne samo preživeti, već živeti.

Pogled mi se zaustavio na još jednoj stvari u sobi, na Kami Dani, tradicionalnom šintoističkom hramu. Nešto se nalazilo na podu ispod njega, pretpostavio sam da je posredi oprostajno pismo. Mora da ga je vetar oduvao kada sam ušao. Bilo mi je žao da ga tek tako ostavim. Odšepao sam preko sobe i sagnuo se da ga uzmem. Kami Daniji obično imaju ogledalce u središtu. Pogledom sam tamo uhvatio odraz nečega što se isteturalo iz spavaće sobe.

Adrenalin mi je navalio baš kada sam se okrenuo u mestu. Starac je i dalje bio tamo, a po zavoju na licu videlo se da je tek nedavno oživeo. Krenuo je prema meni; sagnuo sam se. Noge su mi još drhtale, uspeo je da me uhvati za kosu. Izvio sam se, pokušavajući da se oslobodim. Povukao je moje lice prema svom. Bio je u iznenađujuće dobroj kondiciji za svoje godine, a mišići su mu bili podjednako snažni, ako ne i snažniji od mojih. Ali kosti su mu bile krte i čuo sam kako pucaju kada sam dograbio ruku kojom me je uhvatio. Šutnuo sam ga u prsa, poleteo je unazad, a u slomljenoj ruci je još stezao iščupani pramen moje kose. Udario je o zid, fotografije su popadale i zasule ga staklom. Zarežao je i ponovo nasrnuo na mene. Povukao sam se, napeo se, a zatim ga zgrabio za zdravu ruku. Nabio sam mu je uz leđa, ščepao ga oko vrata svojom drugom rukom, i sa urlikom za koji nisam ni znao da sam sposoban, pogurao ga, izbacio pravo na balkon i preko ograde. Pao je na trotoar licem okrenut uvis, a glava mu je i dalje šištalala na mene sa izlomljenog tela.

Najednom sc začulo lupanje po ulaznim vratima, još sijafua koji su čuli naše gušanje. Sada sam funkcionisao potpuno nagoni. Jurnuo sam u starčevu spavaću sobu i počeo da cepam ćaršave s kreveta.

Pretpostavio sam da mi neće mnogo trebati, samo za još tri sprata, i onda... onda sam zastao, ukočen, nepomičan kao na fotografiji. To je bilo

ono što mi je privuklo pažnju, poslednja fotografija na golom zidu njegove spavaće sobe. Bila je crnobela, krupnog zrna, i prikazivala je tradicionalnu porodicu. Na slici su bili majka, otac, mali dečak i mladić u uniformi, koji je morao biti taj starac. Nešto mu je bilo u ruci, nešto zbog čega mi srce umalo nije stalo. Poklonio sam se čoveku na fotografiji gotovo u suzama rekao: „Arigato.“

Šta mu je bilo u ruci?

Pronašao sam ga na dnu škrinje u njegovoj sobi, ispod zbirke uvezane hartije i odrpanih ostataka uniforme s fotografije. Kanija je bila zelena, oljuskana, od aluminijuma kakav se koristi u vojci, a improvizovana kožna drška zamenila je prvobitnu ajkulinu kožu, ali Čelik... svetao kao srebro, savijen, bez mašinskog žiga... sa plitkim tori zavojem i dugim pravim šiljkom. Ravne, široke ivice ukrašene kuku-suijem, carskom hrizantemom i autentičnom bordurom duž kaljene oštrice, umesto onih koje se rade pomoću kiseline. Izvanredno urađeno oružje, očito skovano za bitku.

[Pokazujem na mač kraj njega. Tacumi se osmehuje.]

*

Kjoto, Japan

[Sensej Tomonaga Idžiro tačno zna ko sam nekoliko sekundi pre mog ulaska u sobu. Izgleda da hodam, mirišem, čak i dišem kao Amerikanac. Osnivač japanskog Tatenokaija ili „Društva Štita“ pozdravlja me naklonom i rukovanjem, a zatim me poziva da sednem ispred njega kao učenik. Kondo Tacumi, Tomonagin prvi potčinjeni, služi nas čajem, a zatim seda pored starog učitelja. Tomonaga počinje naš intervju izvinjenjem zbog eventualne nelagodnosti koju bih mogao da osetim zbog njegovog izgleda. Sensejeve beživotne oči ne vide ništa otkad se zamomčio.]

Ja sam „hibakuša“. Vid sam izgubio u 11.02 ujutro 9. avgusta 1945, po vašem kalendaru. Stajao sam na planini Kompira, upravljao stanicom za

upozorenje na vazdušne napade sa još nekoliko dečaka iz mog razreda. Tog dana je bilo oblačno tako da sam prvo čuo, a tek onda i video kako mi B-29 preleće nisko iznad glave. Bio je to samo jedan *B-san*, verovatno izviđački let koji nije ni vredelo prijavljivati. Umalo se nisam nasmejao kada su moji drugovi uskočili u usečeni rov. Oči su mi bile prikovane iznad doline Urakami, u nadi da ću možda primetiti američki bombarder. Umesto toga, video sam samo blesak, poslednje što ću ikada videti.

U Japanu, hibakuša, „oni koji su preživeli bombu“, zauzimali su jedinstveno mesto u društvenoj hijerarhiji naše nacije. Prema nama su se ophodili sa saosećanjem i sažaljenjem: kao žrtvama, junacima i simbolima za svaku političku agendu. Opet, kao ljudska bića, jedva da smo bili nešto više od društvenih izgnanika. Nijedna porodica svom detetu ne bi dozvolila da stupi u brak sa nama. Hibakuše su bile nečista krv u japanskom inače besprekornom *genetskom onsenu*⁵⁴. Osećao sam tu sramotu duboko u sebi. Ne samo što sam bio hibakuša već me je slepilo učinilo teretom za druge.

Izvan prozora sanatorijuma čuo sam kako se naša država trudi da se obnovi. A kakav je bio moj doprinos tome? Nikakav!

Toliko puta sam pokušao da nađem neki posao, neko zaposlenje, koliko god bilo malo ili ponižavajuće. Niko me nije hteo. I dalje sam bio hibakuša i naučio sam mnogo ljubaznih načina da budem odbijen. Brat me je preklinjao da dođem i živim sa njim, uporno je ponavljao da će on i njegova žena brinuti o meni i naći mi čak da radim nešto „korisno“ po kući. Za mene je to bilo još gore od sanatorijuma. On se upravo bio vratio iz vojske i pokušavali su da dobiju još jedno dete. Za mene nije dolazilo u obzir da im se namećem u takvim uslovima. Naravno, razmišljao sam o tome da okončam sopstveni život. Mnogo puta sam to čak i pokušao. Nešto me je sprečavalo, zaustavljalo mi ruku svaki put kada bih se prihvatio pilula ili slomljenog stakla. Smatrao sam da je to slabost, šta drugo? Hibakuša, parazit, a sada i nečasna kukavica. U to vreme mojoj sramoti nije bilo kraja. Kao što je car našem narodu rekao u svom govoru o predaji, zaista sam „trpeo ono što se istrpeti ne da“.

Napustio sam sanatorijum a da o tome nisam obavestio brata.

---

⁵⁴ Onsen: prirodni vreli izvor koji se koristi za zajedničko kupanje.

Nisam znao kuda sam se zaputio, samo sam hteo da odem što dalje od svog života, sećanja, samog sebe. Putovao sam, uglavnom prosio... više nisam imao časti koju bih izgubio... dok se nisam skrasio u Saporu na ostrvu Hokaido. Ta hladna divljina severa uvek je bila najmanje naseljena oblast Japana, a posle gubitka Sahalina i Kurila, postala je, kako to veli zapadnjačka izreka, „kraj puta“.

U Saporu sam upoznao ainu baštovana, Otu Hidekija. Ainu su najstarija domorodačka grupa u Japanu i na društvenim lestvicama nalaze se niže čak i od Korejanaca.

Možda se zato sažalio na mene, na još jednog izopštenika koga je prognalo Jamatovo pleme. Možda nije imao na koga da prenese svoje veštine. Sin mu se nikad nije vratio iz Mandžurije. Ota-san je radio u Akakazeu, nekada luksuznom hotelu koji je sada služio kao centar za repatrijaciju japanskih naseljenika iz Kine. Isprva, uprava se žalila kako nema dovoljno sredstava da plaća još jednog baštovana. Ota-san me je plaćao iz svog džepa. Bio mi je učitelj i jedini prijatelj, a kada je umro, pomislio sam da krenem za njim. Ali, s obzirom na to kakva sam bio kukavica, nisam sebe mogao da nateram na samoubistvo. Umesto toga, nastavio sam da postojim, radio tiho na zemlji dok se Akakaze nije pretvorio iz centra za repatrijaciju ponovo u luksuzni hotel, a Japan od pokorenih ruševina nije postao ekonomska sila.

I dalje sam radio u Akakazeu kada sam čuo za prvi domaći slučaj zaraze. Kratio sam zapadnjačke živice blizu restorana kada sam čuo kako nekoliko gostiju razgovara o ubistvima u Nagumu. Kako su rekli, neki čovek je ubio svoju ženu, a zatim se bacio na lež kao pobesneli pas. Tada sam prvi put čuo za izraz „afričko besnilo“. Pokušao sam da ne obraćam pažnju na to i da nastavim s poslom, ali sutradan se još više razgovaralo, još više prigušenih glasova šaputalo je na travnjaku i pored bazena. Nagumo je već bio stara vest u odnosu na mnogo ozbiljniji slučaj izbijanja zaraze u bolnici „Sumitomo“ u Osaki. A sutradan je to bila Nagoja, zatim Sendaj, pa Kjoto. Pokušao sam da izbacim njihove razgovore iz glave. Na Hokaido sam došao da bih pobegao od sveta, da proživim svoj vek u sramoti i beščašću.

Glas koji me je konačno ubedio da postoji opasnost bio je glas hotelskog upravnika, uštogljenog i prizemnog službenika sa krajnje formalnim načinom obraćanja. Nakon izbijanja zaraze u Hirosakiju, održao je sastanak

osoblja kako bi pokušao da jednom zasvagda opovrgne te fantastične glasine o mrtvim telima koja se vraćaju u život.

Mogao sam samo da se oslanjam na njegov glas, a o čoveku znate gotovo sve na osnovu toga što se dešava kad otvori usta. Gospodin Sugavara je svoje reči izgovarao preterano oprezno, naročito tvrde, oštre suglasnike. Preterivao je u želji da prikrije ranije pobeđenu govornu manu, stanje koje je samo pretilo da se pojača u slučaju velike uznemirenosti. Čuo sam taj verbalni odbrambeni mehanizam i pre naizgled nepogrešivog Sugavare-sana, najpre u vreme zemljotresa '95, a zatim ponovo '98, kada je Severna Koreja poslala nuklearni dalekometni „probni projektil“ u let preko naše zemlje. Specifičan izgovor Sugavare-sana je tada bio bezmalo neprimetan, a sada je kreštao jače od sirena za opasnost od vazдушnih napada iz moje mladosti.

I tako, drugi put u životu, ja sam pobegao. Pomislio sam da upozorim brata, ali toliko vremena je prošlo da nisam znao kako da ga nađem niti da li je uopšte živ. To je bio moj poslednji i verovatno najveći nečastan postupak, najteži teret koji ću sa sobom poneti u grob.

Zašto ste pobegli? Da li ste se uplašili za svoj život?

Naravno da nisam! Ako ništa drugo, prihvatio bih to oberučke! Da umrem, da se konačno ratosiljam svog bednog života, zvučalo je to previše lepo da bi bilo istinito. Ono čega sam se plašio bilo je da ponovo ne padnem na teret onima oko sebe. Da nekoga ne usporavam, da ne zauzimam dragoceni prostor, da drugima ne dovodim život u opasnost ako pokušaju da spasu slepog starca koji toga nije vredan... a šta ako su te glasine da se mrtvi vraćaju u život istinite? Šta ako se zarazim, probudim iz smrti i zapretim životima svojih zemljaka? Ne, to neće biti sudbina ovog osramoćenog hibakuše. Ako već treba da umrem, neka to bude na isti način na koji sam živeo. Zaboravljen, izolovan i sam.

Otišao sam po noći i počeo da stopiram prema jugu na Hokaidovom DOO autoputu. Sa sobom sam imao samo flašu vode, rezervnu odeću i svoj

*ikupasuj*⁵⁵, dugačak ravan ašov sličan onom šaolinskom, koji mi je isto tako mnogo godina služio kao štap. Tih dana je i dalje bilo prilično drumskog saobraćaja – naša nafta iz Indonezije i Zaliva I dalje je pristizala - i mnogi vozači kamiona i privatnih vozila bili su ljubazni da me povezu. Sa svakim od njih razgovor bi se neminovno dotakao krize: „Jeste li čuli da je krenula mobilizacija teritorijalne odbrane?“; „Vlada će morati da proglasi vanredno stanje“; „Da li ste čuli da je sinoć izbila zaraza ovde, u Saporu?“ Niko nije bio siguran šta će doneti sutra, koliko daleko će se propast proširiti, niti ko će biti sledeća žrtva, a opet, bez obzira na to sa kim sam razgovarao ili koliko god su zvučali prestravljeno, svaki razgovor se neizbežno završavao sa: „Ali siguran sam da će nam vlasti saopštiti šta da radimo.“ Jedan kami-ondžija je rekao: „Za koji dan, videćete, samo strpljivo sačekajte i ne dižite frku.“ To je bio poslednji ljudski glas koji sam čuo, dan pre nego što sam napustio civilizaciju i zaputio se peške u planine Hidaka.

Taj nacionalni park mi je bio dobro poznat. Ota-san me je tamo dovodio svake godine da sakupljamo sansaj, divlje povrće koje je privlačilo botaničare, izletnike i gurmane sa svih matičnih ostrva. Poput čoveka koji često ustaje usred noći i tačno zna raspored svake stvari u mračnoj sobi, ja sam tačno znao gde se nalazi svaka reka, svaki kamen, svako drvo i iznikla mahovina. Znao sam čak i svaki onsen koji je izvirao na površinu i zbog toga mi nikada nije nedostajalo prirodno vrelo i mineralno, pročišćujuće kupatilo. Svakog dana sam govorio sebi: „Ovo je savršeno mesto da umrem, uskoro ću pretrpeti neku nesreću, pašću ili ću se možda razboleti, zakačiti neku infekciju ili pojesti otrovan koren, a možda ću se konačno časno poneti i sasvim prestati da jedem. I opet, svakodnevno sam prikupljao hranu, kupao se, toplo oblačio i pazio kuda hodam. Koliko god da sam žudeo za smrću, i dalje sam preduzimao sve što je bilo neophodno da je sprečim.

Nikako nisam mogao da znam šta se događalo s ostatkom moje zemlje. Čuo sam daleke zvuke, helikoptere, lovačke avione, neprekidno pištanje

---

⁵⁵ Ikupasuj: tehnički izraz za mali, ainu molitveni štap. Na kasnije pitanje o tom nepodudarnosti, gospodin Tomonaga je odgovorio da mu je taj naziv predočio njegov učitelj, gospodin Ota. Da li je Ota smerao da uspostavi nekakvu duhovnu vezu sa tom baštenskom alatkom ili jednostavno nije poznavao sopstvenu kulturu (kao i drugi mnogobrojni Ainui koji su pripadali njegovoj generaciji), nikada nećemo saznati.

civilnih mlažnjaka sa velikih visina. Možda sam pogrešio, pomislio sam, možda se kriza okončala. Ko zna, možda su „vlasti“ pobedile, pa sećanje na opasnost brzo bleedi. Možda je moj panični odlazak samo otvorio novo radno mesto u Akakazeu i možda će me jednog jutra probuditi ljutiti glasovi šumara ili kikot i šapat đaka na izletu. Nešto me je zaista trglo iz sna jednog jutra, ali to nije bila grupa zakikotanih đaka, i ne, nije to bio niti jedan od *njih*.

Bio je to medved, jedan od mnogobrojnih krupnih, surih higuma koji su tumarali divljinom Hokaida. Higume su se prvobitno doselile sa poluostrva Kamčatka i bile su i dalje jednako divlje i snažne kao njihovi sibirski rođaci. Ovaj je bio ogroman, znao sam to po dubini i rezonanci njegovog disanja. Procenio sam da je udaljen od mene jedva četiri ili pet metara. Ustao sam polako, bez straha. Kraj mene je ležao moj ikupasuj. Bilo je to najbliže oružju od svega što sam imao i, verovatno, da mi je palo na pamet da ga tako upotrebim, poslužio bi kao efikasno sredstvo odbrane.

Niste ga upotrebili.

Nisam hteo. Ta životinja nije bila obična gladna, krvoločna zver. Bio sam uveren da je to sudbina. Taj susret je mogao da bude samo volja kamija.

Ko je kami?

Šta je kami. Kamiji su duhovi koji nastanjuju svaki oblik našeg postojanja. Molimo im se, odajemo im počast, nadamo se da ćemo ih zadovoljiti i biti u njihovoj milosti. To su isti oni duhovi koji navode japanske korporacije da osveštaju mesto izgradnje nove fabrike i Japance moje generacije da u caru vide boga. Kamiji su osnova Šinta, bukvalno „Putevi bogova“, a obožavanje prirode je jedan njegovih najsvetijih principa.

Zato sam verovao da je tog dana na delu bila njihova volja. Pošto sam izgnao sam sebe u divljinu, zagadio sam čistotu prirode. Nakon što sam obeščastio sebe, porodicu i zemlju, konačno sam preduzeo taj poslednji korak i obeščastio i bogove. Sada su poslali ubicu da uradi ono što ja tako dugo nisam mogao, da izbrišu moj smrad. Zahvalio sam bogovima na njihovoj milosti. Plakao sam dok sam se pripremao za udarac.

Nikada se nije dogodio. Medved je prestao da dahće, a zatim se oglasio tankim, gotovo dečjim cviljenjem. „Šta ti je?“ rekao sam mesožderu teškom trista kilograma. „Hajde, dokrajči me!“ Medved je nastavio da cvili kao uplašen pas, a zatim je odjurio od mene kao da ga neko proganja. Tada sam začuo stenjanje. Okrenuo sam se brzo, pokušao da načuljim uši. Osetio sam da je viši od mene po tome gde su mu bila usta. Čuo sam kako se jedno stopalo vuče po mekoj, vlažnoj zemlji i vazduh koji mu je grgotao iz razjapljene rane na grudima.

Čuo sam kako poseže za mnom i zamahuje kroz prazan vazduh. Uspeo sam da izbegnem njegov trapavi pokušaj i dograbio ikupasuj. Napad sam usmerio na mesto odakle se čulo njegovo stenjanje. Brzo sam udario i prasak mi je zavibriirao rukama. Stvorenje je palo unazad na zemlju, a ja sam se trijumfalno oglasio povikom: „Deset hiljada godina!“

Teško mi je da opišem šta sam u tom trenutku osetio. Bes mi je eksplodirao u srcu, snaga i hrabrost koje su oterale moju sramotu kao što sunce otera noć sa neba. Najednom sam znao da sam u milosti bogova. Nisu poslali medveda da me ubije, već da me upozori. Tada nisam sasvim shvatao razlog za to, ali znao sam da moram preživeti do onog dana kada će mi se taj razlog konačno razotkriti.

I to sam radio sledćih nekoliko meseci: preživljavao. Mentalno sam podelio lanac Hidaka u niz od nekoliko stotina *či-taija*⁵⁶ U svakom *či-taiju* postojalo je neko fizički bezbedno mesto - drvo, ih visoka ravna stena - gde sam mogao da spavam u miru, bez neposredne opasnosti od napada. Uvek sam spavao danju, a noću samo putovao, prikupljao hranu ili lovio. Nisam znao da li zveri zavise od svog vida koliko i ljudi, ali nisam hteo da im dam ni tu *minimalnu prednost*.⁵⁷

Gubitak vida me je isto tako pripremio i za neprekidnu mobilnost. Oni koji vide hodanje obično uzimaju zdravo za gotovo; kako bi se inače sapleli o nešto što su svakako videli? Nisu za to krive oči, već um, lenji misaoni procesi koje je razmazila doživotna zavisnost od optičkog nerva. Ali, to ne važi za one poput menc. Morao sam već da budem na oprezu zbog moguće opasnosti, da budem usredsređen, budan i da „gledam kuda idem“. Jednostavno dodavanje još jedne pretnje nimalo mi nije smetalo. Kad god sam hodao, to je bilo najviše nekoliko stotina koraka. Zastao bih, da

---

⁵⁶ Či-taj: zona.

⁵⁷ Do današnjeg dana nije poznato koliko živi mrtvaci zavise od vida.

oslušnem i onjušim vetar, možda čak i da prislonim uho uz zemlju. Taj metod me nikad nije izneverio. Nikada nisam bio iznenađen, nikad zatečen nespreman.

Da li ste imali problema sa otkrivanjem pretnje sa veće razdaljine, posto niste mogli da vidite napadača udaljenog nekoliko kilometara?

S obzirom na to da sam bio aktivan noću, ionako ne bih imao koristi od zdravog vida, a nijedna zver udaljena nekoliko kilometara od mene nije mogla da mi zapreti baš kao ni ja njoj. Nije bilo potrebno da budem na oprezu sve dok ne uđu u ono što bi se moglo nazvati mojim „krugom čulne bezbednosti“, u maksimalni domet mojih ušiju, nosa, vrhova prstiju i stopala. U najboljim danima, kada su uslovi bili dobri i kada je *Haja-đi*⁵⁸ bio raspoložen da mi pomaže, taj krug bi se proširio i do pola kilometra. U najgorim danima bi se smanjio na trideset, možda i samo petnaest koraka. Takvi incidenti nisu bili česti, dešavali su se samo kada sam uradio nešto što je zaista razljutilo kamije, iako ne mogu da pojmim šta bi to moglo biti. Zveri su takode bile od velike pomoći, uvek su bile toliko ljubazne da me upozore pre napada.

Njihovo zavijanje u koje se daju čim opaze plen ne samo što me je upozoravalo na prisustvo stvorenja u napadu već i na pravac, udaljenost i tačan položaj odakle napad dolazi. Cuo bih kako se to stenjanje valja preko brda i dolina, i znao da će me jedan od živih mrtvaca po-setiti za otprilike pola sata. U takvim slučajevima bih zastao, a zatim se strpljivo pripremio za napad. Skinuo bih ranac sa leđa, protegnuo udove, a ponekad samo pronašao mesto da sednem i meditiram u tišini. Uvek sam znao kad su prišli dovoljno blizu da napadnu. Uvek sam trošio vreme na to da im se poklonim i zahvalim što su bili toliko ljubazni da me upozore. Gotovo da mi je bilo žao tih jadnih, prljavih bezumnika koji su prevaljivali toliki put sporo i metodično, samo da bi im se putovanje završilo raskoljenom lobanjom ili prerezanim vratom.

Uvek ste ubijali protivnika prvim udarcem?

Uvek.

[Zamahuje zamišljenim ikupasujem.]

---

⁵⁸ Haja-đi: bog vetra

Udarac unapred, nikad sa zamahivanjem. Isprva sam ciljao u podnožje vrata. Kasnije, kako su mi veština i iskustvo vremenom napredovali, naučio sam kako da udarim ovde...

[Postavlja šaku vodoravno spram udubljenja između čela i nosa.]

To je bilo malo teže od jednostavnog odsecanja glave, zbog te debele i jake kosti, ali bi uništilo mozak, za razliku od obezglavljenja, gde bi za živu glavu bio potreban još jedan udarac.

A šta je bilo u slučaju više napadača? Da li je to predstavljalo veći problem?

U početku jeste. Kako im je rastao broj, sve više i više su me opkoljavali. Te rane bitke bile su... „neuredne“. Moram priznati, dozvoljavao sam da mi osećanja vode ruku. Bio sam tajfun, a ne grom. Tokom jedne borbe prsa u prsa kod „Tokači-dakea“, eliminisao sam četrdeset jednog za isto toliko minuta. Dve nedelje sam ispirao njihove telesne tečnosti sa odeće. Kasnije, kada sam počeo da ispoljavam veću taktičku kreativnost, dozvolio sam da mi se bogovi pridruže na bojnom polju. Poveo bih grupu zveri do podnožja visoke stene i odatle im mrvio lobanje odozgo. Možda bih našao i stenu koja bi im omogućila da se popnu za mnom, ne svi odjednom, razumete, već jedan po jedan, tako da sam mogao da ih obaram dole, na oštro stenje. Starao sam se da zahvalim duhu svakog kamena, litice ili vodopada koji ih je nosio u ponor od hiljadu metara. Nisam želeo da mi taj potonji metod prede u naviku. Morao sam da se dugo i naporno verem po stenju kako bih došao do tela.

Išli ste za lešom?

Da bih ga sahranio. Nisam mogao tek tako da ga ostavim, da zagađuje rečicu. To ne bi bilo... „pravilno“.

Da li ste sahranjivali sva tela?

Sva do jednog. Tada, posle Tokači-dakea, kopao sam tri dana. Glave sam uvek odvajao; obično sam ih spaljivao, ali u Tokači-dakeu sam ih bacio

u vulkanski krater gde je *Ojamacumijev*⁵⁹ bes mogao da pročisti njihov smrad. Nisam baš sasvim razumeo zašto sam sve to radio, jednostavno mi se činilo ispravnim, da izdvojim izvor zla.

Odgovor mi se javio u predvečerje druge zime koju sam proveo u izgnanstvu. To je trebalo da bude poslednja noć koju ću provesti u krošnji visokog drveta. Nameravao sam da se, kada padne sneg, vratim u pećinu u kojoj sam proveo prethodnu zimu. Taman sam se komotno smestio i sačekao da me toplota zore uspava, kada sam začuo korake, previše brze i energične za zveri. Haja-đi je rešio da te noći bude milostiv. Doneo mi je miris koji je mogao da potiče jedino od ljudskog bića. Došao sam do spoznaje da su živi mrtvaci iznenađujuće lišeni mirisa, jeste, malo se oseća raspadanje, možda malo jače ako je telo već duže vreme reanimirano, ili ako se sažvakano meso probilo kroz utrobu i nataložilo se u truloj hrpi u donjem vešu. Ali pored toga, živi mrtvaci su imali nešto što se moglo nazvati „zadahom bez mirisa“. Nisu proizvodili znoj, mokraću niti konvencionalni izmet. Nisu čak nosili ni bakterije u stomaku ili zubima, zbog kojih ljudima inače zaudara iz usta. Ništa od svega toga nije važno za dvonošca koji se brzo približavao mom položaju. Njegov dah, telo, odeća, sve to očigledno već neko vreme nije bilo oprano.

I dalje je bilo mračno, tako da me nije primetio. Shvatio sam da će ga put dovesti tačno ispod granja mog drveta. Čučnuo sam polako, bez ikakvog zvuka. Nisam bio siguran da li je neprijatelj, lud ili možda čak nedavno ujeden. Nisam hteo da rizikujem.

[U tom trenutku se ubacuje Kondo.]

KONDO: Našao se na meni pre nego što sam i bio svestan. Mač mi je izleteo iz ruke, noge su me izdale.

TOMONAGA: Naskočio sam mu između lopatica, nedovoljno snažno da ga trajnije povredim, ali dovoljno da izbijem vazduh iz njegovog mršavog, neuhranjenog tela.

KONDO: Oborio me je na stomak, lice mi je nabio u zemlju, a sečivo tog asova mi čvrsto pribio ispod potiljka.

TOMONAGA: Rekao sam mu da miruje, da ću ga ubiti ako se samo pomeri.

---

⁵⁹ Ojamacumi: vladar planina i vulkana.

KONDO: Pokušao sam da progovorim, dahćući u naletu kašlja da sam prijatelj, da nisam ni znao da je on tu, da sam samo hteo da prođem i nastavim svojim putem.

TOMONAGA: Pitao sam ga kuda se zaputio.

KONDO: Rekao sam u Nemuro, glavnu luku za evakuaciju na Hokaidu, gde možda još čeka neko poslednje prevozno sredstvo, ribarski brod ili... nešto što bi još moglo da me preveze do Kamčatke.

TOMONAGA: Nisam razumeo. Naložio sam mu da objasni.

KONDO: Sve sam mu ispričao, o zarazi, evakuaciji. Plakao sam kada sam mu rekao da je Japan potpuno napušten, da je Japan *nai*.

TOMONAGA: I najednom mi je postalo jasno. Znao sam zašto su mi bogovi oduzeli vid, zašto su me poslali na Hokaido da naučim kako da brinem o zemlji i zašto su poslali medveda da me upozori.

KONDO: Počeo je da se smeje, dozvolio mi da ustanem i pomogao mi da otresem zemlju sa odeće.

TOMONAGA: Rekao sam mu da Japan nije napušten, da ga nisu napustili oni koje su bogovi izabrali za njegove baštovane.

KONDO: Isprva nisam razumeo...

TOMONAGA: I tako sam mu objasnio da se Japanu, kao ni bilo kom drugom vrtu, ne srne dozvoliti da uvene i umre. Mi ćemo se brinuti o njemu, čuvati ga, uništavati hodajuću pošast koja ga je zarazila i uprljala, i povraćemo njegovu lepotu i čistotu za dan kada mu se vrate njegova deca.

KONDO: Pomislio sam da jc lud, rekao sam mu to u lice. Nas dvojica protiv miliona sijafua?

TOMONAGA: Vratio sam mu mač; njegova težina i izbalansiranost izgledale su mi poznato kada sam ga dotakao. Rekao sam mu da ćemo se možda suočiti sa pedeset miliona čudovišta, ali ta čudovišta će se suočiti sa bogovima.

*

Sjenfugeos, Kuba

[Serjoža Garsija Alvares predlaže da se sastanemo u njegovoj kancelariji. „Pogled će vam oduzeti dah”, obećava. „Nećete se razočarati.” Na šezdeset devetom spratu Štedne i kreditne banke Malpika, druge zgrade po visini na Kubi posle havanskih Kula Hozea Martija, kancelarija Senjor Alvaresa u uglu gleda istovremeno na blistavu metropolu i na uzavrelu luku. Sada je „čarobni trenutak” za energetski nezavisne građevine kao što je Malpika, ono doba dana kada njeni fotonaponski prozori hvataju zalazak sunca sa svojom gotovo neprimetnom nijansom ma-gente. Senjor Alvares je bio u pravu. Nisam razočaran.]

Kuba je pobedila u ratu protiv zombija; možda to i nije naročito skromna izjava, s obzirom na ono što se desilo tolikom broju drugih zemalja, ali pogledajte samo kako nam je bilo pre dvadeset godina u poredenju s onim kako nam je sada.

Pre rata, živeli smo u državi kvaziizolacije, i bilo nam je gore nego na vrhuncu hladnog rata. U doba mog oca barem ste mogli da računate na ono što se smatralo ekonomskim blagostanjem u Sovjetskom Savezu i njegovim komunističkim satelitima. Ali od pada komunističkog bloka, živeli smo u neprekidnoj nemaštini. Hrana na tačkice, gorivo na bonove... najbliže bih mogao to da uporedim sa Velikom Britanijom u vreme Blica, i poput tog ostrva pod opsadom, i mi smo živeli pod mračnim oblakom sveprisutnog neprijatelja.

Blokada Sjedinjenih Država, iako nije bila toliko stroga kao u doba hladnog rata, svejedno je težila tome da nam uguši ekonomiju tako što je kažnjavala sve države koje bi pokušale da slobodno i otvoreno trguju s nama. Koliko god da jc strategija SAD bila uspešna, njen najveći trijumf bio je to što je Fidelu omogućila da našeg ugnjetača sa severa koristi kao izgovor da ostane na vlasti. „Vidite kako vam je život težak”, govorio je on. „Blokada vam je to donela, Jenkiji su vam to uradili, a da nije bilo mene,

već bi se iskrcavali na našim plažama!" Bio je briljantan, Makijavelijev najbolji učenik. Znao je da ga nikad nećemo svrgnuti dok je neprijatelj na vratima. I tako smo trpeli muke i tlačenje, dugačke redove i prigušene glasove. To je bila Kuba na kojoj sam ja odrastao, jedina Kuba koju sam mogao da zamislim. To jest, sve dok mrtvi nisu počeli da ustaju.

Slučajeva je bilo malo i momentalno su eliminisani, uglavnom kineske izbeglice i nekoliko evropskih biznismena. Putovanja iz SAD su i dalje bila mahom zabranjena, tako da smo bili pošteđeni početnog udara prvog talasa masovnih migracija. Represivna priroda našeg društva-tvrđave dopuštala je vladi da preduzima mere kako bi obezbedila da se infekciji nikada ne dozvoli da se proširi. Sva putovanja unutar zemlje bila su suspendovana, a mobilisane su i redovna vojska i teritorijalna odbrana. Zahvaljujući visokom procentu lekara po glavi stanovnika, naš vođa je znao za pravu prirodu zaraze nedeljama pre nego što je prijavljen prvi slučaj.

Do nastanka Velike panike, kada se svet konačno probudio pred košmarom koji je provaljivao kroz vrata, Kuba se već pripremila za rat.

Jednostavna činjenica geografskog položaja pošteđela nas je opasnosti od brojnih kopnenih hordi. Naši napadači dolazili su sa mora, naročito armade izbeglica u brodovima. Ne samo što su donosili zarazu, kao što smo videli širom sveta, već je bilo i onih koji su smatrali da svojim novim domovima treba da vladaju kao neki moderni konkistadori.

Pogledajte samo šta se desilo sa Islandom, predratnim rajem, tako sigurnim i bezbednim da im nikada nije palo na pamet da imaju stalnu vojsku. Šta su mogli da urade posle povlačenja američke vojske? Kako su mogli da zaustave bujicu izbeglica iz Evrope i zapadne Rusije? Nije nikakva tajna da je nekada idilično arktičko utočište postalo kazan zaleđene krvi, pa je i dan-danas najzaraženija Bela zona na planeti. To smo vrlo lako mogli biti i mi, da nije bilo primera koji su nam dala naša braća na Malim Antilima.

Ti muškarci i žene, od Angilje do Trinidada, ponosno mogu da polažu pravo na svoje mesto među najvećim ratnim herojima. Prvo su zaustavili višestruke slučajeve zaraze duž svog arhipelaga, a zatim su, gotovo bez časka odmora, odbijali ne samo ploveće zombije, već i beskonačnu poplavu ljudskih osvajača. Prolivali su svoju krv kako mi ne bismo morali. Naterali su potencijalne latifundiste da dobro razmisle o svojim osvajačkim

planovima i shvate da, ako već malobrojni civili naoružani samo ručnim vatrenim oružjem i mačetama mogu tako istrajno da brane svoju domovinu, šta li će ih tek sačekati na obalama zemlje koja je naoružana svim i svačim, od borbenih tenkova do radarski navođenih protivbrodskih projektila?

Naravno, stanovnici Malih Antila nisu se borili za dobrobit kubanskog naroda, ali njihove žrtve su nam pružile taj luksuz da postavljamo sopstvene uslove. Svi koji su tražili sklonište dočekani su izrekom uobičajenom među severnoameričkim roditeljima: „Dok si pod mojim krovom, povinovaćeš se mojim pravilima.“

Nisu sve izbeglice bili Jenkiji; stizali su i iz kontinentalne Latinske Amerike, Afrike, zapadne Evrope, naročito Španije - mnogo Španaca i Kanađana posećivalo je Kubu poslom ili radi godišnjeg odmora. Upoznao sam nekoliko njih pre rata, bili su to dobri ljudi, ljubazni, toliko drugačiji od Istočnih Nemaca iz moje mladosti koji su bacali slatkiše uvis i smejali se dok smo ih mi, deca, grabili kao pacovi.

Međutim, najveći broj izbeglica na brodovima poticao je iz Sjedinjenih Država. Svakim danom ih je pristizalo sve više, na velikim ili privatnim brodovima, čak i na splavovima ručne izrade, što je mamilo ironičan osmeh na naša lica. Toliko njih, ukupno pet miliona, što je bilo gotovo kao polovina našeg domaćeg stanovništva, bilo je uz ljude svih ostalih nacionalnosti podvrgnuto nadležnosti vladinog „Programa karantina za doseljenike“.

Ne bih išao toliko daleko da uporedim centre za raseljavanje sa zarobljeničkim logorima. To nije moglo da se poredi sa tegobnim životom naših političkih disidenata; pisaca i učitelja... Imao sam „drugara“ koga su optužili da je homoseksualac. Njegove priče iz zatvora ne mogu da se porede ni sa najgorim centrom za raseljavanje.

Međutim, tamo nije bilo lako živeti. Ti ljudi su, bez obzira na predratno zanimanje ili status, najpre morali da rade na njivama, dvanaest do četrnaest sati na dan, gajili su povrće na našim nekadašnjim državnim plantažama šećerne repe. Barem je klima bila na njihovoj strani. Temperatura je padala, nebo se smrkavalo. Majka Priroda je bila dobra prema njima. Stražari, međutim, nisu. „Budi srećan što si živ“, vikali bi posle svakog šamara ili šuta. „Ako nastaviš da prigovaraš, bacićemo te zombijima!“

U svim logorima se govorkalo o strašnim „zombi jamama“, rupama u koje su bacali „problematične“. OOD [Opšti obaveštajni direktorat] je čak ubacivao zarobljenike među stanovništvo da šire priče o tome kako su lično gledali kako ljude naglavačke spuštaju u uzavrelo jezero zombija. To su radili samo da bi se svi vladali kako treba, razumete, ništa od svega toga nije bilo istina... doduše... bilo je priča o „belcima iz Majamija“. Većinu američkih Kubanaca smo dočekali raširenih ruku. I ja sam imao rođake koji su živeli u Dejtonu i jedva su odatle izvukli živu glavu. Suze prolivene prilikom prvih ponovnih susreta u tim ranim, mahnitim danima mogle su da ispune Karipsko more. Ali taj prvi talas postrevolucionarnih imigranata – imućne elite koja je cvetala pod starim režimom i koja je provela ostatak života u pokušajima da sruši sve što smo se mi mučili da izgradimo - kad je reč o tim aristokratama... ne tvrdim da postoje dokazi da su te debele reakcionarne guzice nalivene belim bakardijem pobacali zombijima... Ali ako jesu, sada mogu Batisti da ližu muda u paklu.

[Stegnut, zadovoljan osmeh javlja mu se na usnama.]

Naravno, nismo mogli da primenjujemo tu vrstu kažnjavanja prema vašim ljudima. Glasine i pretnje bile su jedno, ali fizički postupak... gurajte ljude, bilo koje ljude, predaleko i rizikovaćete mogućnost pobune. Pet miliona Jenkija koji bi se svi digli u otvorenoj revoluciji? Nezamislivo. Već je previše vojske bilo potrebno da bi se u logorima održavao red, i to je bio početni uspeh invazije Jenkija na Kubu.

Jednostavno nismo imali dovoljno ljudi da čuvamo pet miliona zatočenika i obalu dugačku gotovo četiri hiljade kilometara. Nismo mogli da vodimo rat na dva fronta. Zato je doneta odluka da se centri rasformiraju i da se omogući da deset procenata jenkijevskih zatočenika rade izvan žice po specijalizovanom programu uslovnog pomilovanja. Ti zatočenici bi radili poslove koje Kubanci više nisu želeli da obavljaju – fizičke poslove, pranje sudova i čišćenje ulica – i mada im je nadnica bila gotovo beznačajna, njihovi radni sati računali su se po sistemu bodovanja koji im je omogućavao da kupe slobodu za druge zatočenike.

Bila je to genijalna ideja – pala je na pamet nekom Kubancu sa Floride – i logori su se ispraznili za šest meseci. U početku je vlada pokušavala sve da ih prati, ali to se ubrzo pokazalo nemogućim. Za godinu dana su se gotovo sasvim integrisali, „Nortekubanosii“ koji su prodrli u gotovo svaki deo našeg društva.

Logori su zvanično stvoreni kako bi zadržali širenje „infekcije“, ali ne one infekcije koju su širili mrtvi.

U početku je ta zaraza bila neprimetna, jer smo svi još bili pod opsadom. I dalje se nalazila iza zatvorenih vrata, o njoj se i dalje samo šaputalo. Ono što se zbilo u sledećih nekoliko godina nije bila toliko revolucija koliko evolucija, ekonomska reforma ovde, legalizovane privatne novine tamo. Ljudi su počeli da razmišljaju i govore smelije. Polako, u tišini, seme je počelo da pušta korenje. Siguran sam da bi Fidel rado zgromio svojom gvozdenom pesnicom začetke naših sloboda. Možda i bi, da se svetski događaji nisu odigravali u našu korist. Sve se zauvek promenilo kada su svetske vlade odlučile da krenu u napad.

Najednom smo postali „Arsenal pobede“. Bili smo korpa za hleb, centar za proizvodnju, zemlja za obuku i odskočna daska. Postali smo vazдушna luka za Severnu i Južnu Ameriku, veliko pristanište za deset *hiljada brodova*.⁶⁰ Imali smo para, mnogo para, para koje su preko noći stvorile srednju klasu, i naprednu kapitalističku ekonomiju kojoj su bile potrebne prefinjena znanja i praktično iskustvo Nortekubanososa.

Mislim da naša veza nikada neće pući. Pomogli smo im da povrate svoju zemlju, a oni nama da povratimo našu. Pokazali su nam šta znači demokratija... slobodu, ne samo u nejasnim, apstraktnim pojmovima, već i na veoma stvarnom, individualnom ljudskom nivou. Sloboda nije nešto što imate tek da biste je imali, morate najpre želeti nešto drugo, a tek potom želeti slobodu da se za to borite. To je lekcija koju smo naučili od Nortekubanososa. Svi su oni sanjali tako velike snove i žrtvovali su živote za slobodu da te snove i ostvare. Zašto bi ih se inače El Hefe toliko plašio?

Nisam iznenađen što je Fidel znao da plima slobode dolazi da ga svrgne s vlasti. Iznenađen sam načinom na koji je tako dobro uzjahao taj talas.

[Smeje se, pokazuje na fotografiju na zidu, fotografiju ostarelog Kastra koji drži govor u Parke sentralu.]

Možete li da poverujete kakva je muda imao taj kurvin sin, ne samo da prihvati novu demokratiju zemlje, već i da sebi pripiše zasluge za to? Genije. Da lično predsedava prvim kubanskim slobodnim izborima, pri

---

⁶⁰ Tačan broj savezničkih i neutralnih brodova koji su za vreme rata bili usidreni u kubanskim lukama još nije poznat.

čemu je njegov poslednji zvanični akt bio da sam sebi oduzme vlast. Zato je za njim ostao spomenik, a ne krvava fleka na zidu. Naravno, naša nova latinska supersila daleko je od idealne. Imamo na stotine političkih partija i više interesnih grupa nego peska po plažama. Imamo štrajkove, nered, proteste, kako se čini, gotovo svakog dana. Vidite zašto je Ce otišao odmah posle revolucije. Mnogo je lakše dizati vozove u vazduh nego organizovati ih tako da saobraćaju na vreme. Sta je ono govorio gospodin Cerčil? „Demokratija je najgori oblik vladavine, ako se izuzmu svi ostali.“ [Smeje se.]

*

Patriotski memorijalni spomenik, Zabranjeni grad, Peking, Kina

[Pretpostavljam da je admiral Sju Džicaj izabrao baš ovo mesto zbog mogućnosti da se tu zatekne i fotograf, iako niko još od rata nije ni najmanje dovodio u pitanje njegov ili patriotizam njegov posade, ipak ne želi da rizikuje pred očima „stranih čitalaca“. Isprva rezervisan, pristaje na ovaj intervju samo pod uslovom da objektivno saslušam „njegovu“ stranu priče, i tog se zahteva drži i pošto mu objasnim da druge strane nema.]

[Napomena: Iz razloga jasnoće, kineske pomorske oznake zamenjene su zapadnjačkim.]

Nismo bili izdajnici – to kažem pre nego što budem rekao bilo šta drugo. Voleli smo svoju zemlju, svoj narod, i mada možda nismo voleli one koji su vladali i jednim i drugim, bili smo nepokolebljivo lojalni svojim vodama.

Nikada ne bismo ni pomislili da uradimo ono što smo uradili da situacija nije postala tako očajna. U vreme kada je kapetan Čen prvi put izneo svoj predlog, već smo bili na ivici. Bilo ih je u svakom gradu, svakom selu. Na devet i po miliona kvadratnih kilometara naše zemlje, nismo mogli da pronađemo centimetar mira.

Vojska, sve sami arogantni gadovi, insistirala je neprekidno da sve držbe pod kontrolom, da samo što nije nastupio preokret i da će do sledećeg snega čitava zemlja biti pacifikovana. Tipično vojničko razmišljanje: previše agresivno, sa previše samopouzdanja. Treba vam samo grupa muškaraca ili žena, dajte im odgovarajuću istovetnu odeću, nekoliko sati obuke, nešto što može da prođe kao oružje i imate vojsku, ne baš najbolju, ah opet vojsku.

Tako ne može kod mornarice, koja god bila. Svaki brod, koliko god primitivan bio, može se napraviti samo sa dosta energije i materijala. Vojska može da zameni svoje topovsko meso za samo nekoliko sati; nama su za to potrebne godine. Zato smo pragmatičniji od svojih sunarodnika u zelenom. Težimo da sagledamo situaciju sa malo više... ne želim da kažem opreza, ali možda sa više strateškog konzervatizma. Povlačenje, konsolidovanje, domaćinsko upravljanje resursima. Naravno, bila je to filozofija ista kao i u Redekerovom planu, ali naravno, vojska nije htela da sluša.

Odbili su Redekera?

Bez časka razmišljanja ili interne rasprave. Kako je armija uopšte mogla da izgubi? Sa svojim ogromnim rezervama konvencionalnog oružja, sa svojim „bunarom bez dna“ žive sile... taj „bunar bez dna“, to je bilo nešto neoprostivo. Zna li zašto smo imali takvu eksploziju priraštaja u pedesetim godinama dvadesetog veka? Zato što je Mao smatrao da je to jedini način da pobedimo u nuklearnom ratu. To je istina, nije propaganda. Svi su znali da kada se atomska prašina na kraju slegne, onih nekoliko hiljada preživelih Amerikanaca ili Sovjeta ne bi moglo da se odupre desetinama miliona Kineza. Brojke, to je bila filozofija generacije mojih dedova, i vojska je tu strategiju brzo prihvatila kada su naše iskusne, profesionalne trupe proždane u prvim fazama zaraze. Ti generali, bolesni, izopačeni matori kriminalci, sedeli su u svom bezbednom bunkeru i naređivali da se talas za talasom tek regrutovanih omladinaca baca u borbu. Da li su se ikad setili da pomisle da je svaki mrtav vojnik zapravo živi zombi? Da li su ikada shvatili da smo, umesto da njih davimo u bunaru bez dna, mi ti koji se davimo, gušimo i umiremo kao najmnogoljudnija nacija na Zemlji, prvi put u istoriji u opasnosti da postanemo fatalno brojčano prevladani?

To je bilo ono što je kapetana Čena gurnulo u bezdan. Znao je šta će se dogoditi ako se rat nastavi svojim tokom, i kolike će nam biti šanse za opstanak. Da je mislio da ima ikakve nade, zgrabio bi pušku i bacio se na žive mrtvace. Bio je ubeđen da Kineza uskoro više neće biti, a možda, na kraju, ni bilo kojih drugih ljudi, bilo gde. Zato je izneo svoje namere višim oficirima, objavivši da smo mi možda jedina šansa da sačuvamo nešto od naše civilizacije.

Da li ste se složili s njegovim predlogom?

U početku nisam verovao. Bekstvo našim brodom, našom nuklearnom podmornicom? To nije bilo puko dezertiranje, bežanje usred rata kako bismo spasili svoje bedne kože. To je bila krađa jedne od najvećih dragocenosti otadžbine. *Admiral Dženg He* bila je jedna od tri podmornice sa balističkim projektilima koje smo imali i najnovija od onih koje su zapadnjaci nazivali „model 94“. Bila je dete četiri roditelja: ruske pomoći, crnoberzanske tehnologije, plodova antiameričke špijunaže i, ne zaboravimo to, vrhunca bezmalo pet hiljada godina neprekidne kineske istorije. Bila je to najskuplja, najnaprednija, najmoćnija mašina koju je naša zemlja ikada napravila. Ukrasti je jednostavno, kao čamac za spašavanje, bilo je nezamislivo. Samo su me snaga ličnosti kapetana Čena, njegov dubok, fanatični patriotizam, ubedili da nam je to jedina alternativa.

Koliko vam je trebalo da se pripremite?

Tri meseca. Bio je to pravi pakao. Čuingdao, naša matična luka, bila je pod neprekidnom opsadom. Zvali su sve više i više vojnih jedinica da održavaju red, i svaka sledeća je bila malo manje obučena, manje opremljena, malo mlađa ili starija od prethodne. Neki kapetani površinskih brodova morali su da pošalju „nevažne“ članove posade da pomognu odbrani baze. Naš perimetar je gotovo svakodnevno trpeo napade. A usred svega toga trebalo je da pripreмимо i snabdemo brod za plovidbu morem. Trebalo je to da izgleda kao rutinska radovna patrola; morali smo da prokrijumčarimo na podmornicu i zalihe za hitne slučajeve, i članove porodice.

Članove porodice?

O, da, to je bio glavni kamen temeljac plana. Kapetan Čen je znao da posada neće napustiti luku ukoliko njihove porodice ne budu mogle da pođu sa njima.

Kako je to bilo moguće?

Da ih nađemo ili da ih prokrijumčarimo u podmornicu?

I jedno i drugo.

Bilo nam je teško da ih pronađemo. Većini su porodice bile raštrkane po zemlji. Učinili smo sve što smo mogli da stupimo u kontakt s njima, popravljali telefonsku liniju ili slali poziv po vojnoj jedinici koja je išla u tom smeru. Poruka je uvek bila ista: ubrzo se vraćamo patrolira-nju i oni treba da prisustvuju ceremoniji. Ponekad smo pokušavali da tome damo prizvuk veće hitnosti, kao da je neko na samrti i mora da ih vidi. Više od toga nismo mogli. Niko nije smeo da ode i fizički ih dovede: to je bilo previše rizično. Nismo imali višestruke posade kao vi na vašim podmornicama s projektilima. Svaki član bi nam nedostajao na moru. Sažaljevaao sam svoje drugove s podmornice, zbog toga koliko su propatili čekajući. Imao sam sreće što su moja žena i deca...

Deca? Mislio sam...

Da smo smeli da imamo samo jedno dete? Taj zakon je izmenjen godinama pre rata, i to je bilo praktično rešenje za problem neuravnotežene nacije sinova jedinaca. Imao sam bliznakinje. I sreće. Moja žena i deca već su bili u bazi kada su nevolje počele.

A šta je bilo sa kapetanom? Da li je on imao porodicu?

Njega je žena napustila početkom osamdesetih. Bio je to strašan skandal, pogotovo u to vreme. Još mu se divim zbog toga što je uspeo i da spase karijeru i da podigne sina.

Imao je sina? Da li je on pošao sa vama?

[Sju izbegava pitanje.]

Za mnoge druge najgore je bilo čekanje, spoznaja da čak i ako njihovi uspeju da stignu do Čuingdao, postoje veliki izgledi da smo mi već otplovili. Zamislite samo taj osećaj krivice. Zatražite od porodice da dođe kod vas, možda i da napusti kakvu-takvu bezbednost mesta gde se do tada krila, samo da bi stigla i videla kako je ostala napuštena na pristaništu.

Da li se mnogo njih pojavilo?

Više nego što bi iko pomislio. Ukrcavali smo ih krišom noću, u uniformama. Neke – decu i starce – prenosili smo u sanducima za namirnice.

Da li su porodice znale šta se dešava? Šta ste nameravali da uradite?

Ne verujem. Svaki član naše posade imao je stroga naređenja da ćuti. Da je MSS samo nanjušio šta spremamo, najmanje od čega bismo morali da strahujemo bili bi živi mrtvaci. Čuvanje tajne nas je isto tako primoralo da isplovimo na osnovu rutinskog rasporeda za patrole. Kapetan Čen je strašno želeo da sačeka okasnele članove porodica koji su bili udaljeni možda samo nekoliko dana, nekoliko sati! Znao je da je to moglo sve da ugrozi, i nerado je naredio da dignemo sidro. Pokušao je da prikrije svoja osećanja i mislim da je, pred većinom, i uspeo u tome. Ali ja sam mu video to u očima, u odrazu sve daljih požara Čuingdao.

Kuda ste se zaputili?

Najpre u dodeljeni sektor za patroliranje, kako bi u početku sve izgledalo normalno. A posle toga, ko zna.

Pronalaženje nekog novog doma nije, makar za neko vreme, dolazio u obzir. Do tada se pošast već proširila svud po svetu. Nijedna neutralna zemlja, koliko god bila udaljena, nije mogla da nam garantuje bezbednost.

A šta je bilo sa prelaskom na našu stranu, u Ameriku ili neku drugu zapadnu zemlju?

[Pogleda me hladno i prodorno.]

Zar biste vi to uradili? Dženg je nosio šesnaest balističkih projektila JL-2; svi osim jednog nosili su po četiri bojeve glave za eksploziju u atmosferi, snage devedeset kilotona. Po tome je bio jednako opasan kao i jedna od

najjačih zemalja na svetu, jer je tu bilo dovoljno snage da se unište čitavi gradovi pukim okretanjem ključa. Zar biste vi predali tu moć drugoj zemlji, jedinoj zemlji koja je do tada u besu upotrebila nuklearno oružje? Ponavljam poslednji put, mi *nismo* bili izdajnici. Koliko god nam je vlast bila zločinačka i bezumna, mi smo još bili kineski mornari.

Dakle, bili ste sami.

Sasvim sami. Bez kuće ili prijatelja, bez sigurne luke koliko god oluje bile jake. *Admiral Dženg He* je bio čitav naš svet: nebo, zemlja, sunce i mesec.

To je sigurno bilo veoma teško.

Prvih nekoliko meseci je prošlo kao da smo u redovnoj patroli. Podmornice s projektilima su i projektovane tako da mogu da se kriju, što smo i radili. Duboko i tiho. Nismo bili sigurni da naše sopstvene borbene podmornice nisu u potrazi za nama. Po svemu sudeći, vlada je imala druge brige. Opet, obavljane su redovne borbene vežbe, a civili su obučavani za disciplinu zvuka. Glavni brodski inženjer je čak posebno zvučno izolovao menzu, pa je mogla da se koristi kao učionica i igralište za decu. Deca, naročito ona mlada, nisu imala pojma šta se dešava. Mnoga su čak sa porodicom proputovala kroz zaražene oblasti, a neka su jedva izvukla živu glavu. Znala su samo da čudovišta više nema, da su prognana u retke košmare. Sada su bila na sigurnom i to je jedino bilo važno. Valjda smo se svi tako osećali tih prvih nekoliko meseci. Bili smo živi, zajedno i na bezbednom. Ako se ima u vidu ono što se događalo s ostatkom planete, šta još smo mogli da poželimo?

Da li ste nekako mogli da pratite krizu?

Ne odmah. Naš cilj je bilo skrivanje, izbegavanje trgovačkih brodskih puteva i podmorničkih patrolnih sektora... kako naših, tako i vaših. Međutim, razmišljali smo o tome. Koliko se brzo širi? Koje su zemlje najviše pogođene? Da li iko koristi nuklearnu opciju? Ako je tako, to je onda kraj za sve nas. Na ozračenoj planeti, hodajući mrtvaci mogli bi da budu jedina preostala „živa“ stvorenja. Nismo bili sigurni šta bi velika doza radijacije učinila mozgu zombija. Da li bi ih na kraju pobila, izazivajući u

njihovoj sivoj masi nastanak višestrukih, rastućih tumora? To bi bio slučaj s običnim ljudskim mozgom, ali postoje su se živi mrtvaci suprotstavili svakom drugom zakonu prirode, zašto bi i sa tom reakcijom bilo drugačije? U noćima provedenim u oficirskoj sobi šaputali smo uz čaj dok nismo bili na dužnosti, zamišljajući zombije brze kao gepardi, okretne kao majmuni, sa mutiranim mozgovima koji su narastali, pulsirali i prskali im iz lobanja. Poručnik Song, naš oficir za reaktor, doneo je na podmornicu svoje akvarcl-bojce i naslikao je prizor grada u ruševinama. Pokušao je da nam kaže kako to nije nijedan određeni grad, ali svi smo prepoznali izvijene ostatke silueta građevina u Pudongu. Song je odrastao u Šangaju. Izlomljeni horizont je sijao mutnocrven spram sasvim crnog neba nuklearne zime. Kiša pepela je obasipala ostrvca ruševina koja su se izdizala iz jezera istopljenog stakla. Posred te apokaliptične pozadine vijugala je reka, zelenkastosmeđa zmija koja se uzdizala u glavu od hiljadu sastavljenih tela: ispucale kože, ogoljenog mozga, mesa koje je kapalo sa koščatih ruku ispruženih ispod lica razjapljenih usta sa crvenim, svetlećim očima. Ne znam kada je zapovednik Song započeo svoj projekat, znam samo da ga je nekolicini nas krišom pokazao kada smo već tri meseca bili na moru. Nikada to nije nameravao da pokaže kapetanu Čenu. Nije bio toliko glup. Ali neko je sigurno ispričao o tome i Stari je ubrzo sve prekinuo.

Songu je naređeno da svoje delo prekrije nečim veselim, letnjim zalaskom sunca nad jezerom Djen. Posle toga je naslikao još nekoliko „pozitivnih“ murala na svim slobodnim površinama pregrada. Kapetan Ccn je takođe naredio i da prestanemo sa spekulacijama van dužnosti. „Nanosite štetu moralu posade.“ Ah mislim da ga je nateralo da ponovo uspostavi nešto nalik na kontakt sa spoljnim svetom.

Mislite na aktivnu komunikaciju ili na pasivni nadzor?

Ovo potonje. Znao je da su Songova slika i naši apokaliptički razgovori rezultat duge izolacije, Jedini način da se uguše sve dalje „opasne misli“ bio je da se spekulacije zamene čvrstim činjenicama. U potpunoj izolaciji smo proveli gotovo sto dana i noći. Morali smo da znamo šta se događa, pa makar to bilo mračno i beznadežno kao Songova slika. Do tada su naš sonarni oficir i njegova ekipa jedini znali bilo šta o svetu izvan naše podmornice. Ti ljudi su slušali more: struje, „biološki“ svet kao što su ribe i kitovi, i tihe udare obližnjih propelera. Već sam rekao da nas je kurs odveo

u najzabačenije kutke svetskih okeana. Namerno smo odabrali oblasti gde se inače nijedan brod nije mogao videti. Međutim, tokom proteklih meseci Lijueva ekipa je imala sve veći broj slučajnih kontakata. Hiljade brodova sada su se nagomilale na površini, a mnogi od njih nisu postojali u arhivi našeg računara.

Kapetan je naredio da se podmornica podigne na dubinu periskopa. Antenski stub ESM-a se podigao, zapljusnule su nas stotine radarskih tragova; slično je bilo i sa radiom. Konačno su periskopi, kako onaj za pretraživanje, tako i glavni borbeni, izbili na površinu. Nije to kao što vidate u filmovima, gde čovek obori ručice i zaviri kroz teleskopsko sočivo. Ti periskopi ne ulaze u unutrašnje korito. Svaki je u stvari video-kamera koja šalje signal monitorima u celoj podmornici. Nismo mogli da poverujemo u ono što smo videli. Izgledalo je kao da je čovečanstvo sve što je imalo poslalo na more. Videli smo tankere, teretnjake, brodove za krstarenje. Videli smo remorkere kako vuku teglenjake, hidrokrilce, lađe za đubre, čistače morskog dna, i sve to samo u prvom satu posmatranja.

Sledećih nekoliko nedelja posmatrali smo i desetine vojnih brodova, i svaki od njih je mogao da nas primeti, ali niko za to, izgleda, nije mario. Znae za USS *Saratogu*? Videli smo kako je vuku preko Južnog Atlantika, a paluba joj je sada bila prekrivena šatorima. Videli smo brod koji je morao biti HMS *Pobeda*, kako seče talase pod šumom improvizovanih jedara. Videli smo i *Aurom*, onu originalnu tešku krstaricu iz Prvog svetskog rata čijom je pobunom započela Boljševička revolucija. Ne znam kako je isplovila iz Sankt Peterburga, niti odakle im dovoljno uglja da održavaju vatru u njenim kotlovima.

Bilo je tamo bezbroj izlupanih ljuštura odavno zrelih da budu rashodovane: skifova, trajekta i teglenjaka koji su svoj vek proveli na mirnim jezerima ili rekama, priobalnih plovila koja nikada nisu smela da napuste luku za koju su napravljena. Videli smo ploveće pristanište veliko kao srušeni oblakoder, sa palubom prekrivenom građevinskim skelama koje su služile kao priručni stanovi. Plutalo je besciljno, bez ijednog remorkera ili pratećeg broda na vidiku. Ne znam kako su ti ljudi preživeli, pa čak ni da li su preživeli. Bilo je mnogo brodova koji su samo plutali, praznih bunkera za gorivo, bez načina da proizvedu energiju.

Videli smo mnogo malih privatnih brodova, jahti i velikih motornih čamaca privezanih međusobno u džinovske splavove bez odredišta. Videli smo i mnogo pravih splavova napravljenih od klada i automobilskih guma.

Čak smo naišli na pomorsku favelu povrh stotina kesa za đubre punih granula stiropora. Sve nas je to podsetilo na „Ping-pong mornaricu“, na izbeglice koje su za vreme Kulturne revolucije pokušavale da otplove do Hong-Konga na vrećama punim loptica za stoni tenis.

Sažaljevali smo te ljude, sažaljevali smo ih zbog beznadežne sudbine koja ih čeka. Da besciljno plutaju nasred okeana i pod legnu gladi, žeđi, sunčanici ili samom moru,,. Komandant Song je to nazvao „najvećom regresijom čovečansiva“. „Ponikli smo iz mora“, govorio je on, „a sad mu bežimo natrag.“ Bežanje je bilo pravi izraz. Ti ljudi očigledno nisu ni pomislili na to šta će raditi kada dosegnu „bezbednost“ talasa. Samo su smatrali da je i to bolje nego da ih rastrgnu na kopnu, U svojoj panici sigurno nisu uviđali da samo odlažu neizbežno.

Da li ste ikada pokušali da im pomognete? Dali im hrane ili vode, možda povukli...

Kuda? Sve i da smo znali gde bi mogle biti sigurne luke, kapetan nije želeo da rizikuje da nas neko spazi. Nismo znali ko ima radio, ko možda sluša taj signal. I dalje nismo znali da li love našu podmornicu. A postojala je još jedna opasnost: momentalna opasnost od neupokojenih. Videli smo dosta zaraženih brodova, na nekima se posada i dalje borila za život, na nekima su mrtvi bili jedina preostala posada. Jednom, nedaleko od Dakara, u Senegal, naišli smo na luksuzni putnički brod po imenu *Nordijska carica*, nosivosti četrdeset pet hiljada tona. Optika našeg periskopa za pretraživanje bila je dovoljno jaka da vidimo svaki krvavi otisak šake razmazan na prozorima balske dvorane, svaku muvu koja bi sletela na kosti i meso na palubi. Zombiji su padali u okean, po jedan na svakih nekoliko minuta. Ugledali bi nešto u daljini, možda avion u niskom letu, ili čak vrh našeg periskopa, a onda pokušali da ga dohvate. Tada mi je sinulo. Kad bismo izronili nekoliko stotina metara od njih i dali sve od sebe da ih namamimo da padnu preko ograde, možda bismo mogli da očistimo brod bez ijednog ispaljenog metka. Ko zna šta su izbeglice sve ponele sa sobom. Moglo se ispostaviti da je *Nordijska carica* plutajući depo za dopunu

namirnica. Predložio sam to komandiru brodske policije i zajedno smo se obratili kapetanu.

A šta je on rekao?

„Ne dolazi u obzir.“ Nikako ne možemo znati koliko se zombija nalazi na mrtvoj lađi. Još gore, pokazao je na video-ekran gde su neki zombiji padali preko ivice. „Evo, pogledajte“, rekao je, „ne tonu baš svi.“ Bio je u pravu. Neki su oživeli sa pojasevima za spašavanje, dok su se drugi nadimali od gasova izazvanih raspadanjem. Tada sam prvi put video plutajućeg zombija. Tada je trebalo da shvatim da će to postati uobičajen prizor. Čak i da je 10 procenata izbegličkih brodova zaraženo, to je i dalje bilo 10 procenata od nekoliko stotina hiljada brodova. Milioni zombija su svakog časa upadali u more, ili su tamo dospevali u stotinama kad bi se neka od onih starudija prevrnula usled nevremena. Posle oluje, prekrivali su površinu sve do horizonta, i dizali se sa talasima izvirujući glavom i mlatarajući rukama. Jednom smo podigli periskop i ugledali izobličenu, mutnu zelenosivu sliku. Najpre smo pomislili da je posredi optički kvar, kao da smo udarili o neki ploveći otpad, ali onda je borbeni periskop potvrdio da smo se zaboli jednome tačno ispod grudnog koša. I još se koprcalo, verovatno i nakon što smo spustili periskop. Ako bi nešto ikada opasnost dovelo do nas...

Ali bili ste pod vodom? Kako su mogli...

Ako izronimo, a jedan se zatekne na palubi ili mostu. Kada sam prvi put otvorio poklopac, smrdljiva, od vode naduvena kandža suknula je unutra i šćepala me za rukav. Izgubio sam ravnotežu, pao na osmatrača ispod sebe i završio na palubi sa otkinutom rukom koja me je i dalje čvrsto držala za uniformu. Iznad sam u svetlom disku otvorene komore video siluetu vlasnika ruke. Posegao sam za pištoljem, pripucao bez razmišljanja. Zasule su nas kosti i komadići mozga. Imali smo sreće... da je iko od nas imao otvorenu ranu... zaslužio sam ukor koji sam dobio, mada sam zaslužio i gore od toga. Od tada pa nadalje, uvek smo detaljno osmatrali periskopom po izranjanju. Rekao bih da je, makar jednom na svaka tri slučaja, nekolicina puzila po trupu podmornice.

To su bili dani posmatranja, kada smo samo gledali i slušali svet oko nas. Pored periskopa, mogli smo da pratimo i civilne radio-emisije i

satelitsku televiziju. Nije to bila lepa slika. Gradovi su umirali, kao i čitave zemlje. Slušali smo poslednji izveštaj iz Buenos Ajresa, kao i izveštaj o evakuaciji s japanskih matičnih ostrva. Čuli smo šture informacije o pobunama u ruskoj vojsci. Čuli smo naknadne izveštaje o „ograničenoj nuklearnoj razmeni“ između Irana i Pakistana i morbidno se čudili jer smo bili sigurni da ćete ključ sigurno okrenuti vi ili Rusi. Izveštaja iz Kine nije bilo, ni ilegalnih niti zvaničnih državnih emisija. I dalje smo hvatali mornaričke poruke, ali sve šifre su bile promenjene posle našeg odlaska. I dok je to donekle predstavljalo ličnu opasnost – nismo znali da li naša flota ima naređenja da nas lovi i potopi - to je makar služilo kao dokaz da nije čitava naša nacija nestala u stomacima neupokojenih. U tom trenutku našeg izgnanstva, svaka vest je bila dobrodošla.

Hrana je počela da ponestaje, ne odmah, ali dovoljno brzo da počnemo da razmišljamo o opcijama. Lekovi su bili veći problem; i vaši zapadnjački, i naši tradicionalni lekovi od bilja počeli su da ponestaju zbog civila. Većina njih imala je posebne medicinske potrebe.

Gospođa Pej, majka jednog od naših rukovalaca torpedom, imala je hronične probleme sa bronhijama, alergijsku reakciju na nešto u podmornici, na farbu ili možda mašinsko ulje, nešto što ne možete tek tako ukloniti iz okruženja. Trošila je naše dekongestante zabrinjavajućom brzinom. Poručnik Čin, brodski oružar, predložio je mrtav hladan da nad staricom izvršimo eutanaziju. Kapetan je na to reagovao tako što ga je smestio u kućni pritvor na nedelju dana, sa polovinom obroka, a podmornički farmaceut je smeo da leči samo bolesti najopasnije po život. Čin je bio hladnokrvni gad, ali je njegov predlog barem ukazao na opcije. Morali smo da rastegnemo zalihe potrošne robe, ako već ne i da iznađemo način da ih u potpunosti recikliramo.

Pljačkanje olupina je i dalje bilo strogo zabranjeno. Čak i kad bismo spazili nešto što je izgledalo kao potpuno pust brod, ispod palube bi se čula lupnjava makar nekoliko zombija. Mogli smo da lovimo ribu, ali nismo imali materijal da napravimo bilo kakvu mrežu, a nismo bili voljni ni da provodimo sate i sate na površini zabacajući udice i strunu u more.

Rešenje je poteklo od civila, ne od posade. Neki od njih su pre krize bili zemljoradnici ili botaničari, pa su poneli vrećice sa semenom. Ako bismo uspeli da im obezbedimo potrebnu opremu, možda bi bili u mogućnosti da proizvode hrane u količini dovoljnoj da nam zalihe potraju godinama. Bio

je to smeo plan, ali ne sasvim bez osnova. Prostorija sa projektilima je svakako bita dovoljno velika za baštu. Čupovi i korita mogli su da se iskuju od postojećih materijala, a ultraljubičaste lampe koje smo koristili za tretman posade protiv nedostatka vitamina D mogle su da posluže kao veštačka sunčeva svetlost.

Jedini problem je bila zemlja. Niko od nas nije znao dovoljno o uzgajanju biljaka u hranljivim rastvorima ili aerokulturama, niti o bilo kojim alternativnim poljoprivrednim metodama. Trebala nam je zemlja, a do nje smo mogli doći samo na jedan način. Kapetan je morao da pažljivo razmisli o tome. Pokušaj slanja grupe na kopno bio je jednako opasan kao i ukrcavanje na zaraženi brod, ako ne i opasniji. Pre rata, više od polovine stanovništva ljudske civilizacije živelo je na obalama ili blizu njih. Zaraza je samo povećala broj izbeglica koje su htele da pobegnu na vodu.

Započeli smo potragu kod srednjeatlantske obale Južne Amerike, od Džordžtauna u Gvajani, pa duž obale Surinama i Francuske Gijane. Našli smo nenaseljene delove džungle i, makar kroz periskop, činilo se da je tamo teren čist. Izronili smo i još jednom osmotrili okolinu s mosta. Opet, ništa. Zatražio sam dozvolu da povedem grupu na kopno. Kapetan još nije bio ubeđen. Zatražio je da se oglasimo sirenom za maglu... glasno i dugo... a onda su došli.

Isprva samo nekoliko njih, dronjavih, razrogačenih, isteturalo se iz džungle. Kao da nisu primetili obalu, talase koji su ih obarali, potiskivah natrag na plažu ili vukli u more. Jedan je bio bačen na stenu, grudi su mu pukle, slomljena rebra su mu probola meso. Na usta mu je izbila crna pena dok je zavijao na nas, pokušavajući i dalje da hoda, da puži prema nama. Još ih je pristizalo, desetak po desetak; za nekoliko minuta više od stotine je gacalo kroz talase. Bilo je isto gde god smo izronili. Sve te izbeglice koje nisu imale toliko sreće da stignu do otvorenog okeana sada su obrazovale smrtonosnu prepreku dužinom svake obale koju smo posetili.

Da li ste ikada poslali grupu na obalu?

[Odmahuje glavom.] Previše opasno, još gore od zaraženih brodova. Zaključili smo da nam je preostalo samo da nađemo zemlju na nekom ostrvu.

Ali sigurno ste znali šta se dešavalo na svetskim ostrvima.

Iznenadili biste se. Kada smo napustili svoj pacitički patrolni položaj, kretanje smo ograničili na Atlantski ili Indijski okean. Čuli smo radio-emisije ili vizuelno pronašli većinu tih ostrvaca. Saznali smo za prenaseljenost, nasilje... videli smo sevanje vatrenog oružja na Ostrvima privetrine. Te noći, na površini, osetili smo dim koji se valjao na istok sa Kariba. Čuli smo i ostrva koji nisu bila te sreće. Na Zelenom rtu, kod obale Senegala, nismo ih čak ni videli pre nego što smo začuli zapomaganje. Previše izbeglica, premalo discipline; bila je potrebna samo jedna zaražena duša. Koliko je ostrva ostalo pod karantinom posle rata? Koliko je zaleđenih, severnih stena i dalje duboko i opasno u beloj zoni?

Povratak na Pacifik nam je bilo najbolje rešenje, ali to bi nas isto tako odvelo pravo pred vrata naše zemlje.

Opet, nismo znali da li nas kineska mornarica lovi, niti da li više uopšte postoji. Znali smo samo da nam trebaju namirnice i da čeznemo za kontaktom sa drugim ljudskim bićima. Trebalo nam je dosta vremena da ubedimo kapetana. Poslednje što smo želeli bio je sukob s našom mornaricom.

I dalje je bio odan vladi?

Da. A bio je tu i njegov... lični problem.

Lični? Zbog čega?

[Izbegava da odgovori.]

Da li ste ikad bili na Manihiju?

[Odmahujem glavom.]

Ne biste mogli da poželite idealniju sliku predratnog tropskog raja. Ravna, palmama prekrivena ostrva ili „motui" obrazuju prsten oko plitke, kristalno čiste lagune. Nekada je to bilo jedno od malobrojnih mesta na Zemlji gde su gajili crne bisere. Kupio sam nekoliko svojoj ženi dok smo provodili medeni mesec na arhipelagu Tuamotu, tako da sam iz prve ruke znao da je taj atol naše najizglednije odredište.

Manihi se potpuno promenio otkad sam bio tek oženjeni podoficir. Biseri su nestali, školjke su pojedene, a lagunu su zakrčile stotine malih, privatnih brodova. Sami motui bili su prepuni šatora ili klimavih kućica.

Desetine improvizovanih čunova na jedra ili vesla plovile su tamo-amo između spoljnog grebena i desetak velikih brodova usidrenih u dubljoj vodi. Ceo prizor je bio tipičan za ono što, valjda, posleratni historičari sada nazivaju „Pacifičkim kontinentom“, za kulturu izbegličkih ostrva koja se protezala od Palaua do Francuske Polinezije. Bilo je to novo društvo, nova nacija, izbeglice sa svih strana sveta koje su se ujedinile pod zajedničkom zastavom opstanka.

Kako ste se integrisali u to društvo?

Kroz trgovinu. Trgovina je predstavljala centralni stub Pacifičkog kontinenta. Ako ste na brodu imali veliku destileriju, prodavali ste svežu vodu. Ako ste imali mašinsku radionicu, postali biste mehaničar. *Dub Madrida*, tanker za prirodni tečni gas, prodavao je svoj tovar kao gorivo za pripremanje hrane. To je gospodinu Songu dalo ideju za naše „mesto na tržištu“. Bio je to otac komandanta Songa, broker iz Senšina. Njemu je palo na pamet da postavimo plutajući dalekovod u laguni i puštamo struju iz našeg reaktora.

[Osmehuje se.]

Postali smo milioneri, ili... barem ekvivalent toga u trampii: hrana, lekovi, svi rezervni delovi koji su nam bili potrebni ili sirovine za njihovu proizvodnju. Dobili smo svoju staklenu baštu, zajedno sa minijaturnom fabrikom za reciklažu otpada koja je naš izmet pretvarala u dragoceno đubrivo. „Kupili“ smo opremu za gimnastičku salu, kompletan bar sa alkoholnim pićima i kućne bioskope kako za mornarsku menzu, tako i za oficirsku sobu. Decu smo obasuli igračkama i slatkišima, šta god da je ostalo, i što je najvažnije, omogućili smo im nastavak obrazovanja na nekoliko teglenjaka koji su preinačeni u međunarodne škole. Bili smo dobrodošli u svakoj kući, na svakom brodu. Naši mornari, čak i neki oficiri, imali su neograničen kredit na svakom od pet „komfornih“ brodova usidrenih u laguni. A zašto ne? Osvetljavali smo ih noću, snabdevali energijom njihove mašine. Vratili smo im zaboravljeni luksuz kao što su klima-uređaji ili frižideri. Ponovo smo aktivirali računare i omogućili većini prvo kupanje toplom vodom posle više meseci. Bili smo toliko uspešni da nam je ostrvsko veće dozvolilo izuzeće, iako smo to ljubazno odbili, u preuzimanju uloge u obezbeđenju ostrvskog perimetra.

Protiv zombija sa mora?

Oni su uvek predstavljali opasnost. Svake noći bi dolutali na motue ili pokušali da se dovuku po užetu na niske usidrene čamce. Deo „boravišne takse" na Manihiju bila je i pomoć u patroliranju po plažama i brodovima zbog zombija.

Pomenuli ste sidrenu užad. Zar nije tačno da zombiji ne umeju da se penju?

Ne kada voda poništava gravitaciju. Većina samo treba da prati sidreni lanac do površine. Ako taj lanac vodi do čamca čija je paluba na svega nekoliko centimetara iznad vode... bilo je u najmanju ruku isto toliko napada u laguni koliko i na plaži. Noću je uvek bilo gore. To je još jedan razlog zbog kojeg smo bili tako dobrodošli. Mogli smo da odagnamo tamu, iznad i ispod površine. Jezivo je kad uperite baterij-sku lampu u vodu i videte kako se plavičastozelene konture zombija puzeći približavaju uz sidreni lanac.

Zar ih svetlo ne bi privuklo u još većem broju?

Da, svakako. Noćni napadi su se bezmalo udvostručili kada su pomorci počeli da ostavljaju upaljeno svetlo. Ali civili se nikada nisu žalili, kao ni ostrvsko veće. Mislim da bi se veUki broj ljudi radije suočio sa svetlom pravog neprijatelja nego sa tamom svojih izmišljenih strahova.

Koliko dugo ste ostali na Manihiju?

Nekoliko meseci. Ne znam da li biste ih nazvali najboljim mesecima našeg života, ali u to vreme smo se tako sigurno osećali. Počeli smo da se opuštamo, prestali da razmišljamo o sebi kao beguncima. Bilo je tamo i kineskih porodica, ne iz rasejanja niti sa Tajvana, već pravih građana Narodne Republike. Oni su nam rekli da se situacija toliko pogoršala da je vlada jedva uspevala da sačuva državu na okupu. Nisu znali kako bi vlada, kada je već više od polovine stanovništva zaraženo, a vojne rezerve sve više i više iščezavaju, imala vremena ili sredstava da posveti imalo energije pronalaženju jedne izgubljene podmornice. Neko vreme se činilo da možemo da se skućimo u toj maloj ostrvskoj zajednici, da obitavamo tu do okončanja krize ili, možda, do smaka sveta.

[Pogleda uvis prema spomeniku iznad nas, podignutom na mestu gde je, navodno, uništen poslednji zombi u Pekingu.]

U noći kada se to dogodilo, Song i ja smo patrolirali obalom. Zastali smo kraj logorske vatrice da poslušamo radio ostrvljana. Javljali su o nekakvoj tajanstvenoj prirodnoj katastrofi u Kini. Niko još nije još znao o čemu se radi i glasine su bile brojne, tako da smo mogli samo da nagađamo. Gledao sam u radio, leđima okrenut prema laguni, kada je more ispred mene odjednom počelo da svetluca. Okrenuo sam se tačno na vreme da vidim eksploziju *Duba Madrida*. Ne znam koliko je u njemu još bilo prirodnog gasa, ali vatrena kugla je odletela visoko u noć, raširivši se da sažeže sve živo na dva najbliža motua. Prva pomisao mi je bila: „nesreća“, zarđao ventil, nemarni rukovalac. Ali komandant Song je gledao pravo tamo i video je trag projektila. Pola sekunde kasnije, oglasila se sirena *Admirala Dženga*.

Dok smo jurcali natrag u podmornicu, moj zid smirenosti i osećanje da sam na bezbednom srušili su se oko mene. Znao sam da je projektil ispalila jedna od naših podmornica. Pogodio je *Madrid* samo zato što je imao mnogo višu siluetu na vodi, krupniju radarsku konturu. Koliko je ljudi bilo na njemu? Koliko na tim motuima? Najednom sam shvatio da svaka sekunda koju tu provodimo dovodi civile u opasnost. Kapetan Čen je sigurno razmišljao na isti način. Kada smo stigli do palube, sa mosta je odjekivalo naređenje da se isplovi. Strujni vodovi su bili isečeni, ljudi prebrajani, poklopci zatvoreni. Zaputili smo se na pučinu i zaronili u borbenoj gotovosti.

Na devedeset metara smo izbacili sonar i odmah začuli pucketave zvuke druge podmornice koja je menjala dubinu. Nije to bilo gipko „puc – otegnuto stenjanje – puc“ čelika već brzo „puc-puc-puc“ krtog titanijuma. Samo dve zemlje na svetu su imale titanijumski trup u borbenim podmornicama: Ruska Federacija i mi. Po broju lopatica propelera shvatili smo da je ta podmornica ipak naša, novi model 95, lovac-ubica. Dve su bile u upotrebi kada smo isplovili iz luke. Nismo mogli da znamo koja je ova bila.

Zar je to bilo važno?

[Ponovo mi ne odgovara.]

Isprva, kapetan nije hteo da se bori. Odlučio je da spusti podmornicu na dno, peščanu zaravan na samoj granici naše izdržljivosti na pritisak. Model 95 je počeo da mlati svojim aktivnim sonarima. Zvučni impulsi odjekivali su kroz vodu, ali nisu mogli da utvrde gde smo, zbog okeanskog dna. Prešli su na pasivno traganje i osluškivali moćnim hidrotonima svaki zvuk koji bismo proizveli. Sveli smo rad reaktora na marginalnu snagu, isključili sve nepotrebne mašine i prekinuli svako kretanja posade po brodu. Pošto pasivni sonar ne odašilje nikakve signale, nikako nismo mogli da znamo gde se 95 nalazi, pa čak ni da li je uopšte u blizini. Pokušali smo da mu oslušnemo propeler, ali ućutao se kao i mi. Čekali smo pola sata, bez ijednog pokreta, jedva dišući.

Stajao sam kraj sonarne kućice, očiju uperenih u tavanicu, kada me je poručnik Liju kucnuo po ramenu. Video je nešto na našem sonaru sa trupa, ne drugu podmornicu već nešto bliže, svuda oko nas. Priključio sam slušalice i začuo grebanje, nalik na pacovsko. Bez reči sam pokazao kapetanu da poslušaj. Nismo mogli da razaznamo šta je to. To nije bilo od struje na dnu, bila je previše blaga. Da se radilo o morskim životinjama, rakovima ili nečem sličnom, moralo je da ih bude na hiljade. Počeo sam da podozrevam... Zatražio sam posmatranje periskopom, iako sam znao da zvuk njegovog aktiviranja može da uzbuni našeg lovca. Kapetan se saglasio. Stisli smo zube i cev je kliznula uvis. A onda, slika.

Zombiji, stotine njih, rojili su se na trupu. Svake sekunde su pristizali novi, teturali se po golom pesku, verali se jedni preko drugih kako bi zagrebali, zastrugali i čak zagrizli *Džengov* čelik.

Da li su mogli da uđu? Da otvore poklopac ili...

Ne, svi otvori su bili zaptiveni iznutra, a cevi za torpeda bile su zaštićene spoljnim poklopcima. Ali brinuo nas je reaktor. Njega je hladila cirkulacija morske vode. Iako dovodi nisu bili dovoljno veliki da kroz njih prođe čovek, jedan od njih je mogao lako da ih zapuši. I naravno, jedan signal upozorenja počeo je nemo da bleska iznad četvrtog dovoda. Jedan od njih je strgnuo zaštitu i sada se potpuno zaglavio u kanalu. Temperatura u jezgru reaktora počela je da raste. Ako ga ugasimo, ostaćemo bez struje. Kapetan Čen je zaključio da moramo da krenemo.

Odigli smo se sa dna, pokušavajući da budemo što sporiji i tiši. To nije bilo dovoljno. Začuli smo zvuk propelera devedesetpetice. Čuli su nas i

krenuli u napad. Čuli smo kako im se cevi za torpeda pune vodom, i škljocanje otvaranja spoljašnjih vrata. Kapetan Čen je naredio da se aktivira naš sonar, koji će javiti naš tačan položaj, ali i omogućiti da nepogrešivo naciljamo devedesetpeticu.

Opalili smo istovremeno. Torpeda su nam se mimoišla dok su obe podmornice pokušavale da umaknu. Devedesetpetica je bila malo brža, malo pokretljivija, ali zato nije imala našeg kapetana. On je tačno znao kako da izbegnemo nadolazeće „ribe“, pa smo im se lako izmakli, dok su naše pronašle svoju metu.

Začuli smo vrisak trupa devedesetpetice nalik na umirećeg kita, pregrade su im se raspadale, a odeljci implodirali jedan za drugim. Kažu da se to dešava prebrzo da bi posada uopšte bila svesna; ili ih udar izazvan promenom pritiska onesvesti, ili eksplozija izazove paljenje vazduha. Posada umre brzo, bezbolno, ili smo se tome makar nadali. Ali nije bilo bezbolno gledati kako svetlost u očima mog kapetana gasne zajedno sa zvucima podmornice osuđene na propast.

[Predviđa moje sledeće pitanje, steže pesnicu i šumno izdiše kroz nos.]

Kapetan Čen je sam podigao sina, podigao ga da postane dobar mornar, da voli državu i služi joj, da nikad ne dovodi naređenja u pitanje i da bude najbolji oficir kojeg je kineska mornarica ikada videla. Najsrećniji dan u životu mu je bio kada je komandant Čen Zi Sjao imenovan za zapovednika na najnovijoj podmornici lovcu-ubici, na podmornici modela 95.

Kao što je bila ona koja vas je napala?

[Klima glavom.] Zato se kapetan Čen toliko trudio da izbegava našu flotu. Zato je bilo toliko važno znati koja nas podmornica progoni. Uvek je bolje znati, kakav god odgovor mogao biti. On je već izdao svoju zakletvu, izdao je otadžbinu, i ako je sada morao da pomisli kako ga je ta izdaja *možda* dovela do toga da ubije rođenog sina...

Sledećeg jutra, kada se kapetan Čen nije pojavio na prvoj smeni straže, otišao sam do njegove kabine da vidim kako je. Svetla su bila prigušena, pozvao sam ga po imenu. Na moje olakšanje, odazvao se, ali kada je zakoračio u svetlost... kosa mu je izgubila boju, bila je seda kao predratni sneg. Koža mu je bila žućkasta, oči upale. Sada je zaista izgledao kao starac,

slomljen, smežuran. Čudovišta koja se dižu iz mrtvih nisu ništa u poređenju s onima koje nosimo u srcu.

Od tada smo prekinuli svaki kontakt sa spoljnim svetom. Uputili smo se prema arktičkom ledu, prema najudaljenijoj, najtamnijoj, najnenaseljenijoj pustoši koju smo mogli da pronađemo. Pokušali smo da nastavamo da živimo iz dana u dan: da održavamo brod, uzgajamo hranu; školovali smo, podizali i tešili decu što smo bolje umeli. Sa kapetanovim duhom, nestao je i duh posade *Admirala Dženga*. Ja sam ga jedini viđao tih dana. Donosio sam mu obroke, sakupljao veš, svakodnevno ga izveštavao o stanju broda, zatim prenosio njegova naređenja posadi. Bila je to svakodnevna rutina.

Naša monotonija je bila prekinuta samo kada je jednog dana sonar prepoznao trag još jedne borbene podmornice klase 95 koja nam se približavala. Zauzeli smo svoje borbene položaje i prvi put videli da kapetan Čen izlazi iz svoje kabine. Seo je na svoje mesto u komandnom centru, naložio da se pripremi ciljanje u metu, i da se napune cevi jedan i dva. Sonar je prijavio da protivnička podmornica nije odgovorila istom merom. Kapetan Čen je u tome video našu prednost. Sada se više nije dvoumio. Protivnik bi umro pre nego što bi stigao da ispali torpeda. I samo sekund pre nego što je to naredio, opazili smo signal na „gertrudi“, što je američki izraz za podvodni telefon. Bio je to komandant Čen, kapetanov sin, rekao je da ima miroljubive namere i zatražio da ne napadamo. Ispričao nam je o „Brani tri klisure“, odakle su i potekle glasine o „prirodnoj katastrofi“ koje smo čuli na Manihiju. Objasnio je da je naša borba sa drugom devedesetpeticom bila deo građanskog rata izazvanog uništenjem brane. Podmornica koja nas je napala bila je deo snaga lojalnih vladi. Komandant Čen se svrstao uz pobunjenike. Zadatak mu je bio da nas pronađe i otprati kući. Mislio sam da će nas puko klicanje podići do same površine. Kada smo probili led i kada su dve posade potrčale jedna drugoj u zagrljaj u arktičkom sumraku, pomislio sam da konačno možemo kući, da oslobodimo zemlju i proteramo zombije. Konačno je došao kraj.

Ali to nije bio kraj.

Do tog kraja je trebalo izvršiti još jednu dužnost. Politbiro, ti omrznuti starci koji su već izazvali toliko patnji, i dalje su se skrivali u svom komandnom bunkeru u Zilinhotu, i držali pod kontrolom najmanje polovinu naših sve malobrojnijih kopnenih snaga. Oni se nikada ne bi

predali, to smo svi znali; čuvali bi luđački svoju vlast i žrtvovali sve što je preostalo od naše vojske. Da je građanski rat još potrajao, u Kini bi preostali samo živi mrtvaci.

I resili ste da okončate borbu.

Samo mi smo to mogli. Naši kopneni silosi sa projektilima bili su puni zombija, avijacija je bila prisiljena da ostane na tlu, a preostale dve podmornice s projektilima uhvaćene su dok su još bila privezane za pristanište, čekajući naređenja kao dobri mornari, dok su im mrtvaci upadali kroz komore. Komandant Čen nas je izvestio da smo mi jedina preostala nuklearna sila u pobunjeničkom arsenalu. Svaka sekunda koju smo traćili koštala nas je još stotinu života, stotinu metaka koji su mogli da se ispale na neupokojene.

Dakle, gađali ste sopstvenu domovinu kako biste je spasli.

Poslednji teret koji smo morali da ponesemo. Kapetan je sigurno primetio kako se tresem u trenutku pre lansiranja projektila. „Moje naređenje“, rekao je, „moja odgovornost.“ Projektil je nosio veliku, multimegatonsku bojevu glavu. Bio je to prototip bojeve glave napravljen tako da probije tvrdu površinu vašeg NORAD-a na planini Čejen, u Koloradu. Ironično je to što je bunker Politbiroa bio projektovan tako da oponaša planinu Čejen u gotovo svakoj pojedinosti. Dok smo se spremali da zaronimo, komandant Čen nas je izvestio da je Žilinhot direktno pogođen. Dok smo klizili ispod površine, čuli smo da su se snage lojalista predale i udružile sa pobunjenicima da se bore protiv pravog neprijatelja.

Da li ste znali da su počeli da primenjuju sopstvenu verziju južnoafričkog plana?

Čuli smo onog dana kada smo izronili iznad leda. Tog jutra sam došao na svoju smenu i video da je kapetan Čen već u komandnom centru. Sedeo je na svojoj stolici, sa šoljom čaja pri ruci. Izgledao je tako umorno dok je nemo posmatrao posadu oko sebe, i smešio se kao otac koji se smeši zato što su mu deca srećna. Primetio sam da mu se čaj ohladio i upitao ga želi li još jednu solju. Pogledao me je, i dalje s osmehom, i polako odmahnuo glavom. „U redu, gospodine“, rekao sam i pripremio se da zauzmem svoje

mesto. Posegnuo je, uhvatio me za ruku, pogledao me u lice, ali ga nije prepoznao. Šapat mu je bio tako tih da sam ga jedva čuo.

Šta je rekao?

„Dobar dečko, Ži Sjao, mnogo dobar dečko." Još me je držao za ruku kada je zauvek zatvorio oči.

*

Sidnej, Australija

[Memorijalna bolnica u Klirvoteru je najnovija u Australiji i najveća koja je podignuta po završetku rata. Soba Terija Noksa je na sedamnaestom spratu, „predsednički apartman". Luksuzni ambijent i skupoceni lekovi do kojih se gotovo ne može doći najmanje je što vlasti mogu da urade za prvog, i do danas jedinog australijskog zapovednika Međunarodne svemirske stanice. Kako sam kaže: „Nije loše za sina jednog kopača opala iz Andamuke."

Njegovo smežurano telo kao da je malo živnulo tokom našeg razgovora. Vraća mu se malo boje u lice.]

Eh, kad bi samo neke priče koje o nama pričaju bile istinite. U njima smo veći heroji. **[Osmehuje se.]** Istina je da nismo bili „nasukani", ne u tom smislu da smo se odjednom i neočekivano tamo gore našli u zamci. Niko nije imao boiji pogled na ono što se dešavalo od nas. Niko se nije iznenadio kada posada iz Bajkonura koja je trebalo da nas zameni nije uspela da se lansira, niti kada nam je Hjuston naredio da se potrpamo u X-38⁶¹ da bismo se evakuisali. Voleo bih da mogu da kažem da smo prekršili naređenja ili da smo se fizički potukli oko toga ko treba da ostane. Ono što se desilo bilo je mnogo prozaičnije i razumnije. Naredio sam naučnom timu i ostalom nevažnom osoblju da se vrati na Zemlju, a onda ostatku posade ponudio da ostane. Pošto je „čamac za spašavanje" X-38 otišao, tehnički smo ostali

---

⁶¹ „Čamac za spašavanje" na stanici.

nasukani, ali kada pomislite šta se sve tada dešavalo, ne mogu ni da zamislim da je iko od nas pozeleo da ode.

MSS je jedno od najvećih čuda ljudskog graditeljstva. Reč je o orbitalnoj platformi toliko velikoj da se golim okom mogla videti sa Zemlje. Šesnaest zemalja ju je gradilo deset godina, i bilo je potrebno nekoliko stotina izlazaka u svemir i više para nego što je iko bez garantovanog radnog mesta hteo da prizna. Šta li bi tek bilo potrebno da se sagradi još jedna, ako bi to uopšte bilo moguće?

Još važnija od stanice bila je nesaglediva i jednako nezamenljiva vrednost satelitske mreže naše planete. U to doba ih je bilo više od tri hiljade u orbiti, a čovečanstvo je zavisilo od njih u svemu, od komunikacije do navigacije, od nadzora pa do nečeg tako običnog ali važnog kao što je pouzdana vremenska prognoza. Ta mreža je modernom svetu bila važna kao što su to bili putevi u drevnim vremenima, ili pruge za vreme industrijalizacije. Šta bi se desilo sa čovečanstvom ako bi ti tako važni linkovi samo počeli da padaju s neba?

Nikada nismo smerali da ih sve spasemo. To je bilo nerealno i nepotrebno. Trebalo je samo da se usredsredimo na sisteme koji su bili najvažniji za ratovanje, samo nekoliko desetina ptica koje je trebalo da nastave da lete. I to je bilo sasvim vredno rizika da ostanemo.

Da li su vam ikada obećali da će vas izbaviti?

Ne, i nismo to ni očekivali. Pitanje povratka na Zemlju se uopšte nije postavljalo, već samo kako tamo gore da opstanemo. Čak i sa svim rezervama kiseonika i *perhlornim svećama*⁶² za slučaj opasnosti, i čak sa našim sistemom za *reciklažu*⁶³ koji je radio krajnjim kapacitetom, imali smo hrane za samo oko dvadeset sedam meseci a u to smo računali i životinje za testiranje u laboratorijskim modulima. Nijedna od njih nije služila za testiranje bilo kakve vakcine, tako da im je meso i dalje bilo jestivo. Još čujem njihove tihe krike, još vidim tačkice krvi kako lebde u

---

⁶² MSS je prestala da koristi elektrolizu za generisanje kiseonika kako bi se uštedelo na vodi.

⁶³ Po predratnim specifikacijama, MSS je mogla da reciklira vodu po stopi od 95 procenata.

mikrogravitaciji. Ni tamo gore niste mogli da pobegnute od krvi. Probao sam da tome pristupim kao naučnik, proračunavajući hranljivu vrednost svake lebdeće crvene loptice koju sam isisao iz vazduha. Ustrajavao sam u tome da je reč o dobrobiti misije, a ne o mojoj strahovitoj gladi.

Recite mi nešto više o misiji. Ako ste već bili zarobljeni na stanici, kako ste uspeeli da čuvate satelite u orbiti?

Koristili smo ATV⁶⁴ „Žil Vern Treći“, poslednju kapsulu sa namirnicama koju su lansirali pre nego što su zombiji preplavili Francusku Gijanu. Prvobitno je projektovano kao vozilo za putovanje u jednom smetu, koje će se napuniti đubretom posle istovara tereta, a zatim poslati natrag na Zemlju, da sagori u *atmosfera*.⁶⁵ Modifikovali smo ga dodavanjem ručnih kontrola za upravljanje letelicom i pilotskog ležaja. Voleo bih da smo mogli da mu obezbedimo i pravu osmatračnicu. Navigacija pomoću videokamere nije bila nimalo zabavna; baš kao ni to što sam svoje aktivnosti van vozila, svemirske šetnje, morao da obavljam u skafanderu za povratak u atmosferu jer nije bilo mesta za pravu opremu.

Većinom sam odlazio na ASTRO⁶⁶ koji je praktično bio samo benzinska stanica u svemiru. Sateliti, vojni, za nadgledanje, povremeno su morali da menjaju orbitu kako bi pronašli nove mete. To rade tako što aktiviraju manevarske potisnike i koriste male količine hidrazinskog goriva. Pre rata, američka vojska je shvatila da se više isplati držati stanicu sa gorivom u orbiti nego svaki čas slati posade u misije. Tada se pojavio ASTRO. Modifikovali smo ga tako da snabdeva gorivom i neke druge satelite, civilne modele kojima je bio potreban samo mali potisak da se vrate natrag iz opadajuće orbite. Bila je to čudesna mašina: strahovito nam je štedela vreme. Imali smo dosta takve tehnologije. Imali smo kanadarm, robotizovanu veštačku ruku dugačku petnaest metara koja je obavljala poslove održavanja na spoljnoj strani stanice. Zatim, bio je tu i „Boba“, robonaut kojim se upravljalo putem VR-simulacije i kojeg smo opremili potisnicima tako da je mogao da radi i oko stanice i dalje od nje, na satelitu.

---

⁶⁴ ATV: automatsko transportno vozilo.

⁶⁵ Sekundarni zadatak ATV-a bio je da se njegov potisnik koristi za održavanje orbite stanice.

⁶⁶ ASTRO: autonomni svemirski transportni i robotski orbiter.

Imali smo i malu eskadrilu *PSA*⁶⁷, robote koji su slobodno lebdeli, otprilike su oblikom i veličinom podsećali na grejpfrut. Sva ta izvanredna tehnologija stvorena je da bi nam olakšala poslove. Voleo bih da nije tako dobro funkcionisala.

Otprilike sat dnevno, možda i dva, nismo imali šta da radimo. Mogli smo da spavamo, vežbamo, ponovo čitamo iste knjige, slušamo Radio Slobodnu Zemlju ili muziku koju smo poneli sa sobom (ukrug, ukrug i ukrug). Ne znam koliko sam samo puta čuo onu pesmu Redgama: „Bože, pomози mi, bio sam tek devetnaestogodišnjak“.

Bila je to omiljena pesma mog oca, podsećala ga je na vreme koje je proveo u Vijetnamu. Molio sam se da mu ona silna vojnička obuka sada pomogne da održi sebe i svoju mamu u životu. Nisam čuo nikakve vesti o njemu, niti o bilo kome u Ozu, otkad se vlada preselila u Tasmaniju. Zeleo sam da verujem da su dobro, ali kako sam posmatrao šta se dešava po Zemlji, što je većina nas radila za vreme odmora, bilo mi je gotovo nemoguće da se nadam.

Kažu da su tokom hladnog rata američki špijunski sateliti mogli da pročitaju primerak *Pravde* u rukama sovjetskih građana. Nisam siguran da li je to sasvim tačno. Ne znam tehnološke specifikacije te generacije hardvera. Ali mogu da vam kažem da su ovi moderni, čije smo signale piratisali sa njihovih relejnih satelita – mogli da prikažu kidanje mišića i pucanje kostiju. Mogli ste da čitate žrtvama sa usana kako mole za milost, da im vidite boju očiju kada ih iskolače sa poslednjim dahom. Mogli ste da vidite trenutak kada crvena krv poprimi mrku boju, i kako je izgledala na sivom londonskom cementu nasuprot belom pesku sa Kejp Koda.

Nismo mogli da kontrolišemo ono šta su špijunski sateliti birali da posmatraju. Mete im je zadavala američka vojska. Videli smo dosta bitaka - Čonćung, Jonkers; gledali smo kako jedna indijska četa pokušava da spase civile zarobljene na stadionu „Ambedkar“ u Delhiju, da bi zatim i sami upali u zamku i povukli se u Gandijev park. Gledao sam kako ih komandant postrojavanja u formaciju kvadrata, kakvu su Englezi koristili u doba kolonizacije. Uspelo je, barem na neko vreme. To je jedino što čoveka frustrira u vezi sa satelitskim nadzorom; možete samo da posmatrate, ali ne i da slušate. Nismo znali da Indijcima ponestaje municije, već samo da su

---

⁶⁷ PSA: pojedinačni satelitski asistent.

zombiji počeli da im se primiču. Videli smo kako im nad glavama lebdi helikopter i posmatrali kako im se komandant svađa sa potčinjenim. Nismo znali da je to general Radž-Sing, nismo nikada bili ni čuli za njega. Ne verujte u ono što kritizeri pričaju o njemu, o tome kako je pobjegao kada su se stvari zakuvale. Mi smo sve to videli. *Jeste* pokušao da se otme, i jedan od njegovih momaka ga *jeste* zveknuo kundakom u lice. Bio je u nesvesti kada su ga odneli u taj helikopter koji je čekao. Bio je to užasan osećaj, da vidite sve to izbliza, a opet nemate nikakvu mogućnost da nešto preduzmete.

Imali smo i sopstvenu opremu za posmatranje, kako civilne istraživačke satelite, tako i opremu na samoj stanici. Slike koje smo od njih primali nisu bili ni upola tako snažne kao vojne verzije, ali su opet bile zastrašujuće jasne. Zahvaljujući njima opazili smo prve megahorde u centralnoj Aziji i Velikim američkim ravninama. Bile su zaista ogromne, dugačke kilometrima, kao što je sigurno nekada bilo s američkim bizonima.

Posmatrali smo evakuaciju Japana i nismo mogli da se ne zadivimo njenim opsegom. Stotine brodova, hiljade brodića. Prestali smo da brojimo koliko je helikoptera preletalo napred-nazad sa krovova do armade, ili koliko je putničkih mlažnjaka otišlo na svoj poslednji let prema severu i Kamčatki.

Prvi smo otkrili rupe zombija, jame koje živi mrtvaci kopaju kada progone podzemne životinje. Isprva smo mislili da su to samo izolo-vani slučajevi dok nismo приметili da se šire svud po svetu; ponekad bi se pojavilo više njih u blizini. Jedno polje u južnoj Engleskoj - pretpostavljam da je bilo prenaseljeno zečevima – izgledalo je kao rešeto, a svaka rupa je bila druge dubine i veličine. Mnoge su bile okružene velikim tamnim mrljama. Iako nismo mogli dovoljno da zumiramo, bili smo prilično sigurni da je to krv. Za mene je to bio najstrašniji primer motivacije naših neprijatelja. Nisu iskazivali niti jednu svesnu misao, već samo savršen biološki nagon. Jednom sam posmatrao kako jedan zombi juri nešto, verovatno zlatnu krticu u Namibijskoj pustinji. Krtica se ukopala duboko u padinu jedne dine. Kako je zombi kidisao na nju, pesak se slivao i zatrpavao rupu. Zombi nije prestao, nije reagovao, samo je išao dalje. Gledao sam ga pet dana, nejasnu sliku kopanja, kopanja i kopanja, a onda je jednog jutra iznenada prestao, ustao i oteturao se kao da se ništa nije dogodilo. Mora da više nije mogao da je nanjuši. Blago krtici.

I pored sve te naše pojačane optike, ništa nije bilo tako efektno kao ono što vidite golim okom. Bilo je dovoljno da kroz prozor za osmatranje pogledate našu krhku malu biosferu. Da vidite ogromnu ekološku pustoš i shvatite kako je savremeni ekološki pokret započeo s američkim svemirskim programom. Bilo je toliko vatri, pri tom ne mislim samo na zgrade, već i na šume, ili čak naftne bušotine koje su nekontrolisano buktale - prokleti Saudijski su zaista *to uradili*⁶⁸ - mislim i na logorske vatre, mora da ih je bilo milijardu, male, narandža-ste pege koje su prekrivale Zemlju tamo gde su nekada bila električna svetla. Svakog dana i svake noći činilo se da cela planeta gori. Nismo mogli ni da započnemo sa proračunom koncentracije pepela u vazduhu, ali pretpostavili smo da je jednaka kao posle umerene nuklearne razmene između Sjedinjenih Država i nekadašnjeg Sovjetskog Saveza, a to ne obuhvata i stvarni nuklearni rat između Irana i Pakistana. I to smo posmatrali i snimali, bleskove i požare od kojih sam danima imao svetlace pred očima. Već je počinjala nuklearna jesen, sivosmeđi pokrov je iz dana u dan bio sve gušći.

Bilo je to kao da posmatrate neku tuđu planetu, ili Zemlju u vreme poslednjeg masovnog izumiranja. Vremenom je konvencionalna optika postala beskorisna zbog tog pokrova, pa su nam preostali samo toplotni ili radarski senzori. Prirodno lice Zemlje nestalo je iza karikature primarnih boja. Kroz jedan od tih sistema, senzor Aster na satelitu Tera, videli smo kako se ruši Brana tri klisure.

Približno deset *biliona* galona vode nosilo je otpad, mulj, drveće, kamenje, kola, kuće i komade brane velike kao kuća! Izgledalo je kao živi, mrkobeli zmaj koji juri prema Istočnom kineskom moru. Kad samo pomislim na ljude koji su se tome našli na putu... zarobljeni u zabarikadiranim zgradama, bez mogućnosti da pobegnu plimskom talasu zbog zombija koji su im bili pred vratima. Niko ne zna koliko je ljudi izginulo te noći. I dan-danas pronalaze tela.

[Jedna njegova koščata šaka se skuplja u pesnicu, druga pritiska dugme za „samolečenje“.]

Kad pomislim na to kako su kineske vlasti pokušale da sve to objasne... Da li ste čitali prepis govora kineskog predsednika? Gledali smo prenos zahvaljujući signalu piratsanom s njihovog Sinosata II. Nazvao je to

---

⁶⁸ Ni dan-danas niko ne zna zašto je saudijska kraljevska porodica naredila da se zapale naftna polja u njihovom kraljevstvu.

„neočekivanom tragedijom“. Nije valjda? Neočekivana? Zar je to bilo neočekivano, iako je brana podignuta na aktivnoj raselin? Zar je bilo neočekivano to što je povećana težina ogromnog rezervoara u prošlosti već izazivala *zemljotrese*⁶⁹ i da su te pukotine već bile primećene u temeljima nekoliko meseci pre nego što je brana dovršena?

Nazvao je to „neizbežnom nesrećom“. Skot. Imali su dovoljno trupa da vode otvoreni rat u bezmalo svakom gradu, ali nisu mogli da pošalju nekoliko saobraćajaca da ih zaštite od katastrofe koja samo što se nije dogodila? Zar niko nije mogao da pretpostavi posledice napuštanja seizmičkih stanica i kontrola rezervnih odvoda za slučaj opasnosti? A onda su usred priče pokušali da jc promene i kažu da su uradili sve što su mogli kako bi zaštitili branu, da su se u vreme katastrofe hrabre čete narodne armije žrtvovala da bi je odbranilo. Pa, lično sam posmatrao Tri klisure duže od godinu dana pre katastrofe i jedini vojnici narodne armije koje sam video žrtvovali su sc mnogo, mnogo ranije. Zar su stvarno očekivali da njihov narod poveruje u tako drsku laž? Zar su zaista očekivali nešto drugo osim otvorene pobune?

Dve nedelje posle početka revolucije, primili smo prvi i jedini signal sa kineske svemirske stanice Jang Livej. To je bila jedina druga orbitalna stanica sa ljudskom posadom, ali nije mogla da se poredi sa izuzetnim remekdelom kakvo je bila naša. Sagrađili su je na brzinu, skrpili zajedno šenzou module i rezervoare za gorivo „dugački marš“ kao džinovsku verziju starog američkog Skajlaba.

Mesecima smo pokušavali da uspostavimo kontakt sa njima. Nismo čak ni bili sigurni ima li tamo posade. Dobili smo samo snimljenu poruku na savršenom hongkonškom engleskom da se držimo na odstojanju kako ne bi odgovorili primenom „smrtonosne sile“. Kakva besmislena šteta! Mogli smo da radimo zajedno, trampimo zalihe i tehničke veštine. Ko zna šta smo sve mogli da postignemo da smo samo odbacili politiku i sastali se kao najobilčnija ljudska bića.

Ubedili smo sebe da ta stanica nikada nije ni bila naseljena, da je njihovo upozorenje na primenu smrtonosne sile običan trik. Tako smo se iznenadili

---

⁶⁹ Za rezervoar brane Kace u Lesotu potvrđeno je da je izazvao brojne seizmičke poremećaje otkad je završen 1995. godine.

kada smo čuli signal na našoj amaterskoj *radio-stanici*.⁷⁰ Bio je to prenos ljudskog glasa uživo, glasa čoveka umornog i uplašenog, a prekinuo se posle samo nekoliko sekundi. To mi je bilo dovoljno da se ukracam u Verna i zaputim prema Jangu.

Čim se stanica pojavila na horizontu, video sam da im je orbita radikalno pomerena. A dok sam se približavao, video sam i zašto. Njihova kapsula za spašavanje bila je bez poklopca, a pošto je i dalje bila prikačena za prvu vazдушnu komoru, cela stanica je ostala bez vazduha za nekoliko sekundi. Za svaki slučaj, tražio sam da dozvolu da pristanem. Nisam dobio nikakav odgovor. Kad sam se ukrcao, video sam da, iako je stanica očigledno bila dovoljno velika za posadu od sedam ili osam članova, tamo postoje ležajevi i kompleti lične opreme samo za dvoje. Video sam da je Jang pun namirnica, sa dovoljno hrane, vode i hemijskih generatora kiseonika za najmanje pet godina. U početku samo nisam mogao da shvatim zašto. Tamo nije bilo nikakve naučne opreme, ničega za prikupljanje podataka. Činilo se da je kineska vlada poslala ta dva čoveka u svemir samo da bi tu postojali. Posle petnaest minuta lebdenja po stanici, naišao sam na prvih nekoliko eksplozivnih naboja. Ta svemirska stanica je bila samo džinovsko orbitalno vozilo uništenja. Ako bi se ti eksplozivni naboji aktivirali, otpaci svemirske stanice teške četiri stotine metričkih tona ne bi samo naneli štetu ili uništili sve ostale platforme u orbiti, već bi i sva buduća lansiranja u svemir bila godinama odložena. Bila je to politika „spaljenog svemira“, „ako mi ne možemo da ga imamo, neće ga imati niko drugi“.

Svi sistemi u stanici su i dalje funkcionisali. Nije bilo požara niti strukturnih oštećenja, i nisam mogao da vidim šta je prouzrokovalo nesreću u kapsuli za spašavanje. Naišao sam na telo usamljenog taikonauta čija se ruka još držala za polugu za otvaranje poklopca. Imao je na sebi jedan od njihovih skafandera pod pritiskom, ali mu je vizir kacige bio razbijen metkom. Pretpostavljam da je napadač bio oduvan u svemir. Voleo bih da verujem u to da kineska revolucija nije bila ograničena samo za Zemlju, i da je čovek koji je otvorio poklopac isti onaj koji je pokušao da nam pošalje signal. Njegov drugar je sigurno ostao lojalan starim snagama.

---

⁷⁰ Međunarodna svemirska stanica je opremljena civilnom amaterskom radio-stanicom, prvobitno da bi članovi posade mogli da razgovaraju sa đacima.

Možda je gospodin Lojalista dobio naređenje da aktivira eksploziv. Zai - to ime je pisalo na njegovim ličnim stvarima – Žai je pokušao da izbacii druga u svemir i pri tom zaradio metak. Mislim da je to lepo smišljena priča. Tako ću je i pamtiti.

Da li ste tako uspeli da produžite sopstveni opstanak? Koristeći zalihe sa Janga?

[Daje mi znak podignutim palčevima.] Pokupili smo sve što smo mogli od rezervnih delova i materijala. Hteli smo da spojimo te dve platforme, ali nismo imali ni alata ni ljudstva za takav poduhvat. Možda smo mogli da se kapsulom za spašavanje vratimo na Zemlju. Imala je štit za toplotu i dovoljno prostora za troje. Baš je bilo primamljivo. Ali orbita stanice je brzo opadala i morali smo odmah da izaberemo, da li da pobegnemo na Zemlju ili prenesemo zalihe na MSS. Znao šta smo odabrali.

Pre nego što smo je konačno napustili, pomogli smo našem drugu Zaiju da počiva u miru. Vezali smo njegovo telo za ležaj, odneli njegovu ličnu opremu na MSS i izgovorili nekoliko reči u njegovu čast dok je Jang goreo u Zemljoj atmosferi. Ko zna, možda je upravo on bio lojalista, a ne pobunjenik, ali kako god bilo, njegov postupak nam je pomogao da preživimo. Ostali smo u orbiti još tri godine, a to ne bi bilo moguće bez kineskih namirnica.

I dalje mislim da je jedna od najvećih ironija rata to što je posada koja je došla da nas zameni stigla u privatnom brodu koji je pripadao jednom civilu. Bio je to *Svemirski brod broj tri*, letelica prvobitno napravljena za predratni orbitalni turizam. Pilot je imao kaubojski šešir i širok jenkijevski keč samopouzdanja. **[Trudi se da oponaša teksaški akcent.]** „Je li neko naručio za poneti?“ **[Smeje se, a zatim se trza i ponovo pritiska dugme za novu dozu medikamenata.]**

Ponekad me pitaju da li smo zažalili što smo odlučili da ostanemo na stanici. Ne mogu da govorim u ime svojih drugova. Na svojoj samrtničkoj postelji obojica su rekli da bi sve ponovo isto uradili. Kako da se ne saglasim s tim? Ne žalim zbog fizičkih terapija koje su usledile, zbog toga što sam morao da iznova upoznam sopstvene kosti i setim se zašto nam je dobri Gospod podario noge. Ne žalim što sam bio toliko izložen kosmičkoj radijaciji, tokom svih tih svemirskih šetnji bez zaštite, i sa neadekvatnom zaštitom sve vreme na MSS-u. Ne žalim zbog ovoga. **[Pokazuje na**

bolničku sobu i mašinu koja mu je priključena na telo.] Izabrali smo i, tako bar volim da mislim, na kraju smo ipak uradili nešto važno. Nije loše za sina jednog kopača opala iz Andamuke.

[Teri Noks je umro tri dana posle ovog intervjuja.]

*

Ansud, Isla Grande de Čiloe, Čile

[Premda je Santjago ponovo zvanično prestonica, ova nekadašnja izbeglička baza i dalje je privredni i kulturni centar zemlje. Ernesto Olguin kuću na plaži tamošnjeg poluostrva De Lakuj naziva domom, iako zbog obaveza koje ima kao kapetan trgovačkog broda najveći deo godine uglavnom provodi na moru.]

Udžbenici istorije nazivaju to „Konferencijom u Honoluluu“, ali naziv bi zapravo trebalo da bude „Konferencija na Saratogi“, jer smo to jedino bili u prilici da vidimo. Proveli smo četrnaest dana u tim skućenim kabinama i vlažnim, zagušljivim hodnicima. USS *Saratoga*: od nosača aviona preko deaktivirane starudije, transportnog broda za evakuaciju, sve do plovećeg sedišta Ujedinjenih nacija.

Takode ne bi trebalo da se zove konferencija. To je ponajviše ličilo na zasedu. Trebalo je da razmenjujemo taktike i tehnologiju ratnih dejstava. Svi su jedva čekali da vide kako su to Britanci utvrdili auto-puteve, što je bilo gotovo jednako uzbudljivo kao i ona demonstracija *Mkunga Lalema*⁷¹ uživo. Trebalo je takode da pokušamo uvođenje određenih mera za ponovno pospešivanje međunarodne trgovine. To je bio moj zadatak, da priključim ostatke naše mornarice novom ustrojstvu međunarodnih konvoja. Nisam bio sasvim siguran šta mogu da očekujem od vremena koje ću provesti na Super Sari. Mislim da niko nije mogao da očekuje ono što se zapravo dogodilo.

---

⁷¹ Mkunga Lalem: (Jegulja i Mač), prva svetska borilačka veština za borbu protiv zombija.

Prvog dana konferencije, sastali smo se i upoznali međusobno. Bilo mi je vruće, bio sam umoran i molio sam se da preskočimo sve te zamorne govore. A onda je ustao američki ambasador i ceo svet se naglo zaustavio.

Vreme je da pređemo u napad, rekao je on, da svi izađemo iz uspostavljenih branjenih zona, i da počnemo da ponovo osvajamo zaražene teritorije. Isprva sam mislio da on to priča o izolovanim operacijama: o obezbeđenju novih ostrva koja se mogu naseliti ili možda čak i o ponovnom otvaranju zona Sueckog i Panamskog kanala. Moja pretpostavka nije dugo potrajala. Rekao nam je sasvim jasno da to neće biti niz malih taktičkih upada. Sjedinjene Države nameravaju da predu u stalnu ofanzivu, da marširaju napred svakog dana sve do onog dana kada, kako je kazao, „i poslednji trag ne bude oriban, očišen i ako to bude potrebno, raznesen sa lica Zemlje". Možda je mislio da će parafraziranje Čerčilovih reči izazvati nekakvu emocionalnu reakciju. Ali nije. Umesto toga, u prostoriji je spontano izbila užarena rasprava.

Jedna strana je pitala zašto bismo kog đavola žrtvovali još života, trpeli još više nepotrebnih žrtava, kad samo treba da ostanemo na bezbednom dok nam neprijatelj jednostavno ne istruli. Zar se to već ne dešava? Zar najraniji slučajevi već ne pokazuju znake odmaklog raspadanja? Vreme ide na ruku nama, a ne njima. Zašto ne ostavimo prirodi da to odradi umesto nas?

Druga strana je uzvratila tvrdnjom kako ne trule svi živi mrtvaci. Šta je sa skorijim slučajevima, sa onima koji su još zdravi i jaki? Zar oni ne mogu ponovo da izazovu zarazu? I šta je s onima koji tumaraju zemljom po snežnim područjima? Koliko dugo da čekamo na njih? Decenijama? Vekovima? Da li će izbeglice iz tih zemalja uopšte imati mogućnost da se vrate kućama?

Tada je postalo gadno. Većina hladnijih zemalja je bila ono što ste vi nazvali „Prvim svetom". Delegat iz jedne predratne zemlje „u razvoju" ukazao je, prilično uspaljeno, kako je ovo možda kazna za sva silovanja i pljačku „potlačenih južnih država". Možda bi, rekao je on, invazija neupokojenih koja „beloj hegemoniji" pažnju odvlači na njene probleme omogućila ostatku sveta da se razvija „bez imperijalističke intervencije". Možda živi mrtvaci svetu nisu doneli samo razaranja. Možda su na kraju doneli i pravdu za budućnost. E sad, moji sunarodnici i ne mirišu mnogo gringose sa severa, a moja porodica je dovoljno propatila pod Pinočeom da

ta mržnja postane lična, ali dođe vreme kada lična osećanja moraju ustupiti mesto objektivnim činjenicama. Kako je mogla da postoji „bela hegemonija“ kada su najdinamičnije predratne privrede bile kineska i indijska, dok je najveća ratna privreda nesumnjivo bila na Kubi? Kako ste mogli da kažete za hladnije zemlje da predstavljaju problem severa kada je toliko ljudi jedva preživljavalo u Himalajima ili Andima u mom Čileu? Ne, taj čovek, i oni koji su se slagali sa njim, nisu pričali o pravdi za budućnost. Samo su hteli da se osvete za prošlost.

[Uzdiše.] Posle svega kroz šta smo prošli, i dalje nismo mogli da se trgnemo i okanemo međusobnih zađevica.

Stajao sam kraj ruskog delegata i pokušavao da sprečim tu ženu da se uzvere preko svog sedišta, kada sam začuo još jedan američki glas. Bio je to njihov predsednik. Čovek nije vikao, nije pokušao da zavede red. Samo je nastavio da govori tim smirenim, odlučnim tonom kakav mislim da nijedan predsednik potom nije uspeo da oponaša. Čak je zahvalio svojim „kolegama delegatima“ na njihovom „cenjenom mišljenju“ i priznao da, sa čisto vojnog stanovišta, ne postoje razlozi da „iskušavamo sreću“, Borbom smo doveli žive mrtvace u pat-poziciju i buduće generacije će vremenom možda i moći da ponovo nastane planetu uz malu ili nikakvu fizičku opasnost. Tačno, naša defanzivna strategija je spasla ljudski rasu, ali šta se desilo sa ljudskim duhom?

Zombiji nam nisu oteli samo zemlju i naše drage. Lišili su nas samopouzdanja dominantnih živih bića na planeti. Bili smo istrošena, slomljena vrsta, dovedena do ruba egzistencije i zahvalna samo za sutrašnji dan koji će doneti možda malo manje patnje nego današnji. Zar je to nasleđe koje ćemo ostaviti svojoj deci, strah i sumnja u sebe koju nismo osećali još od vremena kada su se naši majmunski preci skrivali u najvišim krošnjama? Kakav bi oni svet izgradili? I da li bi ga uopšte izgradili? Da li bi mogli da nastave da napreduju, znajući da su bespomoćni da ponovo zagospodare svojom budućnošću? I šta ako se u toj budućnosti dogodi još jedno dizanje živih mrtvaca? Da li bi naši potomci ustali da im se suprotstave, ili bi se jednostavno krotko predali i prihvatili to, po njihovom mišljenju neizbežno istrebljenje? Samo zbog toga smo morali da ponovo osvojimo našu planetu. Morali smo da dokažemo sebi da *možemo* to da uradimo, i taj dokaz ostavimo kao najveći spomenik ovog rata. Dugačak, težak povratak ljudskosti, ili regresivna bezvoljnost nekada ponosnih

Zemljinih gospodara. Imali smo da biramo između ta dva ishoda, i to odmah.

Tako tipično za Norteamerikanose, da posežu za zvezdama dok su im guzice i dalje zaglibljene u blatu. Pretpostavljam da biste, kad bi to bio neki gringo film, videli nekog idiota kako ustaje i počinje polako da tapše, onda bi mu se pridružili ostali, nekome bi suza krenula niz obraz, uz ostala izveštačena sranja. Svi su ćutali. Niko se nije ni pomerio. Predsednik je objavio da ćemo se razići za to popodne kako bismo razmislili o njegovom predlogu, a zatim se sastati u suton radi opšteg glasanja.

Kao mornaričkom atašeu, nije mi bilo dozvoljeno da učestvujem u tom glasanju. Dok je ambasador odlučivao o sudbini našeg voljenog Čilea, nisam imao šta da radim osim da uživam u zalasku sunca nad Pacifikom. Sedeo sam na gornjoj palubi, uglavljen između vetrenjača i solarnih ćelija, i ubijao vreme sa svojim parnjacima iz Francuske i Južne Afrike. Trudili smo se da ne pričamo o poslu i tragali smo za nekom zajedničkom temom što manje vezanom za rat. Mislili smo da smo bezbedni sa vinom. Srećom, ispostavilo se da smo svi svojevremeno živeli u blizini nekog vinograda, radili tamo ili bili za vinograde porodično vezani: Akonkagva, Stelenboh i Bordo. To su bile tačke našeg vezivanja i, kao i sve ostalo, opet su nas vraćale ratu.

Akonkagva je bila uništena, spaljena do temelja kada je naša zemlja onako katastrofalno eksperimentisala s napalmom. U Stelenbohu su se sada uzgajali najosnovniji usevi. Grožđe se smatralo luksuzom u vreme kada je stanovništvo bezmalo umiralo od gladi. Bordo je bio preplavljen, a mrtvi su mrvili njegovu zemlju pod nogama kao i u gotovo čitavoj kontinentalnoj Francuskoj. Komandair Emil Renar je bio morbidno optimističan. Ko zna, rekao je, kako će hranljive materije iz njihovih leševa nađubriti zemlju? Možda će čak i sveukupno poboljšati ukus kada Bordo bude oslobođen, ako se to ikada dogodi. Kako je sunce počelo da zalazi, Renar je izvadio nešto iz torbe, bocu šato latura iz 1964. Nismo mogli da verujemo rođenim očima. To je bila izuzetno retka predratna berba. Pukim slučajem, vinograd je tog leta imao izuzetno visoke prinose, pa su grožđe obrali krajem avgusta umesto početkom septembra, kao što je bilo uobičajeno. Taj septembar su okarakterisale rane, razorne kiše koje su poplavile druge vinograde i uzdigle šato latur gotovo do statusa Svetog grala. Boca u Renarovoj ruci možda je bila poslednja od te sorte, savršen

simbol sveta koji možda nikad više nećemo videti. To je bio jedini lični predmet koji je uspeo da spase tokom evakuacije. Svuda ju je nosio sa sobom i nameravao da je čuva... večito, verovatno, pošto se činilo da niko više nikada neće proizvoditi bilo kakvo vino. Ali sada, posle govora Jenki-predsednika...

[Nehotice oblizuje usne, degustira svoja sećanja.]

Nije se baš najbolje održalo, a ni plastične šolje nisu bile od pomoći. Nije nas bilo briga. Uživali smo u svakom gutljaju.

Bili ste prilično sigurni u ishod glasanja?

Nisam mislio da će biti jednoglasno, i bio sam u pravu. Sedamnaest „protiv“ i trideset jedan „uzdržan“. Barem su oni koji su glasali protiv bili spremni da snose dugoročne posledice svoje odluke... i jesu ih snosili. Kad pomislite na to da se nova skupština UN sastojala samo od sedamdeset dva delegata, podrška je bila prilično jadona. Ali meni i ostaloj dvojici vinopija amatera to nije bilo važno. Za nas, naše zemlje, našu decu, odluka je glasila: u napad.

Totalni rat

**Na Mauro Altijeriju, hiljadu metara iznad Valajarvija,
Finska**

[Stojim kraj generala dAmbrozija u CBI, Centru za borbene informacije, evropskoj verziji masivnog američkog komandnog i kontrolnog dirizabla D-29. Posada radi u tišini za svojim osvetljenim monitorima. Povremeno, neko od njih kaže nešto u mikrofon sa slušalicama, brzo šapne potvrdu prijema na francuskom, nemačkom, španskom ili italijanskom. General se naginje iznad stola sa video-mapom i posmatra čitavu operaciju iz ugla koji je najbliži božjoj perspektivi.]

„Napad“ - kada sam prvi put čuo tu reč, moja nagona reakcija bila je: „O, sranje“. Da li vas to iznenađuje?

[Pre nego što stignem da odgovorim...]

Naravno. Verovatno ste očekivali da visoki oficiri to jedva čekaju, da se raduju tom sranju sa krvoprolićem i geslom: „držite ih za nos dok ih mi šutiramo u dupe“.

[Odmahuje glavom.] Ne znam ko je smislio stereotip o najvišem oficiru koji liči na tvrdoglavog, tupavog srednjoškolskog profesora fizičkog. Možda Hohvud, ili civilna štampa, ili smo možda to sami sebi uradili tako što smo dozvolili onim neiskusnim, samoživim klovnovima - Mekarturima, Helsijima i Kertis E. Lemajima - da formiraju sliku o nama u ostatku zemlje. Stvar je u tome da je to slika ljudi u uniformama, i da ona ne može biti dalje od istine. Umirao sam od straha što moram da povedem oklopne jedinice u ofanzivu, tim pre što moj život neće biti u opasnosti. Trebalo je samo da druge šaljem u smrt, a evo i protiv čega.

[Okreće se drugom ekranu na suprotnom zidu, klima glavom operateru, a slika se rastapa u ratnu mapu kontinentalnih Sjedinjenih Država.]

Dvesta miliona *zombija*⁷². Ko uopšte sebi može i da predstavi takav broj, a kamoli da se protiv njega bori? Ali sada smo makar znali sa čime smo suočeni, ali kada dodate tome sva iskustva, sve podatke koje smo prikupili o njihovom poreklu, psihologiji, snagama, slabostima, motivima i mentalitetu, izgledi za pobedu su i dalje bili jadni.

Knjiga o ratu, ona koju smo pisali još otkad je jedan majmun prvi put udario drugog, u ovakvoj situaciji je bila potpuno beskorisna. Morali smo da napišemo novu, od samog početka.

Sve armije, bile one mehanizovane ili gerilske, u planinama, moraju poštovati tri osnovna ograničenja: moraju se obučavati, hraniti i predvoditi. Obuka: trebaju vam živi ljudi, inače nemate vojsku; hrana: kada jednom dobijete tu vojsku, morate je snabdevati namirnicama; i vodstvo: koliko god borbene snage bile decentralizovane, mora postojati neko među njima sa dovoljno autoriteta da kaže: „pratite me“. Obuka, hrana i vodstvo; a nijedno od tih ograničenja nije važno za žive mrtvace.

Jeste li čitali *Na zapadu ništa novo?* Remark stvara živu sliku o tome kako se Nemačka „prazni“, misleći na to kako im je pred kraj rata jednostavno ponestajalo vojnika. Možete izvrđavati sa brojkama, slati starce i dečake, ali ćete kad-tad doći do plafona... osim ako se neprijatelj, kad god ga ubijete, ne vrati u život na vašoj strani. Tako je bilo sa Zekovima, popunjavali su svoje redove proređujući naše! A to je funkcionisalo samo u jednom smeru. Zarazite čoveka, on postane zombi. Ubijete zombija, on postane leš. Mi smo samo mogli da slabimo dok su oni jačali.

Svim ljudskim armijama potrebne su namirnice, ovoj armiji nisu bile. Bez hrane, municije, goriva, čak i bez pitke vode ili vazduha! Nije bilo logističkih linija za presecanje niti skladišta za uništavanje.

Niste mogli da ih prosto opkolite i pustite da izgladne, niti ostavite da „svenu na lozi“. Zaključajte stotinu njih u sobu i posle tri godine izaći će jednako smrtonosni.

Ironično je to što zombija možete ubiti samo tako što mu uništite mozak jer oni, kao grupa, ne poseduju nikakav kolektivni um. Nema vođa, lanca komandovanja, komunikacije niti saradnje na bilo kom nivou. Oni nemaju predsednika na kojeg možete izvršiti atentat, niti bunker glavnog štaba koji

---

⁷² Potvrđeno je da najmanje dvadeset pet miliona od tog broja obuhvata reanimirane izbeglice iz Latinske Amerike koje su izginule u pokušajima da dođu do severa Kanade.

biste eliminisali hirurškim udarima. Svaki zombi je sam za sebe, samodovoljna automatizovana jedinica, i ta poslednja prednost je ono što zaista iskazuje smisao celog sukoba.

Čuli ste za izraz „totalni rat“; prilično često se javlja u ljudskoj istoriji. U svakoj generaciji neki naduvenko voli da blebeće o tome kako je njegov narod neprijatelju objavio „totalni rat“, što znači da svaki muškarac, žena i dete u dotičnoj zemlji posvećuje svaki sekund svog života pobedi. To je čista glupost na dva osnovna nivoa. Prvo, nijedna zemlja niti grupa nije stoprocentno posvećena ratu; to je jednostavno fizički nemoguće. Možete imati visok procenat, mnogo ljudi koji vredno rade jako dugo, ali svi ljudi, sve vreme? Sta je sa zabušantima ili prigovaračima savesti? Sta je sa bolesnima, povredjenima, izrazito starima i izrazito mladima? Sta je s vremenom koje provedete u spavanju, jelu, tuširanju ili sranju? Je li to „sranje za pobedu“? To je prvi razlog zbog kojeg je totalni rat nemoguć za ljude. Drugi je to što svaka zemlja ima svoja ograničenja. Možda postoje pojedinci u grupi koji bi se žrtvovali; možda ih čak ima dosta u odnosu na broj stanovnika, ali to stanovništvo će u celini vremenom dostići maksimum, emocionalnu i psihološku prelomnu tačku. Japanci su dostigli svoju posle dve američke atomske bombe. Vijetnamci su mogli da dostignu svoju da smo i njima *bacili koju*⁷³, ali hvala svetome Hristu, naša volja se slomila pre nego što je do toga došlo. Takva je priroda ljudskog ratovanja, dve strane koje pokušavaju da odguraju jedna drugu preko granice izdržljivosti, i koliko god volimo da pričamo o totalnom ratu, ta granica uvek postoji... osim ako niste živi mrtvac.

Prvi put u istoriji suočili smo se sa neprijateljem koji je aktivno vodio totalni rat. Oni nisu imali granice izdržljivosti. Nikada nisu pregovarali niti su se predavali. Borili su se do samog kraja jer, za razliku od nas, svaki od njih je svake sekunde svakog dana bio posvećen proždiranju vascelog života na Zemlji. Takav neprijatelj nas je čekao iza Stenovitih planina. Takav smo rat morali da vodimo.

---

⁷³ Navodno, nekoliko članova američkog vojnog establišmenta otvoreno je podržavalo primenu termonuklearnog naoružanja za vreme konflikta u Vijetnamu.

*

Denver, Kolorado, SAD

[Upravo smo završili sa večerom u Vajinosu. Todova supruga Alison je na spratu i pomaže njihovom sinu Adisonu oko domaćeg zadatka. Tod i ja smo dole, u kuhinji, peremo sudove.]

Bilo je to kao da se vraćate u prošlost, mislim pri tom na novu vojsku. Nije mogla biti različitija od one sa kojom sam se borio, i gotovo poginuo kod Jonkersa. Nismo više bili mehanizovani – nismo imali tenkove, artiljeriju, niti bilo kakve guseničare, čak ni bredlije. Sve je to i dalje bilo u rezervi, i modifikovali su ih za vreme kada budemo morali da se vratimo u gradove. Ne, jedina vozila na točkovima koja smo imali bili su hamviji i nekoliko *M-trip-sedam OVS-a*⁷⁴ i koristili smo ih za prevoz municije i drugih stvari. Pešačili smo, stalno, marširali u kolonama kakve možete videti na slikama iz građanskog rata. Bilo je tu dosta referenci na sukob između „Plavih“ i „Sivih“, uglavnom zbog boje kože Zekova i nijanse naših novih borbenih uniformi. Više se nisu gnjavili sa kamuflažnim materijalima; a i zbog čega bi? A pretpostavljam da je teget bila najjeftinija boja koju su tada imali. BU je više ličila na kombinezone specijalaca. Bila je lagana i udobna, protkana kevlarom, bar mislim da je to bio *kevlar*⁷⁵, vlakno otporno na ujed. Uz nju su išle i rukavice i kapuljača koja pokriva celo lice. Kasnije, u gradskim borbama prsa u prsa, taj dodatak je sačuvao mnoge živote.

Sve je nekako izgledalo retro. Lobo je ličio na nešto iz, šta znam, *Gospodara prstenova*? Standardna naređenja su bila da ga koristimo samo u slučaju krajnje nužde, ali verujte, često nam je bio krajnje nužan. Znao, lep je bio osećaj, kad vitlate tim čvrstim komadom čelika. To je sve činilo ličnim, davalo vam snage. Mogli ste da osetite kad se lobanja prepolovi. Pravi nalet energije, kao da ponovo preuzimate kontrolu nad svojim životom, znate? Doduše, nije mi smetalo ni da povlačim okidač.

Glavno oružje nam je bila SPP, standardna pešadijska puška. Zbog drvenog dela je ličila na pušku iz II svetskog rata; pretpostavljam da je bilo

---

⁷⁴ M-trip-sedam: oklopno sigurnosno vozilo kadilak M1117.

⁷⁵ Hemijski sastav borbene uniforme (BU) još se vodi kao vojna tajna.

previše teško masovno proizvoditi kompozitne materijale. Nisam siguran odakle je SPP navodno potekla. Čuo sam da je to bila modifikovana kopija kalašnjikova. Takođe sam čuo da je bio pojednostavljena verzija XM 8, koju je vojska inače već planirala kao jurišno oružje sledeće generacije. Čak sam čuo da je izmišljena, isprobana i najpre proizvedena za vreme opsade Grada heroja, te da su planove preneli u Honolulu. Iskren da budem, ne znam, niti me zanima. Možda je imala jak trzaj, i pucala samo poluautomatski, ali bila je izvanredno precizna i nikada se, ali nikada nije zaglavljivala! Mogli ste da je vučete kroz blato, ostavite u pesku, ispustite u slanu vodu i ostavite tu danima. Šta god da joj uradite, jednostavno vas ne bi izneverila. jedini dodaci koje je imala bili su komplet rezervnih delova, rezervni kundak i dodatne cevi različitih dužina. Mogli ste da je koristite kao dalekometni snajper, pušku za srednje udaljenosti, ili karabin za sukob izbliza, sve to u istom satu i samo sa onim što nosite u rancu. Imala je i šiljak dugačak oko dvadeset centimetara koji se preklapao kao bajonet, i mogli ste da ga začas upotrebite ukoliko vam lobo nije pri ruci. Stalno smo se šalili: „pazi, iskopaćeš oko nekome“, što smo, naravno, i te kako radili. SPP je bila odlična za borbu izbliza, čak i bez šiljka, i kad još dodate ostale stvari koje su je činile tako izvanrednom, možete shvatiti zašto smo se obraćali tom oružju sa toliko poštovanja i nazivali ga „ser“.

Glavna municija nam je bila NATO 5.56, zvana „PITA od višanja“. PITA je skraćenica za pirotehničku aktivaciju. Izvanredan dizajn. Metak bi se razbio po ulasku u Zekovu lobanju, a delići bi mu spržili mozak. Bez rizika širenja zaražene sive mase, i bez potrebe za rasipničkim lomačama. Na AB⁷⁶ dužnosti niste morali ni da ih obezbeđujete pre sahranjivanja. Samo iskopate rov i ubacite celo telo.

Da, to je bila nova vojska, prava, narodna. Sistem regrutacije je promenjen, i biti pešadinac sada je značilo nešto potpuno drugačije. I dalje su bile potrebne iste osobine - fizička izdržljivost, mentalna sposobnost, motivacija i disciplina da se ovlada teškim izazovima u ekstremnim uslovima – ali sve je to bilo p* dim ako niste mogli da se dugoročno oduprete Z-šoku. Video sam dosta dobrih drugova kako su šenuli pod pritiskom. Neki su se samo srušili, neki okrenuli oružje na sebe, a neki na svoje drugare. To nije imalo nikakve veze sa hrabrošću niti ičim nalik na nju. Jednom sam pročitao priručnik za preživljavanje britanskih SAS-ovaca

---

⁷⁶ AB: asanacija bojišta.

koji je govorio o „ratničkoj“ ličnosti, o tome kako porodica treba da vam bude emocionalno i finansijski stabilna, i kako devojke ne treba da vas privlače dok ste još mladi. **[Gundā.] Priručnici... [Trza šakom kao da masturbira.]**

Ali nova lica mogla su da budu odasvud: mogao je to biti vaš komšija, tetka, onaj uštogljeni nastavnik koji je došao kao zamena ili debeli, aljkavi lenjivac iz DMV-a. Od bivšeg prodavača osiguranja do čoveka za kojeg sam prilično siguran da je bio Majki Stajp, iako ga nikad nisam naterao da to prizna. Pretpostavljam da je sve to imalo smisla; onaj ko ne zna da igra sigurno ne bi dogurao ovako daleko. Svi su već u neku ruku bili veterani. Moja ratna drugarica, pedesetdvo godišnja Sestra Montoja, bila je časna sestra, a verovatno je i sada. Visoka metar i žilet, štitila je čitav svoj razred iz nedeljne crkvene škole devet dana samo pomoću gvozdеног stalka za svece dužine dva metra. Ne znam kako je uspevala da nosi onaj svoj ranac, ali nosila ga je, bez prigovora, od našeg zbornog mesta u Nidlsu, sve do borbene linije ispred Nade u Nju Meksiku.

Nada. Ne šalim se, grad se stvarno zvao „nada“.

Kažu da ga je vrhovna komanda odabrala zbog terena, preglednog i otvorenog, sa pustinjom napred i planinama pozadi. Savršeno, rekli su, za početni napad, a naziv mesta nije imao nikakve veze s tim. Nije nego.

Vrhovna komanda je zaista želela da ta proba prođe glatko. Biće to naša prva velika kopnena bitka još od Jonkersa. Bio je to onaj trenutak kada se, znate ono, spoji mnogo različitih stvari.

Prekretnica?

Da, valjda. Svi ti novi ljudi, nova oprema, nova obuka, novi plan - sve je trebalo da se nekako smeša za taj prvi veliki događaj.

Usput smo naišli na nekoliko hiljada gadova. Psi tragači su ih pronalazili, a obarali su ih njihovi vodiči svojim oružjem sa prigušivačima. Nismo želeli da privučemo previše njih dok ne budemo spremni. Hteli smo da se sve odigra po našem.

Počeli smo da sadimo „baštu“: da na svakih deset metara pobadamo kočice za kampovanje sa narandžastom fluorescentnom trakom u redovima. Bile su nam to oznake za domet, i tačno su nam pokazivale kako

da podesimo nišane. Neki od nas su imali i lake zadatke, recimo da čiste žbunje ili postavljaju sanduke sa municijom.

Mi ostali smo mogli samo da čekamo, da ubacimo nešto u usta, dopunimo ruksake, ili čak malo uskočimo u vreću, ako je bilo moguće spavati. Dosta smo naučili posle bitke kod Jonkersa. Vrhovna komanda je želela da budemo odmorni. Problem je bio u tome što smo tada svi imali previše vremena za razmišljanje.

Jeste li odgledali onaj film koji je Eliot snimio o nama? Onu scenu sa logorskom vatrom i vojnicima koji duhovito brbljaju, sa pričama i snovima za budućnost, čak i s onim likom koji svira usnu harmoniku. Brate, nije bilo tako. Pre svega, bilo je to usred dana, bez vatri, bez usne harmonike pod zvezdama, i svi su bili veoma tihi. Ali znao si šta svi ostali misle: „Šta to kog đavola tražimo ovde?“ To je sada bila Zekova kuća, a kad bismo smo se mi pitali, mogao je i da je zadrži. Mnogo puta su nas bodrili pričom o „Budućnosti ljudskog duha“. Odgledali smo predsednikov govor Bog sveti zna koliko puta, ali on nije bio ovde, u Zekovom dvorištu. Dobro nam je bilo iza Stenovitih planina, šta sad kog vruga tu radimo?

Oko 13.00, radio je zaskičao, i bila je to poruka kerovodaca čiji su psi došli u kontakt s neprijateljem. Ubacili smo municiju u cevi i postrojili se po liniji.

To je bila srž naše celokupne nove borbene doktrine, povratak u prošlost kao i u svemu ostalome. Naređali smo se u pravoj liniji, u dva reda: jedan je bio aktivan, drugi u rezervi. Rezerva je postojala za slučaj da neko u prvom redu treba da napuni oružje, pa da njegova vatra ne zafali. Teorijski, ako svi pucamo ili punimo oružje, možemo da uništavamo Zekove sve dok nam ne ponestane municije.

Čuli smo lavež, psi su ih dovodili. Počeli smo da primećujemo zombije na horizontu, u stotinama. Zadrhta sam iako mi nije bilo prvi put da se susrećem sa Zekom posle bitke kod Jonkersa. Učestvovao sam u operacijama čišćenja u Los Andelesu. Odslužio sam svoje u Stenovitim planinama kada su se prevoji leti otkravljalivali. I svaki put sam imao strašnu drhtavicu.

Opozvali su pse, pa su utrčali iza naših linija. Prebacili smo se na Primarni mehanizam namamljivanja. Svaka vojska ga je tada već imala. Britanci su koristili gajde, Kinezi vojničke trube, Južnoafrikanci su udarali

u puške sa svojim *asegajima*⁷⁷ i oglašavali se ratničkim zulu napevima. Mi smo koristili hard-kor Ajron Mejden. E sad, lično, nikad nisam bio poklonik metala. Volim pravi klasični rok i Hendriksova „Vožnja na jug“ je najtvrdje što mogu da podnesem. Ali morao sam da priznam, dok sam stajao tamo na tom pustinjском ветру i dok mi je „Truper“ snažno bubnjao u grudima, shvatio sam o čemu se radi. PMN nije bio tu zbog Zekova. Trebalo je nas da nadraži, da Zeku oduzme malo modžoa, znate, da se „ispisa“, kako to već Britanci kažu. I baš dok se Dickinson drao: „Dok uranjaš u sigurnu smrt“, bio sam napumpán, sa SPP napunjenom i spremnom, očiju prikovanih za sve veću, sve bližu hordu. Bio sam u fazonu, kao: „'Ajde, Zek, jebo te, brže malo s tim!“

Neposredno pre nego što su stigli do prednjeg markera za domet, muzika je počela da se stišava. Desetari su povikali: „Prednji red, spreman!“ i prva linija je kleknula. Zatim se začulo naređenje: „nišani“ i onda, dok smo svi zadržavali dah, a muzika se isključila, čuli smo: „PALI!“

Prednji red se samo ustalasio, pripucao je kao četni mitraljez punom brzinom i poobarao sve zombije koji su prošli pored prednjih markera. Imali smo stroga naređenja da pucamo samo u one koji pređu liniju. Da čekamo ostale. Tako smo se mesecima obučavali. Sada smo to radili nagonски. Sestra Montoja je podigla oružje iznad glave, što je bio signal za prazan magacin. Zamenili smo mesta, otkočio sam pušku i potražio prvu metu. Bila je *nubič*,⁷⁸ mrtva možda tek oko godinu dana. Prljava plava kosa visila joj je mestimično sa sasušene, grube kože. Nabrekli stomak joj je probijao izbledelu crnu majicu na kojoj je pisao G ZNACI GANGSTER. Postavio sam mušicu između njenih upalih, mlečnoplavih očiju... znate, oči im izgledaju tako zamagljeno zbog malih ogrebotina od prašine na površini, na hiljade njih, pošto Zekovi ne plaču. Te izgrebane bebinje plave oči su gledale pravo u mene kada sam povukao okidač. Metak ju je oborio na leđa, a iz rupe na čelu joj se pušilo. Uzdahnuo sam, potražio sledeću metu i to je bilo to, prepustio sam se.

Doktrina zahteva po jedan pucanj na svaku punu sekundu. Sporo, mirno, mehanički.

[Zapucketa prstima.]

---

⁷⁷ Asegaj: višenamensko oruđe od čelika nazvano tako po tradicionalnom koplju Zulua.

⁷⁸ Nubič: izraz za „novajliju“, zombija koji se reanimirao posle Velike panike.

Na strelištu smo vežbali pomoću metronoma, a instruktori su sve vreme govorili: „oni se ne žure, pa zašto biste onda vi?" Tako smo ostajali mirni, održavali ritam. Morali smo da budemo spori i mehanički kao i oni. „Nadmašite skotove", tako su govorili.

[Pucketa prstima u savršenom ritmu.]

Pucanje, zamena, punjenje, gutljaj iz ranca, uzimanje šaržera od „Sendlera".

Sendlera?

Da, od ekipa za punjenje, specijalne rezervne jedinice koja se samo starala o tome da niko nikada ne ostane bez municije. Imali ste samo određen broj šaržera i trebalo bi vam mnogo više vremena da napunite svaki od njih posebno. Sendleri su trčali gore-dole duž linije prikupljajući prazne šaržere, punili ih municijom iz sanduka, a zatim ih davali svakome ko bi podigao ruku. Priča se da je jedan lik, kada je vojska počela da se obučava ekipe za punjenje, uzeo da imitira Adama Sendlera, znate ono, „Momak za vodu" - „Momak za municiju". Oficiri nisu baš bili oduševljeni nadimkom, ali su ga ekipe za punjenje obožavale. Sendleri su spašavali živote, jebo te, uvežbani kao baletska trupa. Mislim da tog dana i noći niko nije ostao prikraćen niti za metak.

Te noći?

Samo su nadolazili, bila je to prava Lančana Najezda.

To je opšti napad?

I više od toga. Jedan skot vas vidi, krene za vama i zastenje. Kilometar od njega, drugi skot čuje to stenjanje, krene za njim i zastenje i sam, zatim još jedan, kilometar dalje, pa još jedan. Brate, ako ih u dotičnoj oblasti ima dovoljno, i ako je lanac čitav, ko zna sa kolike udaljenosti možete da ih dovučete. A to je samo kada se vuku jedan po jedan. Zamislite po deset na svaki kilometar, stotinu, hiljadu.

Počeli su da se nagomilavaju, obrazujući veštačku palisadu kod prvog markera, greben leševa koji je narastao iz minuta u minut. U stvari smo podizali utvrđenje od neupokojenih, tako da smo samo morali da pucamo u svaku glavu koja bi izvirila preko vrha. Vrhovna komanda je računala na

to. Imali su neku stvarčicu nalik na *periskop*⁷⁹ koja je oficirima omogućavala da vide preko zida. Imali su i linkove za slike sa satelita i izviđačkih sonde u stvarnom vremenu, iako mi, vojnici, nismo imali pojma šta oni vide. Kopnenog ratnika više nije bilo, tako da smo morali samo da se usredsredimo na ono što nam se nalazilo pred očima.

Počeli su da nailaze sa svih strana, ili oko zida ili su nam se privlačili sa bokova, pa čak i s leđa. I opet, vrhovna komanda je čekala na to i naredila nam da obrazujemo RS.

Rigidni stroj.

Ili „Radž-Sing“, valjda po liku koji je prvi to ponovo primenio. Obrazovali smo čvrst kvadrat, i dalje u dva reda, sa vozilima i koje-čime u središtu. Bila je to opasna kocka, rastavljati nas tako. Mislim, da, nije uspelo taj prvi put u Indiji zato što im je ponestalo municije. Ali niko nije mogao da garantuje da se nama to neće dogoditi. Šta ako se vrhovna komanda zeznula, ako nije pripremila dovoljno metaka ili je potcenila Zekovu snagu tog dana? Moglo je da bude isto kao u Jonkersu; čak i gore jer se odavde niko ne bi izvukao živ.

Ali imali ste dovoljno municije.

I više nego dovoljno. Vozila su bila puna do krova. Imali smo vode, zamenu. Ako ti zatreba pet minuta pauze, samo podigneš ruku i jedan od Sendlera uskoči i zauzima tvoje mesto. Mogao si da uzmeš parče *I-obroka*⁸⁰, umiješ se, protegneš, ispiškiš. Niko se nije sam javljao za pauzu, ali postojali su ti „nokaut“ timovi, borbeni psihijatri koji su nadzirali svakoga. Oni su bili sa nama još od prvih dana na strelištu, znali su kako se zovemo i kako izgledamo, i znali su, ne pitajte kako, kada stres od bitke loše utiče na naš učinak. Mi to nismo znali, ja svakako ne. Nekoliko puta bih promašio, ili možda pucao posle pola sekunde umesto posle jedne cele. Onda bih iznenada osetio kako me neko kucka po ramenu i znao sam da treba da pauziram pet minuta.

---

⁷⁹ M43, pomoćno sredstvo za osmatranje borbe.

⁸⁰ I-obroci: skraćeno za Inteligentni obroci, projektovani da budu maksimalno hranljivi i efikasni.

Stvarno je delovalo. Za tili čas bih opet bio na liniji, prazne bešike, umirenog stomaka, sa malo manje bolova i grčeva u mišićima. To je bilo strahovito važno i svako ko misli da smo mogli da opstanemo bez toga, trebalo bi da proba da pogađa centar pokretne mete petnaest sati.

A kada je pala noć?

Koristili smo reflektore iz vozila, moćne svetlosne crvenkaste snopove kako ne bi smetali našim infracrvenim nišanima. Jedino što je bilo jezivo u noćnoj borbi, osim crvenila svetla, bilo je svetlucanje metka kada uđe u glavu. Zato smo ih i zvali „pite od višanja“, jer ukoliko hemijski sastav metka nije bio dobar, buknuo bi toliko jako da bi im oči zasijale crvenom bojom. To je bio lek za zatvor, naročito kasnije, kada stražarite noću, a jedan od njih vas napadne iz mraka. Te svetleće crvene oči, zaleđene u vremenu sekund pre nego što padne. **[Strese se.]**

Kako ste znali da je bitka završena?

Kada smo prestali da pucamo? **[Smeje se.]** Ne, to je zapravo dobro pitanje. Negde oko, šta znam, 04.00 počelo je da jenjava. Glave više nisu izvirivale u tolikom broju. Stenjanje je zamiralo. Oficiri nam nisu rekli da je napad gotovo okončan, ali se videlo kako gledaju kroz periskope i pričaju preko radija. Moglo je da im se primeti olakšanje na licu. Mislim da smo poslednji metak ispalili u samo praskozorje. Posle toga smo samo sačekali da je pojavi prva svetlost.

Bilo je nekako jezivo, sunce se rađalo iznad prstena leševa visokog kao planina. Bili smo potpuno zagrađeni, sve strane bile su visoke najmanje šest metara, a debele preko trideset. Nisam siguran koliko njih smo tog dana ubili, statistika stalno varira u zavisnosti od koga je dobijete.

Hamviji sa kašikama nalik na buldožere morali su da prokrče put kroz prsten leševa samo da bismo izašli odatle. Još je bilo živih gadova, sporaća koji su zakasnili na žurku ili pokušali da se popnu preko svojih mrtvih prijatelja i skliznuli natrag u gomilu. Oni su se isteturali kada smo počeli da sahranjujemo tela. Samo je tada Senjor Lobo video malo akcije.

Bar nismo morali da obavljamo asanaciju terena. Jedna jedinica je čekala u rezervi da počisti za nama. Izgleda da je vrhovna komanda smatrala da smo dosta uradili za danas. Marširali smo osamnaest kilometara na istok,

napravili logor sa osmatračnicama i zidovima od *koncertejnera*⁸¹. Bio sam tako umoran. Ne sećam se hemijskog tušira-nja, predavanja opreme na dezinfekciju, predaje oružja na inspekciju: nije bilo niti jednog zaglavljenja u čitavoj jedinici. Ne sećam se čak ni kada sam se zavukao u vreću.

Sutradan su nas pustili da spavamo koliko god smo hteli. To je bilo baš lepo od njih. Na kraju su me probudili glasovi; svi su brbljali, smejali se, pričali priče. Bila je to potpuno drugačija atmosfera, za sto osamdeset stepeni u odnosu na onu pre dva dana. Nisam tačno znao šta osećam, možda zbog onoga što je predsednik rekao o „ponovnom osvajanju naše budućnosti“. Znao sam samo da se osećam dobro, bolje nego tokom čitavog rata. Znao sam da nas čeka dugačak i težak put. Znao sam da naša kampanja kroz Ameriku tek počinje, ali dobro, kao što je predsednik rekao te prve noći, bio je to konačno početak kraja.

*

EjNSVORT, Nebraska, SAD

[Darnel Hekvort je stidljiv čovek tihog glasa. Zajedno sa suprugom u penziji vodi farmu četvoronožnih veterana vojnog korpusa K-9. Deset godina ranije, ovakve farme su mogle da se pronađu u skoro svakoj državi unije. Sada je preostala samo ova.]

Mislim da im nikada nije odatu zaslužen priznanje. Postoji ona priča *Daks*, lepa dečja knjižica, ah prilično je pojednostavljena, i radi se samo o jednom dalmatincu koji je pomogao siročetu da pronađe put do bezbednosti. Daks nije čak ni bio u vojci, a pomoć izgubljenoj deci je bila samo delić doprinosa koji su psi davali borbi.

Pse su najpre koristili za trijažu, puštali ih da njuše i pronalaze zaražene. Većina zemalja je samo kopirala izraelsku metodu primoravanja ljudi da prolaze pored pasa zatvorenih u kaveze. Uvek ste morali da ih držite u kavezima, inače bi mogli da napadnu dotičnu osobu, ili jedan

---

⁸¹ Koncertejner: prefabrikovana, šuplja barijera od kevlara, ispunjena zemljom i/ili otpacima.

drugog, pa čak i svog vodiča. Početkom rata to se često dešavalo, psi bi potpuno pomahnitali. Nije važno jesu li bili policijski ili vojni. To je taj nagon, taj nevoljni, gotovo genetski teror. Da se bore ili da beže, a ti psi su odgajani za borbu. Mnogi vodiči pasa ostali su bez šaka, ruku, mnogi su grkljani bili iskidani. Ne možete kriviti pse za to. Štaviše, na taj nagon su Izraelci i računali, i on je verovatno i spasao milione života.

Bio je to odličan program, ali opet, samo delić onoga za šta su psi stvarno bili sposobni. Dok su Izraelci, a posle njih i mnoge druge zemlje pokušale da koriste taj nagon prestravljenosti, mi smo mislili da možemo da ga uključimo u njihovu redovnu obuku. I zašto ne, naučili smo i sami to da radimo, a zar smo zaista toliko evolutivno razvijeniji od njih?

Sve se svodilo na obuku. Moralo se početi od malih nogu; čak i najdisciplinovani predratni veterani znali su i te kako da pobesne. Štenad rođena posle krize bukvalno su odmah po izlasku iz materice mogla da nanjuše mrtve. To je bilo u vazduhu, nedovoljno da mi primetimo, samo nekoliko molekula, koliko za upoznavanje na podsvesnom nivou. To ne znači da su zbog toga automatski bili ratnici. Početno upoznavanja bilo je prva i najvažnija faza. Odvojite grupu štenaca nasumice, možda čak i celo leglo, i stavite ih u prostoriju koju pregrađuje žična mreža. Oni su sa jedne strane, Zek sa druge. Nije se moralo dugo čekati na reakciju. Prvu grupu smo nazvali Klasa B. Počeli bi da cvile ili zavijaju. Poludeli bi. Ali to nije bilo ništa u poređenju sa grupom Klase A. Ta štenad ne bi skidala pogled sa Zeka, i u tome je bio ključ. Stajali bi u mestu, pokazivali zube, duboko režali kao da govore: „Odjebi!“ Mogli su da se kontrolišu, i to je bio temelj našeg programa.

Ali, to što su oni mogli da se kontrolišu nije značilo da smo mi mogli da kontrolišemo njih. Osnovna obuka je bila prilično nalik standardnom, predratnom programu. Da li mogu da izdrže FO?⁸² Da slušaju naređenja? Da li su dovoljno pametni i disciplinovani da bi postali vojnici? Bilo je teško i procenat neuspešnih je iznosio 60 procenata. Nije bilo neobično da regrut bude teško ranjen, ili da čak i pogine. Mnogi ljudi to danas nazivaju nehumanim, premda se čini da ne osećaju podjednako sažaljenja prema vodičima. Da, morali smo i mi to da radimo, zajedno sa psima, od prvog

---

⁸² FO: fizička obuka

dana Osnovne obuke, pa kroz još deset nedelja VLO.⁸³ Bio je to naporan trening, naročito vežbe sa živim neprijateljem. Zna li da smo bili prvi koji su koristili Zeka u obuci, pre pešadije, pre specijalnih snaga, čak i pre Žurnija u Vilou Kriku? Jedino ste tako mogli da znate možete li stvarno da uspete, i kao pojedinac i kao tim.

Kako biste ih inače slali na toliko različitih misija? Postojali su Mamci, ona vrsta koja se proslavila u borbi kod Nade. Prilično jednostavno; vaš partner traga za Zekom, a zatim ga dovede do naše linije za gađanje. Psi su u tim prvim misijama bili brzi, utrčali bi, zalajali, a onda zaždili u zonu za ubijanje. Kasnije su se opustili. Naučili su kako da održavaju rastojanje od oko jednog metra, da polako uzmiču starajući se da namame maksimalan broj meta. Tako su zapravo oni vodili čitavu igru.

Bili su tu i Lažnjaci. Recimo, postavljate liniju za paljbu, ali ne želite da se Zek pojavi prerano. Vaš partner zaobiđe zaraženu zonu i zalaje na samoj suprotnoj strani. To je uspevalo u dosta bitaka i otvorilo vrata za taktiku „leminga“.

Tokom Denverske ofanzive postojala je jedna visoka zgrada sa nekoliko stotina begunaca koji su slučajno ostali zaključani sa zaraženima i sada su potpuno oživeli. Pre nego što su naši momci stigli da upadnu unutra, jednom psu jc palo na pamet da se popne na krov zgrade preko puta i zalaje kako bi dozvaao Zeka na više spratove. Upalilo je besprekorno. Zombiji su stigli na krov, ugledali svoj plen, pošli prema njemu i popadali preko ivice. Posle Denvera, „leming“ je postao zvanična taktika. Čak je i pešadija počela ovo da koristi kada je ostala bez pasa. Nije bilo neobično videti vojnika kako stoji na krovu zgrade i viče na zaraženu zgradu u blizini.

Ah, primarni i najuobičajeniji zadatak za svaki K-tim je bilo izviđanje, kako u OČ, tako i u PDD. OČ su bile operacije čišćenja, uz redovne jedinice, kao u konvencionalnom ratu. Tu se obuka zaista isplatila. Ne samo što su mogli da nanjuše Zeka kilometrima ispred nas već si po zvucima koje su proizvodili mogao tačno znati šta da očekuješ. Sve što je trebalo da se zna bilo je sadržano u tonu njihovog rezanja i frekvenciji laveža. Ponekad, kada je bila potrebna tišina, govor tela je bio jednako značajan. Bilo je dovoljno da vidite kako su savili kičmu i ražestili se. Posle nekoliko zadataka, svaki

---

⁸³ VLO: viša lična obuka.

sposoban vođa, a takve smo samo i imali, mogao je da pročita svaki signal svog partnera. Izviđači koji bi pronašli zombija poluutonulog u blato ili zombija bez nogu u visokoj travi spasili su mnoge živote. Ni sam ne znam koliko su nam puta vojnici lično zahvaljivali što smo spazili skrivenog zombija koji je mogao da im odgrize stopalo.

PDD je patrola dugačkog dometa, kada tvoj partner izviđa daleko od položaja, putujući ponekad i danima kako bi istražio zaraženu oblast. Nosili su specijalnu opremu sa video-linkom i GPS tragačem koji je u stvarnom vremenu prikazivao tačan broj i položaj meta. Mogao si da preklopiš Zekov položaj na mapi i uporediš koordinate onoga što je tvoj partner video sa njegovim položajem na GPS-u. Pretpostavljam da je to, u tehničkom smislu, bilo zadivljujuće, nepobitni obavestajni podaci u stvarnom vremenu kakve smo imali pre rata. Vrhovna komanda je obožavala PDD. Ja nisam; previše sam bio zabrinut za svog partnera. Ne mogu vam opisati koliki je to stres izazivalo, kada stojiš u nekoj rashlađenoj prostoriji punoj računara bezbedan, komotan i potpuno bespomoćan. Kasniji modeli opreme imali su i radio-link tako da je vođa mogao da prenosi naredjenja ili da makar prekine misiju. Ja nikada nisam radio sa njima. Timovi su morali da se od početka obučavaju za to. Ne možeš tek tako da se vratiš i iznova obučiš iskusnog K. Ne možeš starog psa da naučiš novim veštinama. Izvinite, glupa šala. Čuo sam ih kamaru od onih govornara obavestajaca, dok su stajali ispred mene i posmatrali taj prokleti monitor, drkajući u mislima na čudesa svog novog „Sistema za informacionu orijentaciju“. Mislili su da su tako duhoviti. Toliko da smo hteli da ih zadavimo na licu mesta.

[Odmahuje glavom.]

Morao sam da stojim tamo, vrtim palčevima i posmatram snimke koje odašiljare oprema mog partnera, dok se on šunja kroz neku šumu, močvaru ili grad. Varoši i gradovi, to je bilo najteže. To je bila specijalnost mog tima. Grad kerova. Jeste li ikada čuli za to?

Škola za urbano ratovanje K-9?

Tako je, bio je to pravi grad: Mičel, u Oregonu. Odsečen, napušten i još pun zombija. Grad kerova. Trebalo je zapravo da ga nazovu Terigrad jer su u Mičelu uglavnom bili mali terijeri. Oštrodlaki škotski, norvički i džek

rasel terijeri, odlični za krš i uska grla. Meni lično je u Gradu kerova ker sasvim odgovarao. Radio sam sa jazavičarem.

Oni su bili bez premca najbolji urbani ratnici. Izdržljivi, pametni, i naročito oni mali, sasvim na svome u teskobnom prostoru. U stvari, za to su prvenstveno i odgajani; da love jazavce. Zato su i ličili na viršlu, kako bi mogli da love u niskim, uskim jazbinama jazavaca. Vidite, takav uzgoj ih je činio savršenim za vodove i tesne prolaze urbanih bojišta. Sposobnost da prođu kroz ccv, dovod vazduha, između zidova, gde god, i da ostanu mirni, to je bila njihova osobina najvažnija za opstanak.

[Mali prekid. Kao da je čekao na svoj šlagvort, jedan pas Šepajući prilazi Darnelovoj nozi. Kuja je stara. Njuška joj je bela, krzno na ušima i repu olinjalo toliko da se vidi gola koža.]

[Psu.] Zdravo, gospodična.

[Darnel je brižljivo podiže u krilo. Mala je, nema više od četiri ili pet kilograma, lako donekle liči na glatkodlakog minijaturnog jazavičara, leđa su joj niža nego standardnim psima te rase.]

[Psu.] Mejz, jesi li dobro? Kako se osećaš?

[Meni.] Pravo ime joj je Mejzi, ali ga nikada nismo koristili. „Mejz" joj baš pristaje zar ne?

[Jednom rukom joj masira zadnje noge dok je drugom mazi ispod vrata. Ona ga gleda odozdo zamagljenim očima. Liže mu dlan.]

Čistokrvni psi su bili potpuno neuspešni. Previše neurotični, sa previše zdravstvenih problema, sve što inače možete očekivati od životinje uzgajane samo zbog njenih estetskih kvaliteta. Nova generacija **[pokazuje na mešanca u svom krilu]** uvek je bila mešavina, sa ciljem da im se pojača i fizička konstitucija i mentalna stabilnost.

[Pas je zaspao, Darnel govori tiše.]

Bili su izdržljivi, trebalo im je dosta obuke, ne samo pojedinačne već i za grupni rad na PDD zadacima. Dugačak domet, naročito u divljini, uvek je bio rizičan. Ne samo zbog Zekova već i zbog podivljalih pasa. Sećate se kako su oni bili gadni? Svi ti kućni ljubimci i odlutale životinje koji su se degenerisale u ubilačke čopore. Uvek smo bili zabrinuti zbog njih, jer su obično prolazili kroz manje zaražene zone i stalno tragali za nečim za jelo. Mnoge PDD misije prekidane su u samom početku, sve dok nismo počeli da puštamo i pse pratioce.

[Govori o usnulom psu.]

Imala je dva stražara. Ponga, mešanca pitbula i rotvajlera, i Perdi... ne znam šta je perdi tačno bila, delom ovčar, delom stegosaurus. Ne bih joj dopustio da im se približi da nisam najpre prošao kroz osnovne stvari s njihovim vodičima. Ispostavilo se da su oni prvoklasni pratioci. Četrnaest puta su oterali divlje čopore, a dvaput su se zaista upustili u borbu. Gledao sam Perdi kako juri dogu tešku sto kilograma, hvata je čeljustima za glavu, a prasak lobanje se čuo čak i preko mikrofona iz opreme za osmatranje.

Najteže mi je bilo da zadržim Mejz na zadatku. Uvek je želela da se bori. **[Smeši se gledajući u usnulog jazavičara.]** Bili su to dobri pratioci, uvek su se starali da ona stigne do svoje mete, čekali je i uvek bezbedno vratili kući. Znate, čak su usput sredili i nekoliko zombija.

Ali, zar meso zombija nije otrovno?

O, da... ne, ne, ne, nikada ih nisu ujedali. To bi za njih bilo smrtonosno. Na početku rata se moglo videti mnogo mrtvih pasa, samo su ležali tamo, bez ijedne povrede, i odmah se znalo da su zagrizli zaraženo meso. Zato je obuka bila toliko važna. Morali su da znaju kako da se brane. Zekovi su imali dosta fizičkih prednosti, ali među njima nije bila i ravnoteža. Krupniji psi uvek su mogli da ih udare između lopatica ili u krsta i da ih obore na lice. Mali su mogli da im se motaju oko nogu, sapliću ih ili da im se bacaju u prevoj kolena. Mejz je uvek to volela, obarala ih je na leđa!

[Pas se meškolji.]

[Obraća se Mejz.] O, izvini gospodična. **[Mazi je po zadnjem delu vrata.]**

[Meni.] Dok se Zek pridigne, dobili biste pet, možda deset, petnaest sekundi.

Imali smo i mi žrtava. Neki psi bi pali, polomili kost... Ako su bili blizu prijateljskih snaga, vodič je mogao prilično lako da ih pokupi i vrati na bezbedno. Većinom su se čak vraćali na aktivnu dužnost.

Šta je bilo u drugim slučajevima?

Ako su bili daleko, kao mamci ili u PDD... predaleko da ih spasemo i preblizu Zekova... tražili smo „naboje milosrđa“, male eksplozivne pakete vezane za njihovu opremu da bismo ih aktivirali ukoliko procenimo da

nema nikakve šanse za spas. Nikada ih nismo dobili. „Traćenje dragocenih resursa." Pička im materina. Prekraćivanje muka povređenom vojniku je bilo traćenje, ali su zato razmišljali o tome da ih pretvore u pseće bombe!

Molim?

„Pseće bombe." To je bio nezvaničan naziv za program koji umalo, *umalo* nije dobio zeleno svetlo. Neki štabni imbecil pročitao je da su Rusi koristili „minirane pse" za vreme II svetskog rata, vezivali im eksploziv na leđa i obučavali ih da se zavuku pod nacističke tenkove. Baćuška je prekinuo sa tim programom iz istog razloga iz kojeg ga mi nikada nismo ni započeli: situacija više nije bila toliko očajna. Jebo te, koliko očajan moraš da budeš za tako nešto?

Nikada to neće priznati, ali mislim da ih je sprečila pretnja ponavljanja incidenta Ekhart. To ih je razbudilo. Znae za to, zar ne? Vodnica Ekhart, Bog je blagoslovio. Bila je stariji rukovodilac, radila je u SAG⁸⁴. Nikad je nisam upoznao. Partner joj je bio u misiji nama-mljivanja kod Liti Roka, upao je u jarak i slomio nogu. Roj je bio na samo nekoliko koraka od njega. Ekhartova je zgrabila pušku i pokušala da krene za njim. Neki oficir joj se isprečio na putu i počeo da joj navodi propise i glupa opravdanja. Sasula mu je pola šaržera u usta. Vojni policajci su je oborili i zadržali na tlu. Čula je sve dok su mrtvi opkoljavali njenog partnera.

Šta se desilo?

Obesili su je, javno smaknuće, sa mnogo publiciteta. Razumem to, zaista. Disciplina je predstavljala sve, poštovanje zakona, to je bilo sve što smo imali. Ali jebo te, promene su uvedene. Vodičima je bilo dozvoljeno da spašavaju svoje partnere čak i ako su time sopstveni život stavljali na kocku. Za vojsku više nismo bili korisni, već tek upola vredni. U nama su tada prvi put sagledeli timove, pas nije bio samo deo mašine koji se može zameniti kada se „pokvari". Počeli su da gledaju statistike vođiča koji su presudili sebi posle gubitka partnera. Znae da smo imali najveću stopu samoubistava među svim rodovima vojske. Više od secijalnih jedinica, više

---

⁸⁴ SAG: Severna armijska grupa.

od registracije grobova, čak više i od onih bolesnika u Čajna Lejku.⁸⁵ U Gradu kerova upoznao sam vodiče iz trinaest drugih zemalja. I svi su govorili isto. Bez obzira na to odakle ste, kakva je vaša kultura ili nasleđe, osećanja su i dalje bila ista. Ko je mogao da ostane čitav posle takvog gubitka? Onaj ko bi to mogao, nikada ne bi ni uspeo da postane kerovodac. To nas je i činilo tako jedinstvenim, ta sposobnost da ostvarimo tako jaku vezu sa nečim što čak ne pripada našoj vrsti. Isto ono što je toliko mojih prijatelja nateralo da nadu izlaz u metku od nas je stvorilo jednu od najuspešnijih jedinica u celoj jebenoj vojsci SAD-a.

Vojska je to videla u meni onog dana na napuštenom putu negde u Stenovitim planinama u Koloradu. Pešaćio sam otkad sam napustio svoj stan u Atlanti, tri meseca sam bežao, skrivao se, tragao za hranom. Imao sam rahitis, temperaturu, spao na pedeset kilograma. Naišao sam na dva tipa ispod drveta. Ložili su vatru. Iza njih je bio mali džukac. Šape i njušku su mu vezali pertlama. Sasušena krv mu se skorela na glavi. Samo je ležao tamo, staklastih očiju, i tiho cvileo.

Šta se dogodilo?

Da znate, stvarno se ne sećam. Mora da sam jednog od njih udario palicom. Našli su je slomljenu na njegovom ramenu. Zatekli su me na onom drugom, mlatio sam ga po licu. Imao sam pedeset kilograma, i sam sam bio polumrtav, a opet sam ga prebio toliko da mu je malo nedostajalo da umre. Vojnici su morali da me odvuku od njega, vežu me lisicama za olupinu automobila, zviznu me nekoliko puta kako bih došao sebi. Toga se sećam. Jedan od dvojice koje sam napao držao se za ruku, dok je drugi samo ležao tamo i krvario. „Jebo te, smiri se“, pokušavao je poručnik da me ispita. „Šta ti je? Zašto si to uradio drugovima?“ „On nije naš drug!“ povikao je onaj sa slomljenom rukom, „jebo te, to je neki luđak!“ A ja sam samo ponavljao: „Nemojte povrediti psa! Nemojte povrediti psa!“ Sećam se da su se vojnici samo nasmejali. „Pobogu“, rekao je jedan dok je gledao odozgo u onu dvojicu. Poručnik je klimnuo glavom, a onda me pogledao. „Druškane“, rekao je, „mislim da imamo posao za tebe.“ I tako sam regrutovan. Nekad pronađete svoj put, a nekada on pronađe vas.

---

⁸⁵ Istraživački centar za razvoj naoružanja u Čajna Lejku.

[Darnel miluje Mejz. Ona malo odiže jedan očni kapak. Počinje da maše smežuranim repićem.]

Šta se desilo sa psom?

Voleo bih da mogu da vam kažem kako se sve završilo kao kod Diznija, da mi je postao partner, na kraju spasao čitavo sirotište od požara ili tome slično. Udarili su ga kamenom da bi ga onesvestili. Pojavila mu se tečnost u usnim kanalima. Potpuno je izgubio sluh na jednom i delimično na drugom uhu. Ali nos mu je i dalje dobro funkcionisao, tako da je prilično dobro lovio pacove kada sam mu pronašao dom. Ulovio je toliko štetočina da je ta porodica imala hrane u izobilju preko zime. To mu u neku ruku i dođe kao Diznijev kraj, Dizni sa paprikašem od Mikija. **[Smeje se tiho.]** Hoćete da vam kažem nešto ludo? Nekada sam mrzeo pse.

Stvarno?

Prezirao sam ih; prljave, smrdljive, slinave vreće pune bakterija koje ti naskaču na nogu i pišaju po tepihu. Bože, kako sam ih samo mrzeo. Bio sam jedan od onih koji vam dođu u goste i odbiju da pomaže psa. Bio sam jedan od onih koji na poslu uvek ismevaju ljude sa slikom psa na radnom stolu. Znao one likove koji uvek prete da će pozvati šintere kada vam džukac zalaje noću?

[Pokazuje na sebe.]

Živeo sam jednu ulicu od prodavnice kućnih ljubimaca. Stalno sam prolazio pored nje kolima na putu za posao, ne shvatajući kako ti sentimentalni, socijalno nesposobni gubitnici mogu toliko para da bacaju na džinovske lajave hrčke. Za vreme Panike, mrtvi su počeli da se okupljaju oko te radnje. Ne znam gde je bio vlasnik. Spustio je zaštitnu rešetku, ali je ostavio životinje unutra. Čuo sam ih kroz prozor svoje spavaće sobe. Bila su to obična štenad, stara tek nekoliko nedelja. Uplašene bebe koje su plakale da mama, ili bilo ko, dođe da ih spase.

Čuo sam kako skapavaju, jedan po jedan, kada bi im ponestalo vode. Mrtvi nikad nisu uspeali da uđu. Još su bili okupljeni pred vratima kada sam pobegao, protrčao kraj njih bez zaustavljanja. Sta sam mogao da uradim? Bio sam nenaoružan, neobučan. Nisam mogao da se staram o

njima. Jedva sam mogao da se staram i o sebi. Šta sam mogao da uradim?... Nešto.

[Mejz uzdahne u svom snu. Darnel je nežno potapše.]

Mogao sam da uradim nešto.

*

Sibir, Sveto Rusko carstvo

[Ljudi koji opstaju u ovoj fa veli žive u najprimitivnijim uslovima. Nema struje, nema vode. Straćare su okupljene u grupi iza zida od posečenih stabala iz okoline. Najmanja koliba pripada ocu Sergeju Riškovu. Pravo je Čudo što stari sveštenik uopšte može da i dalje funkcionište. Njegov hod otkriva brojne ratne i posleratne rane. Rukovanje sa njim otkriva da su mu svi prsti bili slomljeni. A njegov pokušaj da se osmehne otkriva da su mu oni zubi koji nisu pocrnili od truleži odavno već izbijeni.]

Da biste shvatili kako smo postali „religiozna država“, i kako ie ta država započela sa čovekom kao što sam ja, morate shvatiti prirodu našeg ratovanja protiv živih mrtvaca.

Kao i u toliko drugih sukoba, najveći saveznik nam je bila Velika zima. Britka hladnoća, produžena i pojačana zahvaljujući zamračenom nebu planete, to nam je dalo vremena da pripremimo domovinu za oslobođenje. Za razliku od Sjedinjenih Država, mi smo vodili rat na dva fronta. Imali smo Uralsku barijeru na zapadu i azijske horde na jugoistoku. Sibir se konačno stabilizovao, ali daleko od toga da je bio potpuno bezbedan. Imali smo toliko izbeglica iz Indije i Kine, toliko zaleđenih zombija koji su se otkravljalivali svakog proleća, Ti zimski meseci su nam bili potrebni da bismo reorganizovali svoje snage, doveli stanovništvo u red, popisali i podelili ogromne zalihe vojne opreme.

Nismo imali ratnu proizvodnju kao druge zemlje. U Rusiji nije bilo Ministarstva za strateške resurse: jedina industrija bila je ona koja je morala da pronađe dovoljno hrane da bi naš narod preživeo. Ali imali smo nasleđe

vojnoindustrijske države. Znam da ste nam se vi sa zapada uvek smejali zbog te „ludorije“. „Paranoične baćuške“ – tako ste nas zvali – „prave tenkove i oružje dok im narod vapi za automobilima i maslacem.“ Da, Sovjetski Savez jc bio zaostao i neefikasan i da, doveo je do bankrota naše privrede na planinama vojne moći, ali kada su zatrebale domovini, te planine su spasle njenu decu.

[Pokazuje na izbleđeli plakat koji visi na zidu iza njega. Tamo je prikazana avetna slika starog sovjetskog vojnika koji poseže dole sa neba da preda grubu mašinku zahvalnom mladom Rusu. Potpis veli: „Deduška, spasiba“ (Hvala ti, dedice.)]

Bio sam kapelan u Trideset drugoj motornoj streljačkoj diviziji. Bili smo jedinica kategorije D; sa opremom četvrte klase, najstarijom u našem arsenalu. Izgledali smo kao kaskaderi iz nekog filma o Velikom patriotskom ratu sa tim PPSH mašinkama i puškama mosin-nagan, kod kojih se metak u cev ubacivao ručno, zatvaračem. Nismo imali vaše otmene nove borbene uniforme. Nosili smo šinjele naših dedova: grubu, plesnivu vunu koju su izjeli moljci i koja nas je jedva štitila od hladnoće, a nimalo nije pomagala protiv ugriza.

Imali smo visoku stopu žrtava, najviše u gradskim borbama, ponajviše zbog neispravne municije. Ti meci su bili stariji nego mi; neki su stajali u sanducima pod vedrim nebom još od vremena pre nego što će Staljin izdahnuti. Niste mogli da znate kada će se dogoditi „Cugov“, da vam oružje škljocne u prazno u trenutku dok vas napada zombi. To se često dešavalo u Trideset drugoj motornoj streljačkoj diviziji.

Nismo bili tako uredni i organizovani kao vaša vojska. Nismo imali vaše neprobojne, lake, male Radž-Sing kvadrante niti vašu borbenu doktrinu o štedljivosti i „jednom metku za jednog neprijatelja“. Naše bitke su bile aljkave i brutalne. Zasipali smo neprijatelja vatrom iz teških DSK mitraljeza, pržili bacačima plamena i raketama iz kaćuša, mrvili ih pod gusenicama naših praistorijskih tenkova T-34. Bilo je to neefikasno, raspiničko, i prouzrokovalo je mnogo nepotrebnih smrti.

Ufa je bila prva velika bitka naše ofanzive. Zbog nje smo prestali da idemo u gradove i počeli da ih zagrađujemo tokom zime. Mnogo smo naučili tih prvih meseci, jurišajući naglavačke u krš posle mnogih sati nemilosrdnog artiljerijskog bombardovanja, u borbe blok po blok, kuću po

kuću, sobu po sobu. Uvek je bilo previše zombija, previše neispravnih metaka i uvek previše ujedenih momaka.

Nismo imali *S-pilule*⁸⁶ kao vaša vojska. Sa zarazom smo mogli da se nosimo samo metkom. Ali ko bi povukao okidač? Svakako ne drugi vojnici. Ubijanje druga, čak i iz milosrđa u slučajevima kao što je infekcija, previše je podsećalo na desetkovanje. U tome je i bila ironija. Desetkovanja su našim oružanim snagama davala snagu i disciplinu da urade sve što zatražmo od njih, sve osim toga. Da ste tražili, ili čak naredili da jedan vojnik ubije drugog, prevršili biste svaku meru i možda izazvali novu pobunu.

Neko vreme su vođe snosile odgovornost, oficiri i stariji vodnici. Nismo mogli da donesemo štetniju odluku. Da moramo da pogledamo u lica tih ljudi, tih momaka za koje smo odgovorni, sa kojima smo se borili rame uz rame, delili hleb i ćebad, spašavali ih kao što su i oni nas. Ko može da se usredsredi na monumentalni teret vodstva kada mora da uradi nešto ovako?

Počeli smo da zapažamo primetnu degradaciju među našim komandirima na bojnom polju. Napuštanje dužnosti, alkoholizam, samoubistva - gotovo da je zavladao epidemija samoubistava među oficirima. Naša divizija je izgubila četiri iskusna predvodnika, tri potporučnika i jednog majora, sve u prvoj nedelji naše prve kampanje. Dva potporučnika su pucala u sebe, jedan odmah posle samog događaja, drugi kasnije te noći. Treći komandir voda je izabrao pasivniji metod, koji smo počeli da nazivamo „samoubistvom u borbi“, javljao se kao dobrovoljac za izuzetno opasne misije i više se ponašao kao nepromišljeni regrut nego odgovorni vođa. Umro je pokušavajući da pobije desetak zombija naoružan samo bajonetom.

Major Kovpak je jednostavno nestao. Niko ne zna tačno kada. Znali smo da nisu mogli da ga uhvate. Oblast je bila temeljno očišćena i niko, apsolutno niko nije napuštao perimetar bez pratnje. Svi smo znali šta se verovatno dogodilo. Pukovnik Savičev je dao zvaničnu izjavu da su majora poslali u daleku izvidnicu i da se nikada nije vratio. Čak je otišao toliko daleko da ga predloži za Orden domovine prvog reda. Ne možete sprečiti

---

⁸⁶ S (Smrtonosna) pilula: izraz koji opisuje svaku otrovnu kapsulu i jednu od mogućnosti na raspolaganju borcima američke vojske u vreme Svetskog rata Z.

glasine, i nema ničeg goreg za moral jedinice nego kada se zna da je jedan od njihovih oficira dezertier. Nisam mogao da ga okrivim, i dalje ne mogu. Kovpak je bio dobar čovek, jak vođa. Pre krize je odslužio tri ture u Čečeniji i jednu u Dagestanu. Kada su mrtvaci počeli da se dižu, ne samo što je sprečio pobunu u svojoj četi već ih je sve poveo, pešice, da nose i namirnice i ranjenike iz Kurte u planinama Salib sve do Manaškenta na Kaspijskom moru. Šezdeset pet dana, trideset sedam velikih bitaka! Trideset sedam! Mogao je da postane instruktor - i te kako je zaslužio to pravo - a iz STAVKE su mu to čak i ponudili zbog velikog borbenog iskustva. Ali ne, prijavio se za momentalni povratak u akciju. A sada je bio dezertier. To su nazivali „Drugim desetkovanjem“, činjenica je bila da se gotovo svaki deseti oficir ubio tih dana, i to desetkovanje umalo nije dovelo naše ratne operacije do katastrofalnog prekida.

Logična alternativa, jedina, bila je stoga da pustimo momke da sami to urade. I dalje se sećam njihovih lica, prljavih i bubuljičavih, njihovih zakrvavljenih, razrogačenih očiju dok su stavljali cev puške u usta. Šta je drugo moglo da se učini? Nije im dugo trebalo da počnu da se ubijaju u grupama, svi koji bi bili ujedeni tokom bitke okupili bi se u poljskoj bolnici kako bi u istom trenutku zajedno povukli okidač. Pretpostavljam da je bilo utešno, kad znaš da nećeš umeti sam. To je verovatno bila jedina uteha koju su mogli da očekuju. Od mene utehu svakako nisu dobijali.

Bio sam religiozan čovek u zemlji koja je odavno izgubila svaku veru. Decenije komunizma praćene materijalističkom demokratijom ostavile su ovu generaciju Rusa sa malo znanja ili potrebe za „opijumom za narod“. Moja dužnost sveštenika svodila se uglavnom na to da prikupljam pisma koja su zlosrećnici pisali porodicama i da raspodelim svaku kap votke do koje sam mogao da dođem. Znao sam da sam gotovo beskoristan, a kako su stvari tekle u našoj zemlji, sumnjao sam da će se dogoditi bilo šta što bi to promenilo.

Bilo je to odmah posle bitke za Kostromu, samo nekoliko nedelja pre zvaničnog napada na Moskvu. Došao sam do bolnice da se poslednji put pomolim sa zaraženima. Odvojili su ih jedne od drugih, neki su bili teško povređeni, neki i dalje zdravi i razumljivi. Prvi dečak nije mogao imati više od sedamnaest godina. Nije bio ujedeni, to bi bilo milostivije. Zombiju su ruke išćupale gusenice samohodnog topa SU-152. Ostalo je samo oklembeseno meso i slomljene kosti nadlaktica, nazupčene na ivicama,

oštre kao koplje. Probole su dečakov šinjel, dok bi tamo cele šake mogle samo da ga uhvate. Ležao je na poljskom krevetu, krvario iz stomaka, bledog lica, sa puškom u ruci koja je drhtala. Pored njega je bio niz od pet drugih zaraženih vojnika. Mehanički sam im rekao da ću se moliti za njihove duše. Slegli su ramenima ili učtivo zaklimali glavom. Pokupio sam njihova pisma, kao i uvek, dao im da popiju, podelio im čak i nekoliko cigareta od njihovog komandira. Iako sam to bezbroj puta radio, osećao sam se nekako čudno, drugačije. Nešto se u meni meškoljilo, nepeto peckanje koji je polako počelo da mi se penje kroz srce i pluća. Osetio sam da celo telo počinje da mi drhti dok su vojnici postavljali usta cevi svog oružja ispod brade. „Na tri“, rekao je najstariji od njih. „Jedan... dva...“ Nisu stigli dalje. Sedamnaestogodišnjak je odleteo unazad i pao na zemlju. Ostali su zaprepašćeno buljili u rupu koju je metak ostavio u njegovom čelu, a zatim u pištolj koji se pušio u mojoj ruci, Božjoj ruci.

Bog mi se obraćao, osetio sam da mi u glavi odzvanjaju njegove reči. „Dosta je sa grehom“, rekao mi je on, „dosta je bilo duša prepuštenih paklu.“ Bilo je to tako jasno, tako jednostavno. Sistem po kojem su oficiri ubijali vojnike koštao nas je previše dobrih oficira, a vojnici koji su vršili samoubistvo Gospoda su koštali previše dobrih duša. Samoubistvo je bilo greh, a mi, njegove sluge - mi koji smo odabrali da budemo njegovi pastiri na zemlji - *jedini* smo morali da nosimo krst oslobađanja zarobljenih duša iz zaraženih tela! To sam rekao komandantu divizije kada je saznao šta sam uradio, i ta poruka se proširila do svih sveštenika na bojištima, a zatim i do svih civilnih sveštenika širom Majke Rusije.

Ono što je kasnije postalo poznato kao čin „Poslednjeg pročišćenja“ bio je samo prvi korak u razbuktavanju verskog fanatizma koji će nadmašiti čak i iransku revoluciju iz osamdesetih godina dvadesetog veka. Bog je znao da su njegova deca predugo bila lišena njegove ljubavi. Trebalo im je usmerenje, hrabrost, nada! Može se reći da je to razlog zbog kojeg smo iz tog rata izašli kao nacija vernika i nastavili da obnavljamo državu na osnovu te vere.

Ima li istine u pričama o tome da je ta filozofija izopačena iz političkih razloga?

[Pauza.] Ne razumem.

Predsednik se proglasio glavom crkve...

Zar vođa nacije ne može da oseti Božju ljubav?

Ali šta je sa organizovanjem sveštenika u „eskadrone smrti“ i ubistvima ljudi pod izgovorom „pročišćenja zaraženih žrtava“?

[Pauza.] Ne znam o čemu govorite.

Zar se niste zato naposletku posvađali sa Moskvom? Zar niste ovde zbog toga?

[Dugačka pauza. Čujemo približavanje koraka. Neko kuca na vrata. Otac Sergej ih otvara i tamo zatiče malo, odrpano dete. Bledo, uplašeno lice prljavo mu je od blata. Izbezumljeno priča lokalnim narečjem, više i pokazuje na ulicu. Stari sveštenik ozbiljno klima glavom, tapše dečaka po ramenu, a zatim se okreće meni.]

Hvala što ste došli. Izvinite, ali moram da pođem.

[Dok ustajem da pođem, on otvara veliki drveni kovčeg u podnožju kreveta i vadi odatle Bibliju i pištolj iz vremena II svetskog rata.]

*

Na palubi broda *HOLO KAJ*,
kraj obale havajskih ostrva

[Dubinski gliser 7 više liči na avion sa duplim trupom nego na mini-podmornicu. Ležim na stomaku u desnom trupu i posmatram kroz debelu, providnu čeonu kupu. Moj pilot, mornarički potporučnik Majki Čoi, maše mi iz levog trupa. Čoi je jedan od onih „starovremskih“, verovatno najiskusniji ronilac u dubinskim borbenim snagama (DBS) američke mornarice. Seda kosa na njegovim slepoočnicama i vremešne bore oko očiju u silnom su kontrastu s njegovim bezmalo adolescentskim entuzijazmom. Dok nas matični brod spušta u uzburkani Tihi okean, primećujem da se kroz Čoijev inače neutralan naglasak probija trag „serferskog“ žargona.]

Moj rat nikada nije prestao. Štaviše, može se reći da i dalje eskalira. Svakog meseca širimo dejstva i dobijamo sve više materijala i ljudstva. Kažu da ih još ima između dvadeset i trideset miliona, da ih voda i dalje izbacuje na plaže, ili se upliću u ribarske mreže. Ne možete raditi na naftnoj platformi niti popravljati transatlanski kabl a da ne nabasate na roj. Zbog toga i ronimo: pokušavamo da ih nađemo, pratimo i predvidimo njihovo kretanje kako bismo mogli blagovremeno da upozorimo ljude.

[Udaramoo zapenusane talase s jakim trzajem. Čoi se kezi, proverava instrumente i menja kanale na radiju kako bi, umesto sa mnom, razgovarao sa matičnim brodom. Voda pred mojom kupolom za posmatranje načas je puna bele pene, a onda prelazi u svetloplavu dok se spuštamo.]

Nećete me valjda pitati o opremi za gnjuranje ili titanijumskim odelima za ajkule, jelda, pošto to sranje nema nikakve veze s mojim ratom? O harpunskom oružju, eksplozivnim štapinima i rečnim mrežama za zombije... Tu vam nisam ni od kakve pomoći. Ako tražite civile, pričajte sa civilima.

Ali vojska je koristila te metode.

Samo za dejstva u plićacima, a i to su gotovo isključivo primenjivali kopneni rodovi vojske. Ja nikad nisam nosio mrežasto odelo niti gnjuračku opremu... pa... barem ne u toku borbe. Moje ratovanje se odigravalo samo u ARO. U atmosferskom ronilačkom odelu. To vam je nešto kao kombinacija svemirskog skafandera i oklopa. Tehnologija zapravo potiče iz vremena od pre nekoliko vekova, kada jc *neki li*⁸⁷ izmislio bure sa vizirom i rupama za ruke. Posle toga su se pojavile stvari poput Tritonije i Nojfelt-Kinke. Ličili su na nešto iz starih naučnofantastičnih filmova iz pedesetih godina dvadesetog veka, „Robot Robi“ i takva sranja. Sve je to zastarelo kada... da li vas ovo uopšte zanima?

Da, molim vas...

Pa, takva tehnologija je postala zastarela pošto su izmislili opremu za gnjuranje. Vratila se tek kada su ronionci bili primorani da se spuštaju duboko, baš duboko, kako bi radili na naftnim platformama. Vidite...što se

---

⁸⁷ Džon Letbridž, oko 1715.

dublje spuštate, pritisak je veći; što je pritisak veći, to je opasnije za gnjuračku opremu ili slične skalamerije zasnovane na mešanim gasovima. Morate provesti dane, ponekad i nedelje u komorama za dekompresiju, a ako iz nekog razloga brzo izbijete na površinu... dobijete kesonsku bolest, mehuriće gasa u krvi, mozgu... da ne pričamo o dugoročnim opasnostima po zdravlje kao što je nekroza kostiju, natapanje tela sranjima kojima tu priroda nije ni namenila mesto.

[Začuti načas da bi pogledao instrumente.]

Najbezbedniji način da ronite, da idete dublje i ostanete dole duže, bio je da celo telo obložite mehurom površinskog pritiska.

[Pokazuje na odeljke oko nas.]

Kao što smo mi sada – bezbedni, zaštićeni, i dalje na površini što se naših tela tiče. Za to se brine ARO, a njegova dubina i trajanje ograničeni su samo oklopom i sistemom za održavanje života.

Znači, to mu dođe kao nekakva lična podmornica?

„Podmorsko vozilo“. Podmornica može dole da ostane godinama, da održava energiju, proizvodi vazduh. Podmorsko vozilo može samo kraće da roni, kao podmornice iz II svetskog rata, ili ovo u čemu smo sada.

[Voda počinje da tamni, poprima boju ljubičastog mastila.]

Sama priroda ARO-a, činjenica da je to zapravo oklop, čini ga idealnim za borbe u srednjim i velikim dubinama. Ne nipodaštavam ja značaj mekih odela, znate, onih protiv ajkula ili druge mrežaste opreme. Ona su deset puta pokretnija, brža, gipkija, ali su strogo namenjena u najbolju ruku plićacima, i ako vas se iz nekog razloga nekoliko tih skotova dočepa... Viđao sam ronioce koji su koristili mrežnu opremu sa slomljenim rukama, slomljenim rebrima, troje sa slomljenom kičmom. Davljenje... ako vam probuše cev za vazduh ili iščupaju regulator iz ustiju. Čak i sa tvrdom kacigom na odelu sa mrežastom postavom, dovoljno je da vas drže prikovanog za dno dok sasvim ne ostanete bez vazduha. Video sam mnoge likove koji su tako završili, ili su pokušali da pobegnu do površine i puste da embolija dokrajči ono što su Zekovi započeli.

Da li se to često dešavalo ronionicima sa mrezastom opremom?

Ponekad, naročito na početku, ali nama se *nikada* nije dogodilo. Nije bilo rizika od fizičke opasnosti. I vaše telo i vaš sistem za održavanje života su zatvoreni u čauri od livenog aluminijuma ili jakih kompozita. Većina modela je imala zglobove od čelika ili od titanijuma. Na koju god stranu da ti Zek okreće ruke, čak i ako te je dobro uhvatio, što se nama retko dešavalo s obzirom na to koliko je sve glatko i zaobljeno, fizički nikako ne bi mogao da ti jc polomi. Ako iz nekog razloga moraš brzo da izroniš na površinu, samo u more izbaciš balast ili potisnike, ako ih imaš... sva odela bez razlike mogla su da se drže na površini. Iskoče kao zapašać od plute. Jedina opasnost je ako se Zek drži za tebe dok se uspinješ. Nekoliko puta su mi drugovi izranjali na površinu sa nezvanim putnicima koji su visili o njima kao da im od toga zavisi život... ili smrt. **[Zakikoće se.]**

Balonsko uspinjanje se gotovo nikada nije događalo tokom borbe. Većina ARO modela ima sistem za održavanje života koji može da potraje četrdeset osam sati. Bez obzira na to koliko se skotova navali na tebe, bez obzira na to da li je neko krupno parče otpada palo na tebe ili ti se noga uplela u podvodni kabl, možeš najmirnije da sediš, udobno i na bezbednom, i da sačekaš konjicu. Niko nikada ne roni sam, a mislim da je najduže vreme koje je neki ARO ronilac proveo na taj način bilo šest sati. Dešavalo se, više puta nego što bih mogao da izbrojim na prste, da se jedan od nas zaglavi, prijavi to, a zatim kaže kako nema trenutne opasnosti, te da ostatak ekipe treba da mu pomogne tek *posle* završetka zadatka.

Govorite o ARO modelima. Zar je postojalo više vrsta?

Bilo je dosta: civilnih, vojnih, starih, novih... pa... relativno novih. Nismo mogli da pravimo modele za vreme rata, tako da smo morali da se snalazimo sa onim što nam je već bilo na raspolaganju. Neki stariji modeli poticali su još iz sedamdesetih, sa nadimkom DŽIM i SEM. Zaista mi je drago što nikada nisam morao u njima da radim. Imali su samo univerzalne zglobove i prozorčice umesto kugle za glavu, barem prvi DŽIMOVI. Poznao sam jednog lika iz britanske specijalne pomorske službe. Imao je žešće krvave plikove duž unutrašnje strane butina, tamo gde su mu DŽIMOVI zglobovi uštinuli kožu. Bili su to opaki roniaci, ali nikad se ne bih menjao sa njima za posao.

Imali smo tri osnovna modela američke mornarice: Tvrdo odelo 1200,2000 i Egzo-odelo tip 1. Egzo je bio moj favorit. Ako već hoćete da pričamo o naučnoj fantastici, ono je izgledalo kao da je napravljeno za borbu protiv džinovskih svemirskih termita. Bilo je dosta uže od druga dva tvrda odela, i dovoljno lagano da se u njemu može plivati. To je bila njegova glavna prednost u odnosu na jaka odela, zapravo i na sve ostale ARO sisteme. Mogućnost da dejstvujemo iznad neprijatelja, čak i bez sistema napajanja ili potisnika, više je nego dovoljno nadoknađivala to što nismo mogli da se počesemo kad nas negde zasvrbi. Tvrda odela su bila dovoljno velika da u njima možemo da uvučemo ruke u središnju šupljinu i koristimo sekundarnu opremu.

Kakva je to oprema?

Sve tla, video, sonar za bočno skeniranje. Tvrda odela su bila jedinice sa punom opremom, dok su egzo bila osiromašena varijanta. Niste morali da brinete zbog brojnih očitavanja i mašina. Nije bilo odvrćanja pažnje ili multitaskinga kao u tvrdim odelima. Egzo je bio elegantan i jednostavan, dopuštao nam je da se usredsredimo na oružje i polje ispred nas.

Koje vrste oružja ste koristili?

U početku M-9, vrstu jeftine, modifikovane kopije ruskog APS-a. Kažem „modifikovane“ jer nijedan AOR nije imao ništa ni nalik šakama. Ili imaš kanže sa četiri šiljka, ili jednostavna industrijska klešta. I jedno i drugo je služilo kao oružje za blisku borbu – samo zgrabiš skota za glavu i stisneš – ali bilo je nemoguće pucati. M-9 je bio pričvršćen za podlakticu i aktivirao se električnim impulsom. Imao je laserski pokazivač za preciznost i patrone obložene vazduhom koje su ispaljivale čelične šipke dugačke deset centimetara. Najveći problem je bio u tome što su oni u osnovi projektovani za dejstva u plitkoj vodi. Na dubini koja je nama bila potrebna, implodirali bi kao ljuske od jaja. Posle otprilike godinu dana, dobili smo delotvorniji model, M-11, koji je izmislio isti onaj lik koji je izmislio i tvrdo odelo i egzo. Nadam se da je taj ludi Kanađanin dobio gomilu ordenja za sve što je učinio za nas. Jedini problem je bilo to što su oni iz OdStRe-a smatrali da je proizvodnja preskupa. Stalno su nam pričali da sa kandžama i starim građevinskim alatom imamo više nego dovoljno opreme da sa Zekom izađemo na kraj.

Zašto su se predomislili?

Zbog Trola. Bili smo u Severnom moru, gde smo popravljali norvešku platformu za izvlačenje prirodnog gasa, i odjednom su se stvorili tu... Očekivali smo neku vrstu napada – galama i svetlost gradilišta uvek bi privukle makar šaćicu. Nismo znali da je u blizini čitav roj. Jedan od naših stražara se oglasio, uputili smo se prema njegovom mestu i odjednom smo se našli preplavljeni. Bliska borba pod vodom je užasna. Talog sa dna se podigne, vidokrug ti je ograničen, kao da se boriš u čaši mleka. Zombiji ne umiru tek tako kada ih udariš, uglavnom se raspadnu, komadići mišića, organa, moždane materije pomešane s muljem kovitlaju se okolo. Danas klinici... jebeš ga, pričam kao moj ćale, ali istina je, danas klinici, novi ARO ronionci u odelima tipa 3 i 4, imaju SONV - Sistem otkrivanja pri nultoj vidljivosti - sa sonarom u boji i optikom za slabo osvetljenje. Slika se prenosi pravo na vizir, kao u lovačkom avionu. Dodajte tome i par stereo hidroslušalica i steći ćete veliku senzornu prednost u odnosu na Zeka. To *nije* bio slučaj kada sam prvi put upotrebio egzo. Nismo ništa videli, nismo ništa čuli - nismo mogli čak ni da osetimo da zombi pokušava da nas zgrabi otpozadi.

Zašto?

Zato što je jedina osnovna mana ARO-a potpun nedostatak čula dodira. Jednostavna činjenica da je odelo tvrdo znači da ne možete da osetite ništa iz spoljnog sveta, čak ni kada vas zombi drži. Osim ako vas aktivno ne cima, pokušava da vas povuče unazad ili obrne, ne znate da je tu sve dok mu ugledate lice ispred svog. Te noći kod Trola... naša svetla na kacigama samo su sve pogoršavala tako što su stvarala sjaj koji bi nestao samo pojavom šaka ili lica zombija. Samo mi je tada bilo jezivo... nisam se uplašio, razumete, samo mi je bilo jezivo, dok sam se ljuljao u tečnoj kredi, a onda mi se najednom trulo lice samo pilepi za vizir kacige.

Civilni naftaši nisu hteli da se vrate na posao, čak ni pod pretnjom kažnjavanjem, sve dok mi, njihova pratnja, ne budemo bolje naoružani. Već su bili izgubili dovoljno ljudi u zasedi iz mraka. Ne mogu da zamislim kako je to izgledalo. U ronilačkom si odelu, radiš u gotovo mrklom mraku, oči te peku od aparata za zavarivanje, telo ti je utrulo od hladnoće ili gori od vrele vode koja se pumpa kroz sistem.

Odjednom osetiš te šake ili zube. Otimaš se, zoveš u pomoć, pokušavaš da se boriš ili plivaš dok te povlače gore. Možda će se nekoliko delova tela podići na površinu, a možda će samo izvući presečeno uže za spašavanje. Tako je DBS postala zvanična jedinica. Prvi zadatak nam je bio da štitimo ronioce oko platformi, da pomažemo pri vađenju nafte. Posle smo aktivnost proširili i na obezbeđenje mostobrana i čišćenje pristaništa.

Šta je to obezbeđenje mostobrana?

U osnovi, pomaganje marincima da se iskrcaju. Ono što smo naučili za vreme Bermuda, našeg prvog amfibijskog iskrcavanja, bilo je da je mostobran izložen stalnim napadima zombija koji izlaze iz talasa. Morali smo da napravimo perimetar, polukružnu mrežu oko oblasti predviđene za iskrcavanje, dovoljno duboko da brodovi prolaze preko, ali i dovoljno visoko da drži Zeka na odstojanju.

To je bio zadatak za nas. Dve nedelje pre iskrcavanja, brod bi se usidrio na nekoliko kilometara od obale i počeo da diže buku svojim aktivnim sonarom. To je trebalo da zombije odvuče od plaže.

Zar taj sonar nije isto tako mamio zombije iz dubine?

Vrhovna komanda nam je rekla da je to „prihvatljiv rizik“. Mislim da nisu mogli ništa bolje da smisle. Zato je to bila ARO operacija, previše rizična za ronioce sa mrežastom opremom. Zna se da se gomile okupljaju ispod tog broda koji se oglašava zvučnim signalom i da ćete vi, kada to prestane, tamo napolju biti najprivlačnija meta. Ispostavilo se da je to zapravo bilo lako kao obična šetnja. Učestalost napada je bila daleko najniža, a kada su mreže podignute, bile su gotovo savršeno uspešne. Bilo je potrebno samo nekoliko ljudi da stalno paze, možda da povremeno iz snajpera gađaju zombija koji pokušava da se popne uz ogradu. Mi im i nismo bili potrebni za takvu operaciju. Posle prva tri iskrcavanja, vratili su ronioce sa mrežastom opremom.

A čišćenje pristaništa?

To *nije* bila šetnja. To smo radili u poslednjim etapama rata, kada se nije radilo samo o otvaranju mostobrana već o ponovnom otvaranju luke za plovidbu brodova sa dubokim gazom. To je bila velika, kombinovana

operacija u kojoj su učestvovali ronionci sa mrežastom opremom, ARO jedinice, čak i civilni dobrovoljci opremljeni samo gnjuračkim rezervoarom kiseonika i harpunskom puškom. Pomogao sam da se očiste Čarlston, Norfok, Boston, prokleti Boston, te onaj najveći košmar od svih koji su se zbivali pod vodom, Grad heroja. Znao sam da vojnici vole da gnjave o tome kako su se borili da očiste grad, ali zamislite podvodni grad, grad sačinjen od potonulih brodova, automobila, aviona i svakog drugog mogućeg otpada. Tokom evakuacije, kada su mnogi kontejnerski brodovi pokušali da oslobode što više mesta, bacali su tovar u vodu. Ležajeve, tostere, rerne, brda i brda odeće. Plazma televizori su stalno krčkali dok gaziš preko njih. Uvek sam zamišljao da su to kosti. Takode mi se činilo da vidim Zeka iza svake mašine za sušenje i pranje veša, kako se penje po svakoj gomili razbijenih klima-uređaja. Nekada sam to samo umišljao, ali ponekad... Najgore... najgore je bilo čistiti potonuli brod. Uvek je bilo nekoliko njih koji su potonuh unutar granica luke. Nekolicina, kao *Frenk Kejbl*, veliki brod za opremanje podmornica pretvoren u ladu za izbeglice, potonuo je na samom ulazu u luku. Pre njegovog izvlačenja na površinu, morali smo da ga čistimo kabinu po kabinu. Jedino mi je tada egzo bio glomazan i nezgrapnan. Nisam udario glavom o *svaki* hodnik, ali mi se svakako činilo da jesam. Mnogi prolazi su bili blokirani otpadom. Morali smo da prosecamo put kroz njih, ili kroz palube i pregrade. Ponekad je paluba bila oslabljena od oštećenja ili rde. Sekao sam pregradu iznad mašinske sale *Kejbla* kada se paluba prosto srušila poda mnom. Pre nego što sam stigao da zaplivam, pre nego što sam stigao bilo šta da pomislim... bilo ih je na stotine u mašinskoj sali. Progutali su me, davio sam se među nogama, rukama i komadima mesa. Da imam običaj da iznova sanjam jedan te isti košmar, a ne tvrdim da imam, jer nije tako, kažem da ga imam, ponovo bio bih tamo, samo ovaj put potpuno nag... mislim da bi tako bilo.

[Iznenaden sam brzinom kojom smo stigli do dna. Izgleda kao pustoš, svetluca belo spram večite tame. Vidim ostatke koralu koje su polomili i izgazili živi mrtvac.]

Eno ih.

[Dižem pogled i vidim roj, njih šezdesetak, kako izlaze iz pustinjske noći.]

I krećemo.

[Čoi manevriše tako da se sad nalazimo iznad njih. Posežu za našim reflektorima, razrogačeni, oklembesjenih vilica. Vidim kako se prigušeni crveni zrak lasera zaustavlja na prvoj meti. Sekund kasnije, u grudi mu je ispaljena strelica.]

I jedan... [Usmerava zrak na drugu metu.]

I dva...

[Spušta se prema roju, i svakog zombija obeležava neškodljivim hicem.]

Muči me to što ne smem da ih pobijem. Mislim, znam da je ceo smisao u tome da proučavamo njihovo kretanje, kako bismo postavili mrežu za blagovremeno upozoravanje. Znam da bismo ih počistili sve kada bismo imali resurse za to. Ali opet...

[Pogađa šestu metu. Kao i svi ostali, ni ovaj ne primećuje rupicu u svojoj grudnoj kosti.]

Kako im to polazi za rukom? Kako se i dalje tuda šetkaju? Ništa na svetu nije toliko korozivno kao slana voda. Trebalo jc da ovi gadovi istrule mnogo pre onih na kopnu. Odeća im jeste istrulila, sva odeća organskog porekla, kao tkanina ili koža.

[Figure ispod nas su praktično gole.]

Zašto ne i ostatak? Zbog temperature u ovim dubinama, zbog pritiska? I kako to da su toliko otporni na pritisak? Na ovoj dubini bi ljudski nervni sistem trebalo da se potpuno pretvori u želatin. Ne bi trebalo da su sposobni i da stoje, a kamoli da hodaju i „misle“, ili šta god već rade umesto toga. Kako to uspevaju? Siguran sam da neko gore, na visokom položaju, zna sve odgovore i siguran sam da neće da mi ih daju samo zato što...

[Iznenada mu pažnju privlači treptanje lampice na kontrolnoj tabli.]

Hej, hej, hej. Pazite sad ovo.

[Spuštam pogled na svoju tablu. Ne razumem ono što vidim.]

Imamo jednog vrućeg, prilično ozračenog. Mora da je iz Indijskog okeana, Iranac ili Pakistanac, ili možda sa one komunističke kineske podmornice koja je potonula kod Manihija. Sta kažete na to?

[Ispaljuje još jednu strelicu.]

Imate sreće. Ovo je jedno od poslednjih izvidničkih zaranjanja sa posadom. Od sledećeg meseca se kreće samo sa VDU, vozilima sa daljinskim upravljanjem.

Bilo je dosta rasprava oko upotrebe VDU u borbene svrhe.

Nema šanse. Šefica⁸⁸ je previše uticajna. Nikad neće dozvoliti Kongresu da nas zameni droidima.

Da li njihovi argumenti imaju ikakvog smisla?

Šta, mislite da li su roboti efikasniji borci od ARO ronilaca? Ma kakvi. Sva ta priča o „smanjenju broja ljudskih žrtava" je čisto sranje. Nikada nismo izgubili čoveka u borbi, niti jednog! Onaj lik o kome pričaju, Černov, poginuo je posle rata, na kopnu, kada se uvoštio i onesvestio na tramvajskim šinama. Bem ti političare.

Možda su VDU jeftiniji, ali svakako nisu *bolji*. Ne govorim samo o veštačkoj inteligenciji; već o srcu, nagonu, inicijativi, o svemu što nas čini onim što jesmo. Zato sam i dalje ovde, baš kao i Šefica, i gotovo svi ostali veterani koji su ronili tokom rata. Većina nas još radi jer drugačije ne može, zato što još nisu izumeli takvu zbirku čipova i delova koja bi nas zamenila. Verujte, kada se to dogodi, ne samo što nikada više neću ni pogledati u egzo odelo već ću dati otkaz mornarici i primeniti do kraja Alfa-Septembar-Alfa.

Šta je to?

Akcija na Severnom Atlantiku, stari crnobeli ratni film. U njemu glumi onaj lik, znate Kapetana iz *Giliganovog ostrva*, pa njegov *ćale*.⁸⁹ Kako ono beše... „Stavljam veslo na rame i idem na kopno. I tamo gde me neko prvi put bude pitao: 'Šta ti je to na ramenu?', e tamo ću da se skrasim do kraja života."

---

⁸⁸ Civilni nadimak za sadašnju zapovednicu DBS-a.

⁸⁹ Alan Hejl, stariji.

Kvebek, Kanada

[Mala seoska kuća nema zid, nema rešetke na prozorima, niti bravu na vratima. Kada upitam vlasnika nije li nezaštićen u slučaju eventualnih napada, on se samo zakikoće i nastavi sa ručkom. Andre Renar, brat legendarnog ratnog heroja Emila Renara, tražio je da mesto gde živi ostane tajna. „Baš me briga ako me mrtvaci pronađu“, rekao je ravnodušno, „ali živi me nimalo ne zanimaju.“ Nekadašnji francuski državljani doselio se ovamo posle zvaničnog završetka neprijateljstava u Zapadnoj Evropi. Uprkos brojnim pozivima od francuske vlade, nije se vratio.]

Svi ostali lažu, svi koji tvrde da je njihova kampanja bila „najteža u čitavom ratu“. Svi ti glupavi paunovi koji se busaju u grudi i hvale „planinskim ratovanjem“, „ratovanjem u džungli“ ili „gradskim ratovanjima“. Gradovi, jao kako vole da se hvale gradovima! „Nema ničeg strasnijeg od borbe u gradu!“ Ma nemoj? Pokušajte da se borite *ispod* grada.

Znate li zašto se u Parizu nisu mogli videti oblakoderi, mislim na predratni Pariz? Znate li zašto su sva ta staklena i čelična čudovišta strpali napolje u La Defans, tako daleko od centra grada? Da, ima tu estetike, smisla za kontinuitet i građanskog ponosa... ne kao u onom arhitektonskom melezanu koji se zove London. Ali istina, logičan, praktičan razlog za to što je Pariz ostao bez monolita u američkom stilu jeste to što u zemlji ispod njega jednostavno ima previše tunela da bi oblakoderi mogli da se grade.

Tamo ima rimskih grobnica, kamenoloma iz kojih se vadio kreč-njak za najveći deo grada, čak i bunkera koje je koristio pokret otpora tokom II svetskog rata i *da*, tamo je *postojao* pokret otpora! Zatim savremeni metro, telefonske linije, gasovod, vodovod... i uz sve to imate i katakombe. Oko šest miliona tela je tu sahranjeno, povadili su ih iz groblja pre revolucije, gde su leševe bacali kao đubre. U katakombama su bili čitavi zidovi od lobanja i kostiju poslaganih tako da čine jezive šare. To je čak bilo i

funkcionalno na mestima gde su povezane kosti držale iza sebe humke labavih ljudskih ostataka. Činilo mi se da mi se lobanje stalno smeju.

Ne mogu da krivim civile koji su pokušali da prežive u tom podzemnom svetu. Tada nisu imali civilni priručnik za odbranu i zaštitu, nisu imali ni Radio Slobodnu Zemlju. Bila je to Velika panika. Možda je nekoliko njih koji su mislili da poznaju te tunele odlučilo da ode tamo, nekoliko drugih je pošlo za njima, zatim još nekoliko. Glas se proćuo, „pod zemljom je bezbedno". Sveukupno četvrt miliona, toliko su zaključili brojači kostiju, dvesta pedeset hiljada begunaca. Možda, da su bili organizovani, da su se setili da ponesu hranu i oruđe, čak i da su se setili samo da zatvore sve ulaze za sobom i postaraju se da ulaze samo oni koji sigurno nisu zaraženi...

Kako neko uopšte može da tvrdi da je njegovo iskustvo uporedivo s onim što smo mi trpeli? Mrak i smrad... gotovo da nismo ni imali naočari za mrak, samo jedne po vodu, i to uz mnogo sreće. Nedostajale su nam i rezervne baterije za električne lampe. Ponekad je samo jedna jedina lampa radila u čitavom odredu, samo kod onoga na čelu, koji je sekao mrak zrakom crvene nijanse.

Vazduh je bio zatrovan otpadnim vodama, hemikalijama, trulim mesom... gas-maske su bile smejurija, većini filtera je odavno istekao rok trajanja. Stavljali smo na glavu sve što smo mogli da nađemo, stare vojne modele, ili vatrogasne kapuljače koje ti prekriju čitavu glavu, tako da se znojiš kao svinja i gluv si i slep. Nikad nisi znao gde se nalaziš dok buljiš kroz taj zamagljen vizir, slušaš prigušene glasove drugova iz odreda, pucketanje sa radija veziste.

Vidite, morali smo da koristimo radio-aparate povezane žicom, pošto su vazdušne transmisije bile nepouzidane. Koristili smo stare telefonske žice, bakarne, a ne optička vlakna. Samo smo ih čupali iz vodova i nosili sa sobom velike kaleme kako bismo proširili domet dejstva. Jedino tako si mogao da održavaš kontakt, i u najvećem broju slučajeva, da ne zalutaš.

Bilo je tako lako zalutati. Sve mape su bile predratne i nisu sadržale modifikacije koje su dodatno izveli preživeli, sve te međusobno povezane tunele i niše, rupe u podu koje bi ti se odjednom stvorile pred nogama. Izgubiš se, najmanje jednom dnevno, nekada i više puta, a zatim moraš da se vratiš istim putem, prateći komunikacionu žicu, proveriš svoj položaj

na mapi, i pokušaš da shvatiš gde si pogrešio. Nekad je to trajalo samo nekoliko minuta, nekada satima, a nekad čak i danima.

Kada bi drugi odred bio napadnut, njihovi krici su se čuli preko radija ili su odjekivali kroz tunele. Akustika je bila gadna; rugala nam se. Vrisci i stenjanje dopirali su sa svih strana. Nikad nisi mogao da znaš odakle ih čuješ. Preko radija si makar mogao pokušati da utvrdiš položaj svojih drugova. Ukoliko se ne uspaniče, ukoliko znaju gde se nalaze, ukoliko znaju gde se ti nalaziš...

Trčanje: jurneš kroz prolaze, udariš glavom o tavanicu, pužiš na sve četiri, moliš se Bogorodici iz sve snage da ti drugovi izdrže još samo malo. Stigneš do njihovog položaja, vidiš da je pogrešan, prazna odaja, a krici u pomoć i dalje dopiru odnekud daleko.

A kad stigneš, možda zatekneš samo kosti i krv. Možda si i te sreće da zatekneš zombije dok su još tamo, dobiješ priliku da se osvetiš... a ako ti je dugo trebalo da ih pronađeš, osveta sada obuhvata i tvoje reanimirane drugove. Borba izbliza. Izbliza ovako...

[Naginje se preko stola, unosi mi se u lice.]

Bez standardne opreme; svako je nosio ono što je mislio da mu odgovara. Nije bilo vatrenog oružja, razumete. Vazduh, gas, previše zapaljivo. Vatra iz oružja...

[Oponaša zvuk eksplozije.]

Imali smo beretu-grekio, italijanski vazdušni karabin. Bio je to ratni model dečje ugljendioksidne vazdušare sa dijabolama. Možete da ispalite nekih pet, šest ili sedam dijabola, ako im ga pritisnete čvrsto uz glavu. Dobro oružje, ali nikad ga nije bio dovoljno. I morali ste da budete pažljivi! Ako biste promašili, dijabola udari o kamen, ako je kamen suv, pa se pojavi varnica... ceo tunel bi se zapalio, a takve eksplozije su sahranjivale žive ljude, ili su im vatrene lopte topile maske sve do lica. Bliska borba je uvek bolja. Evo...

[Ustaje od stola da bi mi pokazao nešto na polici iznad kamina. Ručka oružja prekrivena je čeličnom poluloptom. Iz te polulopte štrče dva šiljka od po dvadeset centimetara pod pravim uglom jedan do drugog.]

Vidite zašto, a? Nema prostora da se zamahne sečivom. Brzo, kroz oko ili preko temena.

[Pokazuje brzom kombinacijom udara i zabadanja.]

Moj lični dizajn, savremena verzija onoga što je moj pradedo imao kod Verdena? Znae za Verden - „*On ne passé pas*“ – Neće proći!

[Nastavlja sa ručkom.]

Bez prostora, bez upozorenja, najednom su tu, možda tik ispred tebe, ili te grabe iz sporednog prolaza za čije postojanje nisi ni znao. Svi smo imali na sebi nekakav oklop... od veriga ili teške kože... gotovo uvek je bio pretežak, previše zagušljiv, vlažne kožne jakne i pantalone, košulje s alkama kao kod hevi-metalaca. Pokušaš da se boriš i već si premoren, ljudi skidaju maske, dahću za vazduhom, udišu smrad. Mnogi su umirali pre nego što drugi stignu da ih iznesu na površinu.

Koristio sam štitnike, evo ovde (pokazuje na podlaktice), i rukavice, od kože prekrivene verigama, lake za skidanje kada se ne boriš. Ja sam ih lično dizajnirao. Nismo imali američke borbene uniforme, ali smo imali vaše čizme za močvaru, duboke, visoke vodootporne čizme sa postavom prošivenom vlaknima otpornim na ujed. Takve su nam bile potrebne.

Vodostaj je bio visok tog leta; kiše su pljuštale, a Sena se pretvorila u podivljalu bujicu. Stalno je bilo mokro. Između prstiju na rukama i nogama, u preponama, bujale su nam gljivice. Voda nam je gotovo neprestano dosegala do članaka, ponekad i do kolena ili struka. Bili smo na licu mesta, hodali ili puzali – ponekad smo morali da idemo na sve četiri kroz smrdljivu tečnost koja nam je dopirala do laktova. I odjednom bi se zemlja samo obrušila pod nama. Bućnuli bismo, naglavačke, u jednu od tih rupa kojih nije bilo na mapi. Preostalo bi nam samo nekoliko sekundi da se uspravimo pre nego što nam se maska napuni. Ritali smo se i bacakali, sve dok nas drugovi ne dograabe i brzo povuku. Davljenje nam je bilo najmanja briga. Ljudi bi prskali, trudili se da ne potonu sa svom tom teškom opremom, i odjednom bi iskolačili oči, a mi bismo čuli prigušene krike. Mogli ste da osetite trenutak napada: zvuk pucanja ili kidanja i najednom biste se srušili sa jadnikom povrh sebe. Bez čizama za močvaru... ode stopalo, čitava noga; a ako je puzio i pao licem u vodu... ponekad bi mu otišlo lice.

Tada bismo se potpuno povukli na odbrambeni položaj i sačekali Kustoe, ronioce obučene specijalno da rade i da se bore u tim poplavljenim tunelima. Samo sa reflektorom i odelom za odbranu od ajkula, ako su imali toliko sreće da ga nabave, i u najbolju ruku dva sata vazduha. Trebalo je da nose sigurnosno uže, ali većina je to odbijala. Užad su mogla da se

zapetljaju i uspore ronioca. Šansa da ti muškarci i žene prežive bila je jedan prema dvadeset, što je bila najniža stopa u svim rodovima vojske, i ne zanima me šta *bilo ko drugi kaže!*⁹⁰ Zar je čudno što su automatski dobijali Legiju časti?

I čemu sve to? Petnaest hiljada mrtvih ili nestalih. Ne samo Kustoi, svi mi, ceo korpus. Petnaest hiljada duša za samo tri meseca. Petnaest hiljada u vreme kada je rat postepeno jenjavao širom sveta. „Idemo! Idemo! Borite se! Borite se!“ Nije moralo da bude tako. Koliko je trebalo Englezima da počiste ceo London? Pet godina, tri godine pošto je rat zvanično završen? Napredovali su polako i sigurno, deo po deo, malom brzinom, malim intenzitetom, sa malim brojem stradalih. Polako i sigurno, kao u većini velikih gradova. Zašto mi? Kako je ono rekao onaj engleski general: „Dosta je bilo mrtvih heroja dok je sveta i veka...”

„Heroji“, eto šta smo bili, tako su naše vođe i želele, to je naš narod smatrao potrebnim. Posle svega što se dogodilo, ne samo u ovom ratu, već i u toliko prethodnih: Alžir, Indokina, nacisti... razumete šta hoću da kažem... vidite li taj jad i bedu? Razumeli smo ono što je američki predsednik rekao o „povratku samopouzdanja“; razumeli smo to bolje od većine. Trebali su nam heroji, nova imena i mesta da nam povrate ponos.

Kosturnica, kamenolom Port Maon, Bolnica... to je bio trenutak kada smo zablistali... Bolnica. Nacisti su je sagradili za smeštaj umobolnih, kako kaže legenda, i pustili li ih da pomru od gladi iza betonskih zidova. Tokom našeg rata to je bila ambulanta za nedavno ujedene. Kasnije, kako je sve više njih počelo da oživljava i kako je ljudskost preživelih bledela baš kao njihove električne lampe, počeli su da ubacuju zaražene i ko zna šta još ne, u tu grobnicu neupokojenih. Naša prethodnica se probila unutra ne znajući šta se nalazi sa druge strane. Mogli su da se povuku, raznesu tunel, opet ih tamo zatvore... Jedan odred protiv trista zombija. Jedan odred koji je vodio moj mlađi brat. Njegov glas je bio poslednje što sam čuo pre nego što im je radio zanemio. Poslednje reči su mu bile: „*On ne passé pas*”

---

⁹⁰ Još se vode žučne rasprave o tome koja je od savezničkih snaga imala najvišu stopu smrtnosti.

*

Denver, Kolorado

[Vreme je savršeno za piknik u obližnjem Parku pobjede. Činjenica da ovog proleća nije primećen nijedan daje svima još više razloga za slavlje. Tod Vejnio stoji na spoljnom delu terena i čeka visoku loptu koja, kako kaže, „nikada neće stići“. Možda je u pravu, pošto nikome, izgleda, ne smeta to što stojim kraj njega.]

Zvali su ga „put do Njujorka“ i bio je to dugačak, dugačak put. Imali smo tri glavne armijske grupe: Severnu, Centralnu i Južnu. Velika strategija se sastojala u tome da napredujemo preko Velikih ravnica, Srednjeg zapada, zatim stanemo kod Apalačkih planina kako bi krila zavila na sever i jug, prema Mejnu i Floridi, a potom mukotrпно preko obale, da se spoje se sa AG Centar dok ova napreduje preko planina, Potrajalo je tri godine.

Zašto toliko sporo?

Čoveče, birajte razlog: pešačenje, teren, vremenske prilike, neprijatelji, borbena doktrina... Doktrina je glasila da napredujemo u dve čvrste linije, jednoj iza druge, od Kanade do Actlana... Ne, do Meksika, još to nije bio Actlan. Znao ono, kada se sruši avion, pa svi vatrogasci i ta ekipa pretražuju teren da vide ima li nekih delova olupine? Kad se svi kreću u liniji, stvarno polako, kako ni centimetar ne bi ostao nepokriven? E, to smo bili mi. Nismo preskočili niti jedan jedini prokleti centimetar od Stenovitih planina do Atlantika. Kad god primetite Zeka, u grupi ili samog, PRS bi zastao...

PRS?

Jedinica za prikladnu reakciju silom. Ne možeš da zaustaviš, ono, celu armijsku grupu zbog jednog ili dva zombija. Dosta starijih skotova, onih zaraženih početkom rata, bilo je skroz bljak, nekako su izgledali ispumpano, videli su im se delovi lobanje, kosti su im probadale meso. Neki od njih više nisu mogli ni da stoje i takvih smo naročito morali da se

čuvamo. Puze na stomaku prema tebi, ili se samo praćakaju ničice u blatu. Zaustaviš odeljenje, vod, možda čak i četvu u zavisnosti od toga na koliko smo njih naišli, taman toliko da ih uništimo i obavimo asanaciju bojišta. Rupu koju tvoja PRS jedinica ostavi u borbenoj liniji popunjava jednako brojna jedinica iz druge linije kilometar i po iza tebe. Na taj način je front uvek bio nedirnut. Tako smo skakutali po čitavoj zemlji. Nema sumnje da je funkcionisalo, ali, čoveče, zahtevalo je mnogo vremena. Noć nas je takode kočila. Kada sunce zađe, bez obzira na to koliko samopouzdanja osećaš ili koliko ta oblast deluje bezbedno, predstava se završavala i nastavljala tek u sledeći osvit.

A tu je bila i magla. Nisam znao da magla može biti tako gusta toliko duboko na kopnu. Uvek sam hteo da pitam nekog klimatologa za to. Ceo front je mogao da se zakuca, nekada i na po nekoliko dana. Samo smo sedeli tamo pri nultoj vidljivosti, povremeno bi jedan od K. zalajao ili bi neko niz stroj povikao „Kontakt!“ Začuli bismo stenjanje, a zatim bi se pojavila obličja. Bilo je dovoljno teško već i samo stajati mirno i čekati na njih. Jednom sam gledao *film*,⁹¹ BBC-jev dokumentarac o tome kako britanska vojska nikad nije zastajkivala, pošto je Ujedinjeno Kraljevstvo tako maglovito. Bila je tamo jedna scena, kada su kamere uhvatile pravu bitku, samo varnice iz njihovog oružja i nejasne siluete kako padaju. Nije mi bili potrebna ona dodatna jeziva *muzika*⁹². Odlepio sam od samog gledanja.

Takode nas je usporavalo to što smo morah da održavamo korak sa ostalim zemljama, s Meksikancima i Kanađanima. Ni jedni ni drugi nisu imali dovoljno ljudi da oslobode celu svoju zemlju. Dogovor je bio da čuvaju naše granice dok mi ne sredimo stvari kod kuće. Kada jednom SAD budu sigurne, daćemo im sve što im treba. To je bio začetak multinacionalnih snaga Ujedinjenih nacija, ali mene su otpustili mnogo pre tih dana. Meni se uvek činilo kao da žurimo pa čekamo, šunjamo se po teškom terenu ili gradovima. O, a ako već hoćete da pričamo o preprekama na putu, da probamo s urbanim ratovanjem.

---

⁹¹ *Lavlja rika*; produkcija Forman Films za BBC.

⁹² Instrumentalna obrada pesme „Kad će više to sad“, koju su komponovali Morisi i Džoni Mar, a snimili Smitsi.

Strategija nam je uvek bila da opkolimo ciljnu oblast. Postavili bismo poutrajnu odbranu, izviđali na sve moguće načine, od satelita do pasa, uradili sve da izmamimo Zekove, i ulazili tek pošto bismo bili *sigurni da* više ne dolaze. Pametno, bezbedno i relativno lako. Aha, kako da ne!

Što se tiče opkoljavanja „oblasti“, hoće li mi neko reći gde ta oblast u stvari počinje? Gradovi više nisu bili gradovi, predgrađa su se širila na sve strane. Gospođa Ruiz, jedna od naših lekara, nazivala je to „međuzemljištem“. Ona je pre rata radila sa nekretninama i objašnjavala nam je kako je najprivlačnije zemljište uvek bilo ono između dva postojeća grada. Prokleta „međuzemljište“, kako smo samo omrznuli taj izraz. Za nas je to značilo da moramo da čistimo ulicu po ulicu u predgrađima pre nego što uopšte pomislimo da uspostavimo perimetar karantina. Prodavnice brze hrane, tržni centri, beskrajni kilometri jeftinih serijski sagrađenih kuća.

Čak ni zimi nije bilo sve bezbedno i lagodno. Bio sam u Armijskoj grupi Sever. Isprva sam mislio da nam je upala sekira u med, znate. Šest meseci godišnje neću videti nijednog živog skota, zapravo osam meseci s obzirom na to kakvo su bile vremenske prilike u ratno doba. Mislio sam: hej, kad temperatura padne, bićemo nešto poput đubretara: nađemo ih, „izlobiramo“,⁹³ označimo za sahranjivanje kada zemlja počne da se kravi, bez problema. Ali trebalo je da mene „izlobiraju“ pošto sam mislio da je Zek tamo jedini neprijatelj.

Bilo je kvislinga, koji su izgledali kao pravi, samo prilagođeni zimskim uslovima. Imali smo jedinice za spašavanje, zapravo donekle glorifikovanu službu za kontrolu životinja. Davali su sve od sebe da strelicama uspavaju kvislinge na koje bismo naišli, vežu ih, pošalju u klinike za rehabilitaciju, u ono vreme kada smo još mislili da mogu da budu rehabilitovani.

Divljaci su bili mnogo opasniji. Mnogi više nisu bili deca, neki su bili tinejdžeri, neki sasvim odrasli. Bili su brzi, pametni, i ako bi odlučili da se bore umesto da beže, stvarno su mogli da ti upropaste dan. Naravno, JS bi uvek pokušale da ih uspavaju i, naravno, to ne bi uvek uspelo. Kad ti je za petama pomahnitali bik stokilaš, nekoliko kubnih centimetara sredstva za uspavlivanje neće da ga oboriti pre nego što stigne do tebe. Mnogi iz JS su bili gadno povređeni, nekoliko njih smo morali da označimo i spakujemo u

---

⁹³ „Izlobirati“ - uništiti zombija pomoću oružja po imenu „lobo“ u vojničkom žargonu; prim. prev.

kese. Vrhovna komanda je morala da interveniše i dodeli im odred pešadinaca kao pratnju. Ako strelica ne zaustavi divljaka, mi ćemo svakako uspjeti u tome. Ništa ne vrišti jače od divljaka sa zapaljivim metkom za zombije koji mu gori u stomaku. Oni krelci iz JS nisu mogli to da trpe. Svi su oni bili dobrovoljci, svi su se držali kodeksa po kojem je ljudski život, svaki ljudski život vredan pokušaja spašavanja. Pretpostavljam da ih je istorija podržala na neki način, znate, kad vidim sve te ljude koje su uspeli da rehabilituju, sve one koje bismo mi ubili na licu mesta. Da su imali resurse, možda su isto mogli da učine i za životinje.

Čoveče, čopori divljaka su me plašili najviše od svega. Ne mislim pri tom samo na pse. Za pse smo znali kako da se pobrinemo. Oni su uvek najavljivali napade. Mislim na „letače“⁹⁴ na divlje lavove, mačke, kao delom pume, delom one sabljozube skotove iz ledenog doba. Možda su to i bile pume, neki su svakako tako izgledali, ili samo nakot kućnih mačaka koje su morale da budu žešće opake samo da bi opstale. Čuo sam da su na severu ohoho porasle, da je to zbog nekog zakona prirode ili evolucije. Ne kapiram sve to oko ekologije, samo onoliko koliko sam mogao da vidim u nekoliko predratnih emisija o prirodi. Čujem da je to zato što su pacovi bili, kao, nove krave; dovoljno brzi i pametni da pobegnu od Zekova, hrane se leševima, kote se u milionima u drveću i ruševinama. I oni su postali žešće opaki, tako da je sve ono što je htelo da ih lovi moralo da bude mnogo opasnije. E, takav vam je divlji lav, otprilike dvaput krupniji od predratne mačke, sa zubima, kandžama i pravom, dubokom žudnjom za toplom krvlju.

To je sigurno predstavljalo opasnost za pse tragače.

Ma jel' vi to ozbiljno? Obožavali su ih, čak i oni mali jazavičari, zahvaljujući njima su se opet osećali kao psi. Govorim o nama, zaskakali su nas sa granja ili krovova. Nisu jurišali na nas kao divlji psi, samo su čekali, nisu žurili, sve dok im ne priđeš previše blizu, da bi podigao oružje. Ispred Mineapolisa, moj odred je čistio tržni centar. Ulazio sam kroz prozor

---

⁹⁴ Naziv „letači“ im je nadenut uglavnom zbog toga što su njihovi skokovi u napadu odavali utisak letenja.

Starbaksa kada su najednom tri skota skočila na mene iza tezgje. Oborili su me, počeli da mi kidaju ruke, lice. Šta mislite, odakle mi ovo?

[Pokazuje na ožiljak na obrazu.]

Pretpostavljam da su jedina prava žrtva tog dana bile moje gaće. Imao sam BU otpornu na ujede i oklop za telo koji smo počeli da koristimo, prsluk, kacigu... Toliko dugo nisam na sebi imao tvrdi oklop, prosto zaboraviš koliko je u njemu neugodno kada se navikneš na meku opremu.

Da li su divljaci, mislim na ljude, znali da se služe vatrenim oružjem?

Nisu ništa znali da rade kao ljudi, zato su i bili divljaci. Ne, telesni oklop je služio za odbranu od nekih među normalnim ljudima na koje smo nailazili. Ne mislim na organizovane pobunjenike, već na ponekog PONS-a, Poslednjeg Na Svetu. Bilo ih je uvek po jedno ili dvoje u svakom gradu, neki lik ili riba koji su uspeali da prežive. Negde sam pročitao da ih je u Sjedinjenim Državama bilo najviše u čitavom svetu, što ima nekakve veze sa našom individualističkom prirodom ili tako nešto. Takvi dugo nisu viđali prave ljude, i pripucali bi mahom slučajno ili refleksno. U najvećem broju slučajeva uspeali bismo da ih umirimo razgovorom. Njih smo zapravo nazivali RK, po Robinzonu Krusou – i to je bio učitiv izraz za one koji su kul.

Oni koje smo nazivali PONS malo su previše navikli da izigravaju kralja. Kralja čega, ne znam, kralja zombija, kvislinga i ludih divljaka, ali pretpostavljam da su umišljali kako sasvim lepo žive, a mi smo došli da im sve to oduzmemo. Tako sam ja nastradao.

Približavali smo se Sirsovom tornju u Čikagu. Čikago, odatle vučem dovoljno košmara za tri životna veka. Bilo je to usred zime, vetar je šibao sa jezera tako jako da smo jedva mogli da stojimo, i odjednom sam osetio kako me Torov čekić udara u glavu. Tane iz jake lovačke puške. Posle toga sc više nikad nisam požalio na naš tvrdi oklop. Banda se nalazila u tornju, imali su svoje malo kraljevstvo i nisu nikome hteli da ga ustupe. To je bio jedan od retkih momenata kada smo koristili kompletnu opremu; četne mitraljeze, ručne bombe, tada su se bredliji opet vratili na scenu.

Posle Čikaga, vrhovna komanda je shvatila da smo u okruženju punom različitih opasnosti. Ponovo smo počeli da nosimo tvrdu opremu i oklope

čak i leti. Hvala ti, Vetroviti grade. Svaki odred je dobio pamflete o „Piramidi pretnje“.

Pretnje su rangirane po verovatnoći, ne po tome koliko su smrtonosne. Zekovi su bili na dnu, zatim divlje životinje, pa divljaci, kvislinzi, te na vrhu PONS. Znam dosta likova iz AG Jug koji vole da se hvale kako je njima uvek bilo teže, jer je kod nas zima brisala čitav nivo pretnje od Zeka. Aha, kako da ne, da bi ga zamenila novim: zimom!

Šta kažu, za koliko je temperatura prosečno opala, deset stepeni, petnaest u nekim *oblastima*?⁹⁵ Da, nama je baš bilo opuštano, u sivom snegu do guzice, sa spoznajom da će se na svakih pet zaleđenih Zekova koje ste uklonili pojaviti još toliko posle prvog otapanja. Momci sa juga su makar znali da kad počiste neku oblast, ona ostaje čista. Nisu morali da strahuju od napada s leđa kao mi. Svaku oblast smo prečistili makar triput. Sve smo koristili, od šipki za čišćenje pušćane cevi i K. tragača, do najsavremenijeg radara za zemljište. Iznova i iznova, i sve to usred zime. Više smo ljudi izgubili zbog mraza nego zbog svega ostalog. I opet, svakog proleća, znali smo, jednostavno smo znali... kao: „Jao sranje, 'ajmojovo nanovo.“ Mislim, čak i danas, sa svim tim čišćenjem i civilnim dobrovoljačkim grupama, proleće vam je kao što je zima nekada bila, i to nam priroda saopštava da je za sada gotovo s lepim životom.

Recite mi nešto o oslobađanju izolovanih zona?

To su uvek bile teške bitke, sve do jedne. Sećate se da su te zone i dalje bile pod opsadom stotina, možda i hiljada njih. Ljudi su se zatvorili u tvrđavama bliznakinjama u Kamerika parku i Ford Fildu, mora da su zajedno imali obruč — tako smo to zvali, obruč — od najmanje milion skotova. Tri dana je samo praštalo, i u poređenju s tim, okršaj kod Nade je izgledao kao obična čarka. Tada sam jedini put pomislio da će nas preplaviti. Gomila je bila tolika da sam pomislio kako će nas lavina leševa bukvalno zatrpati. Od takvih borbi ostanješ izmožden, iznemogao i telom i umom. Želiš da spavaš, ništa drugo, ni da jedeš, ni da se kupaš, čak ni da se jebeš. Samo želiš da nađeš neko toplo i suvo mesto, zatvoriš oči i zaboraviš na sve.

---

⁹⁵ Brojke koje se odnose na ratne obrasce vremenskih prilika tek treba da se zvanično utvrde.

Kako su reagovali ljudi koje ste oslobodili?

Pa, zavisi. U vojnim zonama ništa naročito. Bilo je dosta svečanih ceremonija, spuštanja i dizanja zastava, „Smenjujem vas sa dužnosti, ser – razumem“, takva sranja. Bilo je takode i malo kurčenja. Znače ono, „nas niko nije morao da spašava“ i tako to. Shvatam ja. Svaki vojnik hoće da bude onaj koji juriša preko brda, niko na želi da ostane u tvrđavi. Naravno da niko nije morao da vas spašava, druškane.

Ponekad su bili u pravu. Kao oni zumići kod Omahe. Držali su strateško mesto za vazdušne isporuke, a letovi su bili redovni, gotovo na svaki sat. Zapravo, živeli su bolje od nas, imali svezu klopnu, tuširanje toplom vodom, meke postelje. Bezmalo kao da su oni spasili *nas*. S druge strane, bili su tu i oni marinci sa Rok Ajlanda. Nisu prestajali da pričaju o tome koliko im je teško bilo, i što se nas tiče, to je bilo okej. Jer ako se ima u vidu ono kroza šta su prošli, u najmanju ruku su imali prava da se hvale. Nikada nisam lično upoznao nijednoga od njih, ali čuo sam razne priče.

Šta je bilo sa civilnim zonama?

Sasvim druga priča. Bili smo im do jaja! Klicali su i vikali. Bilo je kao što se i očekivalo, kao iz onih starih crnobelih filmova u kojima vojnici marširaju kroz Pariz ili gde već. Bili smo im rok zvezde. Dobio sam više... pa... ako odavde pa do Grada heroja ima gomila klinaca koji slučajno liče na mene... [Smeje se.]

Ali bilo je izuzetaka.

Da, valjda. Možda ne sve vreme, ali bi se našao poneki tip, poneko ljutito lice u gomili, da te obaspe sranjem. „Jebo te, gde ste dosad?“ „Moj muž je umro pre dve nedelje!“ „Moja majka je umrla dok je čekala na vas!“ „Izgubili smo polovinu ljudstva prošlog leta!“ „Gde ste bili kada ste nam trebali?“ Ljudi su držali fotografije, lica. Kada smo umarširali u Džejnsvil, u Viskonsinu, neko je držao transparent sa slikom nasmešene devojkice. Iznad toga je pisalo: „Bolje ikad nego nikad?“ Prebili su ga njegovi; nije trebalo to da urade. Takvih sranja smo se nagledali, sranja koja ti ne daju da zaspiš iako pet noći pre toga nisi spavao.

Retko kada, s mene pa na uštap, dospeli bismo u zonu gde uopšte nismo bili dobrodošli. U gradu Veli, u Severnoj Dakoti, bili su u fazonu: „Jebi se, vojsko! Ostavili ste nas, ne trebate nam!"

Da li je to bila secesionistička zona?

O, ne, ti ljudi su nas makar pustili unutra. Pobunjenici su nas dočekivali samo pucnjima. Nikad se nisam ni približio tim zonama. Vrhovna komanda je imala specijalne jedinice za pobunjenike. Jednom sam ih video na putu, kretali su se prema Crnim Brdima. Tada sam prvi put video tenkove posle prelaska preko Stenovitih planina. Rđav osećaj; znali smo kako će se to završiti.

Bilo je dosta priča o problematičnim metodama opstanka koje su se koristite u izvesnim izolovanim zonama.

Dobro, pa? Pitajte njih za to.

Da li ste videli neke od njih?

Ne, niti sam želeo. Ljudi su pokušah da mi pričaju o tome, ljudi koje smo oslobodili. Toliko su bili napeti, hteli su samo da skinu taj teret sebi s duše. Zna li šta sam im govorio? „Zadržite to za sebe, vaš rat je završen." Nije mi trebao još i njihov teret, znate?

A kasnije? Da li ste pričali sa nekima od njih?

Jesam, i dosta sam čitao o suđenjima.

I kako ste se osećali?

Sranje, nemam pojma. Ko sam ja da sudim tim ljudima? Nisam bio tamo, nisam morao da se nosim s tim. Ovaj razgovor koji sada vodimo, ovo pitanje „šta bi bilo kad bi bilo", tada nisam imao vremena za to. I dalje sam morao da radim svoj posao.

Znam da istoričari vole da pričaju o tome kako je američka vojska imala tako mali broj žrtava tokom svog napredovanja. Mali u odnosu na druge zemlje, Kinu ili možda Baćuške. Mali ako računamo samo žrtve koje je

odneo Zek. Bilo je milion načina da zaglavite na tom putu, a više od dve trećine njih nije se ni nalazilo u toj piramidi.

Bolest je bila veliki neprijatelj, oboljenja koja su navodno nestala još u srednjem veku ili tako nešto. Jeste, pili smo pilule, primali injekcije, dobro jeli, išli na sistematske preglede, ali svuda je bilo toliko sranja, u zemlji, vodi, kiši i vazduhu koji smo udisah. Kad god bismo ušli u neki grad ili oslobođenu oblast, makar jedan od nas bi nestao, ako već ne bi umro, sklonili bi ga u karantin. U Detroitu smo izgubili čitav jedan vod zbog španskog gripa. Vrhovna komanda se zbog toga žešće usrala, pa jc ceo bataljon proveo dve nedelje u karantinu.

Zatim, bilo je mina i zamki, neke su postavili civili, a neke mi kad smo zapalili na zapad. U to vreme je to imalo smisla. Samo sejete za sobom nagazne mine kilometrima i čekate da Zek eksplodira. Samo što mine ne funkcionišu tako. One ne raznesu ljudsko telo, već mu odnesu nogu, članak ili jajca. Za to su napravljene, ne da bi ubijale ljude, već da bi ih povredile tako da vojska troši dragocene resurse kako bi ih održala u životu, a zatim poslala kući u kolicima da se mama i tata civili sete svaki put kada ga pogledaju da podržavanje tog rata možda i nije toliko pametno. Ali Zek nema kuću, nema mamu i tatu civile. Konvencionalne mine jedino stvaraju gomilu osakaćenih zombija koji vam, u najmanju ruku, samo otežavaju posao jer vi *želite* da hodaju uspravljeni kako biste ih lako uočili, a ne da puze u travi i čekaju da nagazite na njih kao da su i sami mine. Nije se moglo znati gde se najveći broj njih nalazi; jedinice koje su ih postavile pri povlačenju uglavnom ih nisu označile, ili su izgubile koordinate, ili prosto više nisu bile među živima da bi to rekly drugima. A onda još i sve te glupe zajebancije koje su postavili PONS, jame sa zašiljenim kočevima i sačmare koje aktiviraš kad se sapleteš o žicu.

Tako sam izgubio jednog drugara, u *Vol-martu* u Ročesteru, u državi Njujork. On je bio rođen u El Salvadoru, ali je odrastao u Kaliju. Da li ste čuli za Boji Hajt Momke? Oni su bili hardkor bend iz Los Andelesa, a deportovali su ih natrag u El Salvador jer su tehnički bili ovde ilegalno. Mog drugara su bućnuli tamo baš pred početak rata. Probijao se kroz Meksiko, u najgorim danima Panike, pešice, a od naoružanja je imao samo mačetu. Ostao je bez porodice, bez prijatelja, i imao je samo taj svoj novi, prisvojeni dom. Toliko je voleo ovu zemlju. Podsećao me je na mog dedu, znate, zbog tog doseljeničkog fazona. A onda mu je u lice opalila

dvanaestica koju je postavio neki PONS, godinama već mrtav. Jebene mine i zamke.

Onda su tu bile i puke nesreće. Mnoge zgrade su bitke oslabile. Tome dodajte i dugogodišnju zapuštenost, i naslage snega. Čitavi krovovi su se rušili, bez ikakvog upozorenja, celokupne građevine su se strmoglavljivale. Još nekoga sam tako izgubio. Imala je kontakt, neki divljak je jurnuo na nju kroz napuštenu garažu. Opalila je iz svog oružja, i to je bilo dovoljno. Ne znam koliko je težak bio sneg pod kojim se taj krov srušio. Bila je... bili smo... bliski, znate. Nikad ništa nismo uradili u vezi s tim. Pretpostavljam da bismo se tako „ozvaničili“. Valjda smo mislili da će nam ovako biti lakše, u slučaju da se nešto desi nekome od nas.

[Gleda preko tribina i osmehuje se svojoj ženi.]

Nije uspeo. **[Zastaje, sa dugim uzdahom.]**

A bilo je i psihičkih žrtava. Više od svega ovoga zajedno. Ponekad bismo marširali kroz barikadirane zone i pronašli samo kosture koje su oglodali pacovi. Govorim o zonama koje nisu bile preplavljene zombijima, o onima koje su podlegle gladovanju ili bolesti, ili samo osećaju da nije vredno dočekati sutradajni dan. Jednom smo upali u crkvu u Kansasu gde se jasno videlo da su odrasli prvo pobili svoju decu. Jedan momak u našem vođu, amiš, čitao je sva oprostajna pisma, pamtio ih, a zatim bi se malo posekao, rekao se na telu kako ne bi „nikada zaboravio“. Luđak, bio je isečen od vrata do nožnih prstiju. Kada je poručnik saznao za to... otpustio ga je istog trenutka iz vojne službe kao neuručunljivog.

Većina problema te vrste nastala je pred kraj rata. Ali ne od stresa, nego razumete, zbog nedostatka stresa. Svi smo znali da će se uskoro završiti, i mislim da je mnogim ljudima koji su se toliko dugo držali neki glasić rekao: „'Ej druškane, sada je sve u redu, možeš da se opustiš.“

Poznavao sam jednog lika, džinovskog baju na steroidima, pre rata je bio profesionalni rvač. Hodali smo autoputem blizu Pulaskija, u državi Njujork, kada je vetar doneo miris prevrnutog šlepera. Bio je pun bočica parfema, ništa otmeno, samo jeftin miris za tržne centre. Ukočio se i zajecao kao dete. Nije mogao da prestane. Izgledao je kao monstrum, eliminisao je dve hiljade zombija, a jednog je bio dohvatio i koristio ga kao buzdovan u borbi prsa u prsa. Nas četvorica smo morali da ga teglimo na nosilima. Pretpostavili smo da ga je parfem podsetio na nekoga. Nikad nismo otkrili na koga.

Još jedan lik, ništa specijalno, u kasnim četrdesetim, proćelav, malo debeljuškast, koliko je to tada bilo moguće, lice kakvo se obično viđalo u predratnim reklamama za sredstva protiv gorušice. Bili smo u Hamondu, u Indijani, izviđali odbranu za opsadu Čikaga. Spazio je kuću na kraju puste ulice, potpuno netaknutu osim zakovanih prozora i provaljenih ulaznih vrata. Lice mu je poprimilo čudan izraz, iskezio se. Trebalo je da znamo mnogo pre nego što je istupio iz kolone, pre nego što smo začuli pucanj. Sedeo je u dnevnoj sobi, u svojoj izlizanoj, staroj fotelji sa SPP među kolenima i osmehom još na licu. Pogledao sam slike na ploči iznad kamina. Bila je to njegova kuća.

To su bili ekstremni slučajevi, oni koje sam čak i ja mogao da pretpostavim. Za mnoge druge se nikada nije ni saznalo. Za mene se nije postavljalo pitanje ko šizi, već ko ne šizi. Ima li tu logike?

Jedne noći u Portlendu u u Mejnu, bili smo u parku Diring Ouks i čuvali hrpu belih kostiju koje su se tu nalazile još od Panike. Dva vojnika su uzela lobanje i započela skeč, onaj iz *Slobodni da budemo, ja i ti*, sa dve bebe. Prepoznao sam ga samo zato što je moj stariji brat imao tu ploču, bilo je malo pre mog vremena. Neki od starijih vojnika, Ikseri, oduševili su se. Počeli su da se okupljaju, svi su se smejali i zavijali na te dve lobanje. „Cao-ćao, ja sam beba — A šta misliš da sam ja, vekna hleba?“ I kada se završilo, svi su spontano zapevali: „Ima jedna zemlja koju vidim...“ svirajući na butnim kostima kao na bendžu. Pogledao sam kroz gomilu prema jednog od naših četnih psihijataru. Nikad nisam mogao da mu izgovorim ime do kraja, doktor *Čandra-nešto*.⁹⁶ Pogledao sam ga kao da ga pitam: „Hej, doktore, ovo su sve sami luđaci, zar ne?“ Mora da je znao šta sam ga pitao očima jer mi je samo uzvratio osmehom i odmahnuo glavom. To me je stvarno uplašilo; mislim, ako ovi koji se ponašaju blesavo nisu zaista skrenuli, kako onda da znam ko jeste?

Verovatno znate našu vodnicu. Pojavila se u filmu *Bitka za pet koledža*. Sećate se one visoke amazonke sa srpom dugačke drške, one koja je pevala onu pesmu? Nije izgledala kao u filmu. Smršala je, a vojnička frizura je zamenila onu njenu dugačku, gustu, blistavocrnu kosu. Bila je dobar vođa, „Vodnica Avalon“. Jednog dana smo u polju naišli na kornjaču. Kornjače su tada bile kao jednorozi, takoreći nisi mogao da ih vidiš. Avalon je izgledala, šta znam, kao dete. Nasmejala se. Nikad se nije smešila. Čuo sam kako

---

⁹⁶ Major Ted Čandrusekar.

šapuće nešto kornjači, mislio sam da samo trabunja: „Mitakuje ojazin.“ Nisam znao da na jeziku Lakota to znači „svi moji srodnici“. Nisam ni znao da je poreklom delimično bila Sijuks. Nikada nije pričala o tome, ništa nije govorila o sebi. I odjednom, kao duh, stvorio se tu doktor Čandra, obgrlio je onako kako je to uvek radio s njima i rekao: „Hajde, vodnice, da popijemo šolju kafe.“

Bilo je to istog onog dana kada je predsednik umro. Sigurno je i on začuo taj glasić. „Ej, druškane, sada je sve u redu, možeš da se opustiš.“ Znam da mnogi nisu voleli potpredsednika, kao da niko nije mogao da zameni Starog. Stvarno mi ga je bilo žao, uglavnom zato što sam sada ja bio u istom položaju. Pošto je Avalon otišla, ja sam postao vodnik.

Nije bilo važno to što se rat bližio kraju. I dalje je bilo toliko borbi na putu, toliko dobrih ljudi od kojih smo morali da se oprostimo. Kada smo stigli do Jonkersa, bio sam poslednji iz stare grupe koja se okupila kod Nade. Ne znam kako sam se osećao dok sam prolazio pored svih tih zarđalih olupina: napuštenih tenkova, smrvljenih novinarskih kombija, ljudskih ostataka. Mislim da nisam osećao ništa naročito. Imaš previše obaveza kad si vodnik, previše novih lica o kojima treba da se staraš. Osećao sam da pogled doktora Čandre svrdla po meni. Doduše, nikada mi nije prišao niti rekao da nešto nije u redu. Dok smo se ukrcavali u teglenjake na obalama Hadsona, oči su nam se susrele. Samo se osmehnuo i odmahnuo glavom. Uspeo sam.

Pozdravi

Berlington, Vermont

[Sneg počinje da pada. Nerado, „Lujka" se okreće nazad prema kući.]

Jeste li ikada čuli za Klementa Atlija? Naravno da niste, a i zašto biste? Čovek je bio gubitnik, trećerazredni mediokritet koji je dospeo u istorijske udžbenike samo zato što je zamenio Vinstona Čerčila pre nego što je II svetski rat zvanično završen. Rat u Evropi se okončao i britanski narod je smatrao da je dovoljno propatio, ali Čerčil se i dalje zalagao za pomoć Sjedinjenim Državama protiv Japana, govoreći kako borba nije gotova sve dok ne prestane svuda. I vidite šta se desilo sa Starim Lavom. Nismo hteli da se to dogodi i našoj administraciji. Baš zato smo odlučili da objavimo pobedu tek kada kontinentalne Sjedinjene Države budu bezbedne.

Svi su znali da rat nije zaista završen. I dalje smo morali da pomažemo saveznicima i čistimo čitave delove sveta kojima su mrtvi u potpunosti vladali. I dalje je bilo posla preko glave, ali pošto je naša kuća dovedena u red, morali smo ljudima dozvoliti da biraju hoće li se vratiti kućama. Tako je stvorena multinacionalna snaga UN-a, i prijatno smo se iznenadili kada smo videli koliko se mnogo dobrovoljaca prijavilo prve nedelje. Morali smo neke čak i da odbijemo, stavimo ih na rezervni spisak ili da ih zadužimo da obučavaju sve te mlade momke koji su propustili pohod kroz Ameriku. Znam da sam izazvao mnogo kritika zbog toga što sam se pokrio Ujedinjenim nacijama, umesto da to bude čisto američki krstaški pohod, i pravo da vam kažem, baš me briga. Amerika je poštena zemlja, njen narod očekuje pošten dogovor, a kada se taj dogovor završi sa poslednjim čizmama na plažama Atlantika, rukujete sc, platite im i pustite one koji to žele da sc vrate svom privatnom životu.

Možda je to malo usporilo prekomorske kampanje. Naši saveznici su ponovo stali na svoje noge, ali još moramo da očistimo nekoliko Belih zona: planinske lance, ostrva kod snežne linije, dno okeana, a tu jc i Island... Sa Islandom će ići teško. Voleo bih kada bi nam Baćuška dozvolio da mu pomognemo u Sibiru, alt hej, Baćuška je Baćuška. A imamo još napada i

ovde, kod kuće, svakog proleća ili povremeno kraj jezera ih plaža. Brojke se smanjuju, hvala nebesima, ali to ne znači da ljudi treba da se opuste. Još smo u ratu, i sve dok se i poslednji trag ne oriba, očisti, i ako je potrebno, raznese sa lica Zemlje, svi će i dalje morati da pomažu i rade svoj posao. Biće lepo ako ljudi izvuku pouku iz ove bede. Svi smo u ovome zajedno, zato pomaži i radi svoj posao.

[Zastajemo kraj jednog starog hrasta. Moj saputnik ga odmerava pogledom gore-dole, kucka po njemu lako svojim štapom. Zatim se obraća drvetu...]

Dobro radiš svoj posao.

*

Hužir, ostrvo Olhon, Bajkalsko jezero, Sveto Rusko Carstvo
[Medicinska sestra prekida naš intervju da bi se postarala da Marija Žuganova popije svoje prenatalne vitamine. Marija je u četvrtom mesecu trudnoće. To će joj biti osmo dete.]

Žalim samo što nisam mogla da ostanem u vojsci tokom „oslobađanja“ naših bivših republika. Očistili smo domovinu od prljavštine neupokojenih, i sada je došlo vreme da rat preselimo izvan naših granica. Volela bih da sam mogla da budem tamo, na dan kada smo zvanično pripojili Belorusiju natrag u carstvo. Kažu da će uskoro tako biti i sa Ukrajinom, a posle toga, ko zna. Volela bih da sam i dalje mogla da učestvujem u tome, ali imala sam „druge dužnosti“...

[Nežno se potapše između nogu.]

Ne znam koliko ovakvih klinika ima širom otadžbine. Sigurno nedovoljno. Toliko nas je malo, mladih plodnih žena koje nisu podlegle drogama, sidi ili smradu zombija. Naš vođa kaže da je najmoćnije oružje kojim ruska žena sada može da deluje upravo njena materica. Ako to znači da ne poznajem očeve svoje dece, niti...

[Pogled načas obori u pod.]

...svoju decu, neka bude. Služim domovini, služim joj svim svojim srcem.

[Lovi moj pogled krajičkom oka.]

Pitate se kako ovo „postojanje“ ide uz našu novu fundamentalističku državu? Pa, nemojte se pitati, jer ne ide nikako. Sve te verske dogme namenjene su masama. Dajte im njihov opijum pa će biti mirne. Mislim da niko iz vlade, pa čak ni iz Crkve, ne veruje u ono što propoveda, možda je to verovao samo jedan čovek, otac Riškov, pre nego što su ga šutnuli u divljinu. Više nije imao šta da im ponudi, za razliku od mene. Ja mogu makar još nekoliko dece da podarim domovini. Zato se tako dobro ophode prema meni i dozvoljavaju mi da pričam otvoreno.

[Marija pogleda u staklo iza mene.]

Šta će mi uraditi? Kada više ne budem od koristi, već će za mnom biti život duži od prosečnog života obične žene.

[Pokazuje staklu veoma ružan gest prstom.]

Osim toga, oni *žele* da čujete ovo. Zato su vas pustili u našu zemlju, da čujete naše priče, postavljate pitanja. I vas iskorišćavaju, znate. Zadatak vam je da svom svetu pričate o našem, da svi vide šta će se desiti ako neko samo pokuša da se zajebava sa nama. Rat nas je vratio našim korenima, naterao nas da se setimo šta znači biti Rus. Opet smo jaki, opet nas se plaše, a za Ruse to znači samo jedno, konačno smo ponovo *bezbedni*. Prvi put posle gotovo sto godina, konačno možemo da se ogrejemo u zaštitničkoj pesnici Cezara, a sigurna sam da znate kako se na ruskom kaže Cezar.

*

Bridžtaun, Barbados, Federacija Zapadnoindijskih Ostrva

[Bar je gotovo prazan. Većina mušterija je ili samovoljno otišla, ili ih je iznela policija. Poslednji pripadnici noćnog osoblja raščišćavaju polomljene stolice, razbijeno staklo i lokve krvi sa poda. U ćošku, poslednji Južnoafrikanci pevaju duševno i pijano „Asimbonagu“ u ratnoj verziji Džonija Klega. T. Šon Kolins odsutno pevuši nekoliko taktova, zatim ispija čašicu svog ruma i žurno daje znak za još jednu.]

Navukao sam se na ubistva, i ne umem to lepše da sročim. Možete reći da to nije tehnički tačno, s obzirom na to da su već mrtvi, ja ih onda i ne ubijam. Gluposti; ma to je ubistvo, i izaziva uzbuđenje kao ništa drugo. Mogu ja da pljujem po svim onim predratnim najamnicima koliko god želim, po veteranima iz Vijetnama i Anđelima pakla, ali sada se ne razlikujem od njih, ne razlikujem se od onih ratnika iz džungle koji se nikad nisu vratili kući, čak i kada jesu, ili od onih lovačkih pilota iz II svetskog rata koji su zamenili svoje mustange motociklima. Živite toliko visoko, neprestano naloženi, da vam sve ostalo izgleda kao smrt.

Probao sam da se prilagodim, skrasim se, pronađem prijatelje, zaposlim se i odradim svoj deo tako da pomognem da se Amerika ponovo sastavi. Ali ne samo što sam bio mrtav već nisam mogao ni da mislim ni o čemu drugom osim o ubijanju. Počeo sam da zagledam ljudima vrat, glavu. Pomislio bih: „Ilmmm, onaj lik sigurno ima debelu čeonu kost, moraću kroz očnu duplju." Ili: „Jak udarac u zatiljak bi ovu ribu odmah srušio." A tek kada sam čuo novog predsednika, „Lujku" – bože, a ko sam pa ja da ikoga tako nazivam? – kako drži govor na jednom mitingu, pomislio sam na makar pedeset načina da ga koknem. Tada sam otišao, koliko zbog sebe, toliko i zbog svih drugih. Znao sam da ću jednog dana doći do svoje granice, napiti se, potući, izgubiti kontrolu. Znao sam da kad jednom počnem, neću moći da prestanem, pa sam rekao pa-pa i pridružio se Impizijima, to je isto ime kao i naziv Specijalnih snaga Južne Afrike. Impizi: zulu reč za hijenu, za onoga koji čisti mrtvace.

Mi smo privatna jedinica, bez pravila, bez zamornih procedura, i zbog toga sam odabrao nju umesto regularnog posla u Ujedinjenim nacijama. Sami smo određivah sebi radno vreme i birali oružje.

[Pokazuje na nešto nalik naoštrenom čeličnom veslu pored sebe.]

„Puvenua" – dobili smo to od jednog Mavra koji je igrao za Crni tim pre rata. Opaki gadovi, ti Mavri. Ona bitka kod Brda s jednim stablom, njih petsto protiv pola reanimiranog Oklenda. Puvenua je teško oružje za upotrebu, iako je ova čelična, a ne drvena. Ali to je druga povlastica u statusu plaćenika. Ko više može da se uzbudi povlačenjem okidača? Mora da bude teško, opasno, i što više skotova treba da pobiješ, tim bolje. Naravno, pre ili kasnije ih više neće biti. A kada se to desi...

[U tom trenutku, začuje se zvuk livenog zvona Imfinga.]

Stigao mi je prevoz.

[T. Šon daje znak konobaru, a onda baca nekoliko srebrnih randa na sto.]

Još imam nade. Zvuči ludo, ali nikad se ne zna. Zato i čuvam najveći deo zarade umesto da je vratim zemlji-domaćinu ili da je spiskam na ko zna šta. Može i to da se desi, da se konačno otarasim tog tereta. Jedan burazer iz Kanade, „Maki“ Mekdonald, odmah posle čišćenja ostrva Bafin, zaključio je da mu je bilo dosta. Čujem da je sada u Grčkoj, u nekom manastiru ili gde već. Moguće je. Možda tamo negde i dalje ima života za mene. Hej, čovek srne da sanja, zar ne? Naravno, ako se san ne obistini, ako teret i dalje bude tu, a Zeka više ne...

[Ustaje da pođe, nabacivši oružje na rame.]

Poslednja lobanja koju budem smrskao pripadaće verovatno meni.

*

**Oblast Peščanih jezera, Park divljine, Manitoba, Kanada
[Džesika Hendriks privodi kraju utovar dnevnog „ulova“ u saonice, petnaest leševa i hrpu raskomadanih delova tela.]**

Pokušavam da se ne ljutim, da ne budem ogorčena zbog nepravde. Volela bih da nađem neki smisao u svemu. Jednom sam upoznala bivšeg iranskog pilota koji je putovao kroz Kanadu i tražio mesto gde bi mogao da se skrasi. Rekao je da su Amerikanci jedini ljudi koje je upoznao a koji ne mogu da prihvate da lose stvari mogu da se dogode dobrim ljudima. Možda je u pravu. Prošle nedelje sam slušala radio i čula **[ime nepomenuto iz pravnih razloga]**. Pričao je ono svoje, kao i uvek - štosove s prdežima, uvredama i pubertetlijskim shvatanjem seksualnosti — i sećam se da sam pomislila: „Taj čovek je preživeo, a moji roditelji nisu.“ Ne, trudim se da ne budem ogorčena.

*

Troj, Montana, SAD

[Gospođa Miler i ja stojimo na zadnjoj verandi, iznad dece koja se igraju u unutrašnjem dvorištu.]

Možete da krivite političare, biznismene, generale, „mašinu“, ali stvarno, ako već tražite koga ćete kriviti, okrivite mene. Ja sam američki sistem, ja sam mašina. To je cena života u demokratiji; svi moramo da prihvatimo da smo odgovorni. Vidim zašto je Kini toliko trebalo da prihvati demokratiju, i zašto je Rusija rekla „zajebi“ pa se vratila tom sistemu koji je tamo sada aktuelan, koji god bio. Lepo je kad možete da kažete: „Hej, šta me gledaš, nisam ja kriv.“ E, pa ja jesam. Jesam kriva, baš kao i svi iz moje generacije.

[Gleda dole u decu.]

Pitam se šta će buduće generacije govoriti o nama. Moji deda i baba su patili za vreme velike ekonomske krize, II svetskog rata, a zatim se vratili kući da stvore najveću srednju klasu u ljudskoj istoriji. Bog sveti zna da nisu bili savršeni, ali su se svakako najviše približili američkom snu. Zatim se pojavila generacija mojih roditelja i sve sjebala - bebi-bum generacija, ona koja je znala samo za „ja, pa ja“. A onda mi. Jeste, mi smo zaustavili opasnost od zombija, ali mi smo i oni koji su dozvolili da nam ta opasnost uopšte zapreti. Bar čistimo sami svoje sranje, i možda je to najbolji epitaf kojim se možemo nadati: „Generacija Z, koja je sama počistila svoje sranje“

*

Čonćung, Kina

[Kvang Đingšu završava poslednju kućnu posetu za danas, posetu dečaku obolelom od neke respiratorne bolesti. Majka se plaši da to možda nije još jedan slučaj tuberkuloze. Boja joj se vraća u lice dok je lekar uverava da je posredi samo prehlada.

Njene suze i zahvalnost prate nas niz prašnjavu ulicu.]

Utešno je videti ponovo decu, mislim, onu rođenu posle rata, pravu decu koja poznaju samo svet u kojem postoje i živi mrtvac. Znaju da ne treba da se igraju blizu vode, da ne izlaze sami ili kad padne mrak za vreme proleća ili leti. Ne znaju da se plaše, i to je najveći, jedini dar koji možemo da im ostavimo.

Ponekad pomislim na onu staricu iz Novom DaŠangu, na sve što je preživela, na naizgled beskrajne potrese koji su definisali njenu generaciju. A to kažem ja, starac koji je toliko puta video svoju zemlju iscepanu na komadiće. I opet, svaki put smo uspeli da se prikupimo, da ponovo izgradimo i obnovimo svoju naciju. I opet ćemo – i Kinu i svet. Ne verujem zaista u zagrobni život – ostao sam stari revolucionar do kraja – ali ako on ipak postoji, mogu da zamislim svog starog druga Gua kako mi se smeje odozgo kad kažem, sasvim iskreno, da će sve biti u redu.

*

Veneči, Vašington, SAD

[Džo Muhamed je upravo završio svoje poslednje remek-delo, statuetu visoku tridesetak centimetara koja predstavlja čoveka usred umornog koraka, sa kengur-nosiljkom za bebe na grudima; čovek zuri beživotnim očima u daljinu.]

Neću reći da je rat bio dobra stvar. Nisam toliko bolestan i izopačen, ali morate priznati da je ujedinio ljude. Moji roditelji nikada nisu prestali da pričaju o tome koliko im nedostaje osećaj zajedništva poput onog kod kuće, u Pakistanu. Nikada nisu razgovarali sa svojim američkim komšijama, nikad ih nisu zvali u goste, jedva su im znali imena, i to samo ako su hteli da se žale na glasnu muziku ili lajanje psa. Ne mogu da kažem da sada živimo u takvom svetu. I tako nije samo u susedstvu, niti čak samo u zemlji. Bilo gde na svetu, sa kim god razgovarate, svima je zajedničko to isto, moćno iskustvo. Pre dve godine sam išao na krstarenje Panpacičkom linijom, koja prolazi kroz ostrva. Bilo je ljudi odasvud, i premda su pojedinosti možda bile drugačije, same priče su bile manje-više iste. Znam da zvučim kao preveliki optimista, zato što sam siguran da će, čim se stvari vrate u „normalu“, naša deca ili unuci koji budu odrastali u mirnom i

udobnom svetu postati jednako sebični, uskogruđi i generalno loši jedni prema drugima kao što smo to bili i mi. Ali opet, može li to što smo svi preturili preko glave zaista nestati? Jednom sam čuo afričku poslovicu: „Ne možeš preći reku a da se ne pokvasiš.“ Voleo bih da verujem u to.

Nemojte me pogrešno shvatiti, nedostaje meni ponešto iz starog sveta, uglavnom samo stvari, stvari koje sam imao ih one koje sam mislio da ću jednog dana moći da imam. Prošle nedelje smo priredili momačko veće za jednog momka iz ulice. Pozajmili smo jedini funkcionalni DVD plejer i nekoliko predratnih pornića. Bila je tamo jedna scena u kojoj tri lika trpaju Lasti Kenjon na haubi bisernosivog kabrioleta BMW Z4, i mogao sam samo da pomislim: *Eh, takvi se automobili danas više sigurno ne prave.*

*

Taos, Nju Meksiko, SAD

[Šnicle su gotovo ispečene. Artur Sinkler okreće odreske koji cvrče i naslađuje se dimom.]

Od svih poslova koje sam imao, najbolji je bio posao policajca za novac. Kada me je nova predsednica zamolila da se vratim na posao direktora SEC-a, samo što je nisam izljubio na licu mesta. Siguran sam, baš kao i u vreme dok sam radio za OdStRe, da radim taj posao samo zato što ga niko drugi neće. Još nas čeka toliko izazova, pošto dobar deo zemlje i dalje primenjuje sistem „ja tebi - ti meni“. Odvratiti ljude od trampe, i naterati ih da ponovo veruju američkom dolaru... nije lako. Kubanski pezos je i dalje glavni, a ogroman broj naših imućnih građana drži novac na bankarskim računima u Havani.

Sam pokušaj rešavanja dileme suvišnih novčanica dovoljno je veliki problem za svaku administraciju. Toliko je kesa pokupljeno posle rata, iz napuštenih sefova, kuća, sa leševa. Kako da razlikujete pljačkaše od ljudi koji su sakrili svoje teško zarađene dolare, naročito kada su dokumenta o vlasništvu retka kao benzin? Zato je posao policajca za novac najvažniji koji sam ikada radio. Moramo da pohvatamo gadove koji sprečavaju vraćanje poverenja u američku ekonomiju, i to ne samo one sitne pljačkaše već i krupne ribe, krimose koji pokušavaju da kupe kuće pre nego što preživeli

stignu da ponovo polože pravo na njih, ili agituju da se distribucija hrane i druge robe široke potrošnje neophodne za opstanak vrati na slobodni režim... i onog gada Brekinridža Skota, da, kralja falange, koji se i dalje krije kao pacov u svojoj Antarktičkoj Tvrđavi Podlosti. On još to ne zna, ali pregovarali smo sa Baćuškom da mu ne obnovi ugovor o zakupu. Mnogo ljudi kod kuće jedva čeka da ga vidi, pogotovo poreska uprava.

[Ceri se i trlja ruke.]

Poverenje, to je gorivo koje pokreće kapitalističku mašinu. Naša ekonomija može da funkcioniše samo ako ljudi veruju u nju; kao što je FDR rekao, „Jedino čega treba da se plašimo jeste strah.“ Moj otac mu jc to napisao. Pa, tvrdio je da jeste.

Već počinje, polako ali sigurno. Svakog dana sc u američkim bankama otvori još poneki račun, osnivaju se privatne firme, raste vrednost akcija na berzi. To vam jc kao i vremenske prilike. Svake godine leto je malo duže, nebo plavetnije. Stanje se poboljšava. Sačekajte samo pa ćete videti.

[Poseže u hladnjak pun leda i izvlači dve smeđe boce.]

Boza?

*

Kjoto, Japan

[Danas je istorijski dan za Društvo Štita. Konačno su ih prihvatili kao nezavisan rod Japanskih odbrambenih snaga. Glavna dužnost im je da uče japanske civile kako da se zaštite od živih mrtvaca. Njihova stalna misija će takode biti da izučavaju oružane i neoružane tehnike od stranih organizacija, i pomažu u promociji tih tehnika širom sveta. Poruka Društva usmerena protiv vatrenog oružja i u korist međunarodne saradnje već je postigla momentalni uspeh, privukavši novinare i zvaničnike iz gotovo svih država članica UN.

Tomonaga Idžiro stoji na početku reda za doček, osmehuje se i klanja dok pozdravlja mimohod svojih gostiju. Kondo Tacumi se takode osmehuje, zagledan u svog učitelja s drugog kraja prostorije.]

Znate da zaista ne verujem u sva ta duhovna sranja, zar ne? Što se mene tiče, Tomonaga je samo ljudi stari hibakuša, ali on je započeo nešto divno, što smatram životno važnim za Japan. Njegova generacija je želela da vlada svetom, a moja se zadovoljila time da dozvoli svetu, a kad kažem svet, mislim na vašu zemlju, da vlada nad nama. Oba puta umalo nisu dovela do uništenja naše domovine. Mora da postoji bolji način, srednji put gde preuzimamo odgovornost za sopstvenu zaštitu, ali ne u tolikoj meri da izazovemo zabrinutost i mržnju među ostalim zemljama. Ne mogu vam reći da li je to ispravan put, budućnost je previše brdovita da bismo videli toliko ispred nas. Ali pratiću senseja Tomonagu tim putem, ja i mnogi drugi koji nam se svakodnevno pridružuju. Samo „bogovi“ znaju šta nas čeka na njegovom kraju.

*

Armac, Irska

[Filip Adler završava piće i ustaje da pode.]

Izgubili smo mnogo više od samih ljudi kada smo ih ostavili mrtvima. Samo ću to reći.

*

Tel Aviv, Izrael

[Završavamo ručak i Jirgen mi agresivno otima račun iz ruke.]

Molim vas, ja sam birao hranu, ja častim. Ranije sam mrzeo ovakve stvari, mislio sam da liči na bljuvotinu. Moje osoblje je moralo da me dovuče ovamo jedno popodne, ti mladi *Sabri*⁹⁷ i njihov egzotični ukus. „Samo probaj, matori *jeke*“, govorili su mi. Tako su me zvali, „jeke“. To znači bandoglav, ali je zvanična definicija „nemački Jevrej“. I bili su u pravu u svakom pogledu.

---

⁹⁷ Rođeni Izraelci; prim. prev.

Bio sam u „Kindertransportu“, to je bila poslednja prilika da se jevrejska deca odvedu iz Nemačke. Tada sam poslednji put video članove svoje porodice u životu. Postoji jedan mali ribnjak, u gradiću u Poljskoj, gde su bacali pepeo. Ribnjak je i dalje siv, čak i pola veka kasnije.

Čuo sam da u Holokaustu nije bilo preživelih, da su čak i oni koji su tehnički uspeali da ostanu živi toliko nepopravljivo oštećeni da su im duh, duša, osoba koja je trebalo da budu, zauvek nestali. Voleo bih da to nije istina. Ali ako jeste, onda niko na Zemlji nije preživeo ovaj rat.

*

Na brodu *Trejsi Bauden*

[Majki Čoi se naslanja na ogradu propelera, bulji u horizont.]

Hoćete da znate ko je izgubio u Svetskom ratu protiv zombija? Kitovi. Verovatno i nisu imali neke šanse, ne sa nekoliko miliona gladnih ljudi na brodovima i pola svetske mornarice pretvorene u ribarsku flotu. Ne treba vam mnogo, samo jedan torpedo, ne toliko blizu da nanese fizička oštećenja, ali dovoljno blizu da ostanu gluvi i ošamućeni. Ne bi primetili fabričke brodove sve dok nije prekasno. Čulo se to kilometrima unaokolo, eksplozije bojnih glava, krici. Ništa tako dobro ne provodi zvučne talase kao voda.

Strahovit gubitak, i ne morate biti neki hipik koji smrdi na pačuli da to shvatite. Moj tata je radio u „Skripsu“, ne u onoj ženskoj školi u Klermontu, već u okeanografskom institutu kod San Dijega. Zato sam prvenstveno i pristupio mornarici i zavoleo okean. Niste mogli a da ne primetite kalifornijske sive. Veličanstvene životinje, konačno su se oporavljale pošto ih umalo nisu istrebili. Nisu nas se više plašili i ponekad smo mogli da dovedemo dovoljno blizu da ih dotaknemo. Mogli su da nas ubiju u momentu, jednim udarcem repnog peraja širokog tri i po metra, jednim trzajem tela od trideset i nešto tona. Rani kitolovci su ih nazivali đavoljim ribama zbog žestoke borbe koju bi započeli kada bi se našli u zamci. Znali su da ne želimo da im naudimo. Dopustili bi nam čak i da ih pomazimo, ili bi nas, ako bi štitili mlade, samo nežno odgurnuli. Toliko snage, toliko

potencijala za uništenje. Neverovatna bića, kalifornijski sivi, a sada ih nema, kao ni plavih, niti perajara, ni grbavih, ni pravih. Čuo sam da je viđeno nekoliko velikih beluga i narvala koji su preživeli ispod arktičkog leda, ali verovatno ih nema dovoljno budu genetski izvor za razmnožavanje. Znam da i dalje ima nekoliko netaknutih jata orki, ali s obzirom na zagađenje, i s obzirom na to da tamo ima manje ribe nego u nekom plivačkom bazenu u Arizoni, nisam optimista u pogledu njihove budućnosti. Čak i ako Majka Priroda tim ubicama omogući neku vrstu predaha, prilagodi ih kao što je to uradila sa nekim dinosaurusima, nežni džinovi su zauvek nestali. Kao u onom filmu *O, Bože gde Svemogući izaziva Čoveka da pokuša da napravi skušu ni od čega*. „Ne možeš“, kaže, i osim ako neki genetski arhivar nije pretekao torpeda, isto tako ne možete napraviti ni kalifornijskog sivog.

[Sunce zalazi iza horizonta. Majki uzdiše.]

Tako da kad neko sledeći put pokuša da vam kaže kako su pravi gubici u ovom ratu „naša nevinost“ ili „deo ljudskosti“...

[Pljuje u vodu.]

Kako god, burazeru. Recite to kitovima.

*

Denver, Kolorado

[Tod Vejnio me prati do voza, i uživa u kubanskim cigaretama sa sto procenata duvana koje sam mu kupio kao oproštajni poklon.]

Da, ponekad odlepim na nekoliko minuta, možda i čitav sat. Ali doktor Čandra mi je rekao da je to kul. On savetuje ljude baš ovde, u udruženju veterana, jednom mi je rekao da je to sasvim zdravo, kao kada mali zemljotresi otpuštaju pritisak na raselini. Kaže da stvarno treba da se pripazite onoga ko ne oseća te „male potrese“.

Ne treba mi puno da se otkačim. Ponekad nešto nanjušim, ili mi se nečiji glas učini poznatim. Prošlog meseca za večerom, na radiju su pustili jednu pesmu, mislim da nije bila vezana za moj rat, mislim da čak nije bila ni

američka. Naglasak i neki izrazi bili su potpuno drugačiji, ali refren... „Bože, pomози mi, bio sam tek devetnaestogodišnjak.“

[Zvono objavljuje polazak mog voza. Ljudi oko nas se ukrcavaju.]

Ono najsmješnije je to što se moje najjasnije sećanje nekako pretvorilo u nacionalnu ikonu pobjede.

[Pokazuje na džinovski mural iza nas.]

To smo bili mi, stajali smo na rečnoj obali Džerzija i posmatrali zoru iznad Njujorka. Samo što su nam javili, bio je to dan pobjede. Niko nije klicao niti slavio. Jednostavno se činilo nestvarnim. Mir? Šta je to značilo, kog đavola? Toliko sam dugo bio uplašen, borio se, ubijao i čekao da umrem, da sam valjda to prihvatio kao normalno za ostatak svog života. Mislio sam da sanjam, ponekad se i dalje osećam tako kad se setim tog dana, tog izlaska sunca nad Gradom heroja.

Reč zahvalnosti

Posebnu zahvalnost dugujem svojoj ženi Mišel za svu njenu ljubav i podršku.

Edu Viktoru, zato što je sve započeo.

Stivu Rosu, Luku Dempsiju i čitavoj ekipi iz *Cronm Publishers*.

T. M.-u zato što mi je čuvao leda.

Bredu Grejamu iz *Vašington posta*; doktorima Koenu, Vajtmenu i Hejvordu; profesorima Grinbergeru i Tongunu; rabinu Endiju; ocu Frejzeru; STS2SS Bordou (USN fmr); „B" i „E"; Džimu; Džonu; Džuli; Džesi; Gregu; Honupu; i tati, za „ljudski faktor".

I poslednje hvala trojici ljudi čije je nadahnuće omogućilo nastajanje ove knjige: Stadsu Terkelu, pokojnom generalu ser Džonu Heketu i, naravno, genijalnosti i stravi Džordža A. Romera.

Volim te, mama.

Scan – anahronic

OCR – abacus123

Pročitala i uredila – avada kedavra

B R A D P I T T

SVETSKI RAT

U DIGITALNOM 3D I 2D FORMATU
OD 20. JUNA

WorldWarZMovie.com

